

(RAAHE)

**Haapajoki-Poikajokilaakson
muinaiset kivimuodostelmat**

**Pro Gradu -tutkimusta varten
tehdyn inventoinnin kohdekuvaukset**

HAAPAJOKI-POIKAJOKILAAKSON MUINAISET KIVIMUODOSTELMAT

TIIVISTELMÄ

Inventointi liittyy Jaana Itäpalon Pro gradu –tutkimukseen Haapajoki – Poikajokilaakson muinaiset kivimuodostelmat (Oulun yliopisto Historian laitos, kesäkuu 1994). Pro gradu – työn maastotarkastusten kohdekuvaukset on liitetty kopiona Museoviraston arkeologian osaston arkistoon.

Tutkimusalue on rajattu koskemaan ensisijaisesti aluetta, joilla nk. lapinraunioita tiedetään olevan. Tutkimusalue sijoittuu Saloisiin ja Pattijoelle (Raahe). Kaikki tunnetut kohteet on tarkastettu maastossa. Useimmista kohteista oli maininta Museoviraston arkeologian osaston arkistossa tai Oulun yliopiston topografisessa arkistossa. Niin sanottua tehoinventointia on tehty jossain määrin lupaavilla alueilla, jolloin noin neliökilometrin kokoisia alueita on käyty maastossa läpi melko systemaattisesti. Lähes aina on kuitenkin tyydytty tekemään vain pistotarkastuksia tällaisille alueille. Kohteen luonnetta on selvitetty tekemällä siitä ja sen ympäristöstä havaintoja ilman kaivauksia. Olennaisin on pyritty dokumentoimaan graafisesti. Suurimmasta osasta kivimuodostelmia on piirretty pintaprofiilit.

Tutkimuksen keskeinen päämäärä oli selvittää mitä jäänteitä ovat alueen kivikautisilla korkeuksilla sijaitsevat röykkiöt. Toisena tavoitteena oli selvittää mitä muita kivimuodostelmia tutkimusalueella esiintyy kuin röykkiöitä ja jätinkirkkoja. Näiden jäänteiden määrä osoittautui suhteellisen suureksi ja ne olivat pääosin asumusten pohjia ja erityyppisiä kuoppajäänteitä. Kaikkiaan erilaisia esihistoriallisia jäänteitä on laskettu olevan tutkimusalue ja vertailualueet huomioon ottaen lähes 400, joista noin 200 kivimuodostelmaa sijaitsee Haapajoki – Poikajokilaakson alueella. Useimmiten kohteessa esiintyy useamman kuin yhden tyyppisiä jäänteitä. Valtaosa jäänteistä ja myös röykkiöistä sijoittuu kivikautisille korkeuksille.

Lestijärvellä 9.6.2010

Jaana Itäpalo
Jaana Itäpalo

KOHDEKUVAUKSET

*Jaana Häpälä,
Haapajoki-Poikajoki-alueksen
mainaiset kivimuodostelmat*

SALOINEN

1. Kiili

26

Kartat 2 ja 8

Kohde on pienehkö maastoltaan polveileva kumpu. Paikka sijaitsee Raahen kaupungista noin 4 km etelään ja Saloisten kirkosta noin kilometri itään päin. Kohteen eteläpuolella ovat Pilkkarin (Honganpalon) ja Tarpion asutusalueet. Noin 300 m kohteen eteläpuolella on pieni Kiilinlampi ja Haapajärven tekojärvi sijaitsee kohteesta noin 2 km kaakkoon. Noin 100 m kohteen pohjois- ja länsipuolella virtaa kapea Lipinkarinoja. Paikka rajautuu peltoihin ja lounaispuolella Lahdenneva-nimiseen suohon. Kohteessa kasvaa tiheä kuusivaltainen metsä.

Paikalla on kaksi kivimuodostelmaa. Lähin muu kivimuodostelmakohde on noin 4 km kaakkoon päin sijaitseva Isokangas.

Alueen korkein noin 7,5 m m.p.y. oleva kohta on kohonnut merestä noin 1100 jKr. Veden yläpuolella oleva alue on tuolloin ollut vain muutamia kymmeniä metrejä halkaisijaltaan. Mantereeseen paikka on kuroutunut kiinni meren pinnan ollessa 5 m m.p.y. noin 1400 jKr. Paikka on tuolloin sijainnut pohjoiseen pistävän niemen korkeimmalla kohdalla.

Muodostelma 1 on noin 5 x 4 m laaja. Suorakulmainen muodostelma koostuu noin 25 cm korkeasta vallista ja sen sisäänjäävästä noin 3 m halkaisijaltaan olevasta, noin 40 cm syvästä alueesta. Vallin lounaissivulla on aukko kohta. Kivet ovat noin 20-30 cm halkaisijoiltaan. Myös vallin sisäpuoleisella alueella on joitakin kiviä. Muodostelmassa on irtonaisia kiviä. Muodostelman pinnalla kasvaa lähinnä sammalta.

Muodostelma 2 sijaitsee edellisestä arviolta noin 10-15 m länteen. Muodostelma on noin 3,5 x 3 x 0,20 metrin kokoinen epämääräinen röykkiö. Muoto on soikeahko. Noin 20-30 cm halkaisijoiltaan olevat kivet ovat irtonaisen tuntuisesti paikoillaan. Pinta on kokonaan sammaleen ja varpukasvillisuuden peitossa.

Muodostelmien 1-2 lisäksi kohteessa on muutamia pintakasvillisuuden peitossa olevia epämääräisiä pieniä kivikasoja. Kankaan pohjoispäädystä on myös tervahauta.

SALOINEN

2. Tervakangas

17

Kartat 3 ja 9-10

Tervakangas sijaitsee Raahen kaupungista noin 10 km etelä-lounaaseen Piehingin Leinoperän kyläosassa. Haapajoki ja Poikajoki virtaavat kohteen pohjoispuolella ja niistä suurempi virta, Haapajoki noin kilometrin etäisyydellä. Pohjoisrinne kohoaa jyrkästi pohjoispuoleiselta Ketunperälle johtavalta tieltä. Heti rinteiden reunalla on pieni rakka-alue ja siitä noin 50 m luoteeseen olevalla kankaan korkeimmalla kohdalla on toinen rakka-alue. Luoteisrakka koostuu huomattavasti suuremmista kivenlohkareista kuin kankaan pohjoinen rakka. Paikka on tyypillistä kangasmetsää, jossa valtapuu on täysikasvuinen mänty ja aluskasvillisuus lähinnä puolukkaa. Kangas on osin tuhoutunut soranoton ja vesijohto-ojan kaivamisen seurauksena.

Kohteessa on röykkiöitä, hiilimiilu, kuoppajäänne rakassa ja kuoppajäänne maapohjalla. Kohteen röykkiöistä 10 sijaitsee kankaan pohjoisosan rakassa tai välittömästi sen ulkopuolella ja 2 röykkiötä etelään laskevan rinteiden reunalla. Tervakangasta lähimpänä sijaitsevat muut

kivimuodostelmat ovat noin 2 kilometrin etäisyydellä itä-koilliseen sijaitsevalla Takalonkankaalla.

Meren pinnan tason ollessa noin 20 m m.p.y. noin 200 eKr. kankaan korkein kohta on muodostanut pienen luodon, joka on sijainnut mantereesta noin kilometrin etäisyydellä. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 17,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin ajanlaskun alun taitteessa. Kangas on tässä vaiheessa ollut niemenä. Yhteys mantereelle on ollut mahdollinen etelään päin jatkuvan kannaksen kautta. Tähän rantavaiheeseen ajoittuvina muinaisjäänteet olisivat sijainneet aivan rannan tuntumassa. 15 metrin tilanteessa noin 300 jKr. etäisyys rantaan on edelleen ollut alle 100 m. 12,5 tilanteessa noin 550 jKr. etäisyys kohteesta rantaan on ollut noin 200 m ja 10 metrin tilanteessa noin 850 jKr. etäisyys mereen on kasvanut jo noin kilometriin.

Röykkiöt 1-4 ja 10-11 sijaitsevat rakkakivikossa. Röykkiöt 5-6, 9 ja 12 välittömästi rakka-alueen reunoilla. Röykkiöt 7 ja 8 sijaitsevat rakassa sijaitsevasta kalmiston osasta noin 30 m etelään, etelään laskevan rinteiden reunalla. Röykkiöt 1-8 on tutkittu.

Röykkiö 1 oli ennen tutkimusta pahoin tuhoutunut ja se erottui rakassa noin 2,5 x 1,5 metrin kokoisena pyöreähkönä kuoppana. Kuopan alueella ja sen reunoilla oli runsaasti irtonaisia kiviä. Pohjoisosassa hauta rajautui isoon maakiveen. Muodostelma koostui keskimäärin noin 20-40 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä. Muodostelmassa kasvoi, lähinnä sen pohjalla, jäkälää ja sammalta. Kuopan pohjalla oli runsaasti palaneen luun kappaleita.³⁷⁹ Röykkiö on alunperin voinut olla suorakaiteen muotoinen, joka on rajautunut myös toisessa päädyssä isoon kiveen.

Röykkiö 2 oli kooltaan noin 3 x 2 x 0,4 m. Muoto oli soikeahko. Eteläpäädyssä röykkiö rajautui tasaiseen isoon maakiveen. Kiven kupeessa oli noin metrin halkaisijaltaan oleva penkomisesta aiheutunut kuoppa. Kivet olivat noin 20-40 cm halkaisijoiltaan. Muodostelma oli osin sammaleen ja jäkälän peitossa.³⁸⁰

Röykkiö 3 oli kooltaan noin 4,5 x 2,5 x 0,4 m. Muodoltaan röykkiö oli pitkäläisen soikea. Röykkiö rajautui molemmissa päädyissä kookkaiisiin kiviin ja myös reunoilla erottui ennen kaivausta isoja kiviä. Muutoin röykkiö koostui noin 20-30 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä. Muodostelman lounaissivuun liittyi noin 1,2 x 0,8 x 0,3 metrin kokoinen kammionomainen muodostelma. Kammion eteläpuolella oli iso maakivi ja pohjoispuolella noin metrin halkaisijaltaan oleva kuoppa ja tämän pohjoispuolella oli iso pystyyn asetettu kivi. Kaikkien rakenneseosien pinnalla kasvoi jäkälää ja sammalta.³⁸¹

Röykkiö 4 oli kooltaan noin 6 x 4 x 0,25 m. Muoto oli pyöreähkö. Eteläpäädyssä röykkiö rajautui isoon maakiveen ja pohjoispäässä pienempien kivien päälle asetettuun noin 80 cm pitkään kiveen. Muodostelman kivet olivat kooltaan noin 20-40 cm. Pinnalla kasvoi jäkälää, sammalta, heinää, maitohorsmaa, vattua ja muutamia pihlajan taimia. Muodostelmaa oli pengottu ja tästä oli merkinä pintakasvillisuuden lisäksi röykkiön alueella olleet liikkuneet kivet.³⁸²

Röykkiö 5 oli kooltaan noin 4 x 3 x 0,3 m. Muoto oli soikeahko. Molemmissa päissä oli isot päätykivet. Röykkiö koostui noin 20 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä. Pinnalla kasvoi lähinnä puolukkaa, variksenmarjaa ja kanervaa. Muodostelman pintakivet olivat lähes kaikki liikkuneet.³⁸³

379 Forss, Itäpalo ja Jarva, "Saloisten...1990", s. 4-5.

380 Forss, Itäpalo ja Jarva, "Saloisten...1991", s. 2.

381 Forss, Itäpalo ja Jarva, "Saloisten...1991", s. 4-6.

382 Forss, Itäpalo ja Jarva, "Saloisten...1992", s. 2.

383 Forss, Itäpalo ja Jarva, "Saloisten...1992", s. 3.

Röykkiö 6 oli halkaisijaltaan noin 4,5 m ja noin 25 cm korkea. Muoto oli pyöreähkö. Ennen kaivausta muodostelma oli lähes kokonaan varpukasvillisuuden ja turpeen peitossa.³⁸⁴

Röykkiö 7 oli kooltaan noin 4 x 2 x 0,35 m. Muoto oli suorakaiteen omainen. Päissään röykkiö rajautui isoihin kiviin. Pintaa peitti lähinnä varpukasvillisuus ja sammal. Röykkiössä oli irtonaisesti paikoillaan olevia kiviä.

Röykkiö 8 oli pahoin tuhoutunut. Sen koko oli suurin piirtein sama kuin muodostelma 7:n ja tuhoutumisesta huolimatta muodostelmien voitiin todeta muistuttavan paljon toisiaan. Myös tämä röykkiö rajautui päissään isoihin kiviin. Keskellä oli noin 3 metrin pituinen syvä kuoppa, jonka pohjalle oli valunut useita kiviä. Myös muualla röykkiön alueella oli irtonaisia kiviä. Röykkiön kaakkoisreunalla oli maa-aineksesta muodostuva kumpu, jonka maan voitiin myöhemmin todeta olevan peräisin röykkiön keskustasta. Pintaa peitti lähinnä puolukan varpu ja sammal.

Tutkimattomat röykkiöt 9-12 ovat halkaisijoiltaan noin 3,5-4 m ja noin 30 cm korkeita. Muodoltaan röykkiöt ovat pyöreähköjä. Jokaisen keskellä on kaiveltu kuoppa. Kuopat ovat halkaisijoiltaan noin 1-1,5 m. Muodostelmissa kasvaa lähinnä jäkälää ja sammalta, osassa myös vattua.

Röykkiöiden 2:n ja 3:n välissä on noin 2 m halkaisijaltaan oleva, noin 40 cm syvä kuoppa rakassa. Muoto on pyöreähkö. Kuoppa on osittain tutkittu.

SALOINEN

3. Takalonkangas 7 Kartat 3 ja 11

Kohde on kapeahko, kaakkoon kohoava rakkaharjanne. Paikka sijaitsee Leinoperän ja Ketunperän välisellä alueella. Noin 400 m kohteen pohjoispuolelle virtaa Poikajoki ja noin kilometrin etäisyydellä, niinkään pohjoisessa Haapajoki. Haapajärven tekojärven koilliseen päin olevaan eteläkärkeen on matkaa noin 1600 m. Muutamien satojen metrien etäisyydellä kankaasta itään on peltoja. Heti kohteen pohjoispuolella on sähkölinja. Etelään päin mentäessä on hakkuuaukeaa ja Leinoperältä Ketunperälle johtava tie. Noin 40 m kankaan korkeimmasta kohdasta kaakkoon on soranottokuopan pohjoisreuna. Rakan lähiympäristössä kasvaa etupäässä mäntyä ja aluskasvillisuutena puolukkaa.

Kohteessa on röykkiöitä ja kuoppamuodostelma, jotka sijaitsevat kankaan korkeimmalla kohdalla sekä epämääräisempiä kehämäisiä kivimuodostelmia. Lisäksi kohteessa on aivan lähihistoriassa kaiveltuja kuoppia rakassa. Tervakankaan kalmisto sijaitsee noin 1800 m länsi-lounaaseen. Sisämaahan päin mentäessä lähin kivimuodostelmakohde on noin kolmen kilometrin etäisyydellä koillisessa sijaitseva Isokangas.

25 metrin muinaisrantavaiheessa noin 700 eKr. kankaan korkein kohta on muodostanut pienen luodon ja matkaa mantereelle on tällöin ollut noin 2 km. 22,5 metrin tilanteessa noin 450 eKr. mantere on ollut noin 400 metrin etäisyydellä. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni meren pinnan ollessa noin 20 m m.p.y. noin 200 eKr. Tässä vaiheessa paikka on ollut niemekkeenä, jonka itäpuolelle on muodostunut merenpoukama. Rakan korkein kohta on sijainnut noin sadan metrin etäisyydellä rannasta. 17,5 ja 15 metrin muinaisrantavaiheissa noin ajanlaskunalun taitteesta 300-luvulle jKr. rantaviiva on muodostunut melko tasaiseksi. 15 metrin tilanteessa etäisyys rantaan on ollut noin 200 m. Muinaisen meren pinnan ollessa 12,5 m m.p.y. noin 550 jKr. kangas on sijainnut noin 700 m merestä.

³⁸⁴ Forss, Itäpalo ja Jarva, "Saloisten...1992", s. 5.

Muodostelma 1 sijaitsee rakan kaakkoispäädyssä rakan korkeimmalla kohdalla. Halkaisijaltaan pyöreä muodostelma on noin 7 m. Muodostelma koostuu noin 3,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 80 cm syvästä kuopasta sekä noin 35 cm korkeasta reunavallista. Valli erottuu paikoin heikosti luontaisessa rakkakiveyksessä. Kivet ovat keskimäärin noin 20-40 cm halkaisijoiltaan. Kuopan pohjalla kasvaa leppää ja paksusti karhunsammalta, muutoin pintakasvillisuutta esiintyy niukasti. Kuoppaa on pengottu lähihistoriassa.

Muodostelman lounaispuolella on rakan reunalla noin 9 x 3 metrin kokoinen muinainen rantavalli.

Muodostelmat 2-5 sijaitsevat hieman alempana muodostelma 1:n eteläpuolella ja heti rakan ulkopuolella.

Pyöreähköt röykkiöt 2-4 ovat noin 2,5-3 m halkaisijoiltaan ja noin 15-20 cm korkeita. Yhdessä on kuoppa keskellä. Röykkiöt ovat lähes kokonaan varpukasvillisuuden, jäkälän ja sammaleen peitossa.

Muodostelma 5 on noin 2 m halkaisijaltaan oleva epämääräinen kehämäinen muodostelma. Muodostelma on kokonaan kasvillisuuden peitossa, keskustassa kasvaa kuusi.

Rakka-alueen pohjoiseen päin laskevalla alueella on rakenteeltaan epäselvä kivikehä ilman kivitäyttöä. Suorakaiteenomaisen kehän pituus on noin 4 m.

SALOINEN

6. Jouttimäki

28

Kartta 4 PK 244/07

Kohde on melko laaja metsäaurattu kangas. Paikka sijaitsee Mattilanperän kylän keskustasta noin 2,5 km luoteeseen ja niinikään noin 2,5 km Haapajärven tekojärven eteläkärjestä kaakkoon. Haapajoki virtaa noin 800 metrin etäisyydellä kohteen kaakkoispuolella. Noin 400 m kohteesta kaakkoon on pieni Jouttijärvi. Ketunperän-Mattilanperän tie kulkee noin 1400 metrin etäisyydellä kohteen eteläpuolella. Kangasta ympäröivät suot, mutta heti kankaan eteläpuolella on korkeahko ja laajahko Jouttijärvenkangas. Metsäaurauksen jäljiltä alueella kasvaa mänty- ja koivutaimikkaa. Aluskasvillisuutena esiintyy mm. puolukkaa, heinää sekä maitohorsmaa.

Peruskarttaan merkityn lapinrauniomerkin kohdalta on otettu soraa arviolta noin 15 m halkaisijaltaan olevalta alueelta. Sorakuopassa kasvaa kasvillisuutta jo melko vahvasti. Lähistöllä on myös pienempi sorakuoppa. Sorakuoppien ympäristö on kosteaa maastoa, jossa aluskasvillisuus on lähinnä mustikkaa ja sammalta. Lähimmät kivimuodostelmakohteet ovat noin 2,6 km luoteeseen Isokangas ja noin 2,7 km kaakkoon Uudenhaudankangas.

Kankaan korkein 35 m m.p.y. kohta on paljastunut veden alta noin 1600 eKr. ollen tuolloin vain hyvin pieni luoto. 30 metrin muinaisrantavaiheessa noin 1150 eKr. luoto on kasvanut yli 200 m pitkäksi kapeaksi luodoksi, joka on sijainnut noin kilometrin etäisyydellä mantereesta. Mantereena alue on ollut muinaisrannan tason ollessa noin 27,5 m m.p.y. noin 900 eKr. Tällöin Jouttimäki on ollut osa laajaa niemeä, jonka pohjoisosassa se on sijainnut. Matkaa oletetuista muodostelmista tai muodostelmasta rantaan olisi ollut satakunta metriä. 25 metrin muinaisrannan tasolla noin 700 eKr. etäisyys kohteesta rantaan on säilynyt lähes samana. Jouttimäen lähialueiden rantoihin pohjoisessa ja etelässä on muodostunut poukamia. 20 metrin muinaisrantavaiheessa noin 200 eKr. etäisyys mereen on ollut noin 200 m. Länsipuolelle on muodostunut melko isokokoisia saaria. Muinaisrannan tason ollessa 17,5 m m.p.y. noin ajanlaskun alun taitteessa etäisyys merenrantaan on kasvanut jo noin kilometriin.

Kohteen korkeimman alueen reunalla esiintyy ainakin kolme maa-aineksesta koostuvaa kuoppaa. Halkaisijoiltaan kuopat ovat noin 2,5-4 m ja noin 40-100 cm syviä. Pintakasvillisuudesta ja kuoppien reunamista päätellen kuoppien iän täytyy olla vanha. Kuoppien läheisyydessä on myös sorantarkistuskuoppia.

SALONEN

8. Halkosaari ^{SW} 24 Kartat 5 ja 12

Kohde on matalahko pieni kangas. Kohde sijaitsee noin 2 km Mattilanperältä etelään. Noin 100 metrin etäisyydellä kohteen eteläpuolella virtaa Poikajoen yläjuoksu ja noin 1600 metrin etäisyydellä etelä-kaakossa on Vaarainjärvi. Kankaan länsipäädystä on kookkaita siirtolohkareita sekä vähäisiä kalliomuodostumia. Kangas on paikoittain kosteaa ja se on soiden sekä rämeiden ympäröimä. Ympäristössä kasvaa mäntyä ja jonkin verran nuorta kuusta, aluskasvillisuus on puolukan ja mustikan sekaista.

Kohteessa on yksi röykkiö, joka sijaitsee kankaan korkeimmasta kohdasta noin 50 m länsi-luoteeseen kalliomuodostelmien vieressä. Lähimmät muut kivimuodostelmakohteet ovat noin 400 m lounaaseen Pirttihaka ja noin 500 m koilliseen Halkosaari 2.

Paikka on kohonnut merestä 42,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 2200 eKr. Tällöin alue on ollut niemenä ja liittynyt mantereeseen kapean maakaistaleen kautta. Kohteen muodostelma olisi tässä vaiheessa sijainnut niemen kärjessä aivan vesirajan tuntumassa. Vielä 40 metrin tilanteessa noin 2000 eKr. etäisyys olisi ollut muodostelmasta rantaan vain muutamia kymmeniä metrejä. Meren pinnan ollessa 37,5 m m.p.y. noin 1800 eKr. etäisyys kohteesta rantaan on ollut noin 250 m ja 35 metrin tilanteessa noin 1600 eKr. jo noin 700 m.

Kohteen röykkiö on kooltaan noin 6 x 2,5 x 0,4 m. Muoto on suorakaiteen omainen. Keskikohdalla on noin 1,4 x 0,8 metrin laajuinen matala kuoppa. Pohjoispäädystä muodostelma rajautuu noin 2 x 1,5 x 1 metrin kokoiseen siirtolohkareeseen. Kivimuodostelman kupeessa on muitakin isohkoja siirtolohkareita. Röykkiö koostuu osin kookkaista, noin 50-60 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä. Röykkiön pinnalla kasvaa jäkälää ja sammalta sekä muutama männyn näre.

SALONEN

11. Laivakangas ^S 43 Kartat 5 ja 13

Kohde on koillis-lounaissauntainen soiden ympäröimä kapeahko ja pitkä kangas. Paikka sijaitsee noin 4 km Mattilanperän kylän risteyksestä lounaaseen, pohjoispuolella virtaavan Poikajoen yläjuoksun ja eteläpuolella virtaavan Piehinkijoesta erkanevan pienen Pirttiojan välissä. Lähempänä olevaan Pirttiojaan on matkaa noin 800 m. Vaarainjärvi sijaitsee kohteesta noin 2 km itään. Heti kankaan länsipuolelta alkaa Jylkänneva ja eteläpuolella on Laivaneva. Länsipuolella on noin 200 m leveä suonkaistale, joka erottaa kohteen laajasta Laivavaaran alueesta. Valtapuu on mänty, mutta myös lehtipuita esiintyy. Aluskasvillisuus on lähinnä puolukkaa, mustikka kuitenkin hallitsee aluskasvillisuutta kohteen länsiosassa.

Kohteen röykkiö sijaitsee kankaan eteläkärjen itälaidalla kohdalla, mistä rinne laskee jyrkästi itäpuoleiselle suolle. Röykkiön lisäksi kohteessa on kaksi pientä kuoppaa maapohjalla. Lähietäisyydellä on myös tervahauta. Lähin kivimuodostelmakohte on Pirttivaara, joka sijaitsee näköetäisyydellä noin 600 m etelä-kaakkoon.

Kankaan korkein kohta on kohonnut merestä muinaisen meren pinnan tason ollessa 42,5 m m.p.y. noin 2200 eKr. Tuolloin se on ollut pieni luoto ja sijainnut noin 250 m mantereesta. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 40 metrin muinaisrantavaiheessa noin 2000 eKr. Tähän korkeuteen ajoittuvana kankaan muodostelma olisi sijainnut aivan rannan tuntumassa kankaan suojaisella puolella. 37,5 metrin muinaisrantavaiheessa etäisyys muodostelmasta rantaan olisi ollut noin 200 m ja 35 metrin tilanteessa noin 1600 eKr. noin 600 m.

Kankaan pitkulainen rökkiö on noin 14,5 x 3,5 x 0,6 metrin kokoinen. Rökkiön kivet ovat keskimäärin noin 20 cm halkaisijoiltaan. Suurinpiirtein muodostelman keskikohdalla on kapeampi kohta. Muodostelma on lähes kokonaan kasvillisuuden peitossa. Maasto laskee muodostelmasta heti itään suolle päin. Rökkiön länsipuolella on noin 20 metrin etäisyydellä louheikko.

Noin 10 m muodostelmasta kaakkoon, hieman alempana rinteessä on pyöreähkön muotoinen noin 2 m halkaisijaltaan oleva, noin 20 cm syvä kuoppa. Reunoilla on paikoin tuskin havaittava valli. Toinen pyöreähkö kuoppa sijaitsee kohteen rökkiöstä noin 10 m koilliseen. Halkaisijaltaan kuoppa on noin 1,5 m ja noin 50 cm syvä.

SALOINEN

12. Aaltokangas

29

Kartat 5 ja 14-15

Aaltokangas on yli puolikilometriä pitkä koillis-lounaissuuntainen soiden ympäröimä kangas. Keskikohdalta kankaan katkaisee noin 100 m leveä soisen maan alue. Kohde sijaitsee Mattilanperän kylän keskustasta noin 3 km lounaaseen, Poikajoen yläjuoksun ja Piehingin joesta erkanevan Pirttiojan välisellä alueella. Lähempänä oleva Poikajoen yläjuoksu virtaa noin 800 metrin etäisyydellä pohjoisessa. Vaarainjärvi sijaitsee kohteesta noin 1600 m kaakkoon. Laaja Laivavaaran rakka- ja kallioalueen pohjoisosa on kohteesta noin 600 m etelään ja lähempänä eteläpuolella olevasta Laivakankaasta Aaltokankaan erottaa noin 100 m leveä suon kaistale. Kankaan korkeimmalla kohdalla on pieni rakka. Kangas on kuivaa, jossa aluskasvillisuutena esiintyy puolukkaa, variksenmarjaa ja jäkälää. Puusto on lähinnä nuorta mäntytaimikkoa.

Alueella on neljä kuoppamuodostelmaa ja ne sijaitsevat kankaan korkeimman kohdan eteläreunamalla. Maasto laskee heti muodostelmista jyrkästi itään ja kaakkoon ojitetulle suolle päin. Lähimmät muut kivimuodostelmakohteet ovat noin 700 m kaakkoon Laivavaara 2, 900 m koilliseen Pirttihaka ja noin kilometri lounaaseen Laivakangas.

Kankaan korkein, noin 45 m m.p.y. oleva kohta on kohonnut merestä noin 2400 eKr. ollen tuolloin vain pienoinen luoto. 40 metrin muinaisrantavaiheessa noin 2000 eKr. kohde on ollut yli puolikilometriä pitkä saari ja sen on erottanut mantereesta vain muutamia kymmeniä metrejä leveä veden peitossa oleva alue. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni meren pinnan ollessa 37,5 m m.p.y. noin 1800 eKr., jolloin etäisyys muodostelmasta rantaan olisi ollut noin 200 m. 32,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 1350 eKr. etäisyys kohteesta mereen on kasvanut noin 500 metriin.

Muodostelma 1 on halkaisijaltaan noin 3 m. Pyöreähkö muodostelma koostuu noin 2 m halkaisijaltaan olevasta, noin 35 cm syvästä kuopasta ja kuoppaa ympäröivästä noin 10 cm korkeasta vallista. Muodostelma on kokonaan kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 2 on halkaisijaltaan hieman alle 3 m. Pyöreä muodostelma koostuu noin 1,20 m halkaisijaltaan olevasta, noin 25 cm syvästä kuopasta sekä

kuoppaa ympäröivästä noin 10 cm korkeasta vallista. Pinta on kasvillisuuden peitossa.

Muodostelmien läheisyydessä ovat kaksi muuta kuoppaa erottuvat heikommin maastossa. Ne ovat halkaisijoiltaan 1,5 ja 2 m. Reunavallia on havaittavissa vain joissakin kohdin. Muodostelmat ovat kokonaan kasvillisuuden peitossa.

SALOINEN

13. Uudenhaudankangas

12

Kartat 5 ja 16-19

Kohde on loivahkorintainen kangas. Kangas sijaitsee Mattilanperän kylän keskustasta noin 1300 m lounaaseen päin, Haapajoen ja Poikajoen yläjuoksun välisellä valuma-alueella Aroinniitylle johtavan metsätien varrella. Lähempänä virtaavaan Poikajoen yläjuoksuun on matkaa noin 800 m. Kankaan koillispuolella olevasta laajemmasta Korvenkankaasta kohteen erottaa hieman yli 100 m leveä suoalue. Kangas on rämeiden ja soiden ympäröimä. Itse kohteen maasto on kivikkoista ja kosteaa. Valtapuu on mänty ja myös nuorta koivua esiintyy. Aluskasvillisuutena esiintyy mustikkaa ja puolukkaa. Kankaalla on tehty metsänharvennusta jokin aika sitten.

Kohteen eri tyyppiset röykkiöt ja kuopat sijaitsevat rivissä metsätien länsipuolella olevalla kankaan korkeimmalla kohdalla koillis-lounaissauntaisella harjanteella. Kankaan itäosassa on tervahauta. Muodostelmien läheisyydessä on metsäkämppä sekä tien toisella puolella vaja. Lähimmät muut kivimuodostelmat sijaitsevat noin 1200 metrin etäisyydellä Halkosaari 1:n kohteessa.

Kankaan korkein kohta kohooa noin 50 m m.p.y., mikä vastaa muinaisrantavaihetta aikana noin 2800 eKr. Tuolloin paikan korkein alue on muodostanut vain parikymmentä metriä halkaisijaltaan olevan luodon, joka on sijainnut noin 1700 m mantereesta. 45 metrin muinaisrantavaiheessa noin 2400 eKr. kangas on ollut parin sadan metrin pituinen luoto ja matkaa mantereelle on tuolloin ollut noin 800 m. 40 metrin muinaisrantavaiheessa noin 2000 eKr. paikka on kasvanut noin 500 m halkaisijaltaan olevaksi saareksi, joka on sijainnut noin 100 m mantereesta. Tähän rantavaiheeseen ajoitettuna kohteen muodostelmista olisi ollut matkaa rantaan noin sata metriä. 37,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 1800 eKr. alue on kuroutunut kiinni mantereeseen ja muodostanut merelle työntyvän niemen. Etäisyys muodostelmista rantaan olisi tässä rantavaiheessa ollut noin sata metriä. 32,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 1350 eKr. etäisyys mereen on kasvanut noin 500 metriin.

Muodostelma 1 on noin 6,5 x 4,5 x 0,6 metrin kokoinen soikeahko rökkiö. Keskellä on noin 2 x 1,5 metrin laajuinen, noin 40 cm syvä kuoppa, jota on kaivettu lähihistoriassa. Kuopan kaakkoispuolella on matalampi kaiveltu kohta, jonka ympärillä on irtonaisia kiviä. Muodostelma koostuu sekalaisen kokoisista kivistä, päällimmäiset kivet ovat irtonaisen tuntuisesti paikoillaan. Pinta on etupäässä sammaleen peitossa ja rökkiössä kasvaa myös muutama nuori kuusi. Maasto laskee välittömästi muodostelman kaakko- ja eteläpuolella. Rökkiön lounaispäättyyn näyttäisi liittyvän erillinen noin 3 m halkaisijaltaan oleva pyöreän muotoinen epämääräisempi matala kiveys. Kiveys on kokonaan kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 2 on noin 3,5 m halkaisijaltaan oleva rökkiö, jolla on korkeutta noin 30 cm. Muoto on pyöreä. Kivet ovat halkaisijoiltaan noin 20-30 cm. Muodostelma on kokonaan kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 3 on noin 7 m halkaisijaltaan. Pyöreä muodostelma koostuu noin 3,5 m halkaisijaltaan olevasta, enimmillään noin 70 cm syvästä jyrkkäreunaisesta kuopasta sekä noin 20 cm korkeasta vallista. Kuopan pohjalla on kiviä. Kivet ovat noin 20-40 cm halkaisijoiltaan, mutta

isompiakin kivilohkareita esiintyy. Pinnalla kasvaa etupäässä sammalta. Luoteisnurkan reunapalteessa on joitakin alas vyöryneitä kiviä. Maasto laskee muodostelmasta kaakkoon tielle päin.

Heti muodostelman luoteispuolella on noin 4 x 2 metrin kokoinen pitkulainen kuoppa.

Muodostelma 4 sijaitsee lounaaseen muodostelma 3:sta. Pyöreä muodostelma on noin 7 m halkaisijaltaan. Se koostuu noin 3,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 60 cm syvästä kuopasta ja noin 25 cm korkeasta reunavallista. Kivikoko on vaihteleva. Muodostelma on etupäässä sammalen peitossa. Muodostelma on pahoin tuhoutunut kaivelun seurauksena. Muodostelman pinnasta poistettua sammalta on viskattu muodostelman länsipuolelle. Muodostelman alueella on myös runsaasti irtonaisia kiviä. Kaivamisessa on käytetty hyväksi pitkää keppiä, joka on jätetty kuoppaan. Muodostelmaa on pengottu aivan viime aikoina.

Heti edellisen luoteissivuun liittyy noin 2 x 1,5 metrin laajuinen, noin 50-60 cm syvä koillis-lounaissuuntainen kuoppa, jonka pohjalla on melko tuoreet tulenpidon jäänteet.

Edellisestä noin 1,5 m lounaaseen on noin 4 x 2 metrin laajuinen pitkulainen kuoppa, jolla on syvyyttä noin 40 cm. Kuopassa on lahonnutta puun jätettä.

Muut kohteen kuopat ovat kooltaan pieniä ja epämääräisiä. Ne sijaitsevat pääasiassa kämpän ja muodostelma 2:n välisellä alueella.

SALOINEN

14. Pirttihaka

Kartat 5 ja 20

Paikka on koillis-lounaissuuntainen kapeahko soiden ympäröimä kangas. Kohde sijaitsee noin 2 km Mattilanperältä etelä-lounaaseen päin. Noin 200 m kohteen pohjoispuolella virtaa Poikajoen yläjuoksu ja kaakossa sijaitsevalle Vaarainjärvellä etäisyys on noin 1400 m. Kankaan korkein laki on tasaista ja se laskee loivasti kankaan lounaisosaa kohti. Kankaan pohjoisosassa on muutamia isoja siirtolohkareita ja jonkin verran rakkakivikkoa. Paikalla kasvaa etupäässä mäntyä ja aluskasvillisuus on puolukan ja mustikan sekaista.

Kohteen ainoa muodostelma on rökkiö ja se sijaitsee kankaan korkeimman kohdan kaakkoisreunalla, joka kohoaa jyrkästi idässä olevalta suolta päin. Lähimmät kivimuodostelmakohteet ovat noin 400 m koillisen Halkosaari 1 ja noin 600 metrin etäisyydellä lounaassa Aaltokangas.

Kankaan noin 150 m pitkä laki on kohonnut merestä 45 metrin muinaisrantaivaiheessa noin 2400 eKr. Matkaa mantereelle on ollut noin 200 m. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 40 metrin muinaisrantaivaiheessa noin 2000 eKr. Kivimuodostelma olisi tuolloin sijainnut lähes sadan metrin etäisyydellä rannasta kankaan suojaisella puolella. Kankaan pohjoispuoleiselle rannikolle on muodostunut runsaasti niemiä ja pieniä poukamia. Meren pinnan ollessa noin 35 m m.p.y. aikana noin 1600 eKr. matka rantaan on kasvanut noin 500 metriin.

Kohteen pitkulaisella rökkiöllä on kokoa noin 6 x 4 x 0,35 m. Rökkiön keskustassa on noin 1,5 x 0,7 metrin laajuinen kuoppa, jolla on syvyyttä noin 15 cm. Kuopassa on joitakin irtonaisia kiviä. Välittömästi kivimuodostelman länsipuolella on maakivi, jota on käytetty hyväksi rökkiön rakentamisessa. Rökkiön lähiympäristössä on muutamia muitakin isohkoja, noin 1-1,5 m halkaisijoiltaan olevia maakiviä. Rökkiön kivet ovat halkaisijoiltaan pääasiallisesti noin 20-30 cm. Rökkiö on lähes kokonaan kasvillisuuden peitossa.

Kohde on kivikkoinen metsäaurattu pieni soiden ympäröimä kumpu. Paikka sijaitsee Poikajoen yläjuoksusta noin 600 m koilliseen. Muutama sata metriä kohteen koillispuolella sijaitsee Kumisevakangas, missä on kalliomuodostumia. Noin sata metriä kohteen itäpuolella kulkee metsäautotie. Paikkaa ympäröi sekametsä ja itse kummun alueella kasvaa metsäaurauksen jäljiltä harvakseltaan männyn taimia.

Kohteen kaksi rökkiötä sijaitsevat kummun korkeimmalla kohdalla, mistä maasto laskee jyrkästi niiden itäpuolella. Rökkiöiden lisäksi kankaalla on maa-aineksesta koostuva vallimuodostelma. Lähimmät kivimuodostelmat sijaitsevat noin 500 m lounaaseen Halkosaari 1:n kohteessa ja noin 2 kilometrin etäisyydellä koillisessa Kettukankaan muinaisjäynnösalueella.

Kankaan laki on ollut pieni luoto 47,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 2600 eKr. ja se on sijainnut noin 300 m mantereesta. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni meren pinnan ollessa 45 m m.p.y. noin 2400 eKr. Tuolloin alue on muodostanut mereen nähden avonaisen niemekkeen. Sen pohjoispuolella on ollut laaja merenpoukama. 37,5 metrin muinaisrantavaiheeseen eli aikaan noin 1800 eKr. mennessä etäisyys mereen on kasvanut yli 500 metriin.

Muodostelma 1 on kooltaan noin 10 x 8 x 0,4 m. Muoto on soikea. Muodostelman keskustassa on noin 2 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, joka on noin 30 cm syvä. Rökkiö koostuu sekalaisen kokoisista kivistä. Muodostelman reunamilla tuntuu pintakasvillisuuden alla isohkoja kiviä. Pinta on lähes kokonaan kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 2 sijaitsee muutamia metrejä edellisestä kaakkoon. Pyöreähkö rökkiö on halkaisijaltaan noin 4 m ja noin 30 cm korkea. Länsi- ja pohjoisreuna on lähes kokonaan tuhoutunut metsäkoneella päältä ajamisen seurauksena.

Maa-aineksesta koostuva pyöreä, noin 10 m halkaisijaltaan oleva vallimuodostelma sijaitsee arviolta noin 50 m itään rökkiöistä ja alempana kuin rökkiöt.

Kohde on Laivavaaran ja Pirttivaaran yhdistävä kapea ja verrattain pitkä rakkakangas. Paikka sijaitsee Poikajoen yläjuoksun ja Piehinkijoen erkanevan Pirttiojan välissä. Lähempänä etelässä virtaavalle Pirttiojalle on matkaa noin 800 m. Kohteen luoteispuolella olevasta Laivakankaasta kohteen erottaa pari sataa metriä leveä suo. Itäpuolella on räme, joka erottaa kannaksen Laivavaaran keskiosasta.

Kohteessa on kuoppamuodostelmia ja vallimuodostelmia. Lähimmät muut kivimuodostelmat sijaitsevat noin 400 m luoteessa olevalla Laivakankaalla ja samoin noin 400 m etelään sijaitsevalla Pirttivaaralla.

Alueet, joilla kohteen muodostelmat sijaitsevat, ovat kohonneet merestä 52,5-50 metrin muinaisrantavaiheissa noin 3000-2800 eKr. Tällöin ne olisivat sijainneet aivan rannan tuntumassa. Muinaisen meren pinnan tason ollessa 40 m m.p.y. noin 2000 eKr. matkaa rantaan olisi ollut noin 200 m. Tämän jälkeen maa on kohonnut nopeasti ja muinaisrannan ollessa 37,5 m m.p.y. noin 1800 eKr. etäisyys rantaan on ollut yli puolikilometriä.

Muodostelma 1 sijaitsee rakan korkeimman kohdan tuntumassa kohdalla, mistä rakka laskee jyrkästi länteen. Pyöreä muodostelma on noin 4,5 m halkaisijaltaan. Muodostelma koostuu noin 25 cm korkeasta vallista ja vallin sisäänjäävistä noin 2,5 m halkaisijaltaan olevasta alueesta. Kivet ovat vaihtelevan kokoisia. Pinnalla kasvaa etupäässä sammalta, keskustassa

kasvaa myös muutamia puita. Noin 60 m muodostelmasta koilliseen on metsäkämpä.

Muodostelmasta noin 15 m kaakkoon on lähihistoriassa kaiveltu noin 1,5 m halkaisijaltaan oleva kuoppa rakassa. Kuoppa on kaivettu onkalomaiseksi ja sieltä on otettu pieniä kiviä ylös. Myös noin 30 m länsi-lounaaseen on kuoppa rakan reunalla.

Muodostelma 2 on sijaitsee muodostelma 1:stä arviolta noin 50 luoteeseen. Se sijaitsee muodostelma 1:ä alempana, aivan rakan luoteisreunalla kohdalla, mistä maasto laskee heti muodostelman länsipuolella. Pyöreä muodostelma on noin 4 m halkaisijaltaan ja se koostuu noin 25-30 cm korkeasta vallista ja enimmäkseen noin 70 cm syvästä kuopasta. Muodostelmassa kasvaa etupäässä sammalta. Muodostelmaa on kaivettu lähihistoriassa.

Muodostelmat 3-4 sijaitsevat maapohjalla arviolta noin 100-150 m muodostelma 1:stä etelään kankaan eteläkärjessä.

Muodostelma 3 on halkaisijaltaan noin 11,5 m. Pyöreä muodostelma koostuu epämääräisestä, noin 40 cm korkeasta vallista ja vallin sisäänjäävästä, niinkään epämääräisestä noin 8,5 m halkaisijaltaan olevasta alueesta. Valli on epämääräinen etenkin pohjoissivulla. Vallin sisäpuolella on useita isoja, noin 0,5-1 m halkaisijoiltaan olevia kiviä. Muodostelman pinnalla kasvaa varpukasvillisuutta, sammalta ja jäkälää.

Muodostelma 4 sijaitsee edellisen pohjoispuolella. Suorakaiteen muotoinen muodostelma on noin 10 x 7 m laaja. Muodostelma koostuu noin 35 cm korkeasta vallista ja sen sisäänjäävästä noin 6,5 x 4 m laajasta alueesta. Valli on paikoin epäselvä. Muodostelman pinnalla kasvaa varpukasvillisuutta, sammalta ja jäkälää.

SALONEN

27. Kettukangas

14

Kartat 6 ja 26-50

Kettukangas sijaitsee Mattilanperän kylän keskustasta noin 1400 m itään Pattijoen ja Haapajoen välisellä valuma-alueella ja lähempänä virtaavasta Haapajoesta noin 200 m pohjoiseen. Alue kuuluu laajaan Jylhänharjuun, jonka lounaaseen pistävällä kankaalla kohde sijaitsee. Kohteen pohjoispuolella kulkee Mattilanperän-Kopsan maantie. Noin 100-200 etäisyydellä etelässä ja kaakossa on viljelyksessä olevia peltoja. Kankaan itäosassa on sorakuoppa. Soraa on otettu myös Kopsaan vievän tien pohjoispuolelta. Kohteessa on nähtävissä myös merkkejä alueen raivauksesta ja metsänharvennuksesta. Kankaan korkein alue on kuivaa, missä valtapuu on nuori mänty ja aluskasvillisuutta dominoi variksenmarja, puolukka sekä jäkälä. Alempana etelään ja länteen viettävillä rinteillä maasto muuttuu kostemmaksi.

Kankaalla on eri tyyppisiä muodostelmia, joita ovat röykkiöt, palaneiden kivien röykkiöt, kuoppajäänteet, kodanpohjat ja jätinkirkko.³⁸⁵ Muodostelmat esiintyvät noin 250 x 100 metrin laajuuisella alueella. Lähimmät muut kivimuodostelmat ovat noin 800 metrin etäisyydellä sijaitsevalla Kiesuksenkankaalla. Pikku Jakenaron jätinkirkko sijaitsee noin 1200 metrin etäisyydellä koillisessa.

Kankaan korkein noin 60 m m.py. oleva kohta on tuhoutunut soranotossa. Kohta on kohonnut merestä noin 3550 eKr. Se on tuolloin ollut pieni luoto ja sijainnut noin sadan metrin etäisyydellä mantereesta. 57,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3400 eKr. alue on muodostanut kapean niemen kärjen, jonka eteläpuolelle on muodostunut merenpoukama. Tässä vaiheessa myös suurin osa muusta Jylhänharjun alueesta oli jo kohonnut merestä. 55

³⁸⁵ Koivunen ja Okkonen, "Raahen", kartta 2.

metrin muinaisrantavaiheessa noin 3200 eKr. niemi on muodostunut jo hieman laajemmaksi, mutta vasta 52,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3000 eKr. kaikki ne alueet, missä muodostelmia sijaitsee olivat kohonneet merestä. Tässä rantavaiheessa muodostelmat olisivat sijainneet enintään noin sadan metrin etäisyydellä rannasta. 52,5 metrin muinaisrantavaiheen jälkeen maa on kohonnut hitaasti; vielä 42,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 2200 eKr. ranta olisi sijainnut vain noin 200 metrin etäisyydellä. 40 metrin tilanteessa noin 2000 eKr. etäisyys mereen on kasvanut noin puoleen kilometriin.

Muodostelma 1 on noin 6,5 m halkaisijaltaan oleva rökkiö, joka on enimmillään noin 70 cm korkea. Muoto on lähinnä pyöreä. Keskellä on noin 3,5 x 3 metrin laajuinen, noin metrin syvyinen kuoppa. Kuopan sisäreunat ovat paikoin lähes pystysuorat ja osa kivistä näyttäisi muodostavan muurimaista rakennetta. Osa kivistä on ladottu myöhemmin. Kuoppaa on kaivettu lähihistoriassa ja rökkiön pinnalla esiintyy runsaasti irtonaisia kiviä. Kivet ovat sekalaisen kokoisia. Pintakasvillisuutta esiintyy lähinnä säilyneessä osassa muodostelman reunoilla.

Muodostelma 2 on noin 5 x 4,5 x 0,5 metrin kokoinen rökkiö. Muoto on soikeahko. Keskellä on noin 1,25 m halkaisijaltaan oleva, noin 20 cm syvä kuoppa, missä on irtonaisia kiviä. Kivet ovat noin 20-30 cm halkaisijoiltaan. Pintaa peittää lähinnä puolukan varpu ja jäkälä. Länsisivulla on muurahaispesä.

Muodostelma 3 on noin 5 m halkaisijaltaan oleva, noin 35 cm korkea rökkiö. Muoto on pyöreä. Keskellä on noin 2 x 1,5 metrin laajuinen kuoppa, joka on noin 25 cm syvä. Muutamat pintakivet ovat löyhähkösti paikoillaan. Pinta on puolukan varvun ja jäkälän peitossa.

Muodostelma 4 on halkaisijaltaan noin 4 m oleva lähes maantasainen rökkiö. Muoto on pyöreä. Keskellä on noin 2 x 1,5 metrin laajuinen kuoppa, joka on noin 40 cm syvä. Kuopassa olevat kivet ovat löyhästi paikoillaan. Pinta on lähes kokonaan kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 5 on halkaisijaltaan noin 4,5 m. Pyöreähkö muodostelma koostuu noin 3 m halkaisijaltaan olevasta, noin 30 cm syvästä kuopasta ja noin 15 cm korkeasta reunavallista. Muodostelma on kokonaan kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 6 on noin 4 x 3 x 0,35 metrin kokoinen epämääräinen rökkiö. Muoto on soikeahko. Pinnalla on joitakin kiviä näkyvissä. Rökkiö vaikuttaa koostuvan kivistä ja maa-aineksesta. Muodostelmassa on noin metrin laajuinen matala kuoppa. Kivet ovat noin 20-30 cm halkaisijoiltaan. Pinta on kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 7 on noin 5 m halkaisijaltaan oleva rökkiö, jolla on korkeutta noin 35 cm. Muoto on soikeahko. Keskellä on noin 1,5 m halkaisijaltaan oleva, noin 15 cm syvä kuoppa. Kivet ovat noin 20-30 cm halkaisijoiltaan. Pintaa peittää paksu kasvillisuuskerros. Rökkiö sijaitsee laskevassa rinteessä.

Muodostelma 8 on noin 6 m halkaisijaltaan oleva rökkiö, jolla on korkeutta noin 50 cm. Muoto on pyöreä. Keskellä on noin 3 m halkaisijaltaan oleva, noin 50 cm syvä kuoppa, jota on kaivettu lähihistoriassa. Kuopan reunat ovat jyrkät ja osa kivistä on kiilaamalla paikoilleen asetettu. Myös muualla rökkiössä on merkkejä kaivelusta. Kivet ovat halkaisijoiltaan keskimäärin 20-30 cm. Pintakasvillisuutta esiintyy niukasti. Maasto laskee rökkiöstä länteen päin.

Muodostelma 9 on noin 5,5 m halkaisijaltaan oleva rökkiö, jolla on korkeutta noin 35 cm. Muoto on pyöreähkö. Keskellä on noin 2 m halkaisijaltaan oleva, noin 15 cm syvä kuoppa. Rökkiön itä sivu sijaitsee korkeammalla kohdalla maastossa kuin länsisivu. Kivet ovat noin 30-40 cm halkaisijoiltaan. Luoteissivulla on muutama noin 60-80 cm halkaisijaltaan oleva kivi. Pintakasvillisuutena esiintyy lähinnä jäkälää. Rökkiön länsisivun päältä menee polku. Länsisivulla on lähihistoriassa syntynyt noin

80 cm halkaisijaltaan oleva kuoppa. Muodostelman läheisyydessä on siirtolohkareita.

Muodostelma 10 on noin 6,5 x 5,5 x 0,3 metrin kokoinen rökkiö. Muoto on soikea. Keskellä on noin 3 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, jolla on syvyyttä noin 35 cm. Rakentamiseen on käytetty paljon isoja, keskimäärin 40 cm halkaisijoiltaan olevia kiviä. Pintaa peittää etupäässä kanerva ja jäkälä. Keskuskuopassa kasvaa myös nuori koivu.

Muodostelma 11 on noin 6,5 m halkaisijaltaan oleva rökkiö, jolla on korkeutta noin 30 cm. Muoto on säännöllisen pyöreä. Keskellä on noin 3,5 m halkaisijaltaan oleva, noin 50 cm syvä kuoppa. Rökkiön kivet ovat noin 30 cm halkaisijoiltaan. Pinta on lähes kokonaan kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 12 on noin 3,5 x 3 x 0,3 metrin kokoinen rökkiö. Muoto on epämääräinen. Pinta on kokonaan kasvillisuuden peitossa. Heti rökkiön itäpuolella on noin 3 m pitkä vallimainen muodostelma.

Muodostelma 13 on noin 4,5 x 3,5 x 0,35 metrin kokoinen rökkiö. Muoto on epämääräinen. Kaakkoissektorin reunamalta on kaadettu puita, mikä on johtanut rakenteen epämääräisyyteen. Pinta on kokonaan kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 14 on noin 6,5 m halkaisijaltaan. Muodoltaan pyöreä rökkiö on noin 75 cm korkea. Keskellä on noin 1,5 m halkaisijaltaan oleva, noin 25 cm syvä kuoppa. Kivet on keskimäärin 30-40 cm halkaisijoiltaan. Pintakasvillisuutta on niukasti ja se on etupäässä jäkälää. Luoteissivulla kasvaa koivuja. Maasto laskee rökkiöstä nopeasti itään ja etelään.

Muodostelma 15 on noin 7,5 m halkaisijaltaan oleva pyöreä rökkiö, jolla on korkeutta noin 70 cm. Keskellä on noin 2,5 m halkaisijaltaan oleva, noin 50 cm syvä kuoppa. Kuopan seinämät ovat jyrkät. Kivet ovat noin 30-40 cm halkaisijoiltaan. Rökkiötä peittää lähinnä puolukanvarpu. Rökkiöstä on kaadettu puu, josta on jäänyt kanto. Maasto laskee jyrkästi rökkiön kaakko- ja eteläpuolelle.

Muodostelma 16 on noin 8,5 x 6,5 x 0,5 metrin kokoinen rökkiö. Muoto on soikea. Rökkiössä on noin 5 x 3,5 metrin laajuinen kaksiosainen kuoppa, jolla on syvyyttä noin 50 cm. Koillissivulla on noin 80 x 70 senttimetrin kokoinen painanne. Kivet ovat noin 20-30 cm halkaisijoiltaan, mutta etenkin rökkiön keskustassa on runsaasti isompia kiviä. Pinnalla kasvaa lähinnä kanervaa ja jäkälää. Keskustassa kasvaa myös nuoria koivuja.

Muodostelma 17 on noin 6 m halkaisijaltaan oleva rökkiö, joka on noin 40 cm korkea. Muoto on pyöreä. Keskellä on noin 2,5 m halkaisijaltaan oleva, noin 20 cm syvä kuoppa. Kuopan pohja on tasainen ja siellä ei tunnu kiviä. Lounaisosassa on useita pitkulaisia noin 50 cm halkaisijoiltaan olevia kiviä. Rökkiössä kasvaa myös muutamia puita.

Muodostelma 18 on noin 5,5 x 4 m laaja. Muoto on soikeahko. Muodostelma koostuu noin 2 m halkaisijaltaan olevasta, noin 40 cm syvästä kuopasta sekä noin 10 cm korkeasta vallista. Kivet ovat noin 30 cm halkaisijoiltaan. Pintaa peittää kasvillisuus. Muodostelmassa kasvaa muutama puu.

Muodostelma 19 on noin 7 x 6,5 x 0,5 metrin kokoinen rökkiö. Muodoltaan rökkiö on säännöllisen pyöreä. Keskellä on noin 2 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, jolla on syvyyttä noin 40 cm. Kivet ovat keskimäärin noin 30 cm halkaisijoiltaan. Rökkiötä peittää kasvillisuus ja keskustassa kasvaa muutamia puita.

Muodostelma 20 on noin 5 m halkaisijaltaan oleva, noin 40 cm korkea rökkiö. Muoto on säännöllisen pyöreä. Keskellä on noin metrin halkaisijaltaan oleva, noin 30 cm syvä kuoppa, jota on kaiveltu lähihistoriassa. Kivet ovat noin 30 cm halkaisijoiltaan. Pinnalla kasvaa lähinnä jäkälää. Keskustan kuopassa kasvaa mänty.

Muodostelma 21 on noin 4,5 x 4 x 0,4 metrin kokoinen rökkiö. Muoto on pyöreä. Kivet ovat noin 20-30 cm halkaisijoiltaan. Pintaa peittää kasvillisuus. Rökkiön länsipuolelta menee polku.

Muodostelma 22 on noin 4,5 m halkaisijaltaan oleva, noin 40 cm korkea röykkiö. Muoto on pyöreä. Keskustassa on noin 1,5 x 1 metrin laajuinen, noin 25 cm syvä kuoppa, jota on kaivettu lähihistoriassa. Kivet ovat vaihtelevan kokoisia. Pinta on kokonaan kasvillisuuden peitossa. Röykkiössä kasvaa muutamia mäntyjä.

Muodostelma 23 on noin 5,5 m halkaisijaltaan oleva säännöllisen pyöreä röykkiö, jolla on korkeutta noin 35 cm. Kivet ovat noin 20 cm halkaisijoiltaan. Pintaa peittää etupäässä puolukan varpu. Päällä kasvaa pari puuta. Röykkiön päältä ja itäpuolelta kulkee polku.

Muodostelma 24 on kohteen jätinkirkko. Se sijaitsee alueen koillisosassa olevan sorakuopan reunalla. Säilyneen osan perusteella sen on arveltu olleen kooltaan noin 30 x 20 m. Säilyneen vallin korkeus on noin 30 cm ja leveys noin 3-4 m. Säilyneen osan lounaispäässä on noin 4,2 m leveä porttiaukko.³⁸⁶

Muodostelma 25 sijaitsee Kopsaan vievän tien pohjoispuolella, tiestä arviolta noin 150 m pohjoiseen. Pyöreähkö muodostelma on noin 4,5 m halkaisijaltaan. Se koostuu noin 2 m halkaisijaltaan olevasta kuopasta, jolla on syvyyttä noin 45 cm ja kuoppaa ympäröivästä noin 10 cm korkeasta reunavallista.

SALONEN

31. Pirttivaara

Kartat 5 ja 51-57

Pirttivaaran suhteellisen laaja kallio- ja rakka-alue sijaitsee Piehingin kylän Ylipäästä noin 3 km itään, Poikajoen yläjuoksun ja Piehinkijoesta erkanevan kapean Pirttiojan välissä ja lähempänä virtaavasta Pirttiojasta noin 400 m koilliseen. Vaarainjärvi sijaitsee noin 2 kilometrin etäisyydellä koillisessa. Laivavaaran laaja rakkakangas sijaitsee kohteesta noin 600 m pohjois-koilliseen ja koilliseen päin. Kankaan rinteet laskevat jyrkästi länsipuolella Laivanevaan ja itäpuolella Pirttivaaran rämeeseen. Pohjoiseen ja etelään maasto jatkuu kuivempana. Rakka-alueella kasvaa siellä täällä koivuja ja mäntyjä. Rakkaa ympäröivä metsä on mäntyvaltaista kangasmetsää. Kohteessa olevat kalliot sijaitsevat rakan länsipuolella.

Alueella on jätinkirkko ja muun tyyppisiä vallimuodostelmia, kuoppamuodostelmia sekä röykkiö. Lisäksi koko rakan alueella esiintyy rakenteeltaan epämääräisempiä kuopanteita ja raivatulta vaikuttavia kohtia. Jäänteet keskittyvät rakan pohjoisosaan ja pohjois-eteläsuuntaiseen luontaiseen rakkavalliin. Kaikki muut muodostelmat paitsi jätinkirkko ja yksi kuoppamuodostelma sijaitsevat rakassa. Lähin muu kivimuodostelmakohde on pohjoisessa noin 400 metrin etäisyydellä sijaitseva Laivavaara 1. Kaakkoon olevalle Pirttihaudankankaan jätinkirkkokohtelle on matkaa noin 800 m.

Kankaan korkein kohta kohoaa noin 60 m m.p.y. Alue on muodostanut pienen luodon aikana noin 3550 eKr. ja se on sijainnut mantereesta noin puolen kilometrin etäisyydellä. 55 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3200 eKr. kohteen rakka-alue on suurimmaksi osaksi jo kohonnut merestä. Alue on ollut noin parin sadan metrin pituinen karikko, joka on sijainnut mantereesta alle 100 metrin etäisyydellä. 52,5 metrin tilanteessa noin 3000 eKr. alue on kuroutunut kiinni mantereeseen. Kaikki alueet, joilla kohteen muodostelmia sijaitsee ovat kohonneet merestä viimeistään meren pinnan tason ollessa 45 m m.p.y. noin 2400 eKr. 40 metrin tilanteessa noin 2000 eKr. kohteen muodostelmat olisivat sijainneet enimmillään noin 200 metrin

³⁸⁶ Koivunen ja Okkonen, "Raahen", s. 2 ja kartta 2.

etäisyydellä rannasta. 37,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 1800 eKr. etäisyys mereen on ollut yli puolikilometriä.

Muodostelma 1 sijaitsee rakka-alueen keskikohdalla, missä rakan reuna laskee jyrkästi välittömästi muodostelman länsipuolella. Pyöreä muodostelma on halkaisijaltaan noin 7,5 m. Se koostuu noin 4 m halkaisijaltaan olevasta, noin 80 cm syvästä kuopasta sekä noin 50 cm korkeasta vallista. Muodostelman länsisivulla valli on paikoin lähes luontaisen rakan tasossa. Kivet ovat noin 30-40 cm halkaisijoiltaan. Eteläisivulla on noin metrin halkaisijaltaan olevalla alueella liikuteltuja kiviä. Myös keskuskuopassa on liikuteltuja kiviä. Eteläisivulla reunavallin kivet ovat vyöryneet. Kivien pinnassa kasvaa niukasti sammalta ja jäkälää. Kuopan pohjalla esiintyy runsaammin sammalta.

Muodostelma 2 sijaitsee välittömästi muodostelma 1:n eteläpuolella. Pyöreähkö muodostelma on halkaisijaltaan noin 7 m. Muodostelma koostuu enimmillään noin 35 cm korkeasta vallista ja sen sisään jäävästä noin 5 m halkaisijaltaan olevasta melko tasaisesta alueesta, joka on samassa tasossa luontaisen rakan tason kanssa. Itä-pohjoispuolella valli puuttuu. Näillä kohdin ja kehän keskustassa on joitakin isoja maakiviä, muutoin muodostelma koostuu sekalaisen kokoisista kivistä. Muodostelman pinnalla kasvaa lähinnä sammalta.

Muodostelma 3 sijaitsee noin 25 m koilliseen muodostelma 1:stä kohdalla, mistä rakka laskee välittömästi muodostelman länsipuolella. Pyöreähkö muodostelma on halkaisijaltaan noin 5,5 m. Muodostelma koostuu noin 3,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 90 cm syvästä kuopasta ja sitä ympäröivästä noin 20 cm korkeasta vallista. Paikoin valli on samassa tasossa luontaisen rakan kanssa. Kuopan seinämät ovat jyrkähköt. Kivet ovat vaihtelevan kokoisia. Kuopan pohjalla on useita noin 40-50 cm halkaisijoiltaan olevia kiviä. Pintakasvillisuutena esiintyy niukasti jäkälää.

Muodostelma 4 sijaitsee muutamien metrin etäisyydellä muodostelma 3:n pohjoispuolella. Muodostelma on pahoin tuhoutunut kaivelun seurauksena. Pyöreähkö muodostelma on halkaisijaltaan noin 6 m. Muodostelma koostuu noin 3,5 m halkaisijaltaan olevasta kuopasta, joka on noin 1,5 m syvä. Kuopan reunoilla on lähes samassa tasossa rakan kanssa olevaa valliä. Länsisivulla valli puuttuu paikoin. Kivet ovat vaihtelevan kokoisia ja suuri osa niistä on liikkunut kuopan kaivamisen seurauksena. Liikuteltuja kiviä on valunut myös kuopan pohjalle. Kaivelun seurauksena pintakasvillisuutta ei esiinny joissakin kohdin muodostelmaa. Kuopan pohjalla kasvaa sammalta ja jäkälää. Muualla muodostelmassa esiintyvä kasvillisuus on jäkälää.

Muodostelma 5 sijaitsee arviolta noin 100 m kohteen jätinkirkosta pohjoiseen, länteen ja luoteeseen laskevassa avorakassa. Pyöreä muodostelma on halkaisijaltaan noin 5 m. Se koostuu noin 30 cm korkeasta vallista ja vallin sisäpuoleisesta noin 2,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 75 cm syvästä kuopasta. Itäreunalla valli on epämääräisempi. Muodostelman keskikohtaa on kaiveltu melko lähihistoriassa ja kuopan alueella on liikkuneita kiviä. Muodostelman kivet ovat noin 20-40 cm halkaisijoiltaan. Pinnalla kasvaa niukasti jäkälää.

Muodostelma 6 sijaitsee noin 25 m edellisestä länteen niinikään avorakassa. Muodostelma on tuhoutunut lähes kokonaan kaivelun seurauksena. Pyöreä muodostelma on noin 4 x 3,5 metrin laajuinen kuoppa, joka on noin metrin syvyinen. Reunamille on nosteltu isokokoisia, noin 50 cm halkaisijoiltaan olevia kiviä. Keskuskuopassa kasvaa karhunsammalta ja puiden taimia. Liikuteltujen kivien pinnassa ei vielä esiinny pintakasvillisuutta.

Muodostelma 7 sijaitsee rakan luoteisosan reunalla, arviolta noin 150 m jätinkirkosta luoteeseen. Muodostelma on noin 4,5 m halkaisijaltaan oleva röykkiö, jolla on korkeutta noin 35 cm. Muoto on pyöreähkö. Keskellä on noin 1,5 m halkaisijaltaan oleva, noin 25 cm syvä kuoppa. Kivet ovat noin 20-40 cm halkaisijoiltaan. Muodostelman reunoilla on joitakin löyhähkösti

paikoillaan olevia kiviä. Pinnalla kasvaa jäkälää ja sammalta. Maasto laskee muodostelmasta luoteeseen päin.

Muodostelman etelä- ja kaakkopuolella maasto on kosteaa ja siellä kasvaa sammalta ja suopursua. Muodostelmasta noin 7 m pohjoiseen on rakassa noin 1,5 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, jolla on syvyyttä noin 20-30 cm. Kuopassa ei ole reunavallia.

Muodostelma 8 sijaitsee jätinkirkosta arviolta noin 80 m luoteissuuntaan kohteen kalliomuodostelmien länsi-luoteispuolella maapohjalla. Tällä alueella maasto on kosteahkoa ja aluskasvillisuus on lähinnä mustikkaa. Kalliot ovat muodostelmasta arviolta noin 20 m kaakkoon. Muodostelman pohjois-koillispuolella on isoja siirtolohkareita. Maasto laskee loivasti heti muodostelman länsipuolella soistuvaan maastoon päin. Soikeahko muodostelma on halkaisijaltaan noin 4 m. Se koostuu noin 2,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 45 cm syvästä kuopasta ja epämääräisestä, enimmillään vain noin 15 cm korkeasta reunavallista. Kivet ovat noin 20-30 cm halkaisijoiltaan. Muodostelma on sammalen ja jäkälän peitossa. Osa kivistä on irtonaisesti paikoillaan.

Noin 2 m muodostelman pohjoispuolella on rakassa noin 2 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, joka noin 30 cm syvä.

Muodostelmat 9-22 sijaitsevat rakan pohjoisosassa tasanteenomaisella rakka-alueella. Muodostelmien länsipuolella on luontainen rakkavalli. Itäpuolella tasanteenomaisen alueen reuna laskee jyrkästi suolle.

Muodostelma 9 on halkaisijaltaan noin 5,5 m. Soikeahko muodostelma koostuu noin 40 cm korkeasta vallista sekä vallin sisäänjäävistä noin 3,5 metrin laajuudesta suhteellisen tasaisesta alueesta, joka on samassa tasossa luontaisen rakan tason kanssa. Kivet ovat vaihtelevan kokoisia. Pinnalla kasvaa jonkin verran jäkälää. Muodostelma rajautuu länsipuolella luontaiseen rakkavalliin.

Muodostelma 10 sijaitsee edellisen itäpuolella. Muodoltaan soikeahko muodostelma on halkaisijaltaan noin 10 m. Se koostuu noin 45 cm korkeasta vallista ja sen sisäänjäävistä noin 7 metrin laajuudesta alueesta, joka painuu jonkin verran luontaisen rakan tason alapuolelle. Eteläpäädyssä on aukkokohta vallissa ja pohjoispäädyssä on noin 2 m halkaisijaltaan oleva korkeampi kohta. Kivet ovat vaihtelevan kokoisia. Muodostelmassa kasvaa etupäässä jäkälää.

Muodostelma 11 sijaitsee välittömästi edellisen kaakkoispäättyyn liittyneenä. Muodoltaan pyöreähkö muodostelma on suurinpiirtein saman kokoinen edellisen muodostelman kanssa. Myös tässä muodostelmassa pohja painuu jonkin verran luontaisen rakan tason alapuolelle. Lounaissivulla on samantapainen korkeampi alue kuin muodostelma 10:n pohjoispäädyssä. Kivet ovat vaihtelevan kokoisia. Muodostelmassa kasvaa etupäässä jäkälää.

Välittömästi muodostelma 11:n kaakkoispuolella on noin 6 m pitkä kaareva valli. Vallin eteläpuolella on tasaisempi kohta. Muodostelma vaikuttaa koostuvan etupäässä maa-aineksesta. Muodostelma on kokonaan kasvillisuuden peitossa. Vallimuodostelmasta kaakkoon päin olevalla rinteen reunalla on kohtia, joista on poistettu turve. Avatut kohdat ovat neliömäisen muotoisia.

Muodostelma 12 sijaitsee muodostelmien 10-11 lounaispuolella avorakassa. Pitkulainen kuoppa on noin 9 x 4 m laaja. Syvyyttä kuopalla on 75 cm. Reunoilla on enimmillään noin 25 cm korkeaa valliä. Paikoin valli puuttuu. Muodostelmassa kasvaa jäkälää. Muodostelman läheltä löytyi iso kvartsi.

Muodostelma 13 sijaitsee edellisen itäsivuun liittyneenä. Soikea kuoppamuodostelma on noin 6,5 x 3,5 metrin laajuinen ja noin 65 cm syvä. Reunoilla on matalaa valliä. Muodostelmassa kasvaa jäkälää.

Muodostelma 14 sijaitsee muodostelma 12:n länsisivuun liittyneenä. Pyöreähkö kuoppamuodostelma on noin 5,5 m halkaisijaltaan ja noin 70 cm syvä. Reunoilla on paikoin valliä, jonka korkeus on enimmillään noin 25 cm. Muodostelmassa kasvaa jäkälää.

Muodostelma 15 sijaitsee muodostelma 9:stä joitakin metrejä etelään. Se on halkaisijaltaan noin 3 m oleva kuoppa.

Muodostelmat 16-21 sijaitsevat muodostelmien 1 ja 10-15 pohjoispuolella. Muodostelmat ovat noin 4-10 m halkaisijoiltaan. Muodostelmat koostuvat vallista ja sen sisäänjäävästä pohja-alasta. Muodostelmien vallin korkeus on arviolta noin 30-80 cm ja leveys noin 0,5-1,5 m. Muodostelmien muoto on pyöreähkö, soikeahko ja yksi on neliön muotoinen (muodostelma 20).

Muodostelma 22 on sijaitsee rakan pohjoisosan koillisreunalla kohdalla, mistä maasto laskee välittömästi koilliseen ojitetulle suolle päin. Muodostelma on noin 6 m pitkä valli. Vallin eteläpuolella on tasaisempi kohta, missä esiintyy vähemmän kiviä. Muodostelman itäpuolella on kuoppamuodostelma, joka niinikään sijaitsee rakassa.

Muodostelma 23 on kohteen jätinkirkko. Se sijaitsee varsinaisen rakka-alueen ulkopuolella vaaran korkeimmalla kohdalla. Kooltaan jätinkirkko on noin 38 x 26 m.³⁸⁷ Muoto on suorakaiteen omainen. Jätinkirkon vallin sisäpuolella, sen lännen puoleisella sivulla on pienempiä kehävalleja. Vallin sisäpuolella on havaittavissa myös pitkänmuotoista epäyhtenäistä valliä. Jätinkirkon vallissa on kuoppia, joista kolme selvärakenteisimpaa sijaitsee jätinkirkon koillisnurkan vallissa. Halkaisijaltaan kuopat ovat noin 2 m ja syvyydeltään noin 60 cm. Jätinkirkon vallin sisäpuolisella alueella kasvaa mäntyjä ja aluskasvillisuutena lähinnä puolukkaa. Itse vallissa kasvaa lähinnä jäkälää.

Arviolta noin 200 m jätinkirkosta lounaaseen on kaksi kuoppaa kivikkoisella moreenimaalla.

Muodostelma 24 sijaitsee jätinkirkon pohjoispuolella, osin jo rakassa. Se on epämääräisempi, arviolta noin 10 x 20 metrin kokoinen vallimuodostelma.

Salainen

35. Hautakangas 1

35

Kartat 6 ja 58-59

Kohde on pieni loivarinteinen kangas. Paikka sijaitsee Ketunperän ja Kopsan kylien välissä, Jylhänharjun ja Poikainvaaran kallio- ja rakka-alueiden väliin jäävällä pääosin soisella maastoalueella. Haapajoki virtaa noin sadan metrin etäisyydellä lännessä, mistä se kiertyy kohteen eteläpuolelle. Noin 400 m kaakossa alkaa Pitkäräme-niminen pelto. Kohteen valtapuu on mänty ja aluskasvillisuutta hallitsee puolukka.

Kohteessa on kaksi röykkiötä. Kankaan korkein kohta on röykkiöiden itäpuolella, missä maasto on kumpuilevaa. Lähimmät muut kivimuodostelmat ovat noin 200 metrin etäisyydellä koillisessa sijaitsevassa Hautakangas 2:n ja noin 400 metrin etäisyydellä koillisessa sijaitsevassa Hautakangas 3:n kohteessa. Pohjoispuolella sijaitsevalle Pikku Jakenaron jätinkirkolle on matkaa noin 1200 m.

62,5 metrin muinaisranta-alueella noin 3750 eKr. kohde on ollut noin 400 metrin etäisyydellä mantereesta sijaitseva luoto Jylhänharjun eteläpuolelle muodostuneessa merenlahdessa. Mantereeseen paikka on kuroutunut kiinni muinaisen meren pinnan ollessa 60 m m.p.y. noin 3550 eKr. Tuolloin kivimuodostelmat olisivat sijainneet pienen niemen kärjessä noin 50 metrin etäisyydellä rannasta. Kohde on edelleen sijainnut Jylhänharjun eteläpuolelle muodostuneessa merenlahdessa ja itse kohteen pohjois- ja eteläpuolelle on muodostunut pieniä poukamia. Meren pinnan tason ollessa 57,5 m m.p.y. noin 3400 eKr etäisyys kohteesta rantaan ollut alle 100 m. Suunnilleen sama etäisyys on säilynyt vielä seuraavassakin, 55 metrin

³⁸⁷ Forss, Eräitä", s. 145.

muinaisrantavaiheessa noin 3200 eKr. 52,5 metrin rantavaiheessa noin 3000 eKr. etäisyys merenrantaan on kasvanut noin 400 metriin.

Muodostelma 1 on noin 5 x 4,5 x 0,4 metrin kokoinen. Muoto on soikeahko. Keskellä on noin 2 x 1,5 metrin laajuinen kuoppa, joka on noin 30 cm syvä. Heti kuopan itäpuolella on noin 50 cm halkaisijaltaan oleva pengottu alue. Kivet ovat halkaisijoiltaan 20-50 cm. Myös maakiviä on käytetty hyväksi rakentamisessa. Muodostelman pinnalla on joitakin irtonaisia kiviä. Kivimuodostelma on osin sammaleen, jäkälän ja puolukan varvun peitossa. Röykkiön pohjoispuolella on alue, jossa kasvaa heinää.

Muodostelma 2 sijaitsee noin 10 metrin etäisyydellä edellisen eteläpuolella. Röykkiö on noin 4 m halkaisijaltaan. Korkeutta on noin 40 cm. Muoto on pyöreähkö. Keskellä on noin 1,5 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, joka on noin 35 cm syvä. Kuopassa on lahonutta puun jätettä. Muodostelma koostuu noin 30 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä. Kivet ovat näkyvissä muodostelman etelä- ja länsilaidalla. Muodostelman pinnalla kasvaa etupäässä sammalta.

SALONEN

36. Hautakangas 2 34 Kartat 6 ja 60-63

Kohde on pieni kangas, joka sijaitsee Jylhänharjun ja Poikainvaaran välisellä suovaltaisella maastoalueella. Haapajoki virtaa noin 300 metrin etäisyydellä lännessä. Noin 500 m kaakkoon on Pitkäräme-niminen pelto. Noin 300 metrin etäisyydellä luoteessa on Korkiakangas. Pohjois-, itä- ja länsipuolella on suota, mutta etelään maasto jatkuu kuivempänä. Valtapuu on mänty ja aluskasvillisuus on lähinnä puolukkaa.

Kohteessa on röykkiömuodostelmia ja ne sijaitsevat pohjois-eteläsuuntaisen kankaan länsi- ja pohjoisreunalla rivimäisesti. Maasto laskee välittömästi muodostelmien länsipuolella, missä kasvaa istutettuja nuoria kuusia. Lähimmät kivimuodostelmat ovat 200-300 metrin etäisyydellä lounaassa Hautakangas 1:n kohteessa. Koillisessa olevasta Hautakangas 4:stä kohteen erottaa pari sataa metriä leveä suoalue. Pikku Jakenaron jätinkirkko sijaitsee noin kilometrin etäisyydellä pohjoisessa.

62,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3750 eKr. kangas on ollut pieni luoto Jylhänharjun eteläpuolelle muodostuneessa merenlahdessa. Matkaa mantereelle on ollut noin 200 m. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni muinaisen meren pinnan ollessa 60 m m.p.y. noin 3550 eKr. Tähän rantavaiheeseen ajoittuvina kohteen röykkiöt olisivat sijainneet noin 50 metrin etäisyydellä rannasta. 57,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3400 eKr. etäisyys kohteesta rantaan on ollut noin 200 m. Etäisyys on säilynyt suurin piirtein samana seuraavassa 55 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3200 eKr. 52,5 tilanteessa noin 3000 eKr. etäisyys mereen on ollut noin 500 m.

Muodostelma 1 on röykkiöistä pohjoisin. Se on noin 5,5 m halkaisijaltaan. Korkeus on noin 75 cm. Muoto on pyöreähkö. Röykkiö koostuu osin isoistakin noin 50 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä. Muodostelman pinnalla kasvaa jäkälää ja sammalta.

Muodostelma 2 on noin 3 m halkaisijaltaan ja noin 30 cm korkea. Muoto on pyöreähkö. Keskustassa on kuoppa, jonka reunamilla on irtonaisia kiviä. Kuopan pohjoisreunalla on puun kannon ja juuriston jäännöksiä. Kuopan reunamilla olevat irtonaiset kivet ovat seurausta röykkiön keskustassa kasvaneen puun kaatumisesta, mutta ilmeisesti kuoppaa on myös pengottu.

Muodostelma 3 on noin 3 m halkaisijaltaan ja noin 40 cm korkea. Muoto on soikeahko. Kivet ovat halkaisijoiltaan noin 20-40 cm.

Muodostelma 4 on noin 6 m halkaisijaltaan ja noin 70 cm korkea. Muoto on soikeahko. Muodostelmassa esiintyy isokokoisia noin 50 cm halkaisijoiltaan olevia kiviä sekä myös maakiviä. Röykkiö rajautuu koillispuolella noin 1,8

x 1 metrin kokoiseen maakiveen. Eteläpäädyssä on noin 80 cm halkaisijaltaan oleva, noin 30 cm syvä kaivelu kohta. Muodostelmassa kasvaa jäkälää ja sammalta sekä myös nuori kuusi. Röykkiön lähiympäristössä on useita isokokoisia siirtolohkareita.

Muodostelma 5 sijaitsee edellisestä noin 6 m koilliseen. Se on muodoltaan pitkulaisen soikea, noin 5 x 3 x 0,4 metrin kokoinen epämääräinen kumpare. Muodostelma koostuu kivistä, myös maakivistä ja maa-aineksesta. Kumpare on kasvillisuuden peittämä.

PATTIJOKI

12

37. Jylhänharju 1 Kartat 6 ja 64-65

Kohde sijaitsee Jylhänharjun pohjoiskärjessä kohdalla, missä Pattijoen ja Haapajoen välinen valuma-alue on kapeimmillaan. Jylhänkalliot sijaitsevat noin puolen kilometrin etäisyydellä länsi-lounaassa. Raahe-Vihanti kantatie no. 88 kulkee kohteen koillispuolella noin 200 metrin etäisyydellä. Noin puolikilometriä kohteesta luoteeseen on pieni Saralampi. Itä- ja luoteispuolella kangas rajautuu soihin. Kangas laskee nopeasti pohjoiseen ja itään. Kankaan laki on tasaista ja vähäkivistä. Joissakin kohdin kangasta maan pinta on rikkoutunut metsäkoneella päältäajamisen seurauksena. Kankaalla esiintyy myös joitakin pieniä maanottokuoppia. Kohteen maasto on kuivaa ja metsän harvennuksen jäljiltä paikalla kasvaa nuorta mäntyä. Aluskasvillisuutta hallitsee variksenmarja. Siellä täällä kasvaa jonkin verran maitohorsmaa. Korkeimmalla alueella kasvaa katajaa ja nurmirölliä.

Kohteessa on rökkiöitä, epämääräisempiä kumpareita ja yksi kuoppa, jotka sijaitsevat laajalla alueella kangasta. Lähimmät muut kivimuodostelmat sijaitsevat samalla harjulla noin 700 m etelälounaaseen päin Jylhänharju 2:n kohteessa ja 700 metrin etäisyydellä länsi-lounaaseen Jylhänkalliolla. Pikku Jakenaron jätkinkirkko sijaitsee noin kilometrin etäisyydellä suoraan kohteesta etelään.

Kohteen korkein kohta on paljastunut veden alta muinaisen meren pinnan ollessa 65 m m.p.y. noin 3900 eKr. Tällöin Jylhänharjun keskiosa on ollut noin 1,5 kilometrin pituinen saari ja sijainnut mantereesta hieman yli puolen kilometrin etäisyydellä. 62,5 metrin rantavaiheessa noin 3750 eKr. suurin osa nykyistä Jylhänharjua on kohonnut merestä ja kuroutunut mantereeseen kiinni eteläpuolella olleen kapeahkon maakannaksen kautta. Kuitenkin vasta muinaisrannan tasossa 60 m m.p.y. noin 3550 eKr. kaikki alueet, joilla kohteen muodostelmia sijaitsee ovat paljastuneet veden alta. Tällöin osa muodostelmista olisi kuitenkin sijainnut aivan vesirajassa. Tässä rantavaiheessa sekä myös sitä edeltäneessä rantavaiheessa alue on ollut laajan niemen kärjessä avonaisella paikalla avomerta vastaan. 57,5 metrin tilanteessa noin 3400 eKr. kaikki kohteen muodostelmat olisivat sijainneet alle sadan metrin etäisyydellä rannasta. Paikan rantasidonaisuus on kestänyt pitkään, sillä vielä meren pinnan tason ollessa 47,5 m m.p.y. noin 2600 eKr. etäisyys rantaan on ollut noin 300 m. Tämän jälkeen meri on etääntynyt nopeasti ja 45 metrin muinaisrannan tasolla noin 2400 eKr. etäisyys merenrantaan on kasvanut lähes kilometriin.

Muodostelma 1 sijaitsee pohjoiseen ja itään laskevan rinteiden reunalla. Muodostelma on noin 5 m halkaisijaltaan oleva, noin 40 cm korkea rökkiö. Muoto on pyöreä. Keskellä on noin 1,5 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, jolla on syvyyttä noin 30 cm. Muodostelmassa on moderneja pengottuja kohtia. Muodostelma koostuu noin 20-30 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä ja joitakin kiviä on näkyvissä muodostelman pinnalla. Pintakasvillisuutena esiintyy etupäässä jäkälää ja variksenmarjaa. Heti muodostelman luoteispuolella on metsätie.

Muodostelma 2 sijaitsee edellisestä etelään. Muodostelma on noin 5 m halkaisijaltaan oleva röykkiö, joka on noin 40 cm korkea. Muoto on pyöreä. Keskellä on kuoppa, jonka syvyys on pohjoispäädyssä noin 80 cm ja eteläpäädyssä noin 30 cm. Kuoppaa on kaivettu aivan viime aikoinakin. Kaivamisen seurauksena röykkiön pinnalla on runsaasti irtonaisia kiviä ja röykkiön keskustassa kasvavan puun juuret ovat paljastuneet. Röykkiön pohjoispuoli on paremmin säilynyt. Aikaisemmin kaiveltuun kohtaan on muodostunut jo pintakasvillisuutta. Röykkiö koostuu keskimäärin noin 20-30 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä. Pinnalla kasvaa jäkälää, sammalta ja varpukasvillisuutta. Noin 8 m luoteeseen on kohta, josta on otettu maata.

Muodostelma 3 sijaitsee edellisestä länteen. Muodostelma on noin 5 x 3 x 0,3 metrin kokoinen epämääräinen röykkiö. Muodoltaan se on lähinnä pyöreäkulmainen suunnikas. Kivet ovat melko löysästi paikoillaan ja niitä on näkyvissä lähinnä muodostelman eteläpäässä. Pohjoispäädyssä rakenne on epäselvin. Kivet ovat noin 20-40 cm halkaisijoiltaan. Muodostelma on variksenmarjan ja jäkälän peitossa. Muodostelman lähellä kasvaa heinää.

Muodostelma 4 sijaitsee edellisestä etelä-lounaaseen. Muodostelma on noin 3 m halkaisijaltaan oleva röykkiö, joka on noin 40 cm korkea. Muoto on pyöreähkö. Kivet ovat noin 20 cm halkaisijoiltaan. Muodostelma on lähes kokonaan variksenmarjan ja puolukanvarvun peitossa. Muodostelmassa kasvaa myös muutama mänty. Noin 5 m kaakkoon on metsäkoneen aukaisema kohta.

Muodostelma 5 sijaitsee rinteiden pohjoisreunalla. Muodostelma on suureksi osaksi tuhoutunut. Sen nykyinen laajuus on noin 7 x 5 m ja korkeutta sillä on enimmillään noin 50 cm. Muodostelma on alunperin ollut pienempi, koska kivet ovat tuhoutumisen seurauksena levinneet muodostelman ympärille. Keskelle on kaivettu noin 45-70 cm syvä kuoppa. Eteläpää on kaivettu syvemmälle. Muodostelman itäsivu on paremmin säilynyt, mutta länsisivu on täysin tuhoutunut. Kivet ovat vaihtelevan kokoisia. Tuhoutuneiden kohtien pinta on jo osin pintakasvillisuuden peitossa, mutta osin pintakasvillisuus puuttuu vielä kokonaan. Muodostelmassa kasvaa myös nuoria mäntyjä ja koivuja. Tuhoutuneessa rakenteessa on joitakin merkkejä siitä, että alkuperäinen muoto on ollut pyöreä.

Muodostelma 6 sijaitsee rinteiden pohjoisreunalla edellisestä muodostelmasta länteen. Muodostelma on noin 4 x 3,5 x 0,2-0,5 metrin kokoinen epämääräinen kumpare. Muoto on pyöreähkö. Keskellä on useita noin 50 cm halkaisijaltaan olevia kiviä. Pinnalla kasvaa puolukkaa, jäkälää ja sammalta. Maasto laskee muodostelmasta pohjoiseen päin.

Muodostelma 7 sijaitsee edellisestä noin 25 m lounaaseen. Muodostelma on noin 2 m halkaisijaltaan oleva pyöreähkö kuoppa, joka on noin 60 cm syvä. Muodostelmassa ei ole reunavallia. Kysymys on modernista kuopasta.

Muodostelma 8 sijaitsee muodostelma 1:stä luoteeseen pohjoisrinteen reunalla. Muodostelma on noin 4 m halkaisijaltaan oleva, noin 20 cm korkea epämääräinen kumpare. Muoto on lähinnä soikeahko. Pintaa peittää paksu sammalkerros.

Muodostelma 9 sijaitsee edellisen luoteispuolella niinikään rinteiden reunamalla. Muodostelma on noin 5 x 4 x 0,2-0,3 metrin kokoinen epämääräinen kumpare. Muoto on soikeahko. Kiviä ei juurikaan tunnu kasvillisuuden alla. Pinta on kokonaan kasvillisuuden peitossa.

SALOINEN

40. Nuutinkangas 25 Kartat 5 ja 66

Kohde on rämeiden välissä oleva kapea kivikkoinen kangas. Paikka sijaitsee noin 3 km Mattilanperän kylän keskustasta etelään ja Poikajoen yläjuoksusta noin 600 m etelään. Kohteen eteläpuolella olevaan Vaarainjärveen on matkaa noin 800 m ja itäpuolella olevalle Pikku

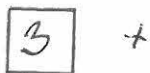
Hattulammelle ja Isolle Hattulammelle noin puolikilometriä. Laivavaaran rakka sijaitsee noin 2 km lounaaseen ja Poikainvaaran rakka noin 600 m koilliseen. Paikalla on tehty metsänharvennusta jokin aika sitten ja kankaan länsi- ja pohjoispuolelle loivasti laskevilla rinteillä kasvaa mäntytaimikkoa. Kankaan korkeimman kohdan puusto on jo vanhempaa. Aluskasvillisuutta hallitsee puolukka.

Kohteessa on yksi röykkiö. Siitä noin 100 m itään on tervahauta, jonka vieressä on pieni maanotokuoppa. Lähimmät muut kivimuodostelmat ovat noin 600 metrin etäisyydellä koillisessa sijaitsevalla Ylihaankankaalla.

Alue, jolla kohteen muodostelma sijaitsee on ollut pieni luoto meren pinnan tason ollessa 65 m m.p.y. noin 3900 eKr. Kapea salmi on erottanut sen mantereesta. Mantereeseen paikka on kuroutunut kiinni 62,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3750 eKr. Tässä rantavaiheessa etäisyys muodostelmasta rantaan olisi ollut noin 100 m. 55 metrin rantavaiheessa noin 3200 eKr. matkaa rantaan olisi ollut noin 300 m ja 52,5 metrin tilanteessa noin 3000 eKr. noin 400 m.

Kohteen röykkiö on kooltaan noin 7,5 x 4,5 x 0,6 m. Muoto on soikea. Keskellä on noin metrin halkaisijaltaan oleva kuoppa, joka on noin 25 cm syvä. Muodostelmassa on merkkejä lähihistoriassa tapahtuneesta penkomisesta. Muodostelma sijaitsee kivikkoisella kohdalla ja kivinen alue jatkuu muodostelman rakenteen ulkopuolelle noin 1,5-2 metrin leveydeltä. Röykkiön kivet ovat halkaisijoiltaan keskimääräisesti noin 30 cm, mutta joukossa on melko paljon isojakin, noin 50 cm halkaisijaltaan olevia kiviä. Pinnalla kasvaa lähinnä jäkälää.

SALOINEN

41. Kiesuksenkangas Kartat 6 ja 67-68

Kohde on pienehkö jyrkkärinteinen kangas. Paikka sijaitsee Jylhänharjun ja Poikainvaaran kallio- ja rakkamuodostumien väliin jäävässä maastossa ja noin 200 m Haapajoen yläjuoksun eteläpuolella. Maasto laskee jyrkästi idässä oleville Ison- ja Pikkuniityn soille päin. Länteen ja pohjoiseen kankaan rinteet laskevat jonkin verran loivemmin. Hieman kauempana luoteessa kangas rajautuu viljelyksessä oleviin peltoihin. Kankaan luoteis- ja pohjoisrinteellä on louheikkoa. Maasto on kuivaa, jossa aluskasvillisuutta hallitsevat harakanmarja ja puolukka. Kankaalla kasvaa myös maitohorsmaa. Kankaan pohjoisosaa on metsäaurattu melko äskettäin ja näillä alueilla ei vielä kasva juurikaan puita. Muualla kankaalla kasvaa lähinnä nuorta mäntyä.

Paikalla on kaksi röykkiötä ja yksi maa-aineksesta muodostuva kuoppajänne. Lähin kivimuodostelmakohde on noin 600 m itään päin sijaitseva Hautakangas I. Kettukankaan muinaisjännecalue sijaitsee kohteesta noin 800 m pohjoiseen.

Kankaan korkein noin 65 m m.p.y. oleva kohta on ollut pieni luoto aikana noin 3900 eKr., jolloin se on sijainnut noin 600 metrin etäisyydellä mantereesta. 62,5 metrin tilanteessa noin 3750 eKr. luoto on kasvanut noin 400 metrin pituiseksi ja se on sijainnut noin 300 m mantereesta. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 55 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3200 eKr. Tällöin kankaan pohjoispuolella oleva Kettukangas on muodostanut kapean niemen nokan ja Kiesuksenkankaan sekä Kettukankaan väliin on muodostunut merenpoukama. Tähän rantavaiheeseen ajoittuvina kohteen muodostelmat olisivat sijainneet noin sadan metrin etäisyydellä rannasta. 50 metrin tilanteessa noin 2800 eKr. rantaan on ollut matkaa noin 300 m. 47,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 2600 eKr. etäisyys rantaan on ollut noin 500 m.

Muodostelma 1 on noin 6 m halkaisijaltaan ja noin 50 cm korkea. Muodoltaan se on pyöreä. Keskellä on halkaisijaltaan noin 2 m oleva jyrkkäreunainen noin 60 cm syvä kuoppa, minne on valunut isohkoja noin 40 cm halkaisijoiltaan olevia kiviä. Muodostelman itälaidalla on noin 2 x 1,5 metrin laajuinen kivikumpare, jonka kivet ovat peräisin röykkiön keskustasta. Kumpareen kivet ovat halkaisijoiltaan enimmäkseen noin 10 cm. Myös röykkiön etelä- ja kaakkoisreunalla on runsaasti siirreltyjä kiviä. Kivet ovat halkaisijoiltaan keskimäärin noin 20-30 cm. Pinnalla kasvaa niukahkosti jäkälää, muodostelman reunoilla kasvaa puolukkaa.

Maa-aineksesta koostuva kuoppajänne sijaitsee muodostelmasta noin 20 m luoteeseen.

Muodostelma 2 sijaitsee muodostelma 1:stä länteen. Röykkiö on noin 4,5 m halkaisijaltaan ja korkeutta sillä on noin 40 cm. Muoto on pyöreähkö. Keskellä on noin 0,5 m halkaisijaltaan oleva matala kuoppa. Muodostelma koostuu noin 20-30 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä. Lounaislaidalla on irtonaisesti paikoillaan olevia kiviä. Muodostelma on lähes kokonaan kasvillisuuden peitossa.

SALOINEN

33

42. Hautakangas 3

Kartat 6 ja 69

Kohde on pieni jyrkkärinteinen kangas. Paikka sijaitsee jonkin verran yli 2 km Kopsan kylän keskustasta länsi-lounaaseen. Kohdetta ympäröivät suot, mutta pohjoiseen maasto jatkuu kuivempana. Haapajoki virtaa noin 400 metrin etäisyydellä lounaassa. Ketunperältä Kopsaan menevä tie kulkee noin 300 metrin etäisyydellä kohteen pohjoispuolella. Valtapuuna on mänty ja aluskasvillisuutena esiintyy sekaisin puolukkaa ja mustikkaa. Maasto on kivikkoista ja lähistöllä on myös isohkoja siirtokivilohkareita.

Kohteessa on yksi röykkiö. Lähimmät muut kivimuodostelmakohteet ovat noin 200 m etelä-lounaassa sijaitseva Hautakangas 2 ja noin 400 m idässä Hautakangas 4. Pohjoispuolella sijaitsevalle Pikku Jakenaron jätinkirkolle on matkaa noin 900 m.

Kohde on kohonnut merestä muinaisrannan tason ollessa 65 m m.p.y. noin 3900 eKr., jolloin se on ollut noin 600 metrin etäisyydellä mantereesta sijaitseva luoto. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 62,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3750 eKr. Tällöin kohde olisi sijainnut Jylhänharjun alueen muodostaman laajan niemekkeen kaulassa. 55 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3200 eKr. etäisyys mereen on ollut noin puolikilometriä.

Kohteen röykkiö on halkaisijaltaan noin 4,5 m ja korkeutta sillä on enimmillään 50 cm. Muoto on pyöreähkö. Röykkiössä on myös muutamia maakiviä. Korkeimmassa kohdassa on näkyvissä pitkulaisia noin 0,8 m halkaisijaltaan olevia kiviä, jotka ovat löyhähkösti paikoillaan. Myös lounaissivulla on näkyvissä irrallisia kiviä. Kivimuodostelma on selvästi korkeampi luoteissivulta kuin muualta. Muodostelma on kasvillisuuden peitossa lähes kokonaan.

→ Laivavaara 2

SALOINEN

2

46

→ Ks. 106-107

43. Laivavaara 2

Kartat 5 ja 70-74

Kohde on rakka- ja kallioalue, joka sijaitsee laajan Laivavaaran pohjois- ja keskiosassa, Poikajoen yläjuoksun ja Piehinkijoesta erkanevan Pirttiojan välisessä maastossa. Molempiin virtoihin on matkaa noin 1400 m. Vaarainjärvi sijaitsee kohteesta itään noin kilometrin etäisyydellä. Kankaan

rinteet laskevat nopeasti ympäröiville rämeille ja soille. Lounaaseen päin kangas jatkuu kivikkoisena Pirttivaaran rakka- ja kallioalueelle saakka. Paikalla on tehty metsänharvennusta melko äskettäin. Paikan valtapuu on mänty, mutta metsää voi luonnehtia paikoin myös sekametsäksi. Aluskasvillisuus on lähinnä puolukkaa.

Kohteessa on useamman tyyppisiä kivimuodostelmia ja ne sijaitsevat laajalla alueella. Lähimmät muut kivimuodostelmat sijaitsevat noin 800 metrin etäisyydellä pohjois-luoteessa Aaltokankaalla. Eteläpuolella sijaitsevaan Pirttivaaran kohteeseen on matkaa noin kilometri.

Alueen korkein kohta kohoo 67,5 m m.p.y., millä tasolla meri on ollut aikana noin 4100 eKr. Tuolloin korkein kohta on ollut karikkona ja sijainnut mantereesta hieman yli kilometrin etäisyydellä. 65 metrin muinaisranta-alueella noin 3900 eKr. karikon koko on kasvanut ja sen on erottanut mantereesta vain muutaman kymmenen metrin levyinen salmi. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 60 metrin tilanteessa noin 3550 eKr., jolloin kohteen korkeimmat alueet ovat muodostaneet yli puolikilometriä leveän niemen. Osa kohteen muodostelmista sijaitsee tällä alueella ja ne olisivat tähän rantavaiheeseen ajoittuvina sijainneet muutaman sadan metrin etäisyydellä rannasta. Osa niistä alueista, joilla kohteen muodostelmia sijaitsee olisivat tässä rantavaiheessa olleet vielä veden peitossa. Viimeistään 50 metrin rantavaiheessa noin 2800 eKr. kaikki alueet, joilla muodostelmia sijaitsee, ovat kohonneet merestä. 40 metrin muinaisrannan tasolla noin 2000 eKr. etäisyys mereen on ollut noin 500 m.

Muodostelma 1 sijaitsee kivikkoisella maapohjalla pohjoiseen laskevalla tasanteella. Pyöreähkö muodostelma on noin 4,5 m halkaisijaltaan. Muodostelma koostuu noin 30 cm korkeasta vallista ja sen sisäänjäävästä noin 2,5 m halkaisijaltaan olevasta alueesta. Eteläpäässä muodostelma on epäselvärajainen. Pohjoissivulla on metsäkoneen pyörien aiheuttamaa painumaa. Muodostelma koostuu noin 30-40 cm halkaisijoiltaan olevista kivistä. Pinnalla kasvaa etupäässä sammalta ja jäkälää.

Muodostelmasta itään päin olevalla rakkamaisella maapohjalla on useita pieniä, noin 1-3 m halkaisijaltaan olevia kuoppia, jotka sijaitsevat rivimäisesti.

Muodostelma 2 sijaitsee pohjoiseen päin laskevassa rakassa. Se on halkaisijaltaan noin 6,5 m. Muodoltaan pyöreä muodostelma koostuu noin 20 cm korkeasta vallista ja sen sisäpuolisesta noin 4 m halkaisijaltaan olevasta alueesta. Muodostelman kivet ovat keskimäärin noin 30-40 cm halkaisijoiltaan. Rakenteeseen kuuluu myös isohkoja noin metrin halkaisijoiltaan olevia kiviä. Muodostelma on osittain jäkälän ja sammalen peitossa. Keskellä kasvaa noin 15 metrin korkuinen mänty.

Edellisen muodostelman lähellä, sen lounaispuolella on noin metrin kokoinen pystykivi, joka on rajamerkki. Noin 15 m koilliseen on rakassa pyöreähkö, noin 2 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, jonka syvyys on noin 50-60 cm.

Muodostelma 3 sijaitsee kankaan itäosassa, rakka-alueen itäpuolella. Tällä kohtaa maasto on kosteaa ja kivikkoista. Lähiympäristössä kasvaa lehtipuita ja aluskasvillisuus on mustikkaa sekä sammalta. Pyöreähkö kuoppa on noin 6 m halkaisijaltaan ja noin 70 cm syvä. Kuopan reunat ovat jyrkät. Kuopan reunalla on lähes maantasainen, noin 1-1,5 m leveä valli. Muodostelma on lähinnä sammaleen peitossa. Muodostelman kaakkoispuolelta on kulkenut metsäkonetie, joka on osittain kasvanut jo umpeen.

Arviolta noin 300 länsi-lounaaseen edellisestä muodostelmasta on samantapainen kuoppa. Kuoppa sijaitsee kosteassa, kivikkoisessa maastossa. Muodostelma on noin 4,5 m halkaisijaltaan ja noin 50 cm syvä. Muodoltaan kuoppa on pyöreä. Kuopassa ei ole reunavallia. Maasto laskee välittömästi kuopasta länteen ja nousee itään ja etelään.

Muodostelmat 4 ja 5 sijaitsevat kankaan vähäkivisellä ja kuivalla tasaisella paikalla kankaan korkeimman kohdan reunalla ja kallioista noin 300 m

LAIUVAARA
23 46
SALOINEN

etelään. Maasto laskee jyrkästi heti muodostelmien itäpuoleiseen metsämaastoon. Hieman kauempana muodostelmien ympäristössä on siirtolohkareita ja rakkaa.

Muodostelma 4 on halkaisijaltaan noin 3,5 m ja noin 25 cm korkea. Muodoltaan se on pyöreähkö. Keskellä on maan pinnan alapuolelle yltävä noin 2 x 1,5 metrin laajuinen, noin 40 cm syvä kuoppa. Kivet ovat halkaisijoiltaan noin 20-50 cm. Muodostelma on sammalen ja jäkälän peitossa, mutta kivet ovat osittain näkyvissä.

Muodostelma 5 on noin 4 m halkaisijaltaan oleva, noin 25 cm korkea röykkiö. Muoto on pyöreähkö. Keskellä on noin 1,5 m halkaisijaltaan oleva noin 30 cm syvä kuoppa, jota on kaivettu viime aikoina. Myös itäsivuilla on tuoreita kaiveltuja kohtia. Pengotuista kohdista on viskattu kiviä muodostelman kaakkoisivulle. Röykkiön kivet ovat noin 30 cm halkaisijoiltaan. Muodostelmassa kasvaa varpukasvillisuutta ja jäkälää.

Noin 50-60 m muodostelma 5:stä pohjoiseen on pienen rakka-alueen reunalla noin 2,5 x 2 metrin laajuinen kuopanne, joka on noin 15 cm syvä. Tästä noin 5 m luoteeseen, samalla rakka-alueella on noin 4 x 2,5 metrin laajuinen kehämäinen suorakaiteen muotoinen muodostelma, jossa on rakenteellisia piirteitä. Muodostelman reunoilla ei kuitenkaan erotu selvää vallia. Edellisen eteläpuolella on kaksi pientä kuoppaa rakassa.

Muodostelmat 6-7 sijaitsevat muodostelma 1:n luoteispuolella pohjoiseen laskevalla kivikkoisella rinteellä.

Muodostelma 6 on kooltaan noin 6 x 5 m. Suorakaiteen omainen muodostelma koostuu noin 25 cm korkeasta vallista sekä noin 4 metrin laajuudesta vallin sisäpuoleisesta kuopanteesta. Kuopan pohjalla tuntuu melko löyhästi paikoillaan olevia kiviä. Eteläosan päältä on ajettu metsäkoneella. Muodostelma on varpukasvillisuuden, jäkälän ja sammalen peitossa.

Muodostelma 7 sijaitsee edellisestä noin 50 kaakkoon. Suorakaiteen omainen muodostelma on noin 6 x 5 m laaja. Muodostelma koostuu noin 20 cm korkeasta vallista ja vallin sisäänjäävästä noin 3,5 m halkaisijaltaan olevasta kuopanteesta. Länsipään yli on ajettu metsäkoneella, mikä on aiheuttanut reunan alaspainumisen. Reunamilla on näkyvissä kiviä, joista kookkaimmat ovat noin 50 cm halkaisijoiltaan. Myös kuopan keskellä on kiviä. Muodostelmassa kasvaa varpukasvillisuutta, jäkälää ja sammalta.

SALOINEN

44. Jylhänkallio

47

Kartat 6 ja 75

Jylhänkallion kallio- ja rakka-alue sijaitsee Jylhänharjun luoteisnurkassa noin 3 km Kopsan kylästä luoteeseen, Pattijoen ja Haapajoen välisellä valuma-alueella kohdalla, missä jokien väliin jäävä valuma-alue on kapeimmillaan. Kohteen pohjoispuolella on Saraneva ja nevalle sijaitseva pieni Saralampi on noin 400 metrin etäisyydellä. Länsipuolella on suo- ja metsäsaarekkeista maastoa. Noin 400 m kohteen koillispuolella kulkee Raahe-Vihanti kantatie no. 88. Kohteen länsirinne laskee jyrkästi ja samoin maasto laskee jyrkästi kohteen pohjoisosassa olevilta kallioilta pohjoispuoliselle suolle. Itään ja etelään kangas jatkuu kuivana. Kohteessa kasvaa mäntyä ja aluskasvillisuutta dominoi puolukka.

Kohteessa on kuoppamuodostelmia ja vallimuodostelma. Lähin kivimuodostelmakohte on noin 400 m kaakkoon päin sijaitseva Jylhänharju 2. Jylhänharjun pohjoisosassa sijaitsevalle Jylhänharju 1:n kohteelle on matkaa noin 600 m. Pikku Jakenaron tutkittu jätinkirkko sijaitsee noin 800 m kaakkoon päin ja Kettukankaan muinaisjäännösalue noin 1200 m etelälounaaseen.

Osa kohteen rakasta on paljastunut merestä muinaisrannan tason ollessa 67,5 m m.p.y. noin 4100 eKr. Tällöin Jylhänharjun keskiosat ovat

LAIUA-
VAARA 2
46

muodostaneet noin kilometrin pituisen saaren, joka on sijainnut noin kilometrin etäisyydellä mantereesta. 65 metrin tilanteessa noin 3900 eKr. etäisyys mantereelle on ollut noin 600 m. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 62,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3750 eKr. Jylhänharju on tuolloin muodostanut laajan niemen kärjen, joka on kuroutunut mantereeseen kiinni eteläpuolella olleen kapeahkon kannaksen kautta. Osa alueista, joilla Jylhänkallion muodostelmia sijaitsee on tuolloin vielä ollut veden alla. Kaikki alueet, joilla muodostelmia sijaitsee ovat kohonneet merestä viimeistään 52,5 metrin muinaisrantavaiheeseen mennessä noin 3000 eKr. Nopea rannan vetäytyminen on tapahtunut 47,5-45 metrin muinaisrannan tasoilla noin 2600-2400 eKr., jolloin viimeisessä vaiheessa etäisyys mereen on kasvanut noin puoleenkilometriin.

Muodostelma 1 sijaitsee rakan korkeimman kohdan tuntumassa rakassa. Soikeahko muodostelma on noin 8 x 5,5 m laaja. Muodostelma koostuu noin 50 cm korkeasta vallista ja sen sisäpuolisesta noin 5,5 x 3,5 metrin laajuudesta alueesta. Valli on paikoin epämääräinen. Kivet ovat halkaisijoiltaan noin 40 cm. Muodostelmaa peittää ohut pintakasvillisuus. Kuopan keskustassa ja sen reunamilla kasvaa nuoria leppiä, kuusia ja mäntyjä.

Muodostelman lähetyvillä rakassa on joitakin lähihistoriassa kaivettuja pieniä kuoppia. Lisäksi rakan eteläpuoleisella alueella on maapohjalla havaittavissa joitakin pieniä kuoppia.

Muodostelma 2 sijaitsee heti rakan ulkopuolella noin 10 m luoteeseen muodostelma 1:stä. Soikeahko muodostelma on noin 7,5 x 5 m laaja. Muodostelma koostuu noin 3,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 50 cm syvästä kuopasta sekä noin 25 cm korkeasta reunavallista. Pinta on osittain kasvillisuuden peitossa.

Kallioiden länsiosan eteläpuolella on ison siirtokivilohkareen kupeessa noin 3 m halkaisijaltaan oleva epämääräinen kuoppa, jossa ei ole valliä.

Kankaan länteen päin laskevalla rinteellä on pienellä rakka-alueella kaksi kuoppaa perätysten. Ne ovat noin 2 m halkaisijoiltaan ja noin 60 cm syviä. Niistä luoteeseen on maapohjalla noin 2 m halkaisijaltaan oleva, arviolta noin 40 cm syvä kuoppa.

3 SALOINEN
48
46. Laivavaara 2 Kartat 5 ja 72

Kohde on kapea rakkakangas, joka sijaitsee Laivavaaran itäosassa Poikajoen yläjuoksun ja Piehinkijoesta erkanevan Pirttiojan välissä. Kohteen itäpuolella on Vaarainneva ja nevalle sijaitsevaan Vaarainjärveen on matkaa noin 600 m. Etelässä on Laivakorven räme. Pohjoiseen Laivalanhietikolle päin maasto jatkuu kuivempana ja samoin länteen maasto jatkuu jonkin verran kuivempana. Rakassa on ajettu metsäkoncella, mikä on aiheuttanut monin paikoin kivien liikkumista ja uria rakkaan. Paikalla kasvaa etupäässä mäntyä, mutta myös nuoria koivuja. Aluskasvillisuutena on variksenmarjaa ja puolukkaa, alueen länsiosassa kosteimmilla alueilla kasvaa myös mustikkaa.

Kohteessa on yksi kivimuodostelma. Muutaman kymmenen metrin etäisyydellä muodostelman itäpuolella kulkee metsäautotie. Lähimmät muut kivimuodostelmat sijaitsevat noin 700 metrin etäisyydellä lännessä Laivavaara 2:n kohteessa.

Muinaisen meren pinnan tasossa 70 m m.p.y. noin 4300 eKr. kohde on ollut pieni karikko ja sijainnut noin 400 metrin etäisyydellä mantereesta. 67,5 metrin rantavaiheessa noin 4100 eKr. rakka on sijainnut noin kilometrin pituisen saaren pohjoisosassa. Mantereesta saaren on erottanut vain kapea salmi. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 65 metrin tilanteessa noin 3900 eKr. muodostaen rannoiltaan rikkonaisen niemen. Muodostelma olisi

tähän rantavaiheeseen ajoittuvana sijainnut niemen keskiosassa ja noin sadan metrin päässä rannasta. Meren pinnan ollessa 62,5-52,5 m m.p.y. ei kohteen topografinen tilanne ole merkittävästi muuttunut. 50 merin muinaisrantavaiheessa noin 2800 eKr. etäisyys mereen on ollut noin puolikilometriä.

Kankaan muodostelma sijaitsee kivirakan itäpäässä. Pyöreä muodostelma on noin 8,5 m halkaisijaltaan. Muodostelma koostuu noin 35 cm korkeasta reunavallista ja noin 5 m halkaisijaltaan olevasta kuopasta, joka on noin 50 cm syvä. Kuopan seinämät ovat paikoin jyrkät. Länsi-lounaisivun reunavalli on epämääräisin. Kivet ovat noin 30-40 cm halkaisijoiltaan. Pinnalla kasvaa jäkälää ja sammalta. Keskustassa kasvaa koivu.

Muodostelmasta länteen jatkuvalla rakka-alueella on kaksi modernia kuoppaa perätysten. Ne ovat halkaisijoiltaan noin 2 m ja 50 cm syviä. Kolmas moderni kuoppa sijaitsee edellisistä noin 7 m kaakkoon. Se on noin 1,5 m halkaisijaltaan ja noin 50 cm syvä.

SALONEN

32

48. Hautakangas 4 Kartat 6 ja 76-77

Kohde on noin 300 m halkaisijaltaan oleva harju. Paikka sijaitsee Haapa- ja Pattijokien yläjuoksujen välisellä valuma-alueella. Haapajoki virtaa lähempänä noin 600 metrin etäisyydellä lounaassa. Noin 100 m kohteen pohjoispuolella kulkee Ketuperältä Kopsaan johtava tie. Etelä- ja itäpuolella kangasta ympäröivät kosteat rämeet. Kankaalla esiintyy joitakin siirtolohkarekeskittymiä. Paikalla kasvaa mäntyä ja aluskasvillisuutena puolukkaa.

Kohteen kolme rökkiötä sijaitsevat rivissä kankaan kaakkoisluoteissuuntaisella korkeimmalla kohdalla. Niiden läheisyydessä on muutamia kuoppamuodostelmia. Maasto laskee jyrkästi heti kivimuodostelmien eteläpuolella. Lähimmät muut kivimuodostelmakohteet ovat noin 400 metrin etäisyydellä lännessä sijaitseva Hautakangas 3 ja noin 500 m lounaaseen on Hautakangas 2. Jylhänharjulla sijaitsevalle Pikku Jakenaron jätinkirkolle on matkaa noin kilometri.

Muinaisrannan ollessa 70 metrin tasolla noin 4300 eKr. kangas on ollut noin 100 m halkaisijaltaan oleva luoto ja sijainnut hieman yli kilometrin etäisyydellä mantereesta. 67,5 metrin tilanteessa noin 4100 eKr. lähin mantere on ollut noin 600 metrin etäisyydellä. Meren pinnan tason ollessa 65 m m.p.y. noin 3900 eKr. paikka on ollut noin 300 m halkaisijaltaan oleva luoto. Nykyinen Jylhänharjun alue on tässä vaiheessa muodostanut Hautakankaan luoteispuolella ison saaren. Kohde on sijainnut sen ja itäpuolella olleen mantereen välissä. Matkaa mantereella on ollut noin 200 m. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 62,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3750 eKr. Kohde on tällöin sijainnut Jylhänharjun mantereeseen yhdistävällä kapealla kannaksella. Kivimuodostelmat olisivat sijainneet tässä vaiheessa noin 200 metrin etäisyydellä merenrannasta. Hautakankaan eteläpuolelle on näihin aikoihin syntynyt useita pieniä niemekkeitä. 60 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3550 eKr. kivimuodostelmat olisivat sijainneet noin 400 m rannasta. 57,5 metrin tilanteessa noin 3400 eKr. etäisyys kohteesta mereen on ollut yli 500 m.

Muodostelma 1 on noin 11 m halkaisijaltaan oleva, noin 80 cm korkea rökkiö. Muoto on pyöreä. Keskellä on noin 4 x 3,5 metrin laajuinen kuoppa, jolla on syvyyttä noin 70 cm. Kuoppaa on kaivettu lähihistoriassa syvemmäksi. Kaivamisen seurauksena kuopan pohjalla on irtonaisia kiviä. Myös parissa muussa kohdin kivimuodostelmaa on pengottu lähihistoriassa. Muodostelman reunoille on syntynyt painumaa aikojen kuluessa paikalla käyneiden ihmisten kävellessä rökkiön päällä. Muodostelma on

pintakasvillisuuden peitossa, mutta kivet ovat osin näkyvissä. Kivet ovat noin 20-50 cm halkaisijoiltaan. Muutaman metrin etäisyydellä muodostelman kaakkoispuolella on kuoppa.

Muodostelma 2 sijaitsee välittömästi muodostelma 1:n länsipuolella. Muodostelma on noin 10 m halkaisijaltaan oleva, noin 70 cm korkea rökkiö. Muodoltaan se on lievästi soikeahko. Kivet ovat keskimäärin noin 30 cm halkaisijoiltaan. Keskellä on noin 4,5 x 3 metrin laajuinen kuoppa, jota on kaivettu lähihistoriassa. Kuopan syvyys on noin 70 cm. Rökkiön itäisivulla on noin 25 senttimetrin syvyinen pengottu kohta ja toinen kaiveltu kohta on rökkiön eteläisivulla. Se erottuu pyöreähkönä kuoppana, jonka reunamille puretut kivet on kasattu. Kaivelu on tapahtunut lähihistoriassa. Muodostelma on pintakasvillisuuden peitossa, mutta kivet ovat osin näkyvissä.

Muodostelma 3 sijaitsee muodostelma 2:sta noin 10 m länteen hieman alempana. Muodostelma on noin 4 m halkaisijaltaan oleva rökkiö, jolla on korkeutta noin 30 cm. Muoto on pyöreä. Keskellä on kuoppa, joka on noin 1,5 m halkaisijoiltaan ja noin 20 cm syvä. Muodostelma koostuu noin 20-50 cm halkaisijaltaan olevista kivistä. Muodostelma on lähes kokonaan kasvillisuuden peitossa, muodostelmassa kasvaa myös täysikasvuinen mänty. Muodostelmasta noin 5 m koilliseen on maa-aineksesta koostuva kuoppa.

SALOINEN

4 a

50. Ylihaankangas

Kartat 7 ja 78-79

Kohde on jyrkkärinteinen laajahko kangas. Kohde sijaitsee Mattilaperän kylän keskustasta hieman alle 2 km kaakkoon päin. Noin kilometrin etäisyydellä kohteen pohjoispuolella virtaa Haapajoki. Kaakkoispuolella sijaitsevasta Poikainvaarasta kohteen erottaa kapea kangas. Heti kankaan eteläpuolella on Pikku Hattulampi, minne kankaan rinne laskee jyrkästi. Itäpuolella kangas rajautuu Kinnusen Isonniityn suohon. Länteen ja pohjoiseen päin maasto jatkuu hieman kuivempana. Kankaan valtapuu on mänty ja aluskasvillisuutta hallitsee puolukka. Siellä täällä metsäkoneen aukaisemissa kohdissa kasvaa heinää.

Kankaan kolmesta rökkiöstä suurin sijaitsee erillään kankaan korkeimman kohdan pohjoisosassa ja kaksi pienempää kankaan korkeimman kohdan eteläreunamalla, josta on näköyhteys Pikku Hattulammelle. Lähin kivimuodostelmakohde on noin 400 metrin etäisyydellä kaakossa sijaitseva Poikainvaara 1.

75 metrin muinaisrantavaiheessa noin 4600 eKr. kankaasta on ollut vain pieniä osia veden pinnan yläpuolella ja ne olisivat sijainneet noin sadan metrin etäisyydellä mantereesta. 72,5 metrin tilanteessa noin 4450 eKr. kankaan korkein kohta on muodostanut jo isomman, noin parin sadan metrin pituisen luodon. Etäisyys mantereeseen on ollut edelleen noin 100 m. Ne alueet, joilla kohteen muodostelmia sijaitsee ovat tässä vaiheessa kohonneet merestä. Mantereeseen kangas on kuroutunut kiinni kapean maakaistaleen kautta muinaisen meren pinnan tason ollessa noin 70 m m.p.y. noin 4300 eKr. Tuolloin alue on muodostanut leveän merelle työntyvän niemen, jonka eteläpuolelle on muodostunut pieni poukama nykyisen Pikku Hattulammen kohdalle. Tähän rantavaiheeseen ajoitettuna kohteen muodostelmat olisivat sijainneet vain muutamien kymmenien metrien etäisyydellä rannasta. 57,5 metrin muinaisrantavaiheessa aikaan noin 3400 eKr. etäisyys merenrantaan on ollut noin 400 m ja 55 metrin tilanteessa aikana noin 3200 eKr. noin puolikilometriä.

Muodostelma 1 on halkaisijaltaan noin 6 m ja 60 cm korkea. Muoto on pyöreä. Keskustassa on noin 2 m halkaisijaltaan oleva poikkeuksellisen säännöllisen muotoinen kuoppa, joka on noin 60 cm syvä. Kuopan seinämät

ovat jyrkät. Kivet ovat halkaisijoiltaan noin 30 cm. Muodostelman pinnalla kasvaa lähinnä sammalta.

Arviolta noin 50 m lounaaseen muodostelmasta on kohta, jossa kiviä näyttäisi sijaitsevan kehämäisesti. Kehän koko on noin 6 x 3,5 m. Kehän kivet ovat osittain suurikokoisia, jopa noin 70 cm halkaisijaltaan oleviakin. Kehän sisäpuolella kasvaa heinää, mikä voi olla merkki muodostelman nuoresta iästä.

Muodostelma 2 on noin 4,5 x 4 x 0,20 metrin kokoinen. Muoto on pyöreähkö. Keskellä on noin 1 x 0,5 metrin laajuinen kuoppa, jonka syvyys on noin 20 cm. Kivet ovat halkaisijaltaan noin 30 cm. Pinta on lähinnä sammaleen peitossa. Maasto laskee jyrkästi välittömästi muodostelman eteläpuolella.

Muodostelma 3 sijaitsee heti muodostelma 2:n itäpuolella. Se on noin 3 m halkaisijaltaan ja noin 20 cm korkea. Muoto on pyöreähkö. Kivet ovat noin 30 cm halkaisijaltaan. Pohjoisreunalla on noin 30 cm halkaisijaltaan oleva tuore pengottu kohta. Pinta on jäkälän ja sammaleen peitossa. Maasto laskee jyrkästi välittömästi muodostelman eteläpuolella.

PATTIJOKI

51. Jylhänharju 2 28 Kartat 6 ja 80-81

Kohde on noin sadan metrin pituinen itä-länsisuuntainen pieni kumpu. Paikka sijaitsee laajan Jylhänharjun keskiosassa Pattijoen ja Haapajoen välisellä valuma-alueella. Jylhänharjun pohjoispuolella kulkee Raah-Vihanti kantatie no. 88 ja eteläpuolella Mattilanperän-Kopsan maantie. Itäpuolella harju rajautuu Konikaaran- ja Kenkisaarensuohon, länsipuolella on vaihtelevaa metsä- ja suosaarekkeista maastoa. Noin 500 m kohteesta kaakkoon sijaitsevat Jylhänkalliot. Kohteen eteläpuolella kulkee Raahen ja Pattijoen kunnan raja, josta jatkuu etelään päin metsähakattu aukea. Kohteen lähimaastossa on siirtolohkareita ja kivikkoa. Kummun alueella kasvaa etupäässä nuorta mäntyä, mutta ympäröivä metsä on jo vanhempaa. Aluskasvillisuus on lähinnä puolukkaa ja variksenmarjaa.

Kohteessa on kaksi röykkiömuodostelmaa. Lähimmät kivimuodostelmat sijaitsevat 400 m luoteessa Jylhänkalliolla, Pikku Jakenaron tutkittu jätinkirkko noin 500 m kaakkoon ja noin 600-700 m pohjois-koilliseen on Jylhänharju 1:n kohde. Kettukankaan muinaisjäännösalue sijaitsee noin 1200-1300 m lounaaseen päin. Lisäksi arviolta noin 100 m länteen on noin 2 m halkaisijaltaan oleva kuoppa maapohjalla. Kuopan pohjalla on kiviä. Arviolta noin 300 m länteen olevalla pienellä rakka-alueella on myös kaksi kuoppaa.

Kohde on paljastunut veden alta meren pinnan ollessa 77,5 m m.p.y. aikana noin 4800 eKr. Tuolloin kumpu on ollut pienikokoinen luoto ja sijainnut mantereesta noin 3 kilometrin etäisyydellä. Tästä eteenpäin kohteen muinaisrantojen kehitys on sama kuin lähistöllä sijaitsevan Pikku Jakenaron jätinkirkkokohteenkin. Eli alue on ollut saarena vielä 65 metrin muinaisranta-vaiheessa noin 3900 eKr., mutta lähin mantere on ollut Jylhänharjun alueesta enää noin 600 metrin etäisyydellä. Mantereeseen Jylhänharju on kuroutunut kiinni 62,5 metrin muinaisranta-vaiheessa noin 3750 eKr. 55 metrin muinaisranta-vaiheessa noin 3200 eKr. etäisyys kohteesta mereen on ollut noin 500 m.

Muodostelma 1 on halkaisijaltaan noin 5 m ja noin 50 cm korkea. Muoto on pyöreä. Muodostelmassa esiintyy paljon isoja, noin 50 cm halkaisijoiltaan olevia kiviä. Pinta on lähes kokonaan kasvillisuuden peitossa. Maasto laskee tasaisesti muodostelmasta lounaaseen päin.

Muodostelma 2 sijaitsee muodostelma 1:stä itään. Muodostelma on noin 2,5 m halkaisijaltaan ja noin 10 cm korkea. Muoto on pyöreähkö. Keskellä on

lähes muodostelman kokoinen kuoppa. Muodostelma on melkein kokonaan kasvillisuuden peitossa. Pinnalla on joitakin irtonaisia kiviä.

SALOINEN

52. Pitkäkangas

37

Kartat 7 ja 82-83

Kohde on pitkä ja kapea kangas. Kangas sijaitsee noin 3 km Kopsan kylän keskustasta lounaaseen Kopsan Romuperän länsipuolella ja noin 700 metrin etäisyydellä kohteen itäpuolella kulkevasta Romuperän tiestä. Haapajoen yläjuoksu virtaa noin puolen kilometrin etäisyydellä kohteen koillispuolella. Länsipuolella olevalle Poikainvaaran rakalle on matkaa noin 700 m. Kankaan rinne laskee jyrkästi sen länsi- ja itäpuolilla oleville soille. Kankaan etelä- ja lounaispuolella maasto jatkuu kuivempana. Kankaan pohjoisosassa esiintyy jonkin verran rakkaa ja maasto on siellä muutenkin kivikkoista. Kankaan valtapuu on mänty ja aluskasvillisuutta hallitsee puolukka.

Kohteessa on röykkiö ja kuoppamuodostelmia. Lähimmät muut kivimuodostelmat sijaitsevat noin 600 m etelä-kaakkoon Ressaperkkiön kohteessa.

Kankaan korkein kohta on kohonnut merestä meren pinnan ollessa 77,5 m m.p.y. noin 4800 eKr., jolloin korkein kohta on muodostanut noin 100 m pitkän luodon. Matkaa mantereelle on ollut noin 300 m. Mantereeseen paikka on kuroutunut kiinni eteläpuoleisen kapean maakaistaleen kautta 75 metrin muinaisrantavaiheessa noin 4600 eKr. Tuolloin paikka on ollut kapea niemeke. Kaikki ne alueet, joilla kohteen muodostelmia sijaitsee ovat tässä vaiheessa jo kohonneet merestä. Muodostelmat olisivat tähän rantavaiheeseen ajoittuvina sijainneet aivan rannan tuntumassa. Seuraavissa 72,5-70 metrin muinaisrantavaiheissa niemen koko on kasvanut. 65 metrin tilanteessa noin 3900 eKr. matkaa rantaan on ollut noin 300 m ja koko kankaan alue on ollut jo mantereena. Meren pinnan ollessa 62,5 m.p.y. noin 3750 eKr. etäisyys mereen on kasvanut noin puoleen kilometriin.

Muodostelma 1 sijaitsee kankaan korkeimmalla kohdalla kankaan pohjoisosassa. Muodostelma on noin 5 x 2,5 metrin laajuinen kuoppa, jolla on syvyyttä noin 40 cm. Reunamilla on tuskin havaittavasti reunavallia. Muoto on suorakaiteen omainen. Muodostelma on lähes kauttaaltaan kasvillisuuden peitossa. Muodostelman pohjaa peittää noin 5 cm paksu turve ja pohjalla tuntuu pienikokoisia kiviä turpeen alla. Luoteispäässä on kivistä ja maasta muodostuva kumpu. Kuopan pohjalla on melko tuoreet nuotion jäännökset.

Muodostelma 2 sijaitsee edellisen koillispuolella. Muodostelma on noin 5 m halkaisijaltaan oleva, noin 20 cm korkea röykkiö. Muoto on pyöreähkö. Keskellä on noin 2 metrin laajuinen kuoppa, joka on noin 25 cm syvä. Kivet ovat halkaisijaltaan noin 20-30 cm. Muodostelmassa kasvaa etupäässä jäkälää.

Arviolta noin 30 m luoteeseen muodostelma 2:sta on maa-aineksesta koostuva kuoppa. Laajuudeltaan kuoppa on noin 5 x 3 m ja syvyydeltään noin 40 cm. Muoto on soikeahko.

Arviolta noin 100 m etelään kankaan pohjoisosassa sijaitsevista muodostelmista on kaksi pyöreää kuoppamuodostelmaa maapohjalla. Ne ovat noin 1,5 m halkaisijoiltaan ja noin 35 cm syviä. Reunoilla on lähes maantasaista vallia.

53. Pikku Jakenaro

38

Kartta 6

Kohde sijaitsee Jylhänharjun korkeimmalla kohdalla noin 2,5 km Kopsan keskustasta länsi-luoteeseen Pattijoen ja Haapajoen välisellä valuma-alueella. Etäisyys lähempänä virtaavaan Haapajokeen on noin kilometri. Jylhänharjun pohjoispuolella kulkee Raahe-Vihanti kantatie no. 88 ja eteläpuolella Mattilanperän-Kopsan maantie. Itäpuolella harju rajautuu Konikaaran- ja Kenkisaarensuohon, länsipuolella on vaihtelevaa metsä- ja suosaarekkeista maastoa. Kohde on tyypillistä mäntyvaltaista kangasmetsää, jossa aluskasvillisuutta hallitsee puolukka.

Kohteen ainoa muodostelma on jätinkirkko, joka sijaitsee kohdalla, missä kangas on vain muutaman kymmenen metrin levyinen. Maasto laskee jyrkästi jätinkirkon itä- ja länsipuoleisille rämeille. Lähimmät muut kivimuodostelmakohteet ovat noin 400 metrin etäisyydellä luoteessa sijaitseva Jylhänharju 2, noin 800 m luoteessa Jylhänkallio ja noin kilometri pohjoiseen Jylhänharju 1. Kohteesta lounaaseen päin sijaitsevalle Kettukankaan muinaisjäännealueelle on matkaa hieman yli kilometri.

Harjun korkeimmat alueet ovat kohonneet merestä meren pinnan ollessa 77,5 m m.p.y. noin 4800 eKr. Korkein alue on muodostanut tuolloin vain muutaman kymmenen metrin levyisen ja alle 200 m pitkän luodon. 75 metrin muinaisrantavaiheessa noin 4600 eKr. Jylhänharjun korkein alue on kasvanut noin 700 metrin pituiseksi saareksi. Lähin manner on ollut noin 2 kilometrin etäisyydellä. 70 metrin tilanteessa noin 4300 eKr. Jylhänharjun keskeiset osat ovat muodostaneet jo noin kilometrin pituisen saaren, josta lähin mantere on ollut noin 1,6 kilometrin etäisyydellä 67,5 metrin tilanteessa noin 4100 eKr. etäisyys mantereelle on ollut noin kilometri ja 65 metrin tilanteessa noin 3900 eKr. enää noin 600 m. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 62,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3750 eKr. 55 metrin tilanteessa noin 3200 eKr. etäisyys mereen on kasvanut noin 800 metriin.

Jätinkirkon koko on noin 33 x 16 m.³⁸⁸ Muoto on soikeahko. Muodostelma on pintakasvillisuuden peitossa. Tutkituissa kohdissa on kuitenkin näkyvissä kiviä. Jätinkirkon keskikohdalta kulkee etelä-pohjoissuuntainen metsätie.

36

54. Ressaperkkiö

Kartat 7 ja 84-88

Kohde on noin 250 pituinen pohjois-eteläsuuntainen jyrkkärinteinen kangas. Paikka sijaitsee noin 3 km Kopsan kylän keskustasta lounaaseen päin Romuperän kylän lounaispuolella. Haapajoen yläjuoksu virtaa noin 500 metrin etäisyydellä lounaassa. Aluetta ympäröivät itä-, etelä- ja länsipuolella suot, mutta pohjoiseen maasto jatkuu kuivana ja noin 400 m pohjoiseen on viljelyksessä olevaa peltoa. Kankaan korkeimmalla alueella on tehty jokin aika sitten metsänraivausta ja puusto on nuorta sekametsää, paikalla kasvaa myös katajaa. Aluskasvillisuutena esiintyy variksenmarjaa, puolukkaa, maitohorsmaa ja heinää. Kangas on paikoin kivikkoista.

Alueella on röykkiömäisiä ja vallimaisia kivimuodostelmia. Lähin muu kivimuodostelmakohte on 600-700 metrin etäisyydellä pohjois-luoteessa sijaitseva Pitkäkangas. Poikainvaaran etelärakka sijaitsee noin kilometrin etäisyydellä länsi-luoteessa.

80 metrin muinaisrantavaiheessa noin 4950 eKr. paikka on ollut noin 300 x 100 metrin kokoinen luoto ja mantereesta sen on erottanut vain kapea vesiväylä. Mantereeseen alue on liittynyt 77,5 metrin rantavaiheessa noin

³⁸⁸ Forss, "Eräitä", s. 145.

4800 eKr. Muinaisrannan tason ollessa 67,5 m m.p.y. noin 4100 eKr. etäisyys mereen on kasvanut noin 500 metriin.

Muodostelma 1 sijaitsee alueen korkeimman kohdan pohjoisosassa. Muodostelma on noin 5 x 2,5 x 0,6 metrin kokoinen röykkiö. Muoto on pitkulainen ja päistensä muodostelma on suippo. Rakennelmassa on runsaasti isokokoisia noin 40-50 cm halkaisijoltaan olevia kiviä. Pintakasvillisuutta esiintyy niukasti ja se on pääasiallisesti sammalta sekä jäkälää. Kivimuodostelman liepeillä kasvaa myös maitohorsmaa.

Muodostelma 2 sijaitsee edellisen muodostelman länsisivuun liittyneenä. Pyöreän muotoinen valli on halkaisijaltaan noin 6,5 m, vallin korkeus on enimmillään noin metri ja leveyttä sillä on noin 1-1,5 m. Eteläreunan valli on erittäin selvä, mutta pohjoispuolella on noin kolmen metrin levyinen lähes kivetön kohta. Valli koostuu osittain suurista, halkaisijoltaan noin 0,5-1 m olevista kivistä. Kiveys on turpeen ja jäkälän peitossa. Myös vallin kivetön sisäpuolinen alue on paksun turvekerroksen peitossa ja keskustassa kasvaa lisäksi katajia ja heinää.

Muodostelma 3 sijaitsee välittömästi kankaan korkeimman kohdan itäpuolella kohdalla, mistä rinne laskee jyrkästi itään suolle päin. Pyöreähkö röykkiö on halkaisijaltaan noin 4 m ja korkeutta sillä on 30 cm. Keskellä on noin 2 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, joka on noin 20 cm syvä. Kivet ovat halkaisijoltaan noin 10-20 cm. Pinnalla on muutamia irtonaisia kiviä. Pintaa peittää paksuhko sammalkasvusto. Lisäksi muodostelmassa kasvaa jäkälää, mustikkaa, heinää ja maitohorsmaa. Muodostelman eteläpuolella sen välittömässä läheisyydessä on kolme isohkoa maakiveä.

Muodostelma 4 sijaitsee noin 3 m muodostelma 3:n itä-kollispuolella. Soikeahko röykkiö on kooltaan noin 5 x 4 x 0,5 m. Kivet ovat halkaisijoltaan noin 10-30 cm. Pällimmäiset kivet ovat irtonaisesti paikoillaan. Itäisivulla on halkaisijaltaan noin 30 cm oleva lähihistoriassa pengottu kohta. Muodostelma on sammaleen ja puolukanvarvun peitossa. Maasto laskee jyrkästi muodostelman kaakkoispuolella. Heti röykkiön koillispuolella on aitamaisista kivivallia.

Muodostelma 5 sijaitsee muodostelma 4:n kaakkoispuolella. Soikeahko röykkiö on halkaisijaltaan noin 5 m ja korkeutta on enimmillään noin 70 cm. Kivet ovat halkaisijaltaan noin 30 cm. Pinnalla kasvaa sammalta ja puolukan varpua. Muodostelmassa kasvaa myös pari täysikasvuista koivua. Maasto laskee jyrkästi välittömästi muodostelman eteläpuolella.

Muodostelma 6:ksi nimetty pitkä vallimuodostelma sijaitsee kankaan itärinteen juurella suon reunassa. Vallin pitkä sivu on arviolta noin 30 m pitkä ja se jatkuu molemmista päistään epämääräisempänä rinnettä ylös röykkiömuodostelmille päin. Suon reunassa olevassa vallissa esiintyy vähemmän pintakasvillisuutta kuin rinteen reunalla sijaitsevissa röykkiöissä.

SALONEN

40^{b1}

56. Poikainvaara 1 Kartat 7 ja 89-95

Kohde on ympäristöstään jyrkähkösti kohoava rakka- ja kalliomuodostuma-alue. Kalliot ja kookkaat siirtolohkareet sijaitsevat etupäässä kohteen pohjoisosassa. Kohde sijaitsee noin 800 x 400 metrin kokoisen Poikainvaaran pohjoisosassa. Vaara sijaitsee noin 4 km Kopsan kylän keskustasta lounaaseen, Haapa- ja Poikajokien yläjuoksujen välisellä alueella. Noin 400 m länteen on Pikku Hattulampi ja noin 600 m lounaaseen Iso Hattulampi, muualla vaaraa ympäröi metsä- ja suosaarekkeinen maasto. Etelä-luoteessa noin 1500-2000 metrin etäisyydellä sijaitsevat Penikkavaarat ja Ukkovaara, missä on myös kallio- ja rakka-muodostumia. Noin 1400 m kaakossa alkaa laaja Ispinäneva. Ympäristön valtapuu on mänty, mutta rakan

reunamilla kasvaa myös jonkin verran koivuja ja nuoria haapoja. Aluskasvillisuus on lähinnä puolukkaa. Rakan ympäristössä kosteimmilla paikoilla esiintyy mustikkaa.

Kohteessa on 6 selvärakenteisempaa kivimuodostelmaa ja ne ovat sijoittuneet hajanaisesti laajalle alueelle eri korkeuksille. Näiden lisäksi kohteessa on raivatulta vaikuttavia kohtia rakassa sekä kaksi maa-aineksesta muodostuvaa jäännettä. Lähimmät muut kivimuodostelmat sijaitsevat noin 500 m kaakkoon Poikainvaaran eteläosassa Poikainvaara 2:n kohteessa.

Kohteen korkein, noin 92,5 m m.p.y. oleva alue on kohonnut merestä noin 5750 eKr., jolloin lähes koko vaaran rakka- ja kallio-alue on vielä ollut veden peitossa. 90 metrin tilanteessa noin 5600 eKr. korkein alue on muodostanut noin 600 metrin pituisen kapeahkon saaren. Etäisyys mantereelle on ollut noin 1500 m. 87,5 metrin tilanteessa noin 5450 eKr. saaren pituus on kasvanut noin 800 metriin. Etäisyys mantereelle on ollut noin 1200 m. Osa alueista, joilla kivimuodostelmia sijaitsee olisi tässä vaiheessa ollut vielä veden peitossa. Mantereeseen Poikainvaara on kuroutunut kiinni meren pinnan ollessa 85 m m.p.y. noin 5300 eKr. Osa kivimuodostelmista olisi sijainnut vain muutamien kymmenien metrien etäisyydellä rannasta. Vaara on tässä vaiheessa muodostanut pitkälle merelle päin työntyvän laajan ja avonaisen niemen kärjen. 62,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 3750 eKr. etäisyys mereen on ollut noin 500 m.

Muodostelma 1 sijaitsee kohteen länsiosassa olevassa avorakassa. Pyöreähkö muodostelma on halkaisijaltaan noin 7,5 m. Se koostuu noin 4,5 x 4 metrin laajuudesta, noin 90 cm syvästä kuopasta sekä kuopan reunoilla olevasta noin 50 cm korkeasta vallista. Pinnalla kasvaa hieman jäkälää. Muodostelman lähetyvillä esiintyi joitakin kookkaita kvartseja.

Muodostelma 2 sijaitsee välittömästi rakan länsireunan ulkopuolella. Muodostelma on noin 7 x 4,5 metrin laajuinen kuoppa, jonka syvyys on noin 50 cm. Muoto on suorakaiteen omainen. Reunoilla on lähes maantasaista vallia. Muodostelma on kasvillisuuden peitossa.

Muodostelma 3 sijaitsee etelään päin laskevassa rakanosassa. Pyöreä muodostelma on halkaisijaltaan noin 3,5 m. Se koostuu noin 30 cm korkeasta vallista ja sen sisään jäävästä noin 2 m halkaisijaltaan olevasta alueesta, joka painuu jonkin verran luontaisen rakan tason alapuolelle. Pinnalla kasvaa jäkälää. Keskustassa kasvaa mänty.

Muodostelma 4 sijaitsee rakka-alueelta koilliseen päin nousevassa kallioisessa ja kivikkoisessa maastossa. Pyöreähkö rökkiö on noin 5 x 3,5 x 0,4 metrin kokoinen. Keskellä on noin 1,5 x 1 metrin laajuinen kuoppa, joka on noin 50 cm syvä. Muodostelma on tehty ison maakiven kupeeseen. Kivet ovat sekalaisen kokoisia. Pinnalla kasvaa jäkälää ja sammalta.

Muodostelma 5 sijaitsee alueen korkeimmalla kohdalla kalliomuodostelmien keskellä. Se on noin 5 x 3,5 x 0,35 metrin kokoinen rökkiömäinen muodostelma. Muoto on soikeahko. Keskellä on kuoppa, joka on noin 3 x 2 m laaja ja noin 55 cm syvä. Itä- ja pohjoisivulla muodostelma rajautuu kookkasiin maakiviin. Pinnalla kasvaa jäkälää ja sammalta.

Muodostelma 6 sijaitsee kohteen eteläosassa olevien kallioiden välittömässä läheisyydessä maapohjalla. Pyöreähkö, noin 6 m halkaisijaltaan oleva muodostelma koostuu noin 4 m halkaisijaltaan olevasta kuopasta, joka on noin 70 cm syvä sekä kuopan reunalla olevasta noin 25 cm korkeasta vallista. Muodostelma on lähes kokonaan puolukan varvun, jäkälän ja sammaleen peittämä.

Muodostelmasta noin 100 m koilliseen päin on vaaran korkeimmalla alueella kaksi maa-aineksesta koostuvaa kuoppaa. Halkaisijoiltaan ne ovat noin 5,5 ja 3,5 m. Molempien reunoilla on lähes maantasaista vallia.

57. Poikainvaara 2 Kartat 7 ja 96-102

Kohde on noin 150 x 80 metrin kokoinen jyrkästi ympäristöstään kohoava Poikainvaaran eteläosassa sijaitseva avorakka. Kohde kuuluu samaan topografiseen kokonaisuuteen Poikainvaara 1:n kanssa (ks. Poikainvaara 1:n [56] topografian kuvaus). Rakkaa ympäröi täysikasvuinen mäntyvaltainen metsä, mutta välittömästi rakan reunamilla kasvaa myös nuorta koivua.

Kohteessa on kuusi rakassa sijaitsevaa kuoppamuodostelmaa. Kuopat sijaitsevat lähellä toisiaan.

Korkein kohta kohoaa noin 95 m m.p.y. Tässä muinaisrantavaiheessa noin 5900 eKr. kohta on muodostanut alle sadan metrin pituisen ja vain muutamia kymmeniä metrejä leveän karikon. 92,5 metrin tilanteessa noin 5750 eKr. vaaran korkein kohta on muodostanut noin 400 metrin pituisen kapean karikon, joka on sijainnut noin 1,8 kilometrin etäisyydellä mantereesta. Meren pinnan ollessa noin 90 m m.p.y. noin 5600 eKr. paikka on muodostanut jo noin 600 m pitkän saaren. Mantereelle on ollut matkaa noin 1,5 km. 87,5 metrin tilanteessa noin 5450 eKr. lähes koko vaaran alue on kohonnut merestä; lähimmälle mantereelle on ollut matkaa noin 1,2 km. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 85 metrin muinaisrantavaiheessa noin 5300 eKr., jolloin kivimuodostelmat olisivat sijainneet noin 150 metrin etäisyydellä rannasta. 67,5 metrin tilanteessa noin 4100 eKr. etäisyys mereen on ollut noin puolikilometriä ja 62,5 metrin tilanteessa noin 3750 eKr. jo noin 800 m.

Muodostelma 1 on halkaisijaltaan noin 6,5 m. Pyöreähkö muodostelma koostuu noin 3,5 m halkaisijaltaan olevasta, lähes metrin syvyydestä kuopasta sekä noin 50 cm korkeasta reunavallista. Pinnalla kasvaa hieman jäkälää.

Muodostelma 2 on halkaisijaltaan noin 6 x 4,5 m. Soikea muodostelma koostuu noin 3,5 x 2,5 metrin laajuudesta, lähes metrin syvyydestä kuopasta sekä noin 30 cm korkeasta reunavallista. Pinnalla kasvaa hieman jäkälää.

Muodostelma 3 on halkaisijaltaan noin 7 m. Soikeahko muodostelma koostuu noin 5 x 4,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin metrin syvyydestä kuopasta sekä noin 20 cm korkeasta reunavallista. Pinnalla kasvaa hieman jäkälää.

Muodostelma 4 on noin 8,5 x 7 m laaja. Soikeahko muodostelma koostuu noin 5 x 3,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 1,2 m syvästä kuopasta sekä noin 50 cm korkeasta reunavallista. Keskuskuoppaa on kaivettu lähihistoriassa syvemmäksi. Luoteisivulla valli puuttuu ja sillä kohtaa on tasaisen pikkukiveyksen alue. Pinnalla kasvaa hieman jäkälää.

Muodostelma 5 on noin 6 x 5 m laaja. Soikeahko muodostelma koostuu noin 4 x 3,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 75 cm syvästä kuopasta sekä noin 15 cm korkeasta reunavallista. Luoteispäädystä on pieni moderni kivikehä. Pinnalla kasvaa hieman jäkälää.

Muodostelma 6 on noin 6,5 x 5 m laaja. Pyöreähkö muodostelma koostuu noin 5 x 3,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 80 cm syvästä kuopasta sekä lähes rakantasoisesta reunavallista. Pinnalla kasvaa hieman jäkälää.

58. Ukkovaara Kartat 7 ja 103

Kohde on laaja kallio- ja avorakka-alue, joka sijaitsee Kopsan keskustasta noin 5 km lounaaseen. Piehingin joesta erkaneva Pirttioja virtaa noin 800 metrin etäisyydellä lounaassa ja luoteessa sijaitseva Vaarainjärvi on noin kilometrin etäisyydellä. Maasto jatkuu kohteesta pohjoiseen ja koilliseen melko kuivana Leinostenvaaroille ja Penikkavaaroille päin, itään jatkuu metsämaasto hieman yli kilometrin etäisyydellä alkavalle Ispinänevalle asti. Etelä- ja länsipuolella vaara rajautuu soiseen maastoon. Kalliot sijaitsevat alueen luoteisosassa. Rakan alueella kasvaa siellä täällä mäntyä ja koivua.

Kohteessa on vallimuodostelma ja kuoppamuodostelmia, jotka kaikki sijaitsevat rakassa. Lähin kivimuodostelmakohde on noin 1300 metrin etäisyydellä luoteessa sijaitseva Laivavaara 3:n kohde.

95 metrin muinaisrantavaiheessa noin 5900 eKr. rakan korkeimmat alueet olivat paljastuneet jo veden alta muodostaen kapeahkon, noin 600 metrin pituisen saaren. Matkaa mantereelle on ollut noin 2000 m. 90 metrin tilanteessa noin 5600 eKr. kohde on ollut noin 1200 m halkaisijaltaan oleva saari, joka on sijainnut mantereesta noin 1300 metrin etäisyydellä. 87,5 metrin tilanteessa noin 5450 eKr. saari on ollut noin 2000 m halkaisijaltaan ja mantereelle on ollut matkaa noin 300 m. Mantereeseen alue on kuroutunut kiinni 85 metrin muinaisrantavaiheessa noin 5300 eKr. 67,5 metrin muinaisrantavaiheessa noin 4100 eKr. meri on ollut hieman yli puolen kilometrin etäisyydellä.

Muodostelma 1 sijaitsee rakan korkeimman kohdan länsipuolella jonkin verran jo korkeinta kohtaa alempana. Pyöreähkö kuoppamuodostelma on noin 4,5 m halkaisijaltaan. Muodostelma koostuu noin 2,5 m halkaisijaltaan olevasta, noin 60 cm syvästä kuopasta sekä noin 20 cm korkeasta vallista. Pinnalla kasvaa jonkin verran jäkälää.

Rakan korkeimmilla alueilla on edellisen lisäksi ainakin 3 samantapaista kuoppaa.

Muodostelma 2 sijaitsee rakan korkeimmalta kohdalta arviolta noin 100 m lounaaseen rakan alimmalla tasanteella. Soikea muodostelma on noin 10,5 x 6 m laaja. Muodostelma koostuu noin 35 cm korkeasta vallista ja sen sisäänjäävästä noin 7,5 x 4 metrin laajuisesta alueesta. Vallin sisäpuolinen alue painuu jonkin verran luontaisen rakan tason alapuolella. Vallin sisäpuolella on itälaidalla tasaanteenomainen korkeampi kohta. Eteläsivulla muodostelma rajautuu kookkaaseen siirtolohkareeseen. Muodostelman pinnalla kasvaa jonkin verran jäkälää. Keskustassa kasvaa myös muutama nuori koivu. Läheltä muodostelmaa löytyi kvartsi.

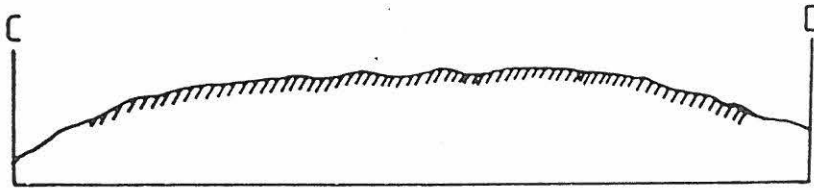
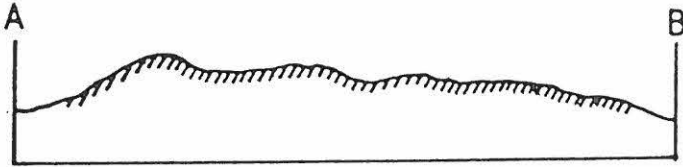
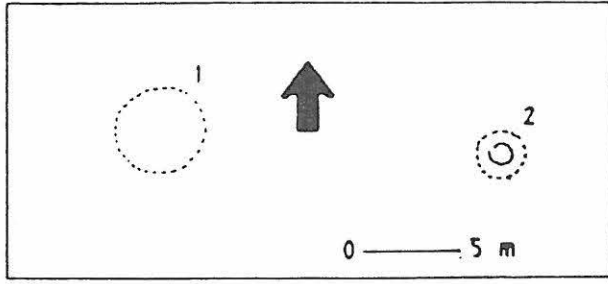
51. Jylhänaharju 2

1 PK 244110

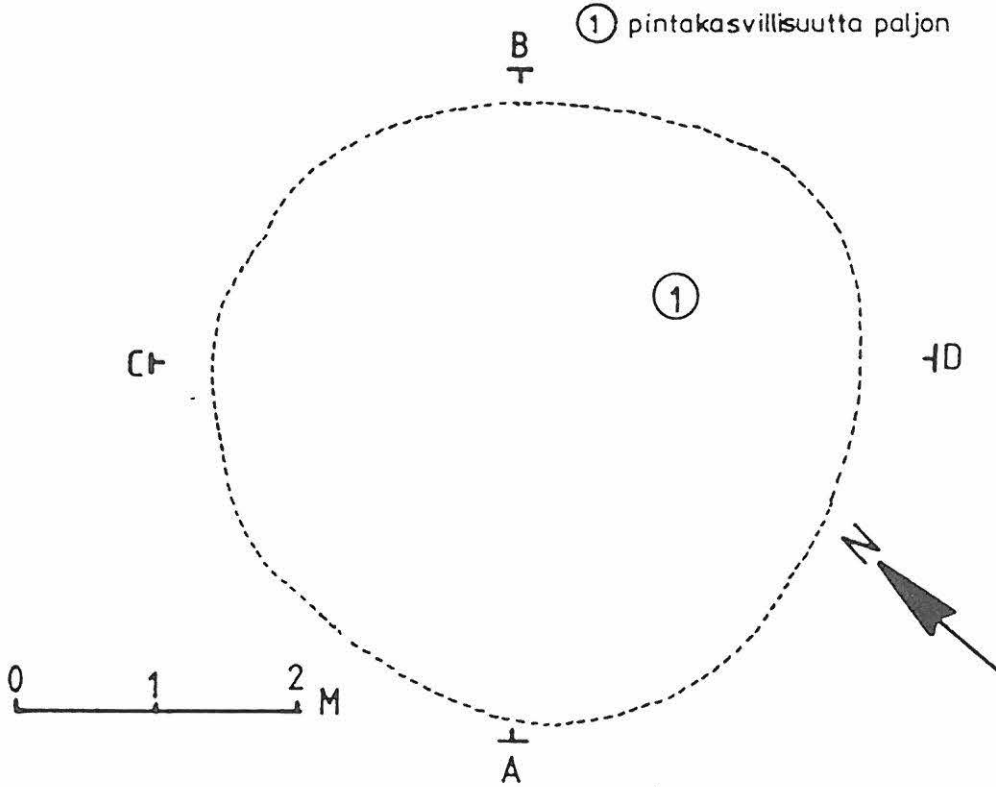
x= n. 7165, 84-88

y= 2531, 44-50

z= n. 77,5 m m.p.y.

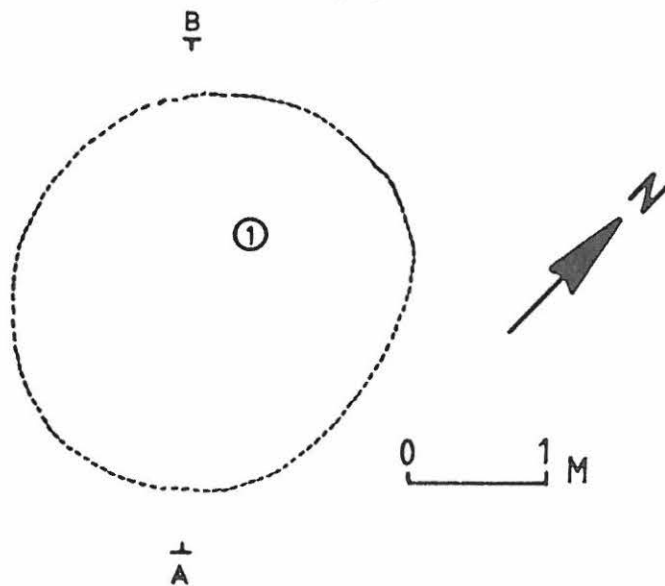
① pintakasvillisuutta paljon

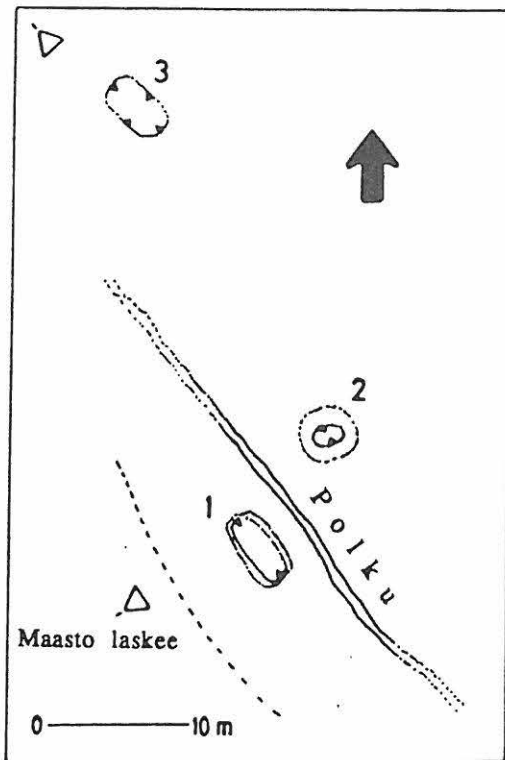

51. JYLHÄNHARJU 2
2
z=77,5 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

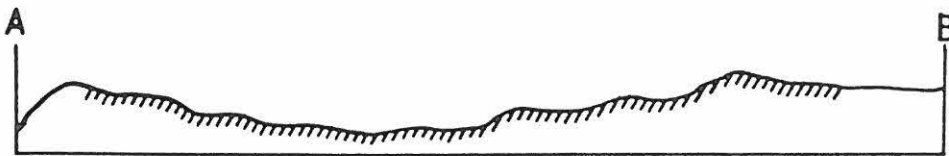

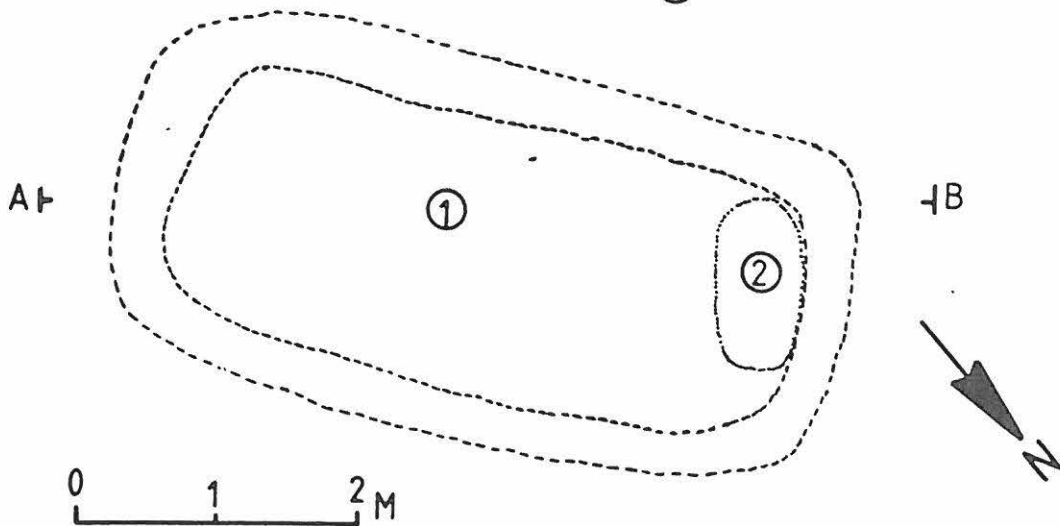
52. Pitkäkangas

37

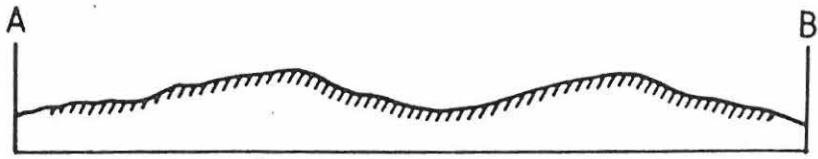
1 PK 244110
 x= 7163, 06
 y= 2531, 70
 z= n. 77,5 m m.p.y.

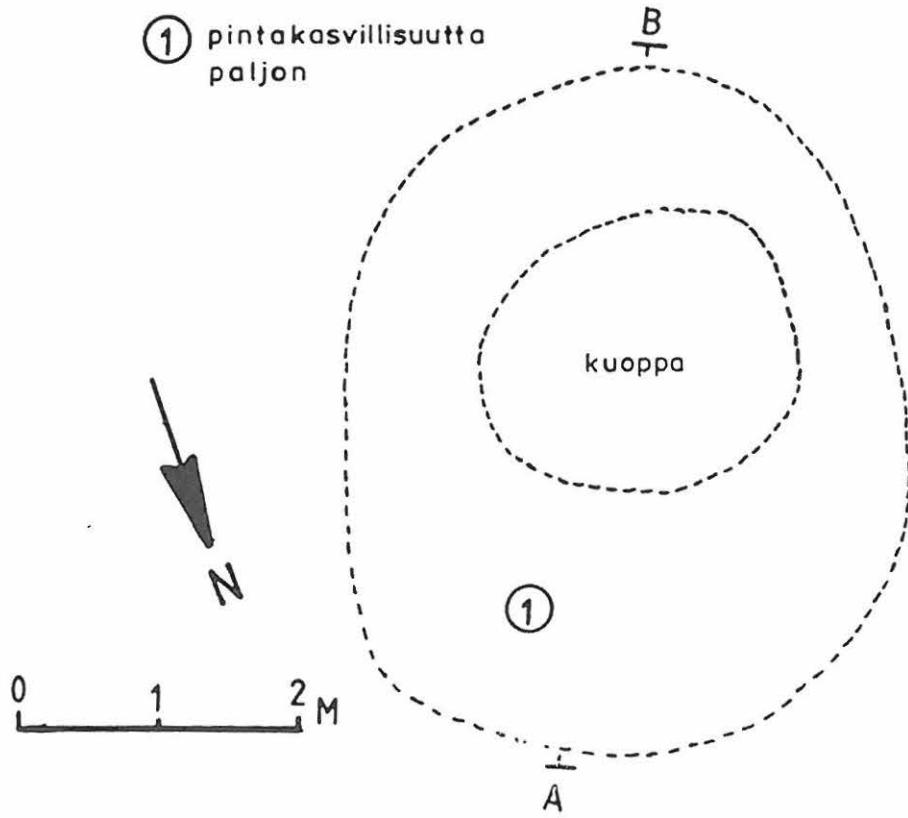
- ① pintakasvillisuutta runsaasti
- ② maansekainen kivikumpu

52. PITKÄKANGAS
2
z = n. 77,5 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

54. Ressaperkkiö

36

PK 244110

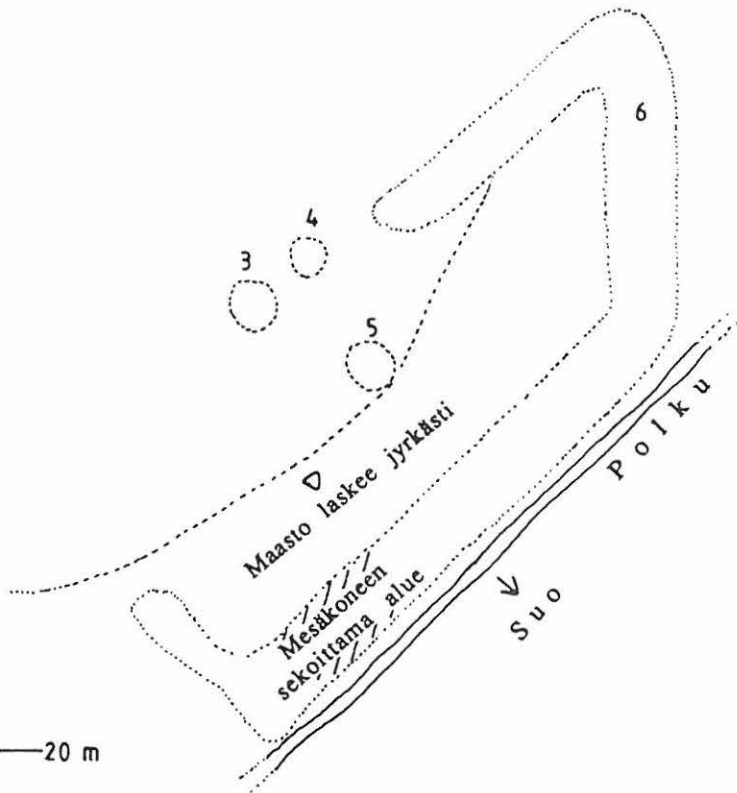
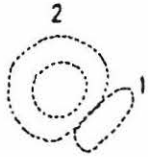
x= 7162, 46

y= 2532, 14

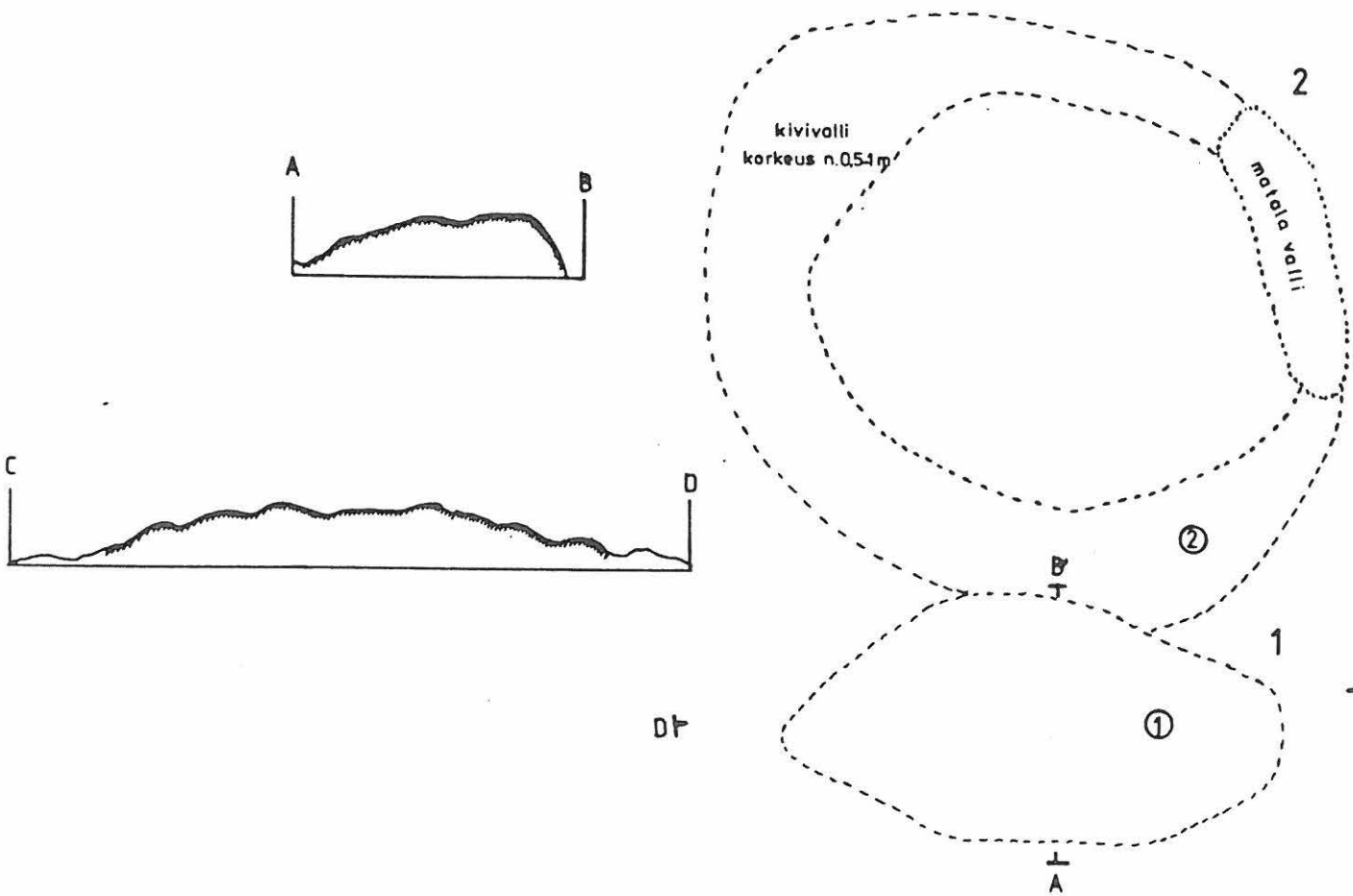
z= n. 77,5 m m.p.y.

▷ Maasto laskee

0 ————— 20 m

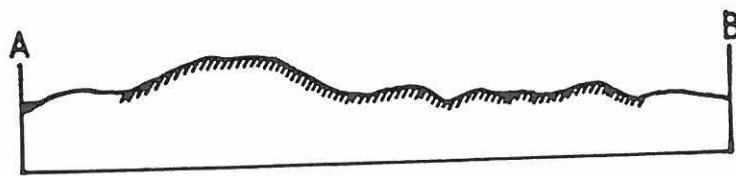

54. RESSAPERKKIÖ
x= 7164,39
y= 3388,27
z= n. 80 m m.p.y.

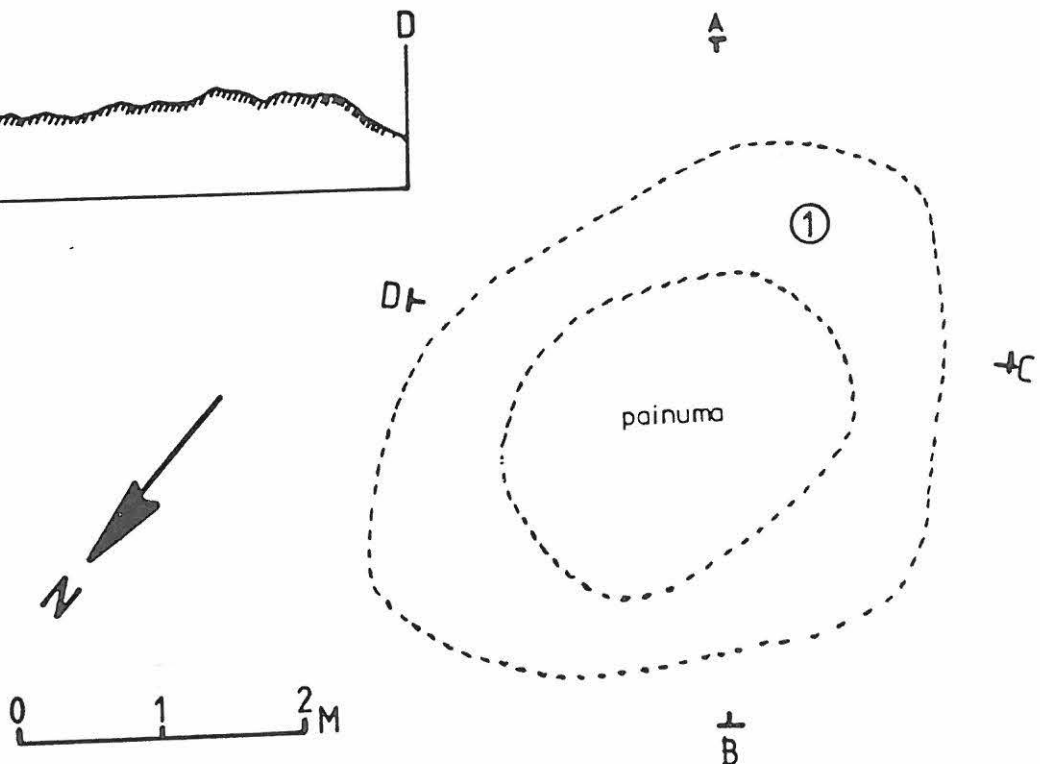
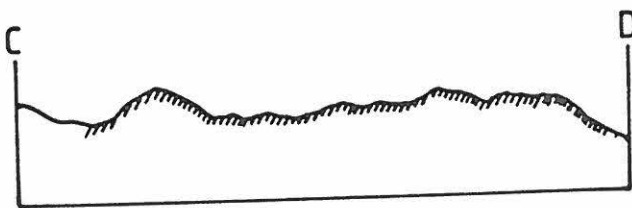
- ① pintakasvillisuutta vähän
- ② pintakasvillisuutta paljon

54. Ressaperkkiö

3
z = n. 80 m m.p.y.

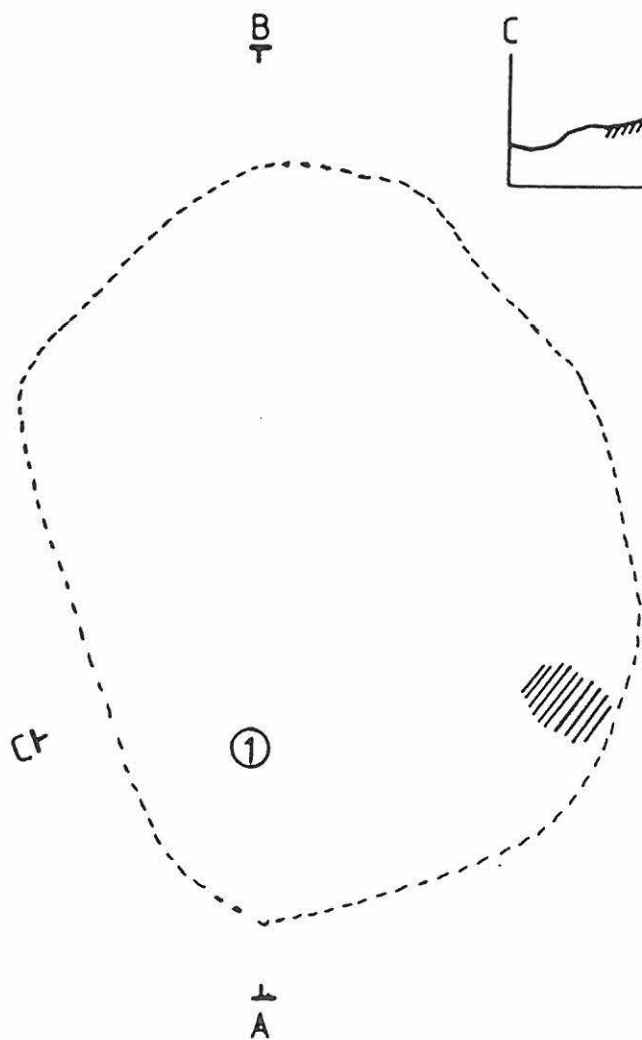
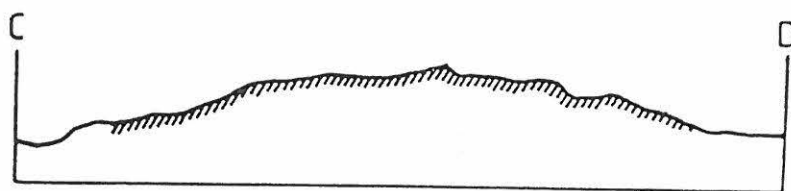
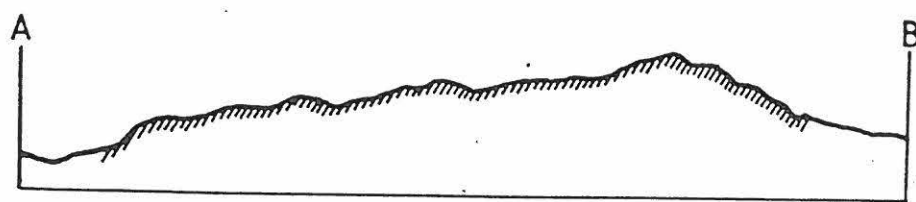

① pintakasvillisuutta runsaasti

54. Ressaperkkiö

4
z= n. 80 m m.p.y.

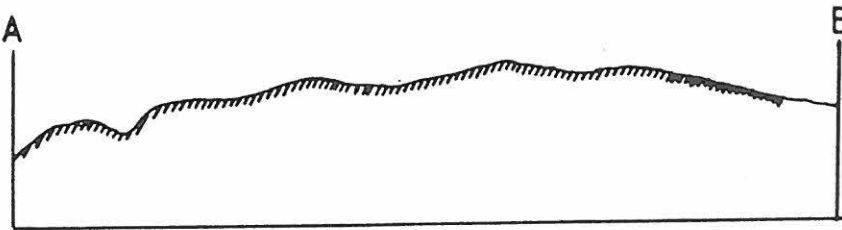
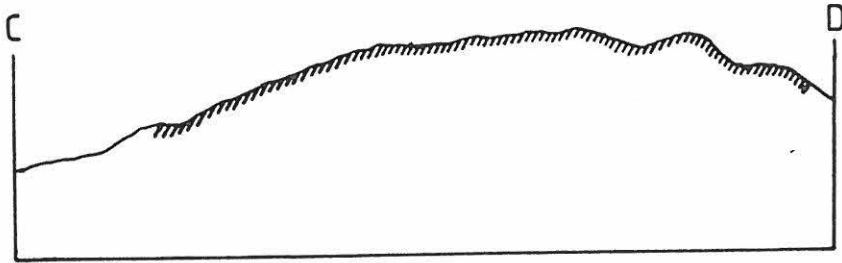
① pintakasvillisuutta paljon

-10

▨ pengottu alue

0 1 2 M

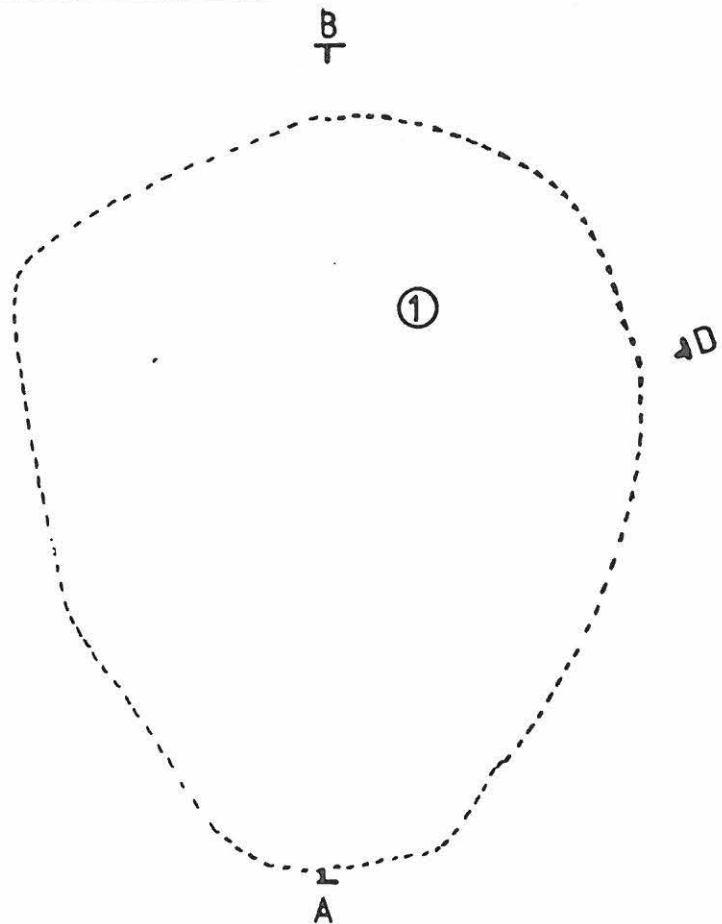
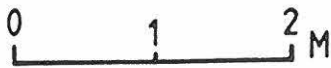
54. RESSAPERKKIO
5
z = n. 80 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta runsaasti

CB

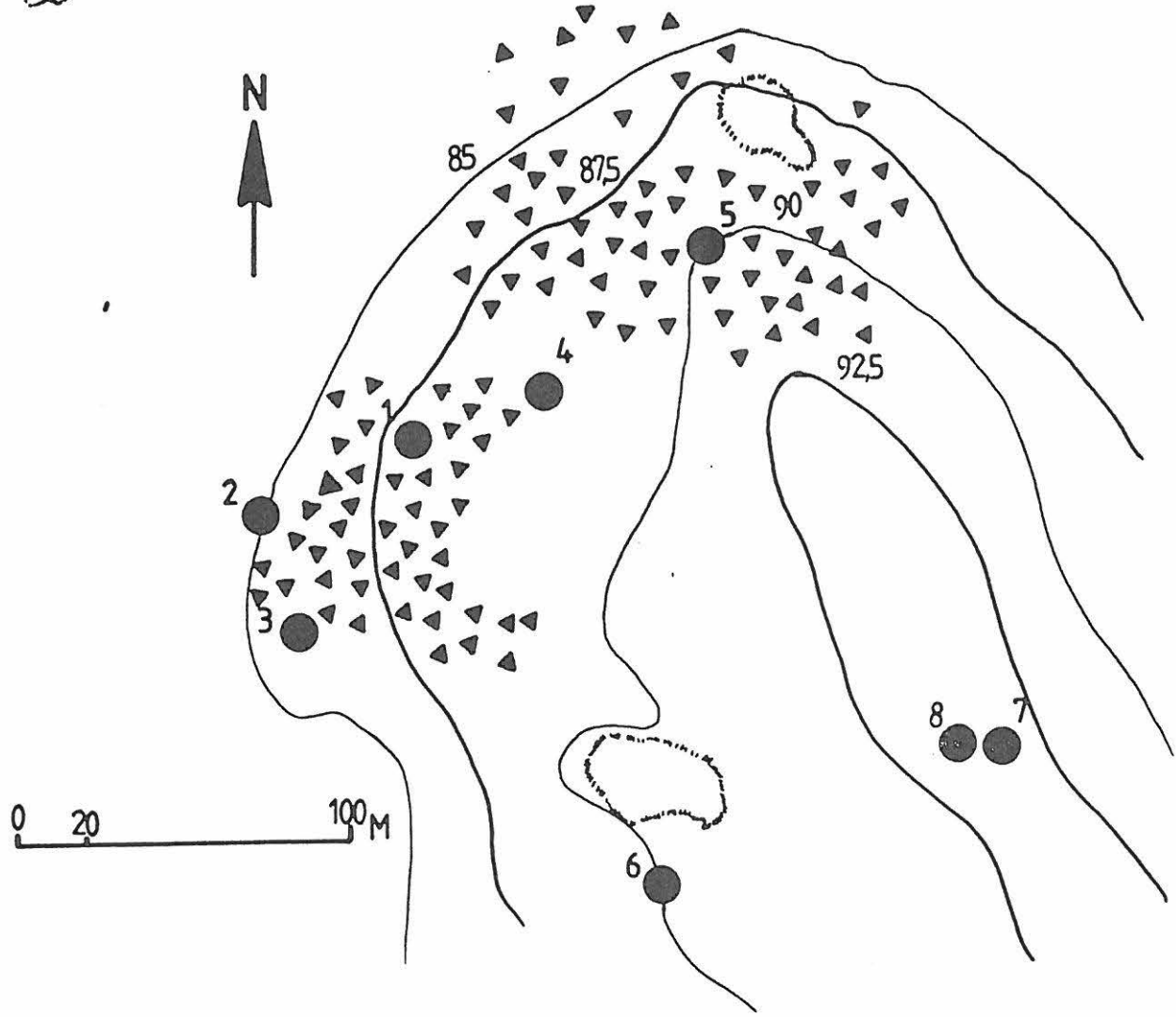

46/48

56. Poikainvaara 1

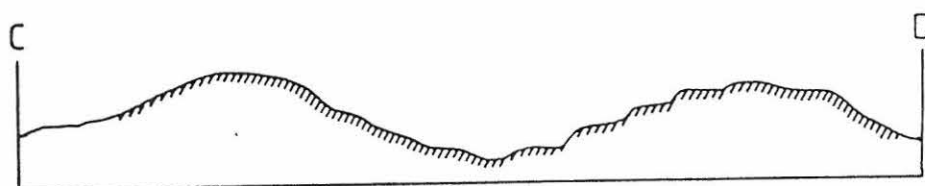
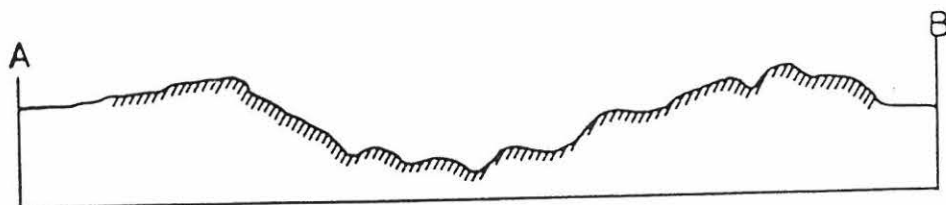
PK 2441 10
x= 7162, 91
y= 2530, 81
z= n. 90 m m.p.y.

▲ rakkaa
○ kallioita

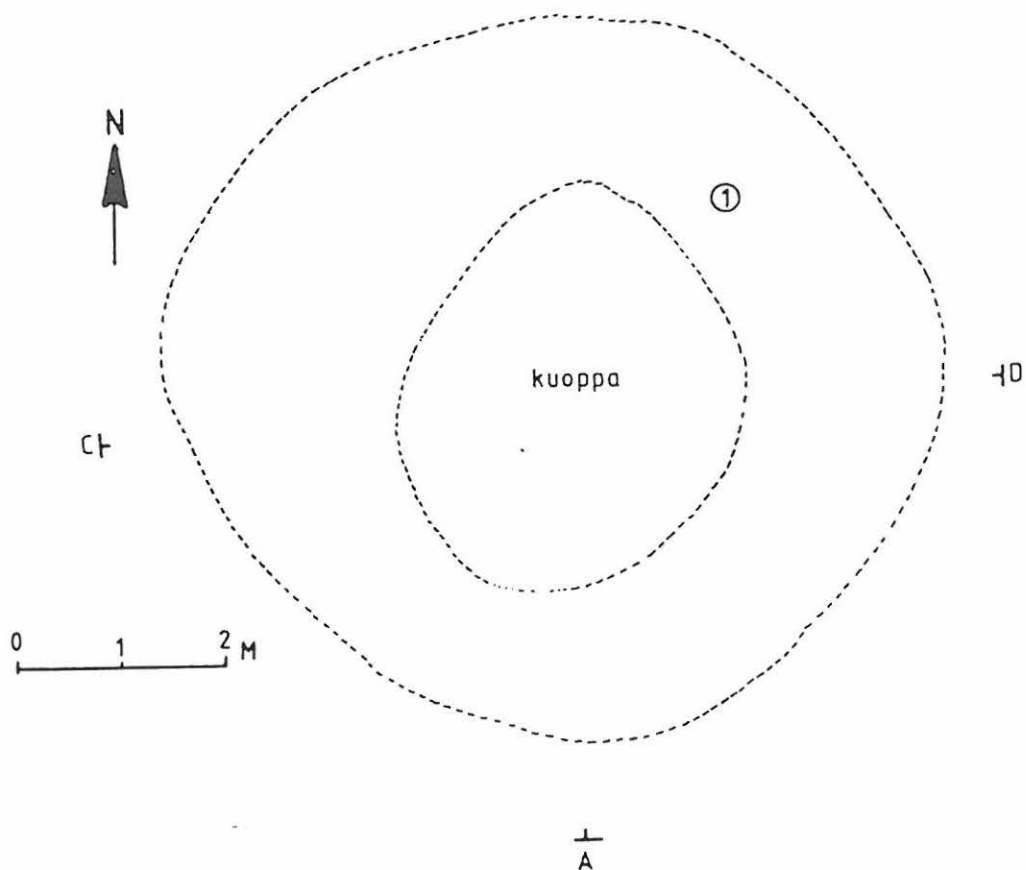
56. Poikainvaara I

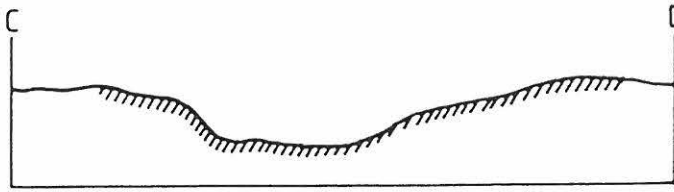
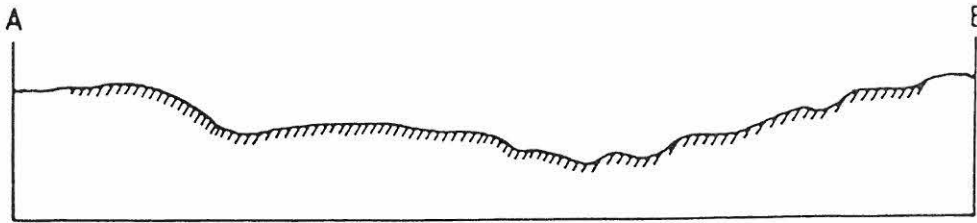
1
x= 7162, 91
y= 2530, 81
z= n. 87,5 m m.p.y.

B
+

① pintakasvillisuutta vähän

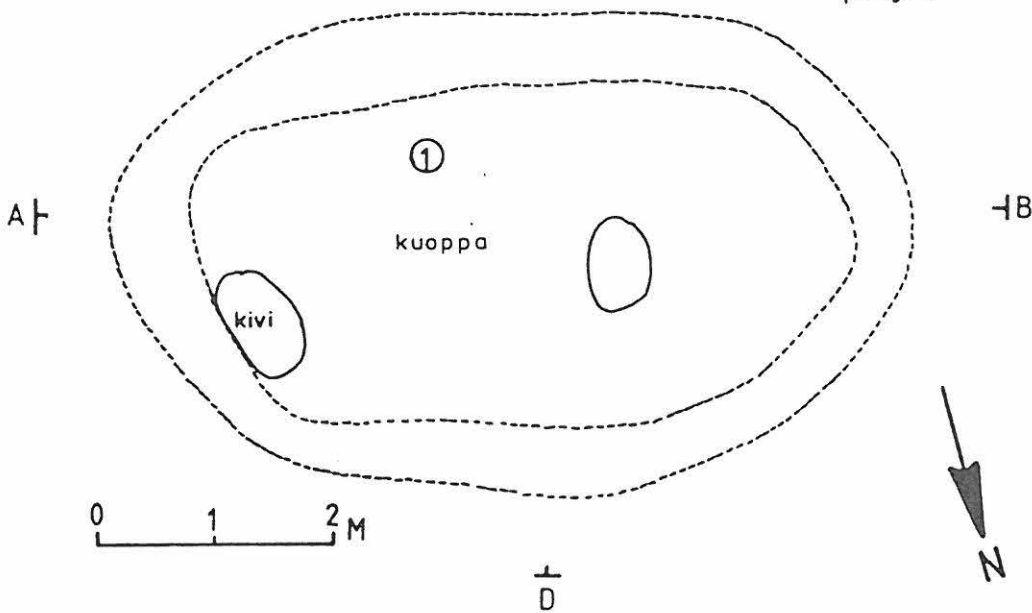

56. Poikainvaara 1

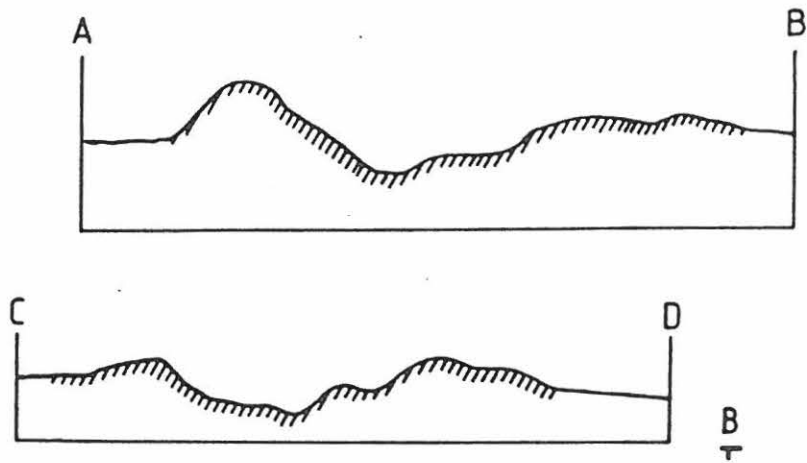
2
z = n. 85 m m.p.y.

C
D

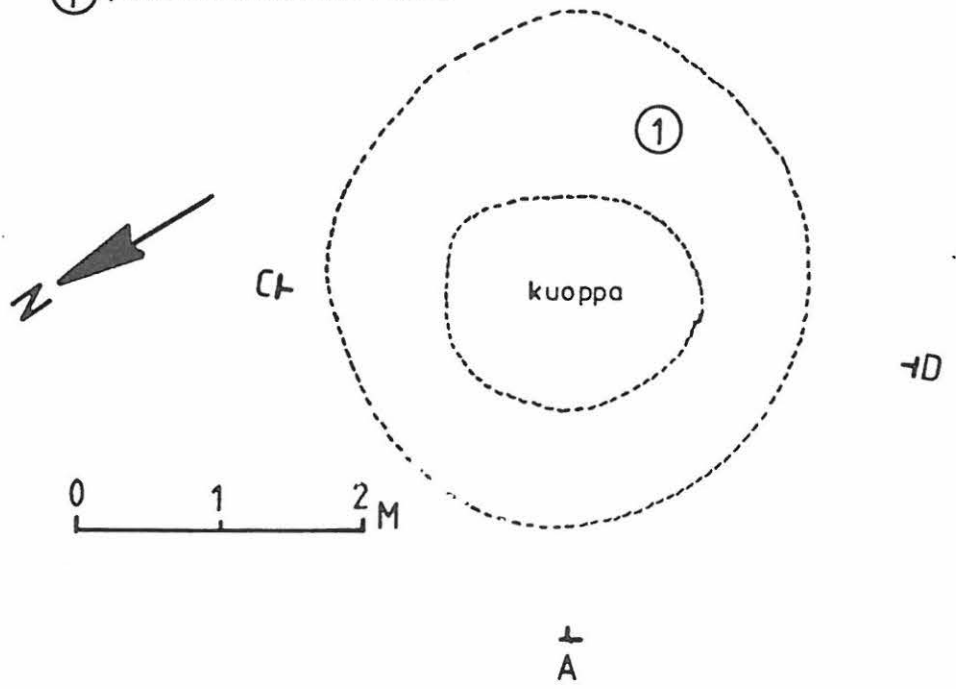
① pintakasvillisuus tta paljon

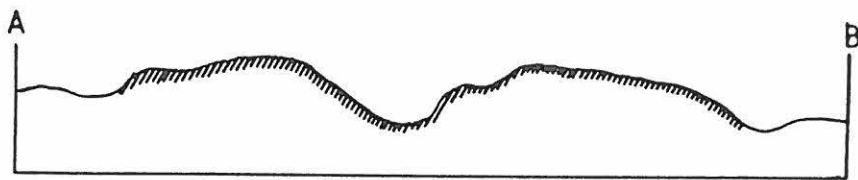
56. POIKAINVAARA 1
3
z=n. 85 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta vähän

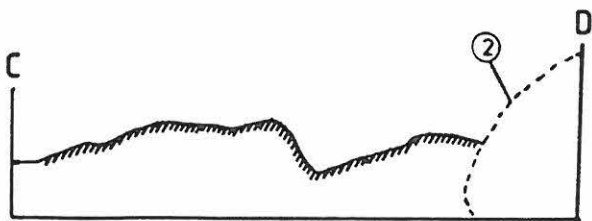

56. POIKAINVAARA 1
 4
 z - n. 67,5 m mpy.

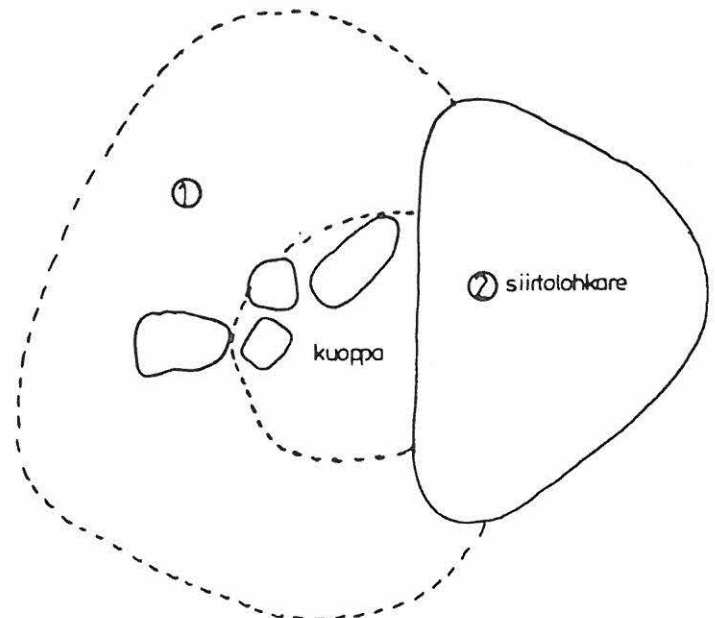

B
 ⊥

① pintakasvillisuutta vähän

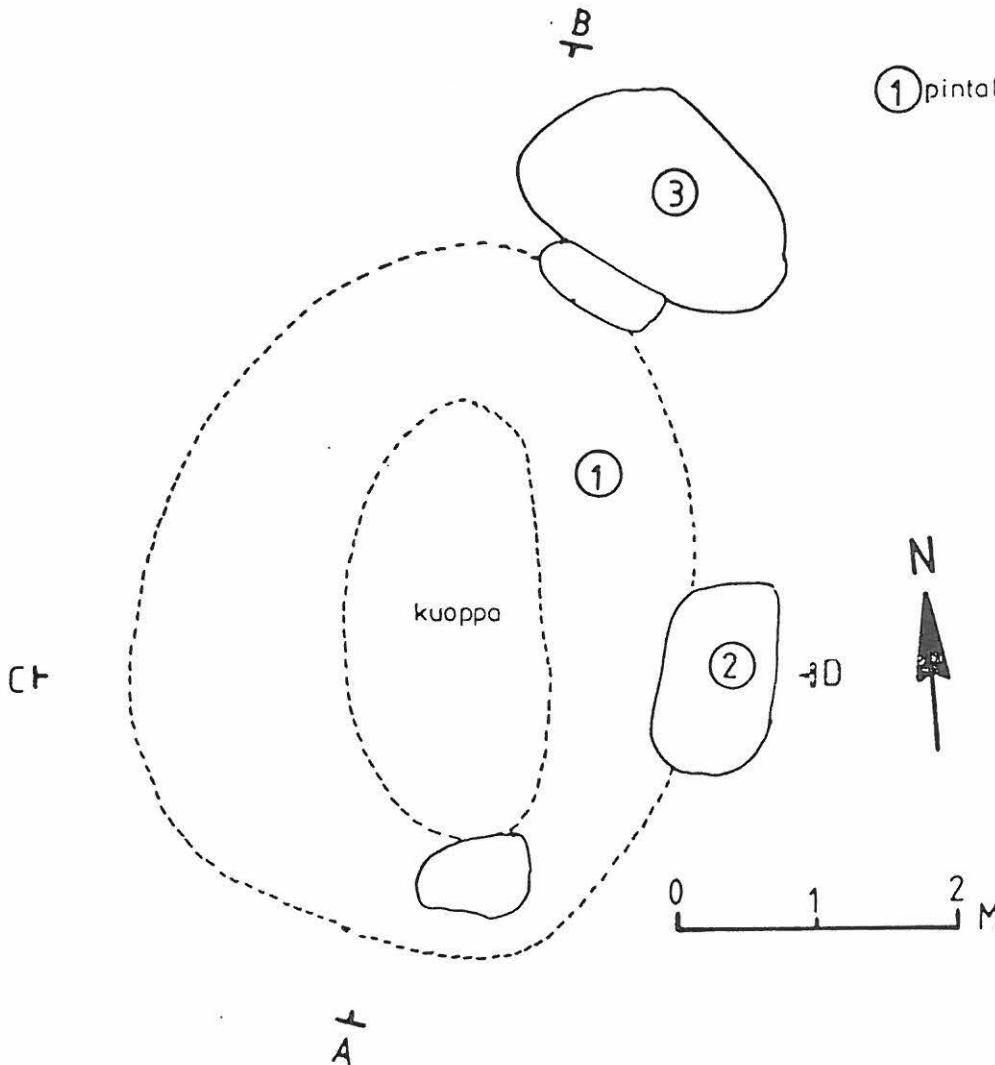
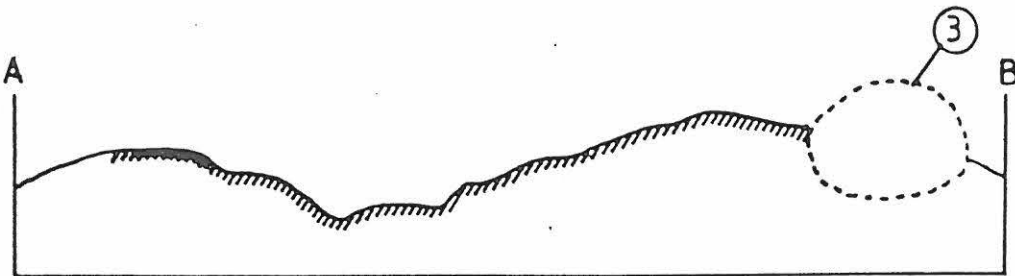
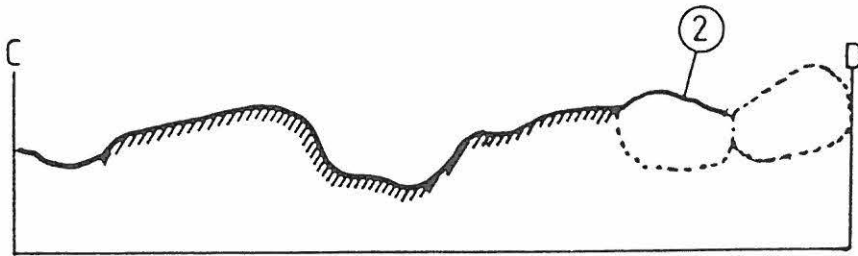
C

⊥
 A

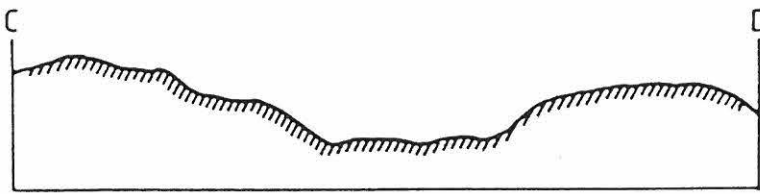
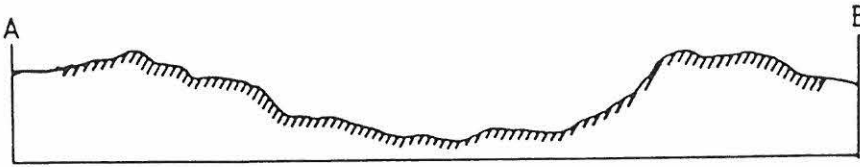
56. Poikainvaara 1

5
x= 7162, 56
y= 2530, 89
z= n. 90 m m.p.y.

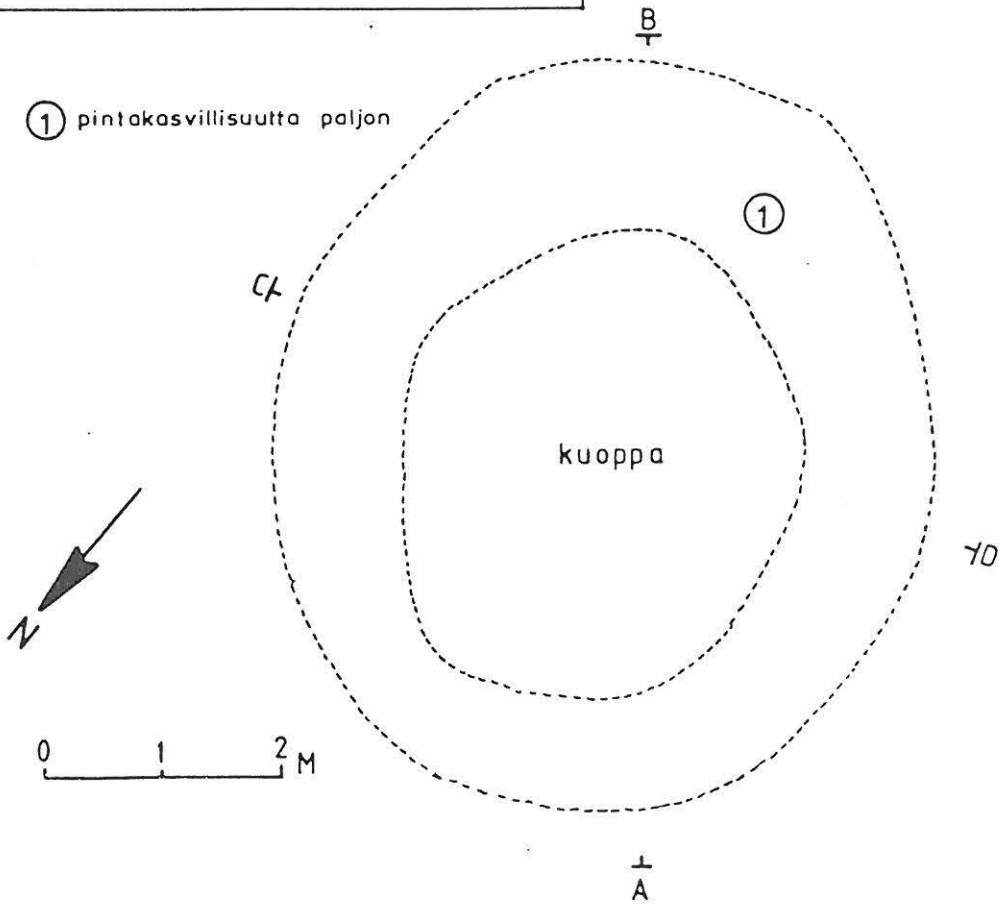

① pintakasvillisuutta vähän

56. POIKAINVAARA 1
6
z= n. 90 m m.p.y.

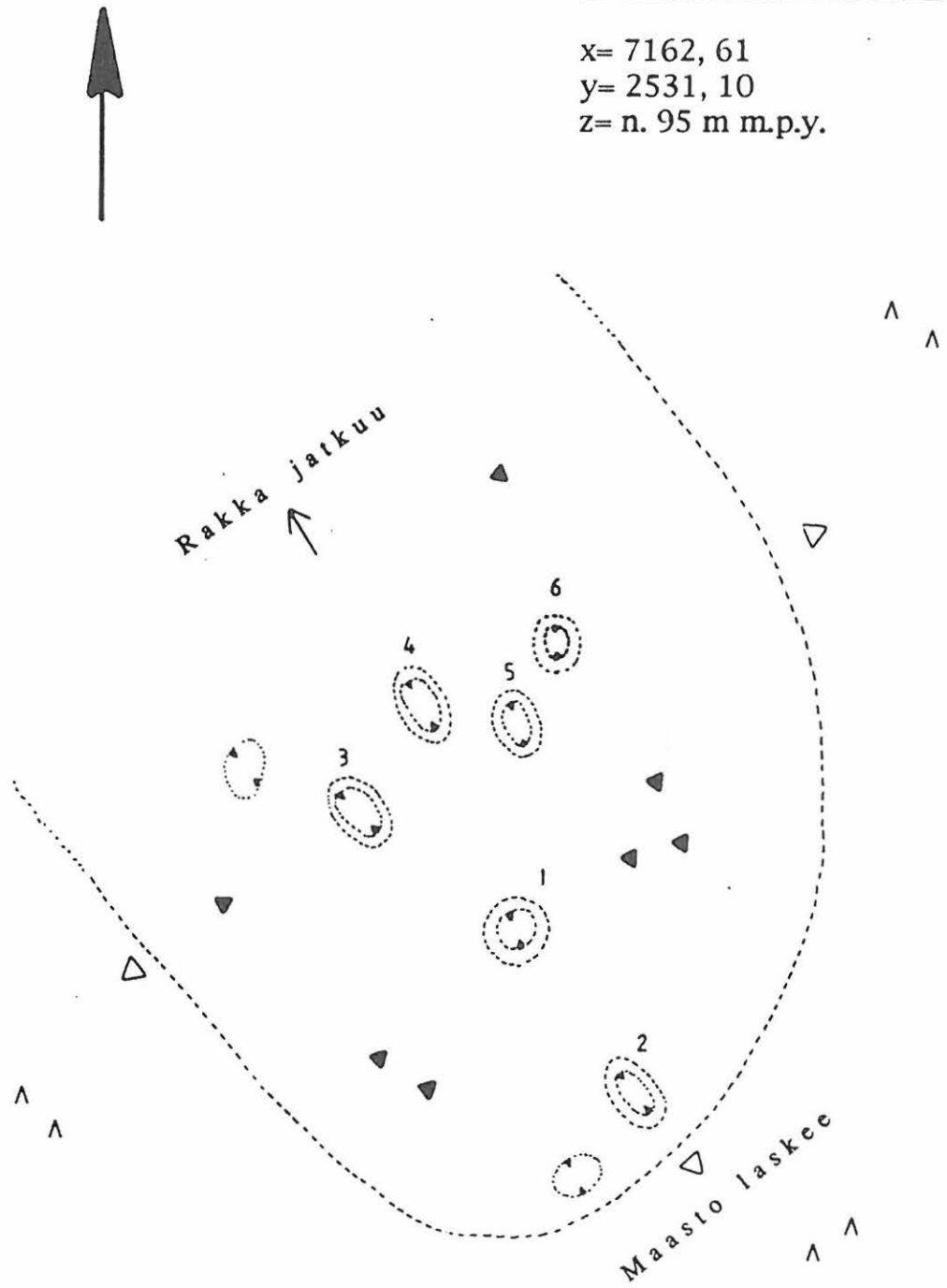

① pintakasvillisuutta paljon

57. Poikainvaara 2

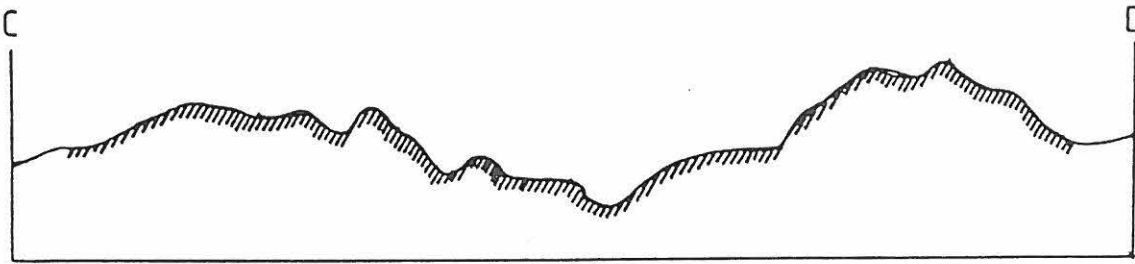
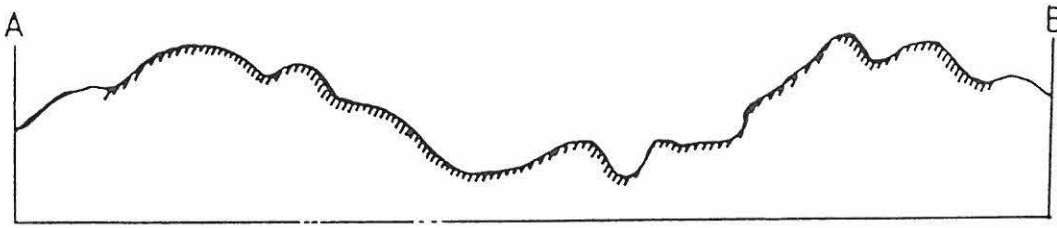
x= 7162, 61
y= 2531, 10
z= n. 95 m m.p.y.

0 ————— 20 m

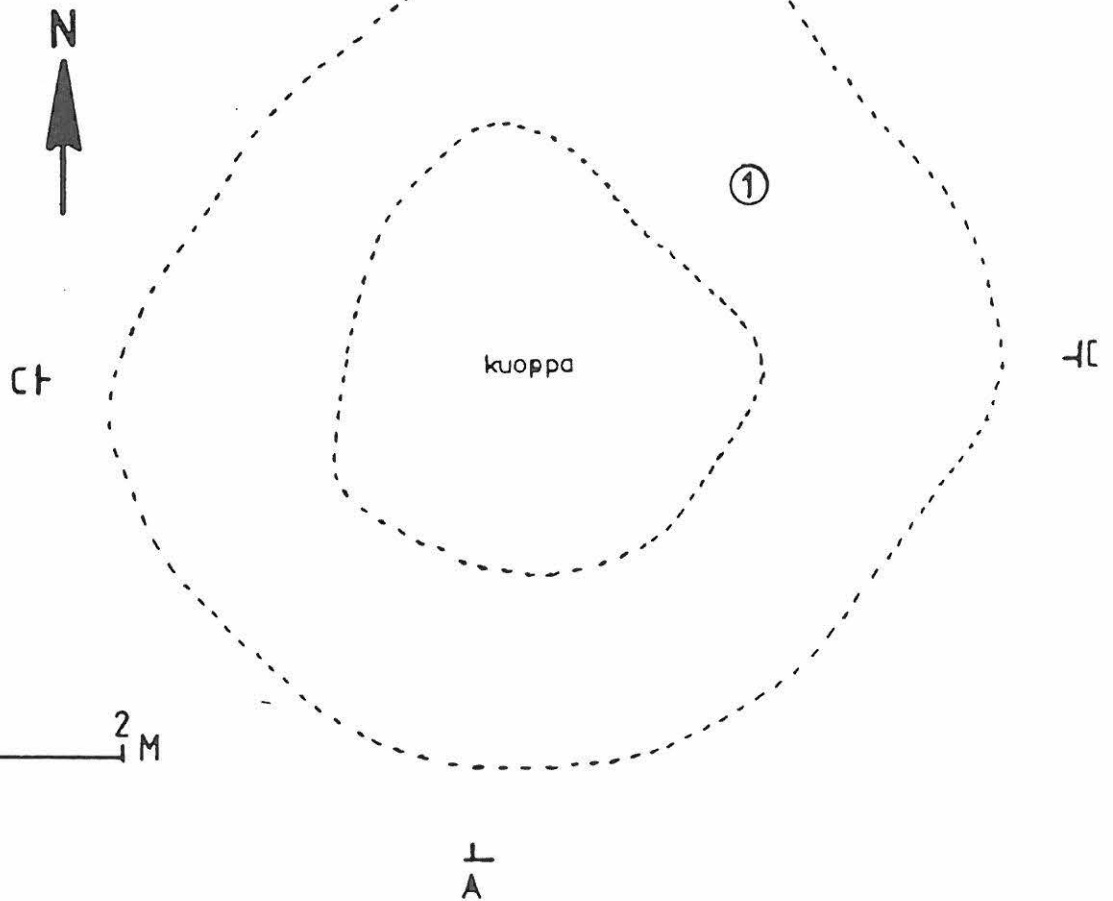
57. Poikainvaara 2

1
x= 7162, 61
y= 2531, 10
z= n. 95 m m.p.y.

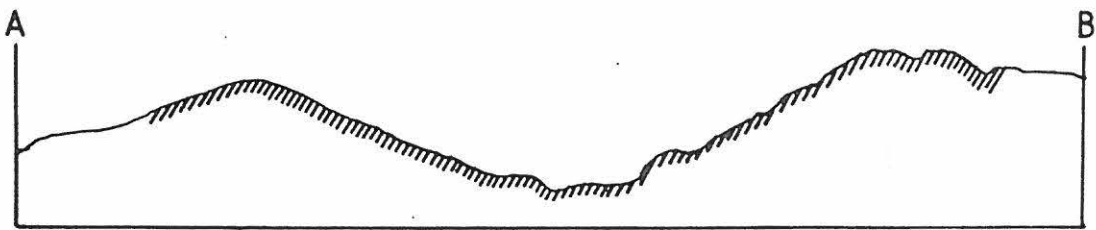
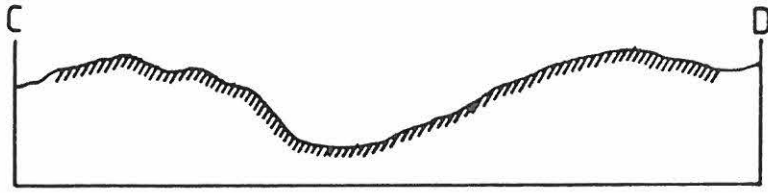

① pintakosvillsuutta vähän

B

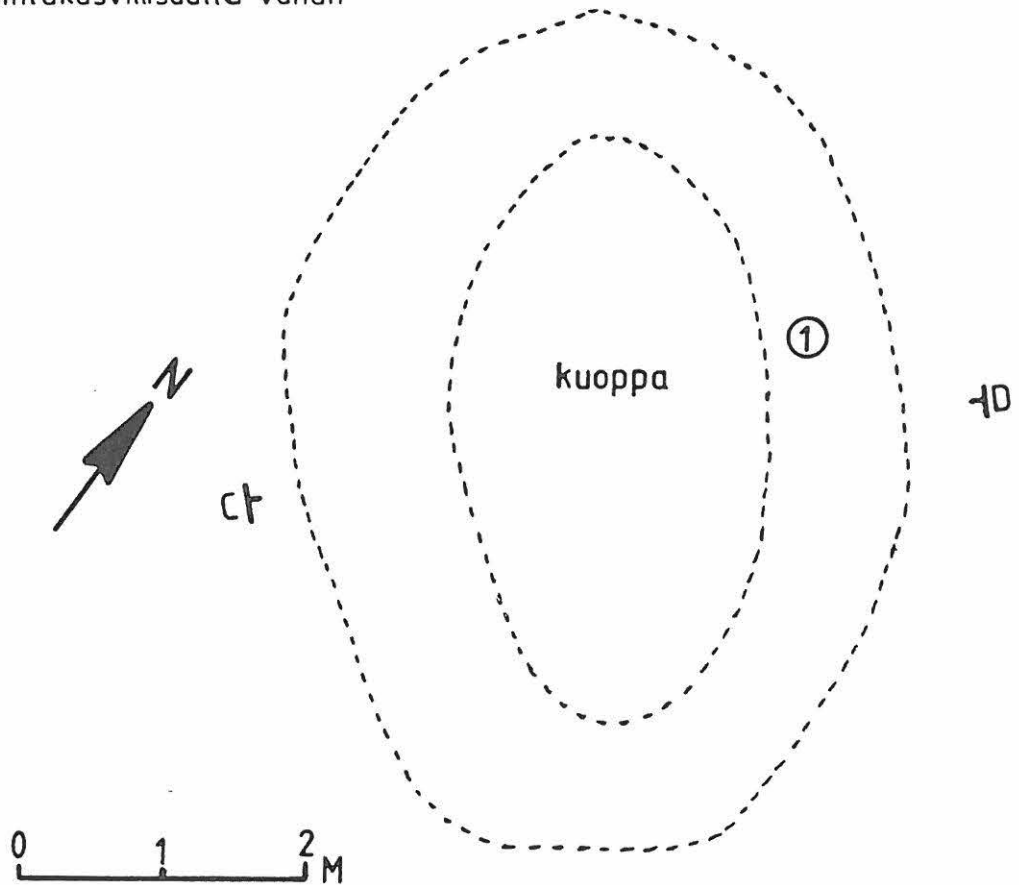

57. POIKAINVAARA 2
2
z = 92,5 m m.p.y.

B
T

① pintakasvillisuutta vähän

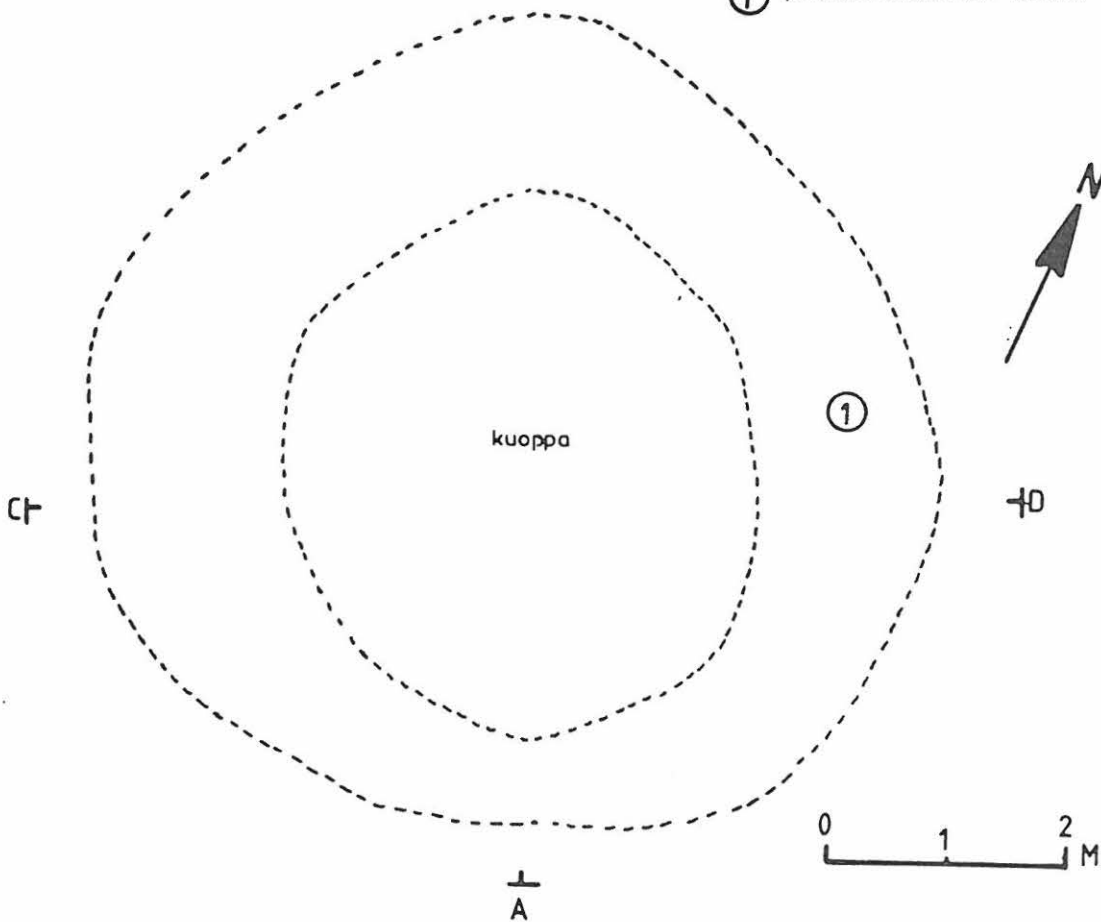
⊥
A

57. POIKAINVAARA 2
3
z= n. 95 m m.p.y.

B

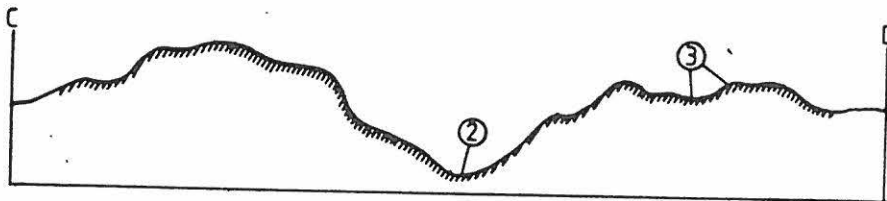
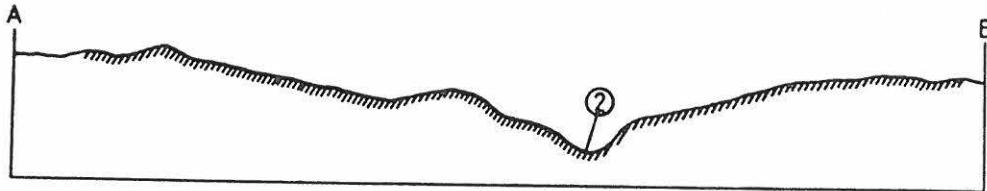
① pintakasvillisuutta vähän

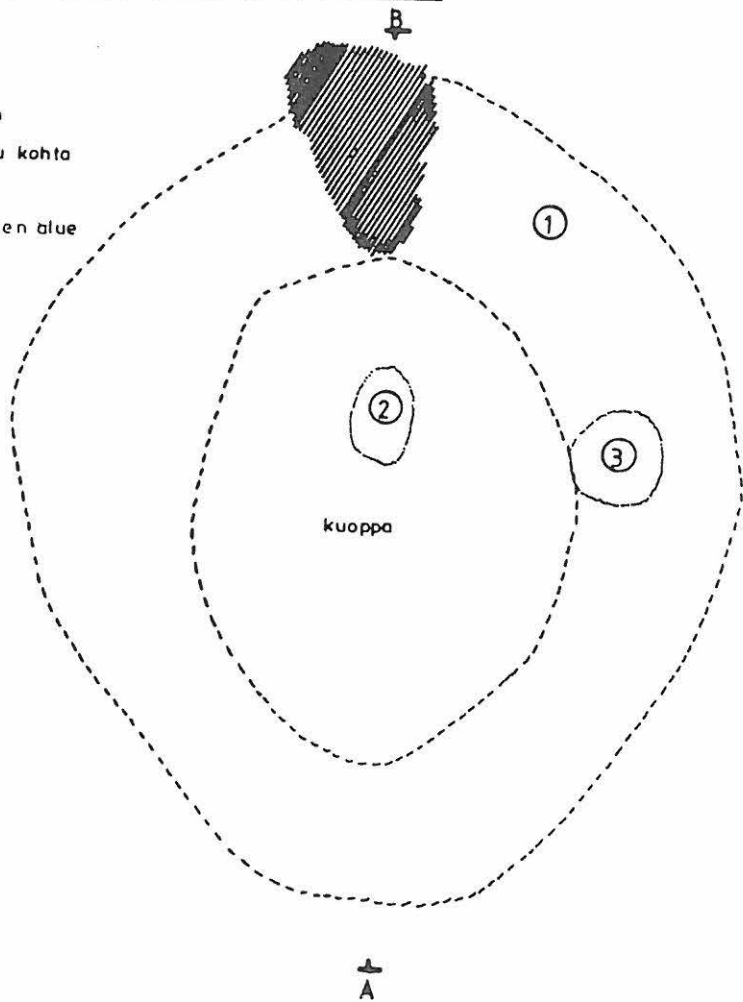
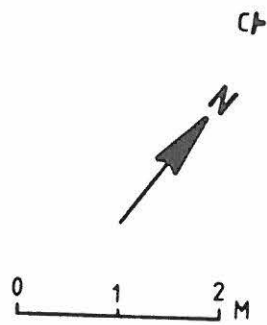
57. POIKAINVAARA 2

4

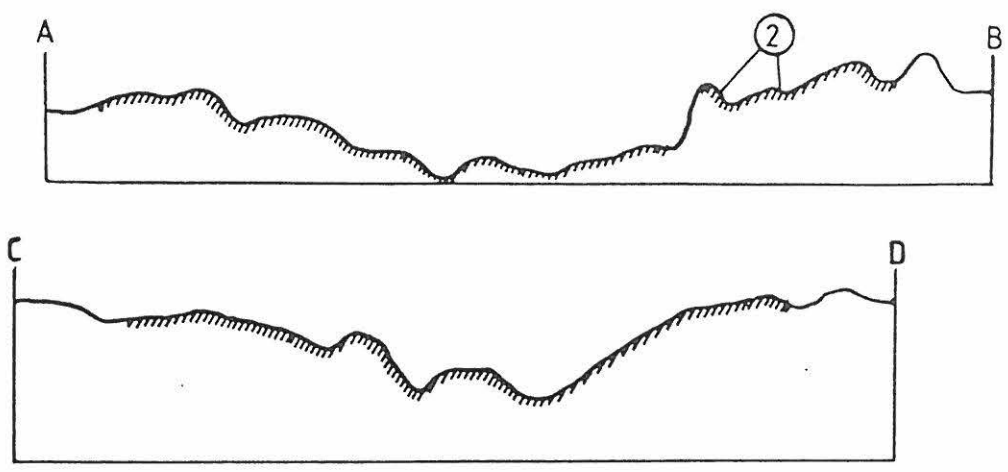
Z = 95 m m.p.y.

- ① pintokasvillisuutta vähän
- ② resenti syvälle kaivettu kohta
- ③ kivikehä
- /// tasainen pikkukiveyksen alue

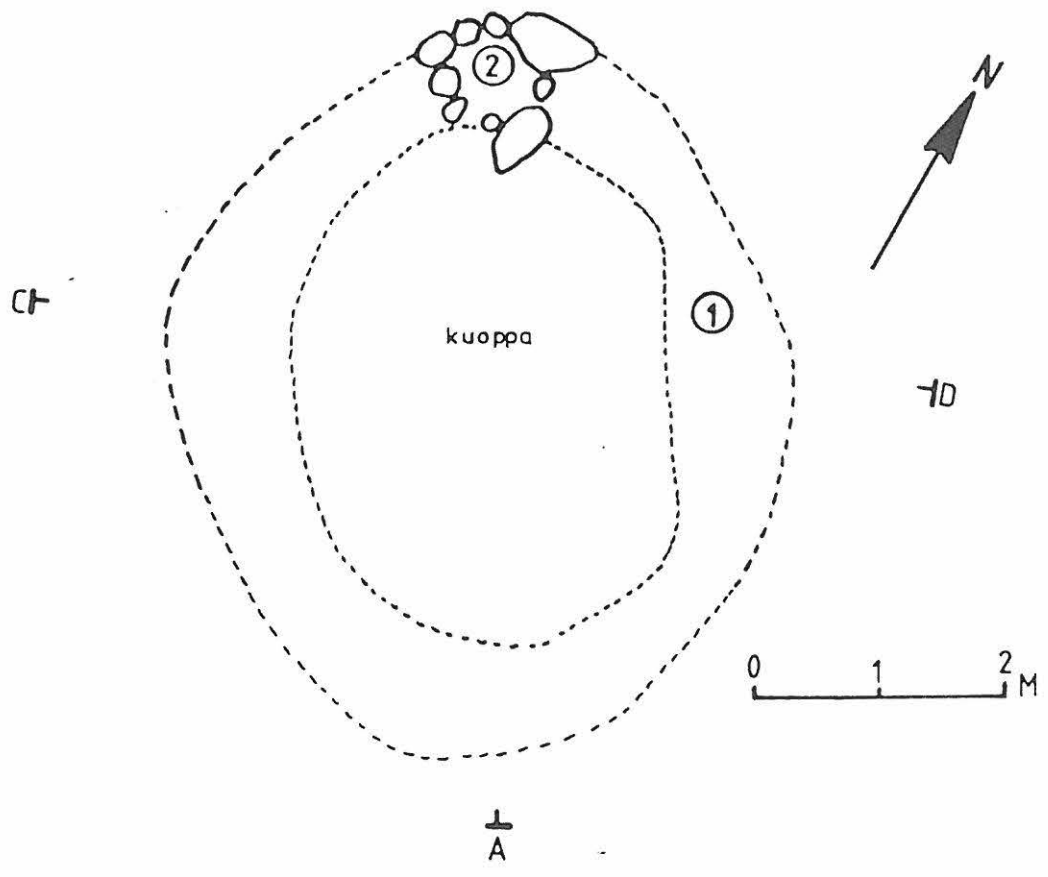

57. POIKAINVAARA 2
5
z = n. 95 m m.p.y.

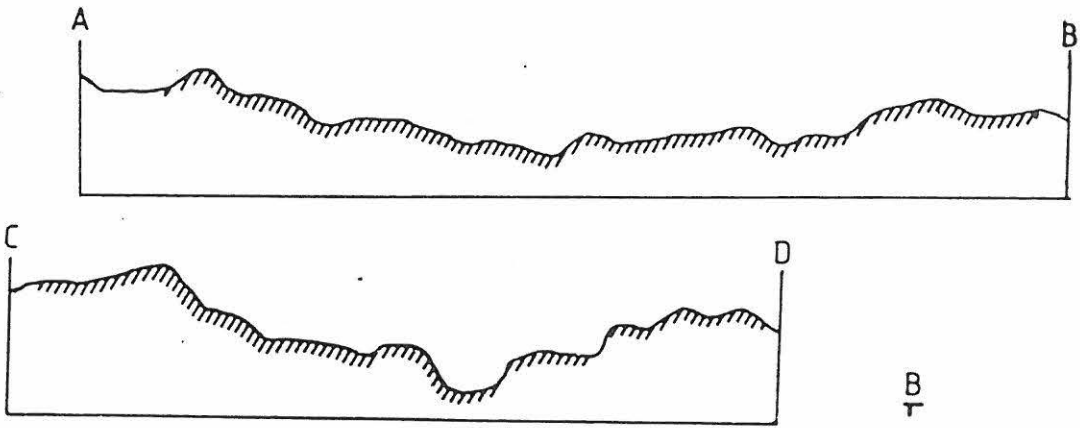

B
├

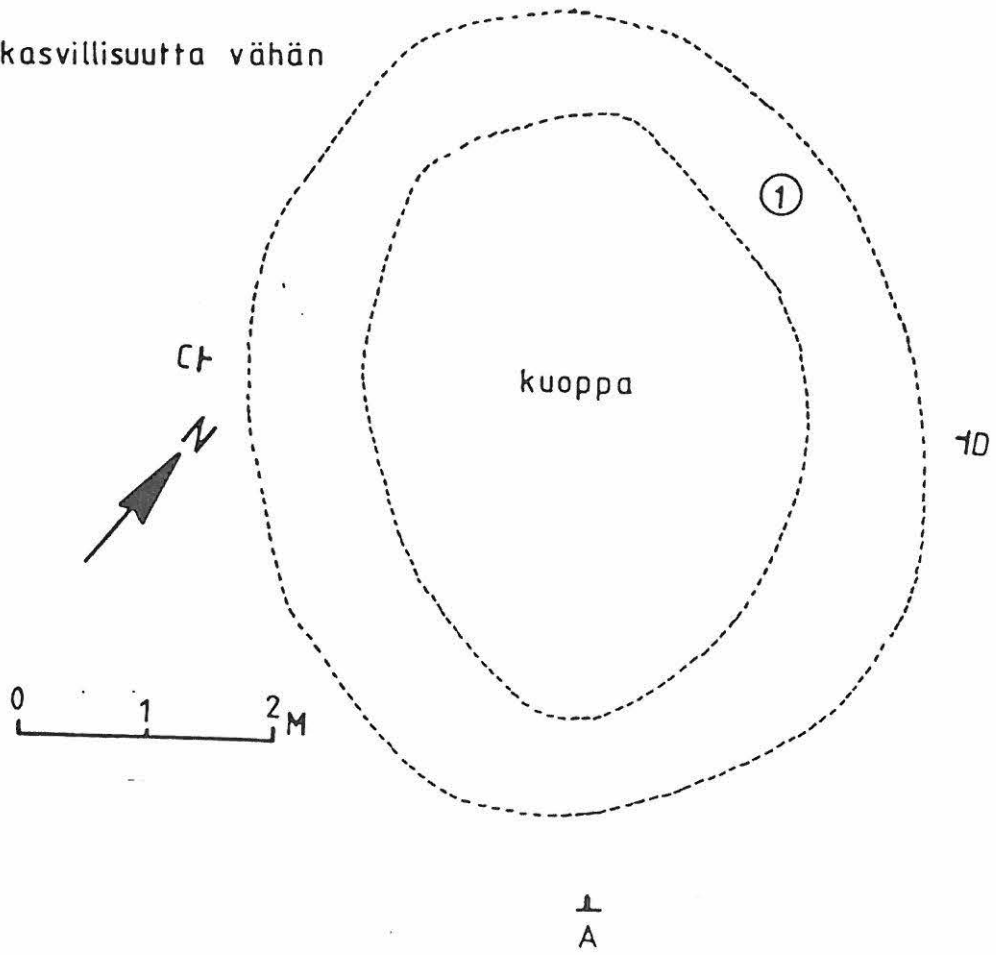
- ① pintakasvillisuutta vähän
- ② resentti kivikehä

57. POIKAINVAARA 2
6
z = n. 95 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta vähän

58. Ukkovaara

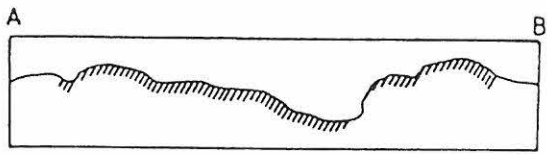
PK 244/10

1-2

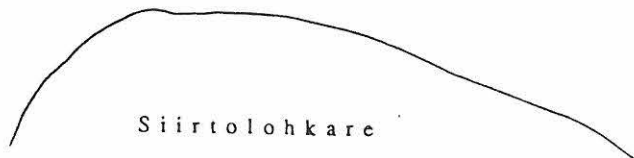
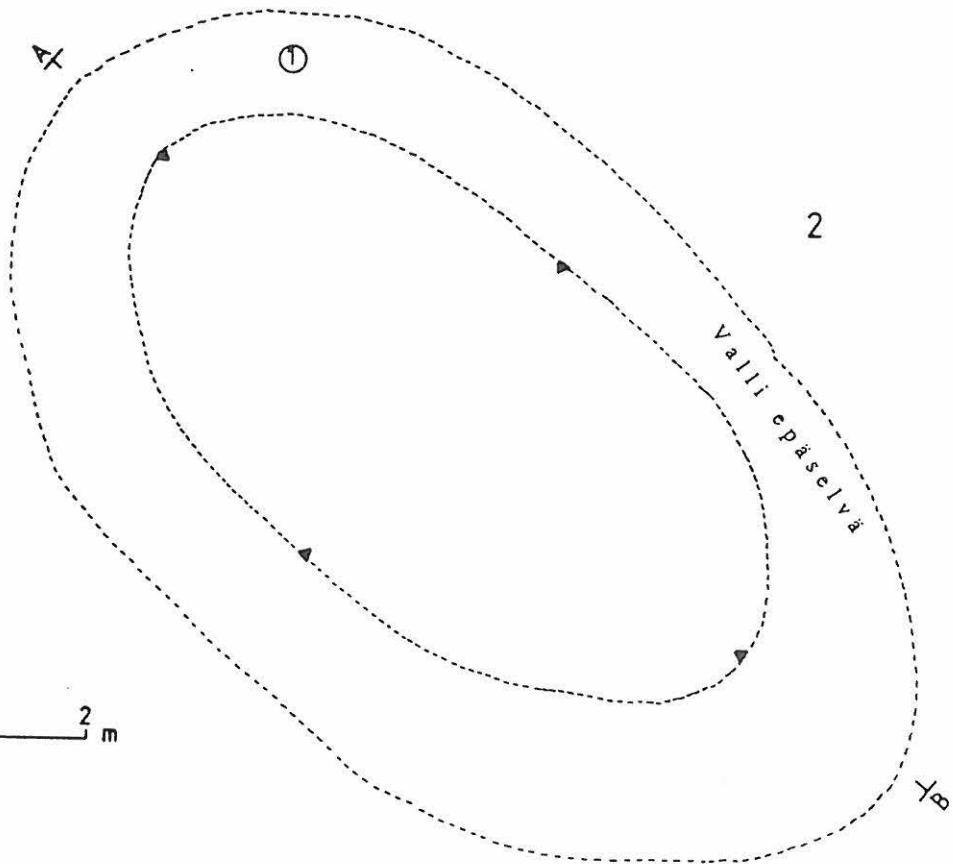
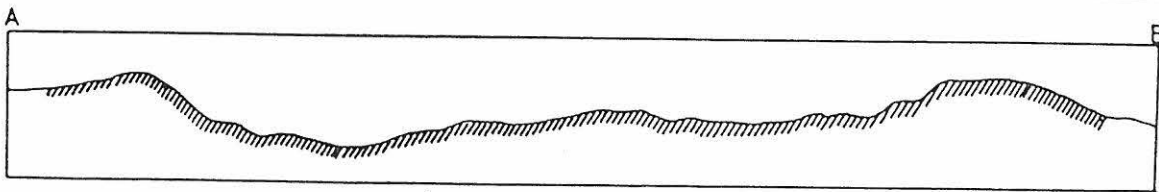
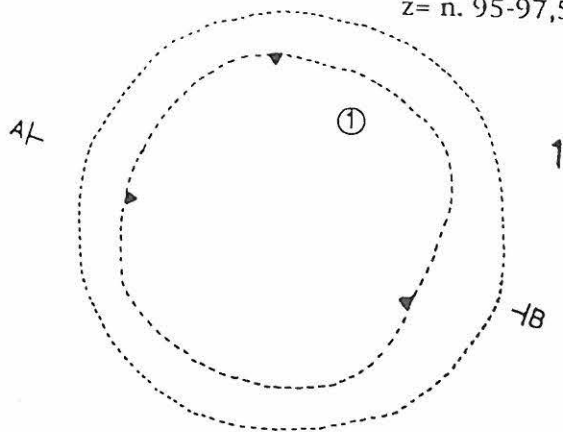
x= 7161,00-10

y= 2530, 10-18

z= n. 95-97,5 m m.p.y.

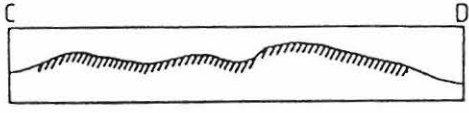
① Pintakasvillisuutta vähän

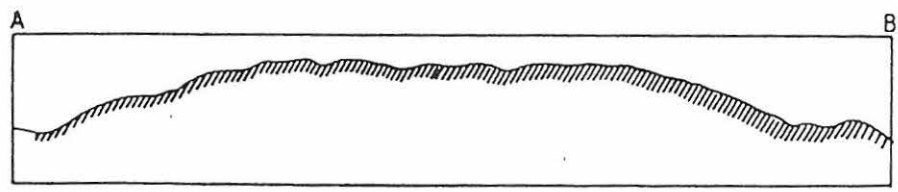
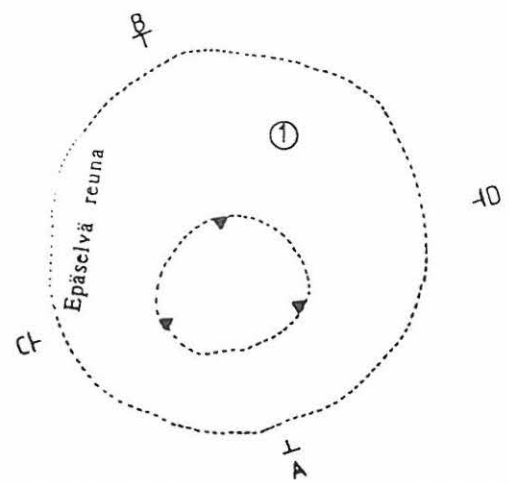
SALOINEN PK 244107

7. Jouttikangas

X= n. 7170
y= n. 2527,08
Z= n. 32,5 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta vähän

① Pintakasvillisuutta paljon

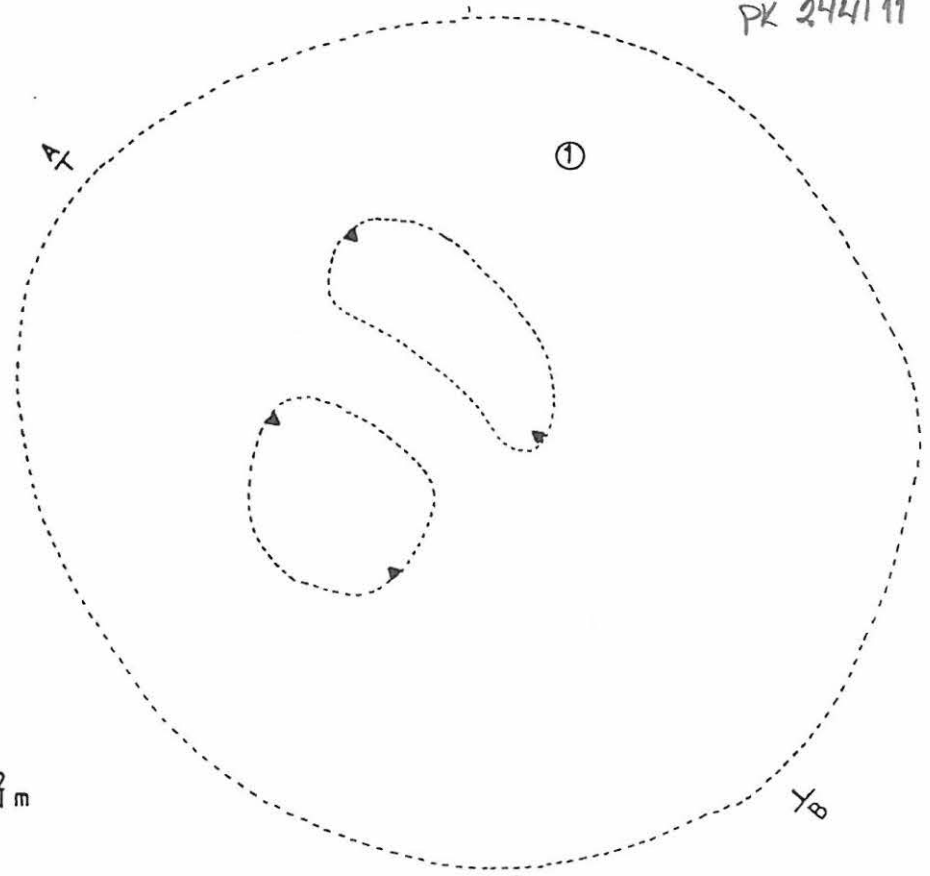
24. Liekokangas

PATTIJOKI

1
x= 7171,40
y= 2534,96
z= n. 55 m m.p.y.

13

PK 244111

PATISOKI

10. Poltemaankangas

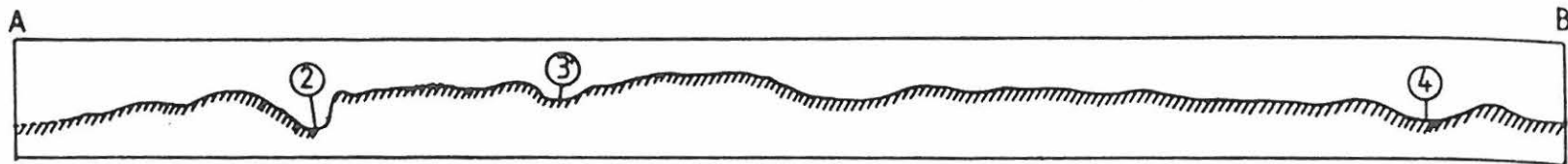
26

x= n. 7174,54

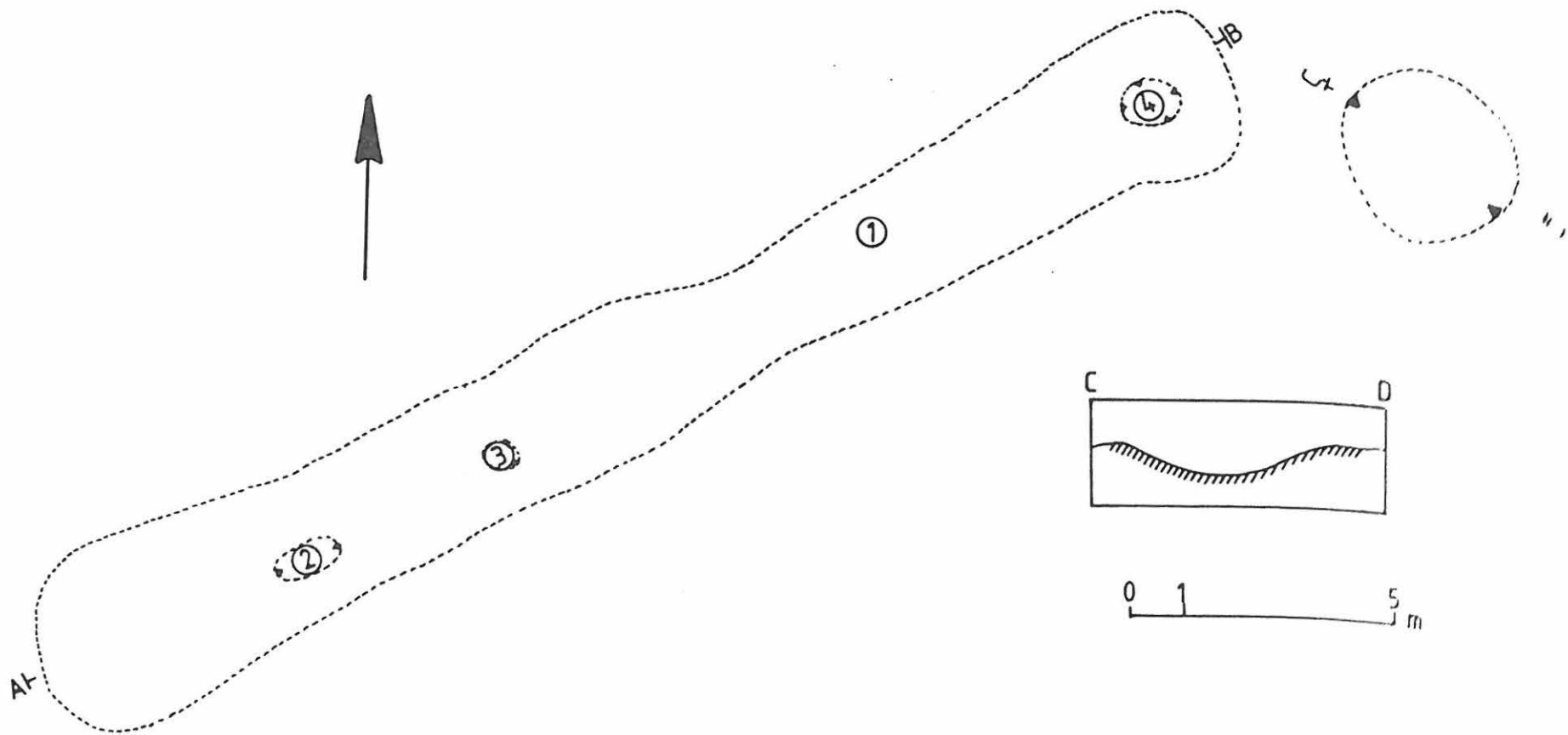
PK 2447 11

y= n. 2533,24

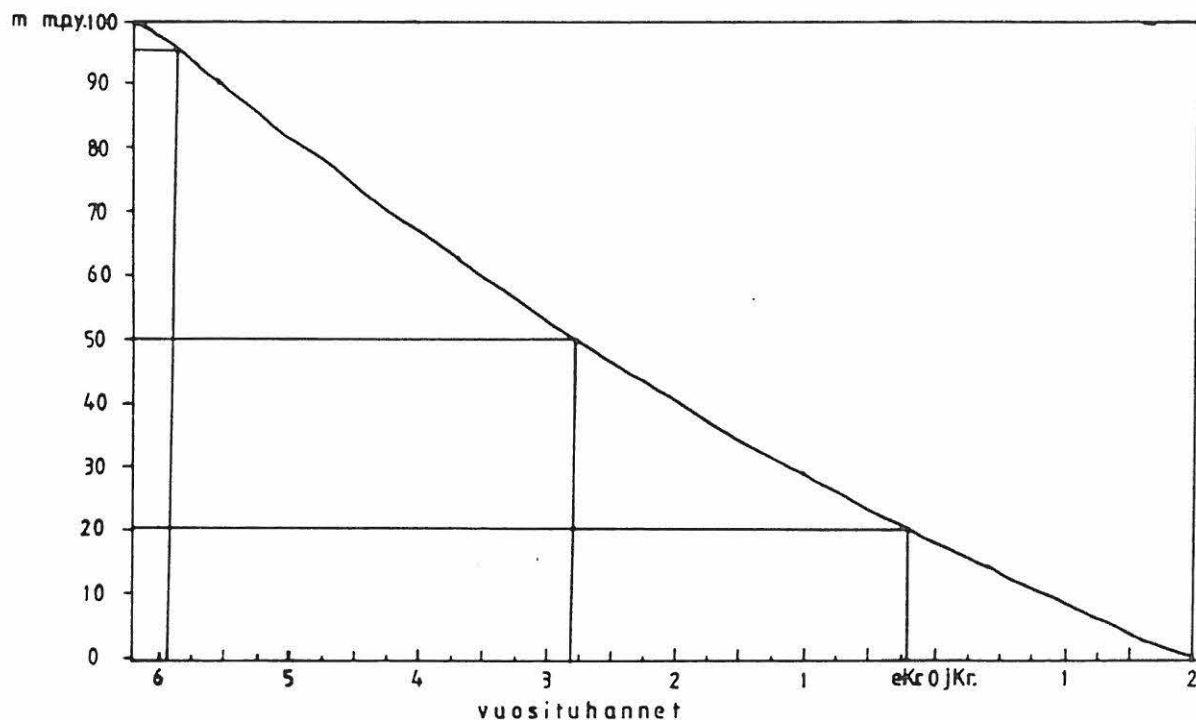
z= n. 42,5 m m.p.y.

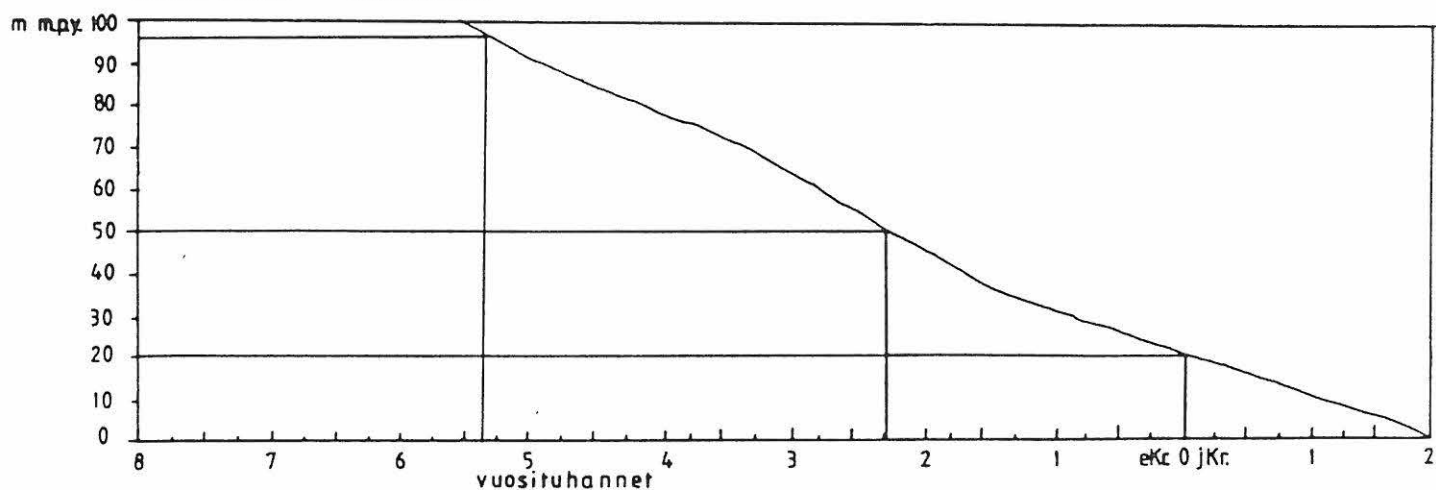
① Pintakasvillisuutta melko vähän

Rannansiirtymiskäyrä laadittu Paavolan maankohoamistaulukon perusteella. Nousunopeus 80 cm/100 v.

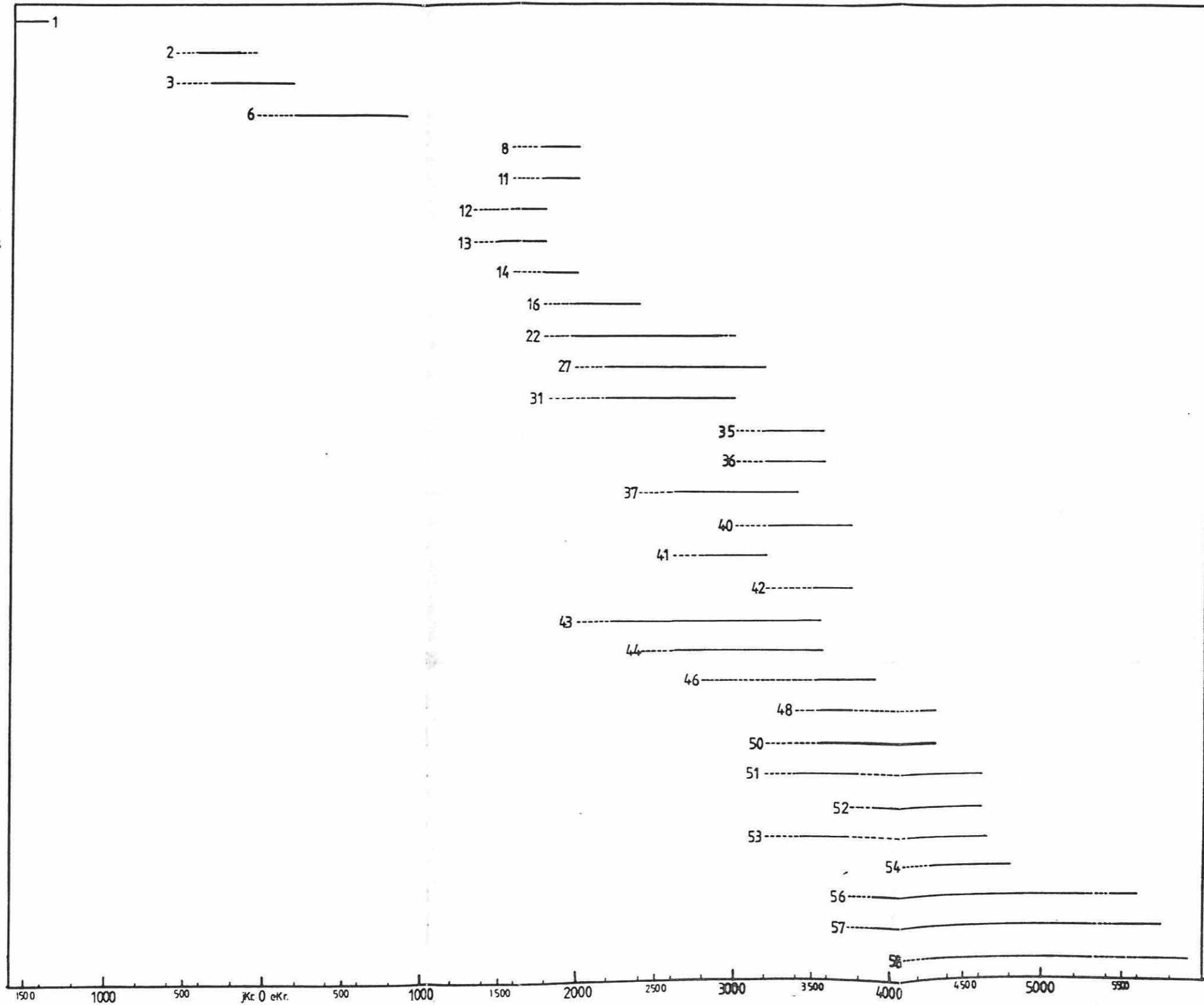
Rannansiirtymiskäyrä koskien Perämeren pohjoispuolista aluetta Saarnion mukaan.

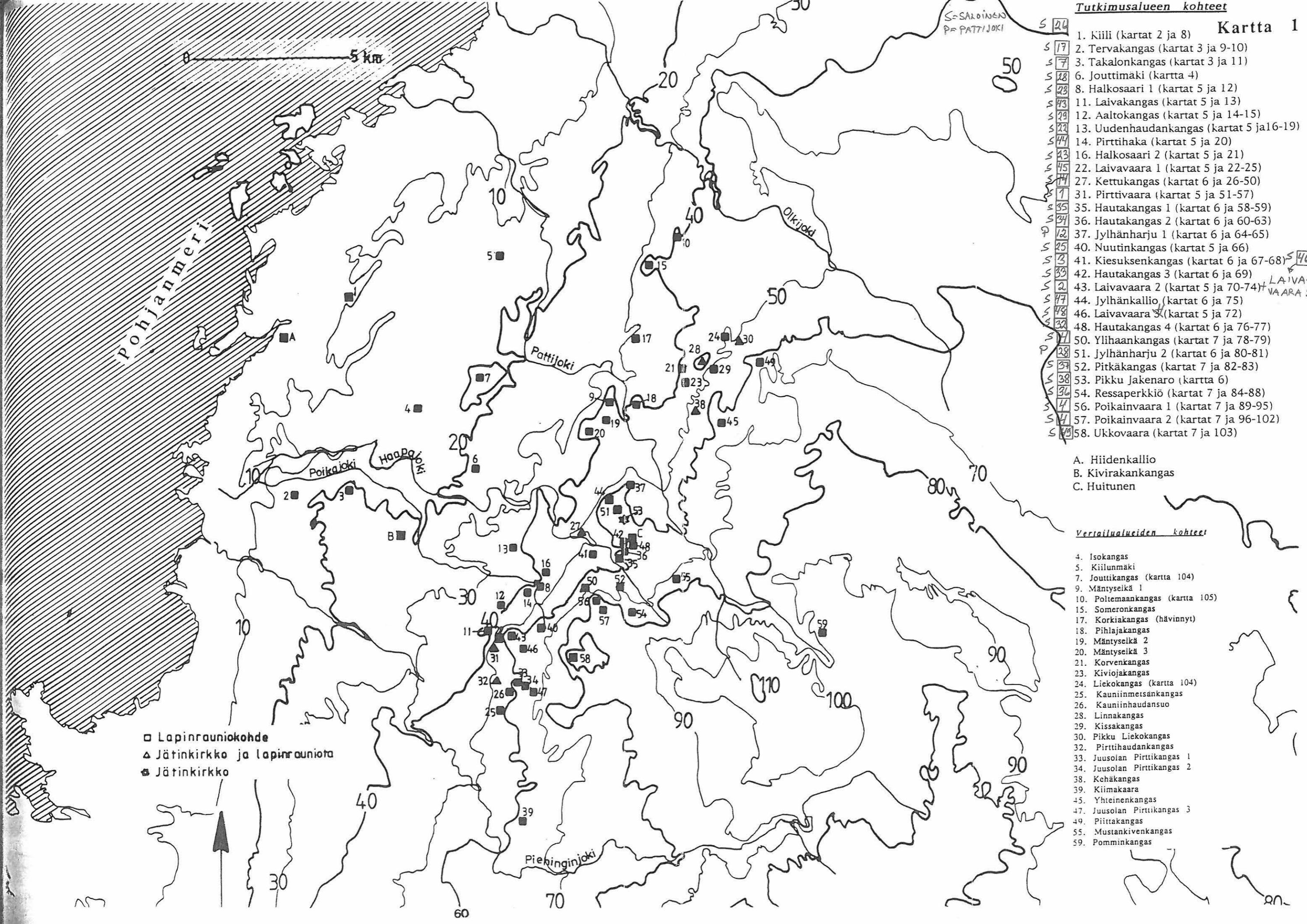

Lähde: M. Saarnisto: "Tornionjokilaakson geologiset kehitysvaiheet". *Tornionjokilaakson historia I*, kuva 17, s. 30.

Rantasidonnaisuuskaavio

- 1. Kiili
- 2. Tervakangas
- 3. Takalonkangas
- 6. Jouttimäki
- 8. Halkosaari 1
- 11. Laivakangas
- 12. Aaltokangas
- 13. Uud enhaudankangas
- 14. Pirttihaka
- 16. Halkosaari 2
- 22. Laivavaara 1
- 27. Kettukangas
- 31. Pirttivaara
- 35. Hautakangas 1
- 36. Hautakangas 2
- 37. Jylhänharju 1
- 40. Nuutinkangas
- 41. Kiesuksenkangas
- 42. Hautakangas 3
- 43. Laivavaara 2
- 44. Jylhänkallio
- 46. Laivavaara 3
- 48. Hautakangas 4
- 50. Ylihaankangas
- 51. Jylhänharju 2
- 52. Pitkäkangas
- 53. Pikku Jakenaro
- 54. Ressaperkkiö
- 56. Poikainvaara 1
- 57. Poikainvaara 2
- 58. Ukkovaara

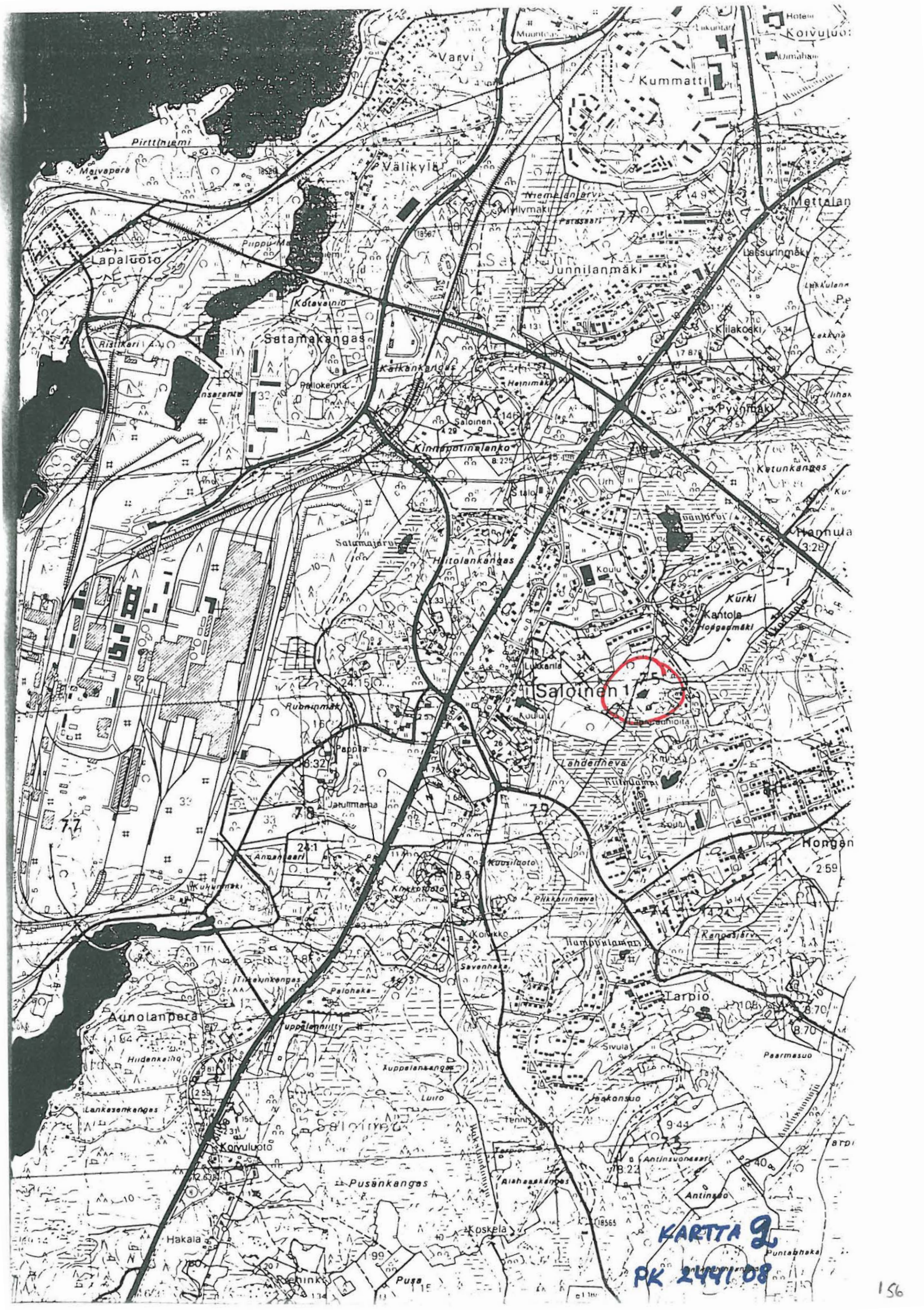

- Lapinrauniokohde
- △ Jätinkirkko ja lapinrauniota
- Jätinkirkko

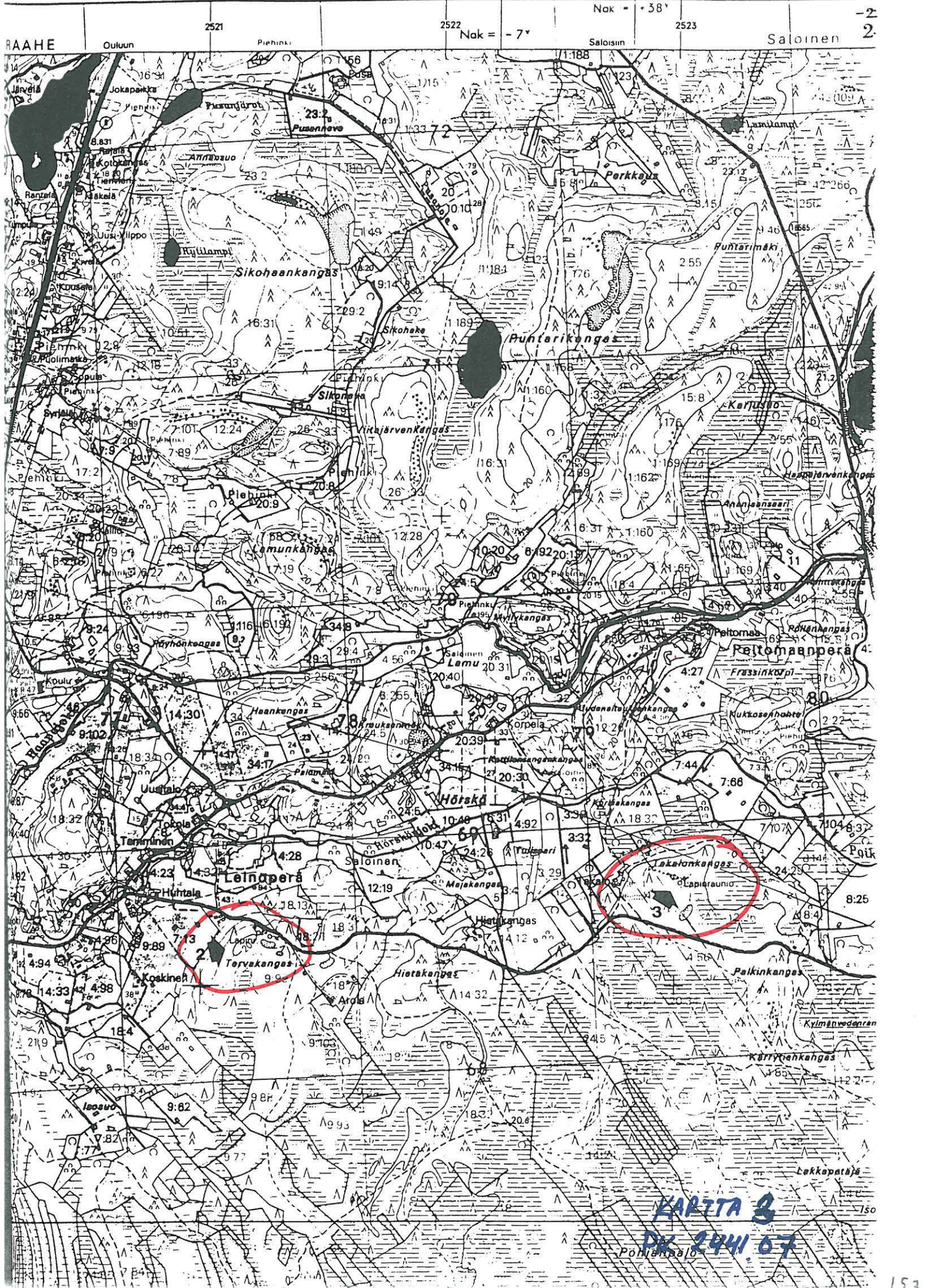
- Tutkimusalueen kohteet**
- Kartta 1**
1. Kiili (kartat 2 ja 8)
 2. Tervakangas (kartat 3 ja 9-10)
 3. Takalonkangas (kartat 3 ja 11)
 6. Jouttimäki (kartta 4)
 8. Halkosaari 1 (kartat 5 ja 12)
 11. Laivakangas (kartat 5 ja 13)
 12. Aaltokangas (kartat 5 ja 14-15)
 13. Uudenhaudankangas (kartat 5 ja 16-19)
 14. Pirttihaka (kartat 5 ja 20)
 16. Halkosaari 2 (kartat 5 ja 21)
 22. Laivavaara 1 (kartat 5 ja 22-25)
 27. Kettukangas (kartat 6 ja 26-50)
 31. Pirttivaara (kartat 5 ja 51-57)
 35. Hautakangas 1 (kartat 6 ja 58-59)
 36. Hautakangas 2 (kartat 6 ja 60-63)
 37. Jylhänharju 1 (kartat 6 ja 64-65)
 40. Nuutinkangas (kartat 5 ja 66)
 41. Kiesuksenkangas (kartat 6 ja 67-68)
 42. Hautakangas 3 (kartat 6 ja 69)
 43. Laivavaara 2 (kartat 5 ja 70-74)
 44. Jylhänkallio (kartat 6 ja 75)
 46. Laivavaara 3 (kartat 5 ja 72)
 48. Hautakangas 4 (kartat 6 ja 76-77)
 50. Ylihaankangas (kartat 7 ja 78-79)
 51. Jylhänharju 2 (kartat 6 ja 80-81)
 52. Pitkakangas (kartat 7 ja 82-83)
 53. Pikku Jakenaro (kartta 6)
 54. Ressaperkkiö (kartat 7 ja 84-88)
 56. Poikainvaara 1 (kartat 7 ja 89-95)
 57. Poikainvaara 2 (kartat 7 ja 96-102)
 58. Ukkovaara (kartat 7 ja 103)

- A. Hiidenkallio
- B. Kivirakankangas
- C. Huitunen

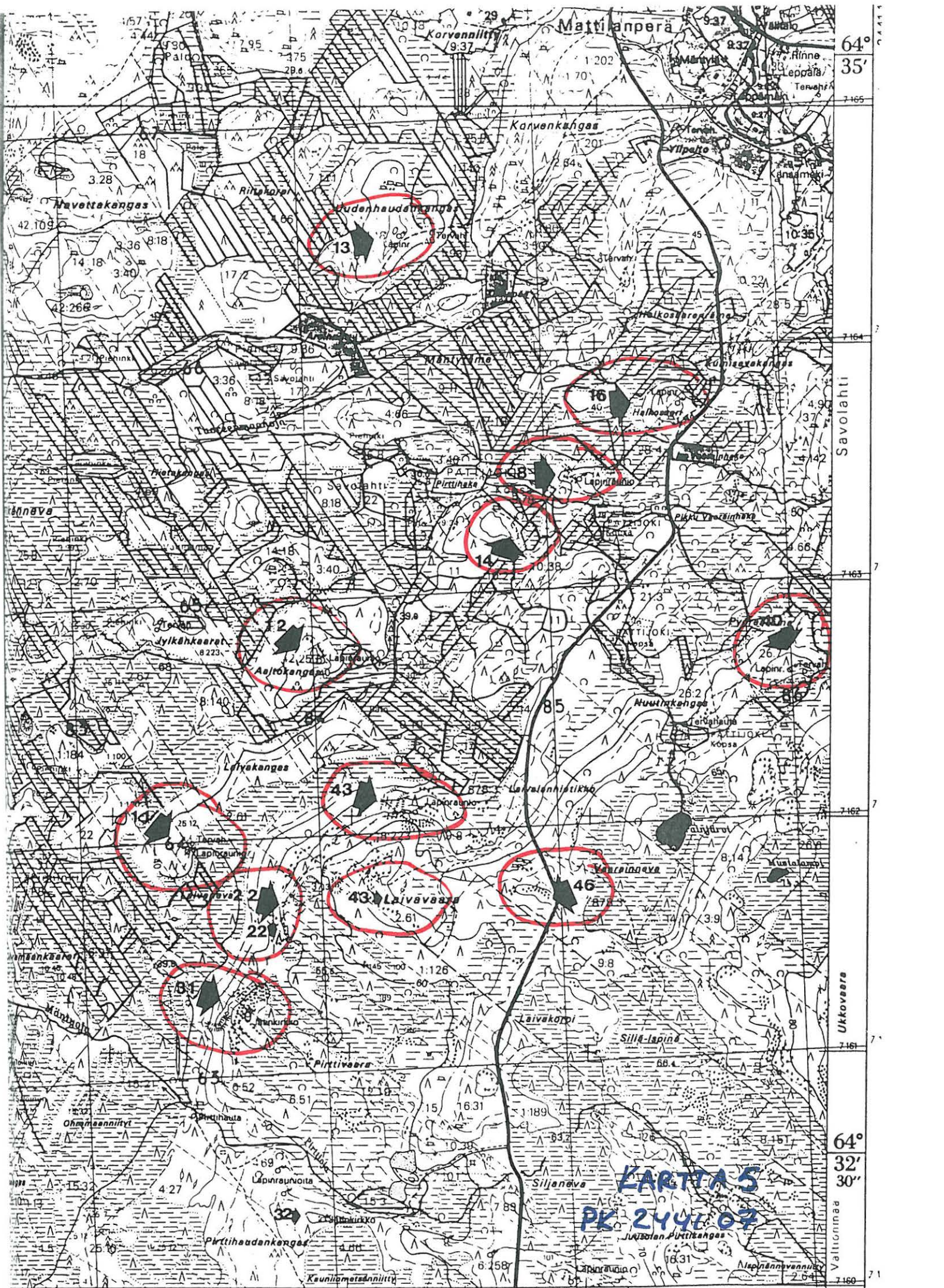
- Vertailualueiden kohteet**
4. Isokangas
 5. Kiilunmäki
 7. Jouttikangas (kartta 104)
 9. Mäntyselkä 1
 10. Poltemaankangas (kartta 105)
 15. Someronkangas
 17. Korvikangas (hävinnyt)
 18. Pihlajakangas
 19. Mäntyselkä 2
 20. Mäntyselkä 3
 21. Korvenkangas
 23. Kiviojakangas
 24. Liekokangas (kartta 104)
 25. Kauniinmeisänkangas
 26. Kauniinmeisänkangas
 28. Linnakangas
 29. Kissakangas
 30. Pikku Liekokangas
 32. Pirttihaudankangas
 33. Juusolan Pirttikangas 1
 34. Juusolan Pirttikangas 2
 38. Kehäkangas
 39. Kiimakaara
 45. Yhteinenkangas
 47. Juusolan Pirttikangas 3
 49. Piittakangas
 55. Mustankivenkangas
 59. Pomminkangas

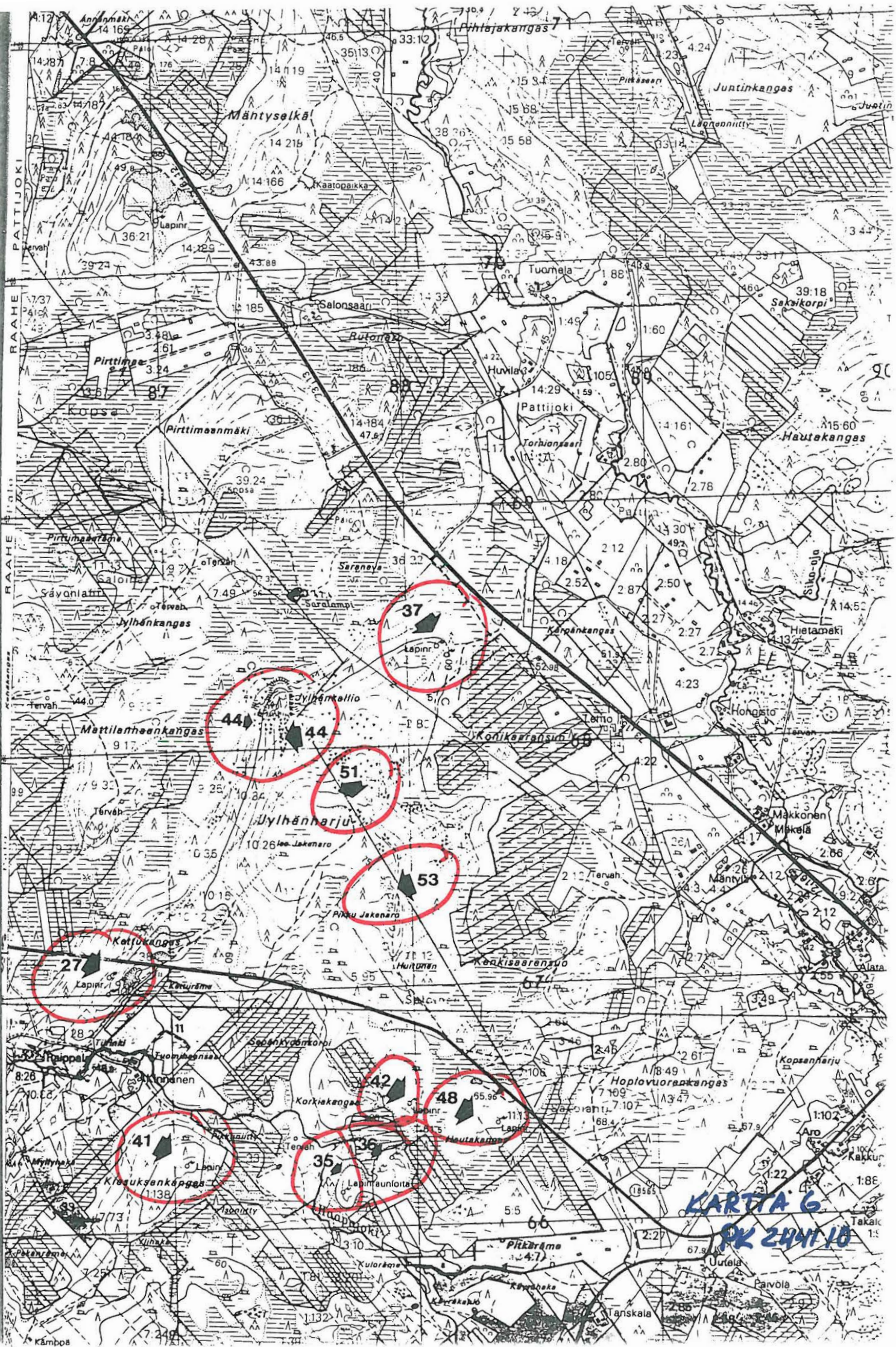
KARTTA 2
PK 2441 08

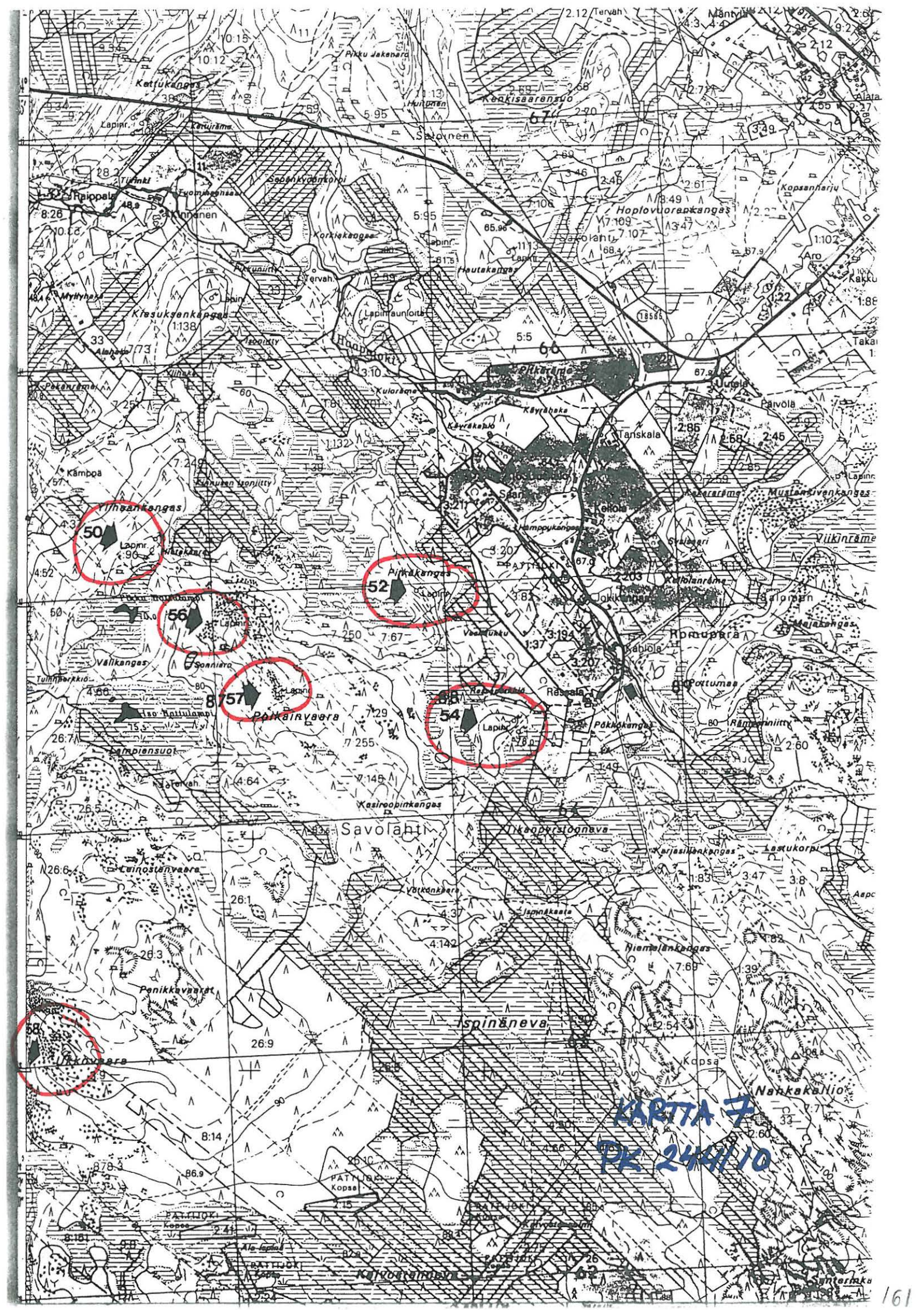
KARTTA 3
DK 2441 07

2527 Lylysalmi 24° 35' -21° 40' Pihinki Saloinen Nok = -9° 2529 Nok = -9° 30'' 2530 Ukkovaara Valtionmaa PATTIJOKI Kopsa

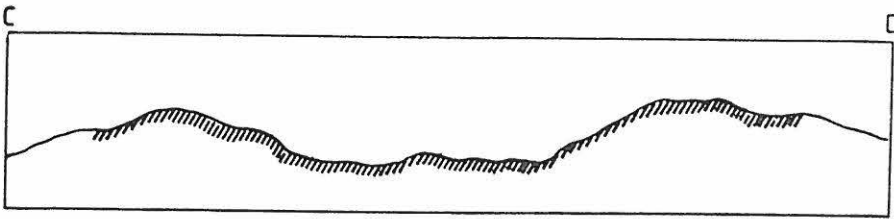
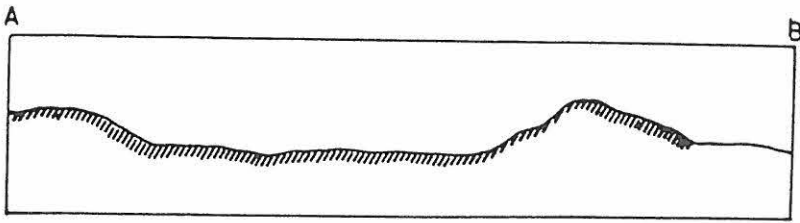
KARTTA 6
OK 244110

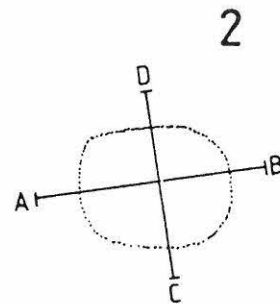
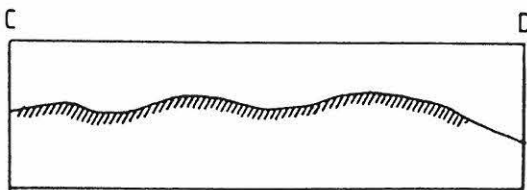
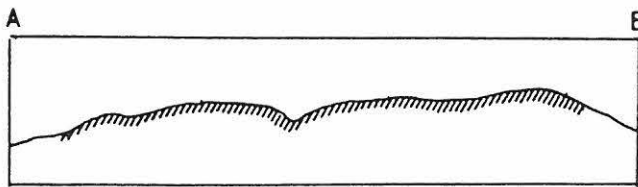
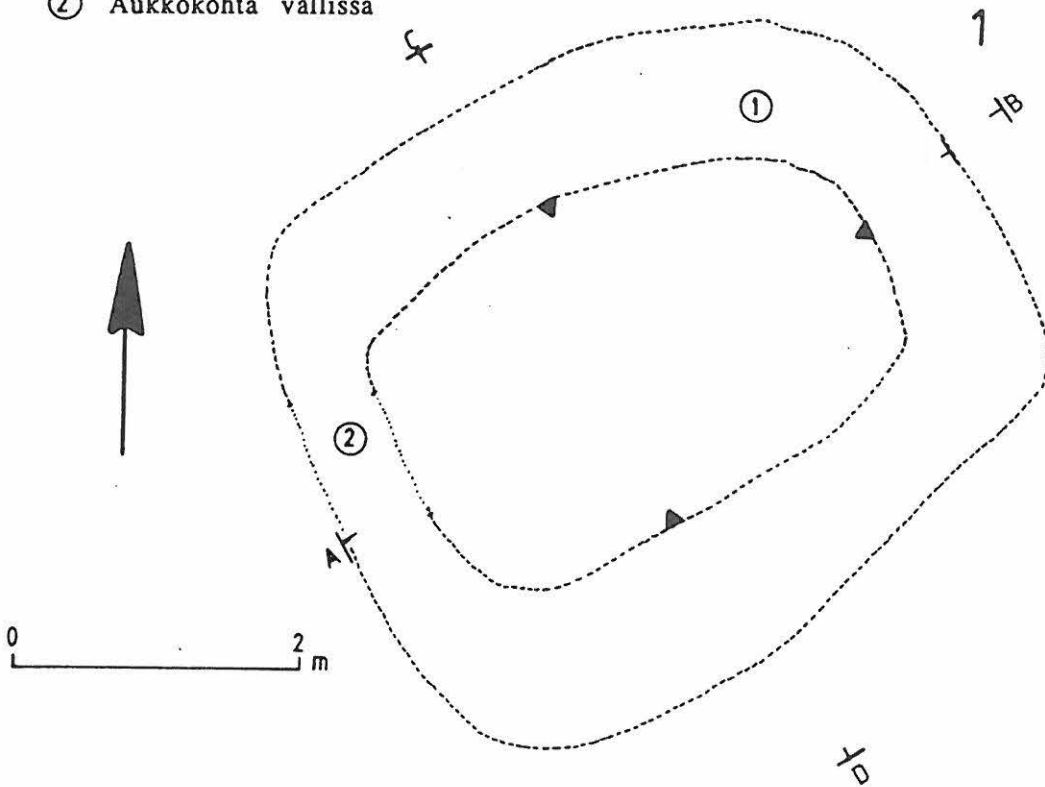
KARTTA 7
PK 244/10

1. Kiili 26

PK 244108
x= 7172,56
y= 2522,84
z= n. 7,5 m m.p.y.

- ① Pintakasvillisuutta melko vähän
- ② Aukkokohta vallissa

3. Takalonkangas

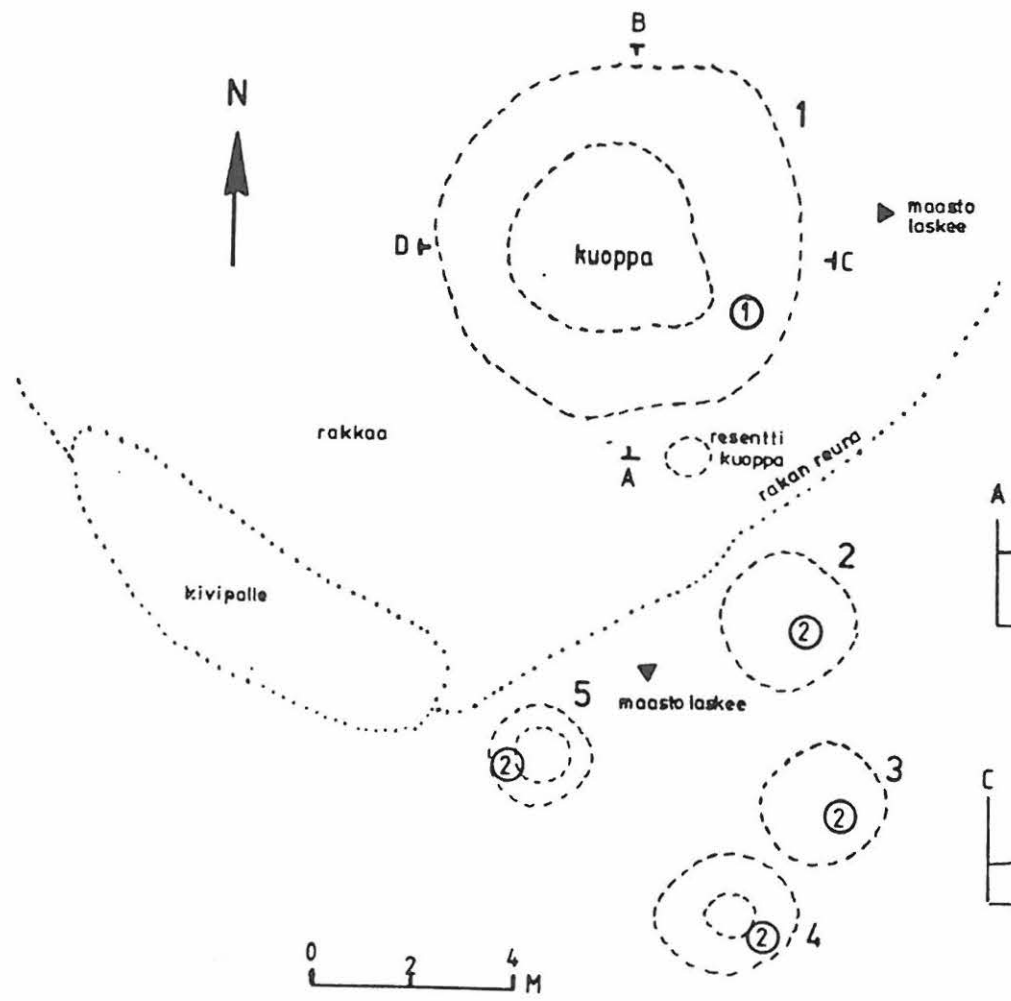
7

PK 2441 07

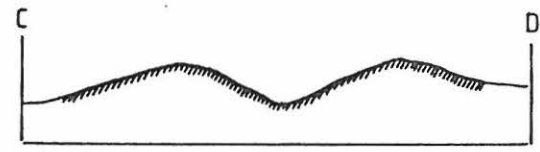
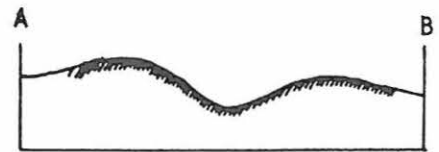
x= 7166,42

y= 2523,02

z= n. 25 m m.p.y.

- ① pintakasvillisuutta vähän
- ② pintakasvillisuutta runsaasti

8. Halkosaari 1

23

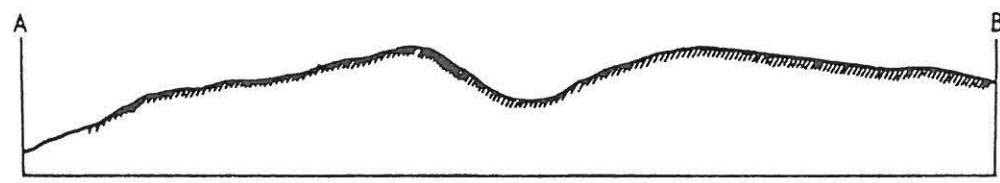
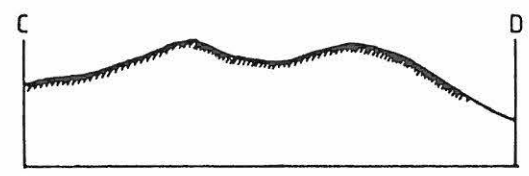
PK

244107

x= 7163,41

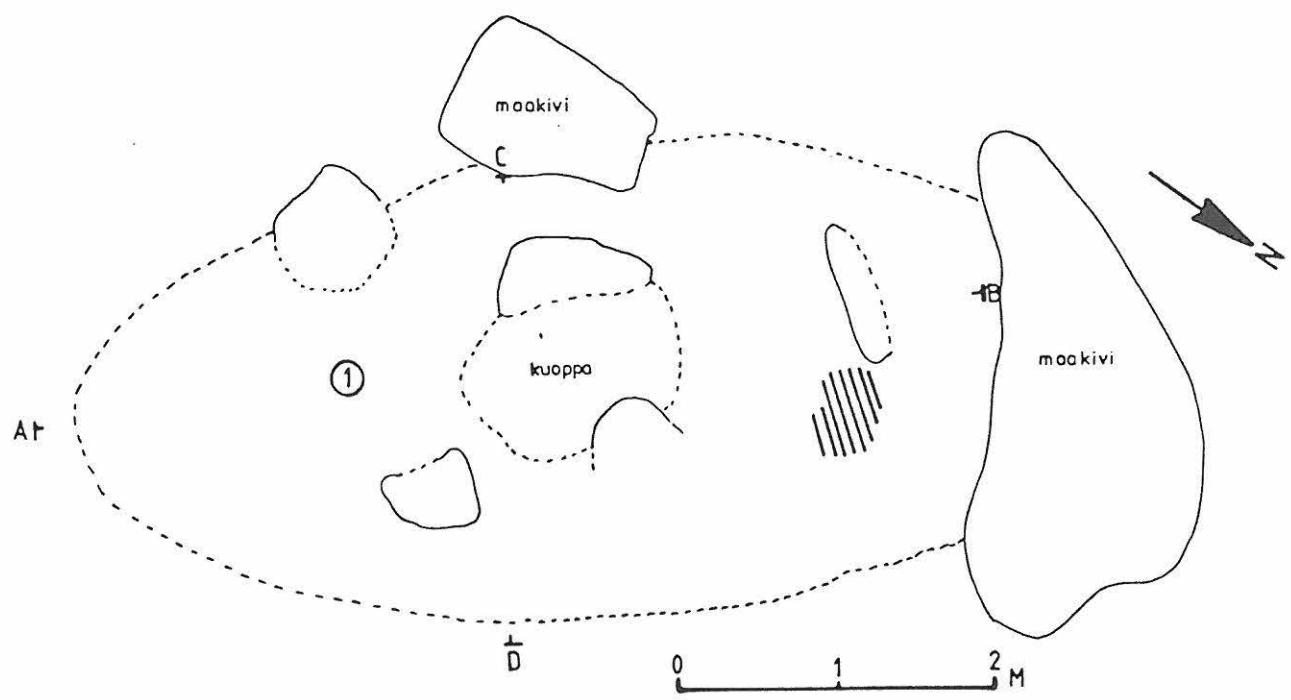
y= 2528,91

z= n. 42,5 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta värän

////// matala painanne

SALOINEN

11. Laivakangas

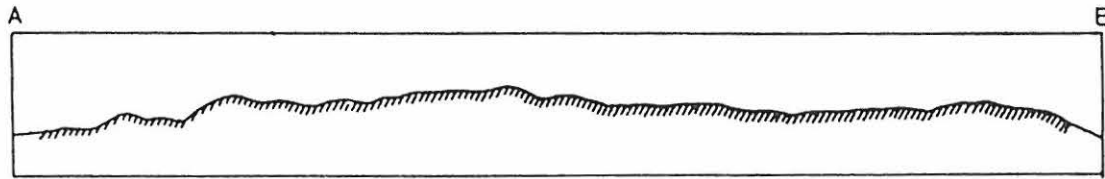
43

PK 2441 07

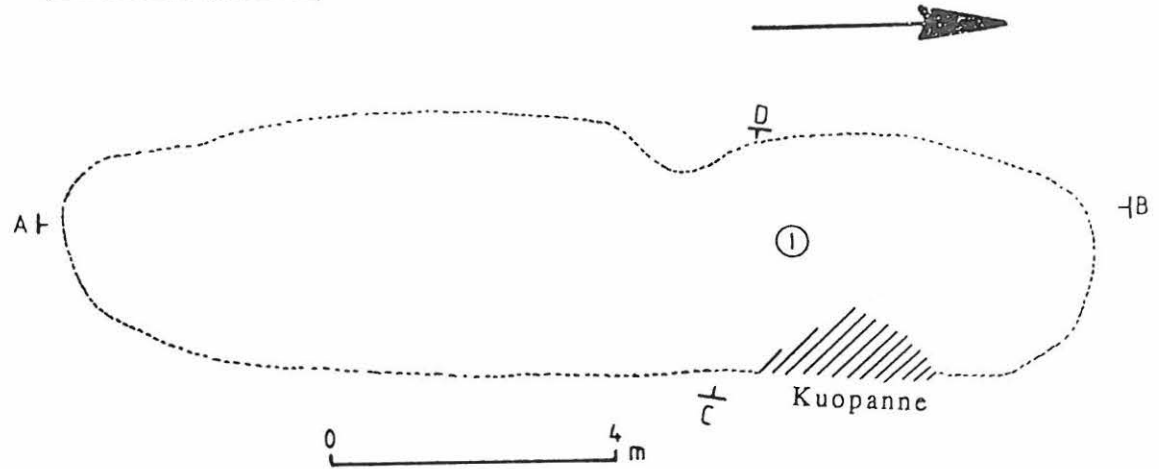
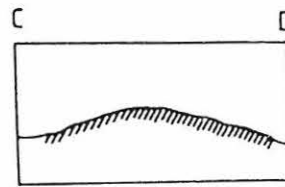
x= 7161,84

y= 2527,30

z= n. 45 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

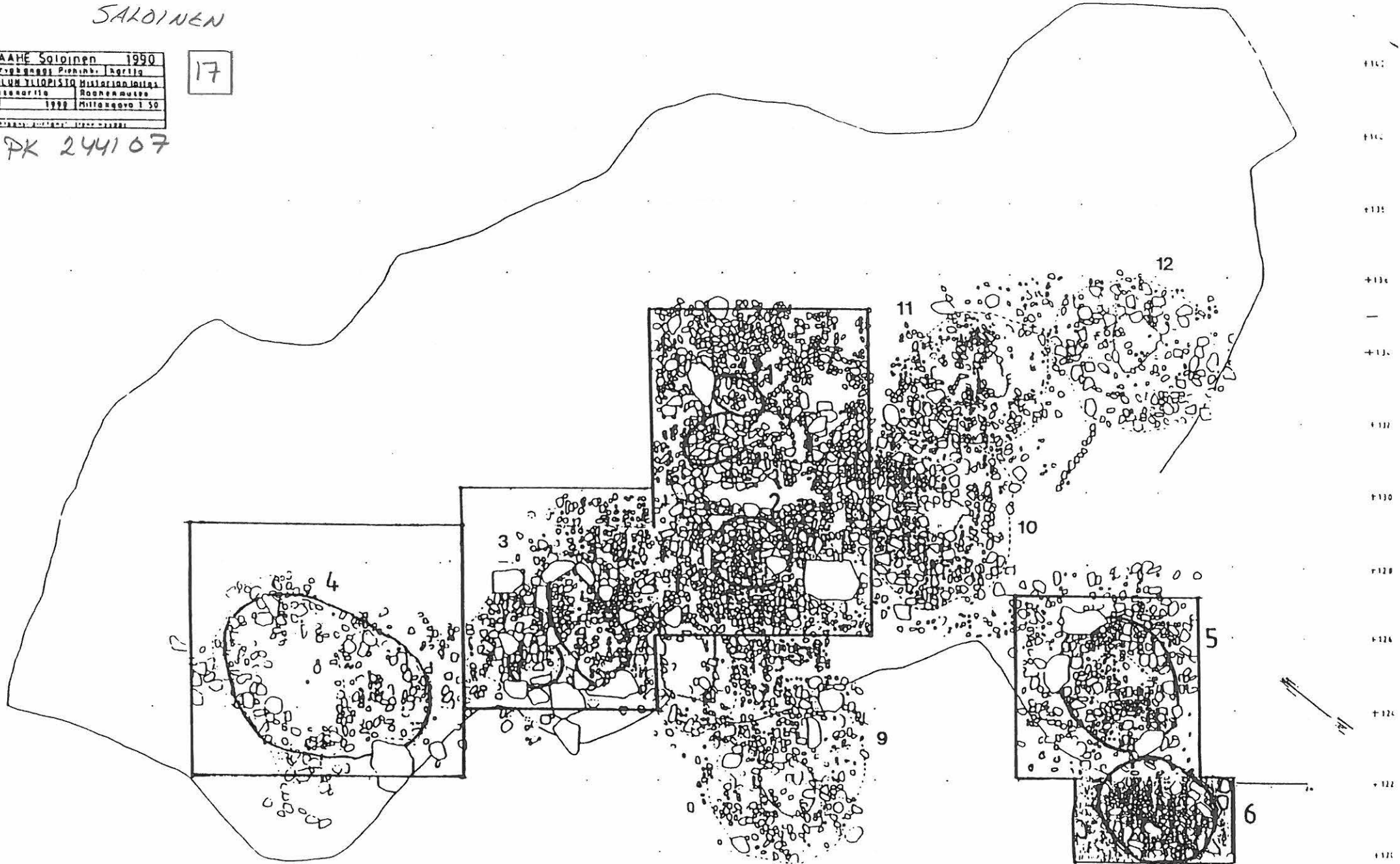

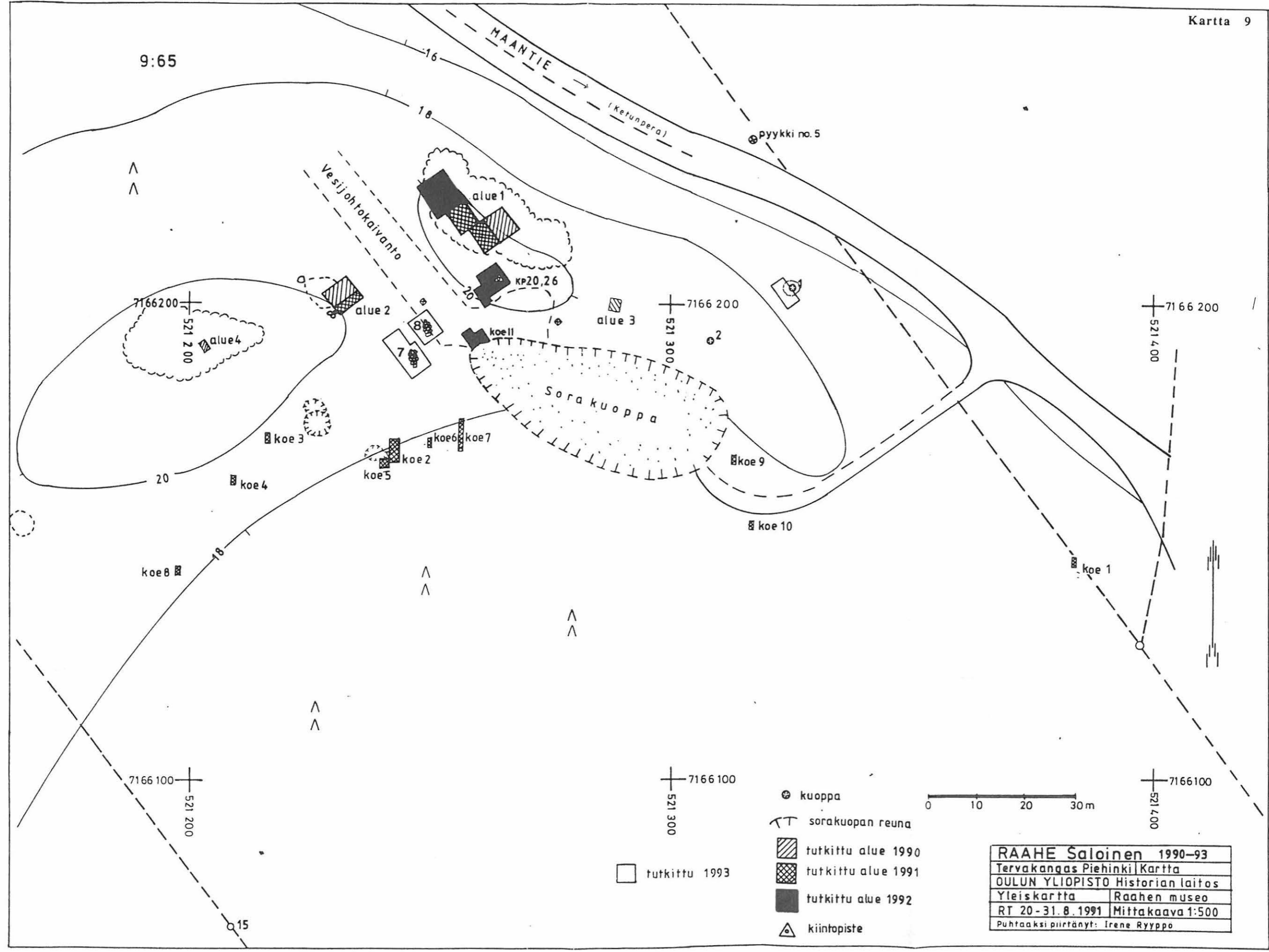
SALOINEN

RAAHE Saloinen	1990
Arviointi: Puhdas, Agrifla	
OHJUN YLIOPISTO	Historianlaitos
Tietokanta	Rakennukset
RT	1999
	Millanqava 1 50

17

PK 244107

- ⊙ kuoppa
- TT sorakuopan reuna
- ▨ tutkittu alue 1990
- ▩ tutkittu alue 1991
- tutkittu alue 1992
- tutkittu 1993
- △ kiintopiste

RAAHE Saloinen 1990-93	
Tervakangas Piehinki Kartta	
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Yleiskartta	Raahen museo
RT 20-31.8.1991	Mittakaava 1:500
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö	

SALOINEN

12. Aaltokangas

29

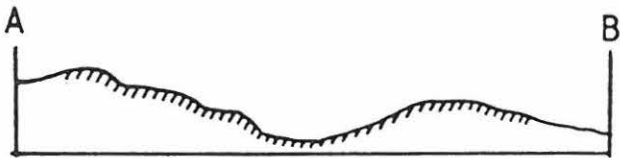
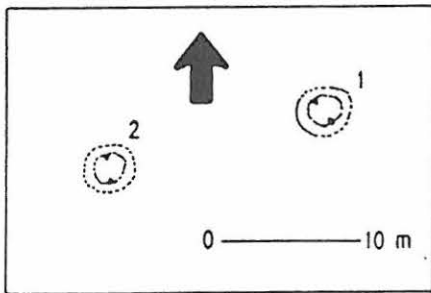
PK 244107

1

x= 7162, 64

y= 2527, 84

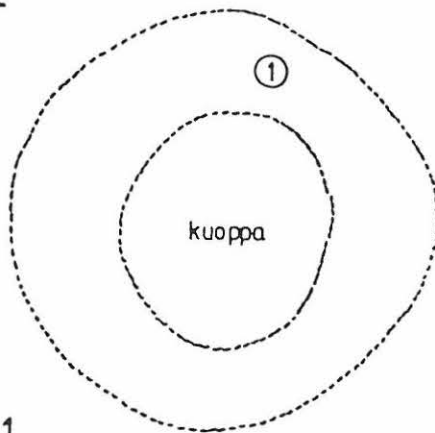
z= n. 45 m m.p.y.

B
↑

① pintakasvillisuutta paljon

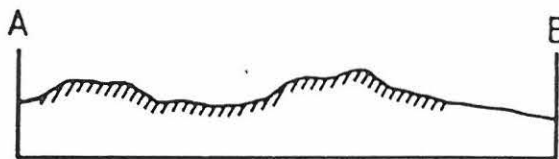
N ←

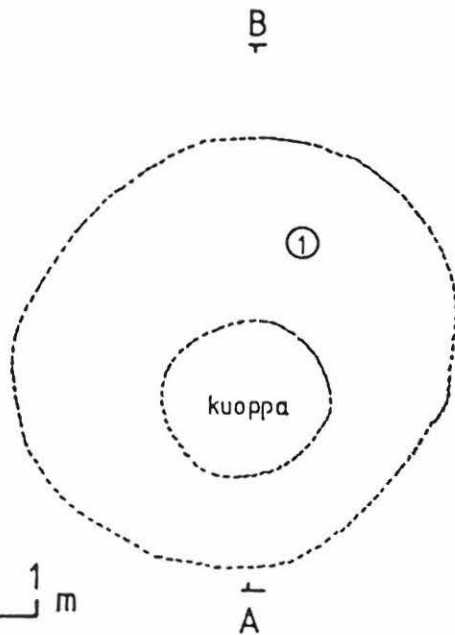
↑
A

29

12. AALTOKANGAS
2
z = n. 45 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

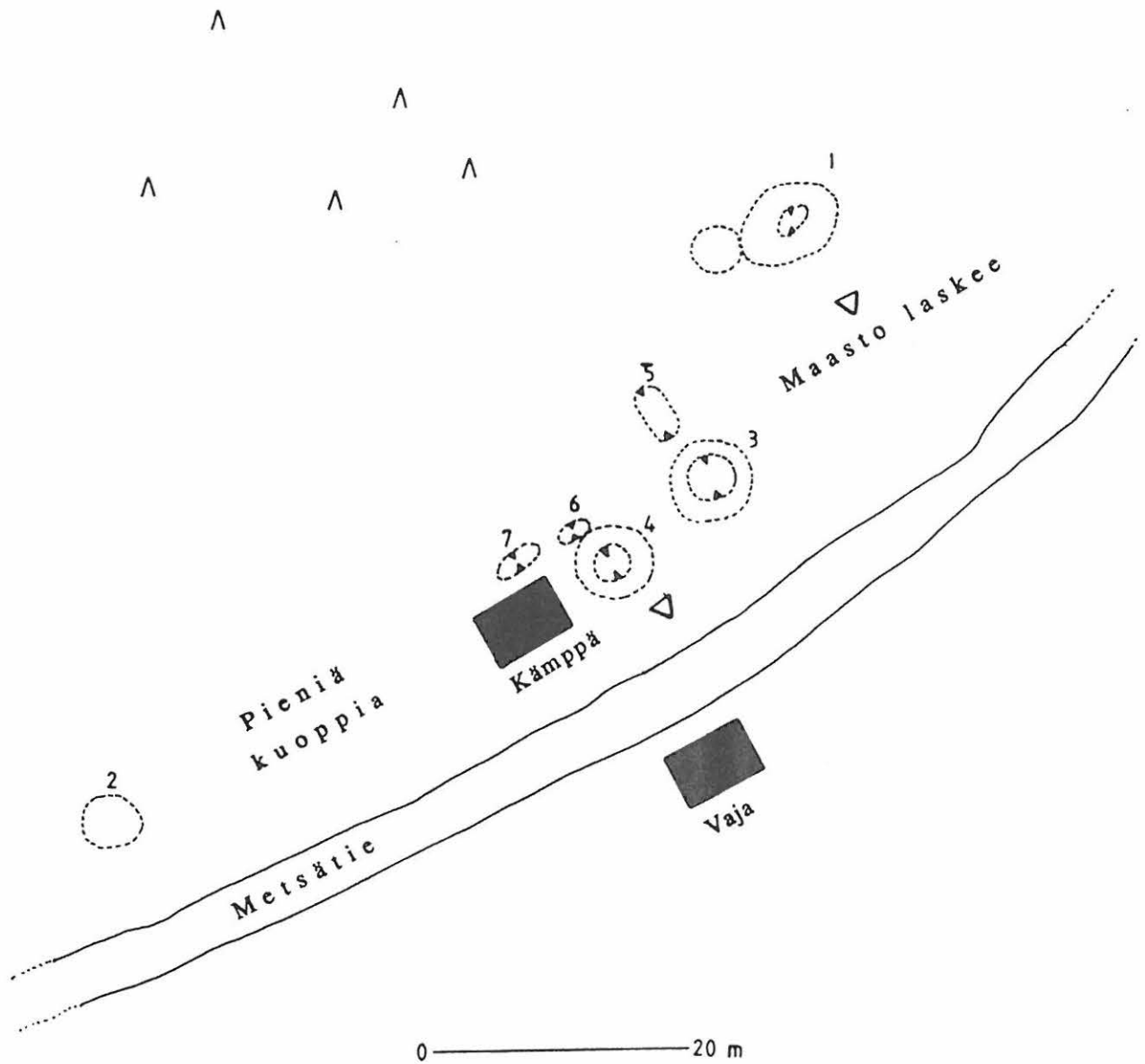

▶ maasto laskee

13. Uudenhaudankangas

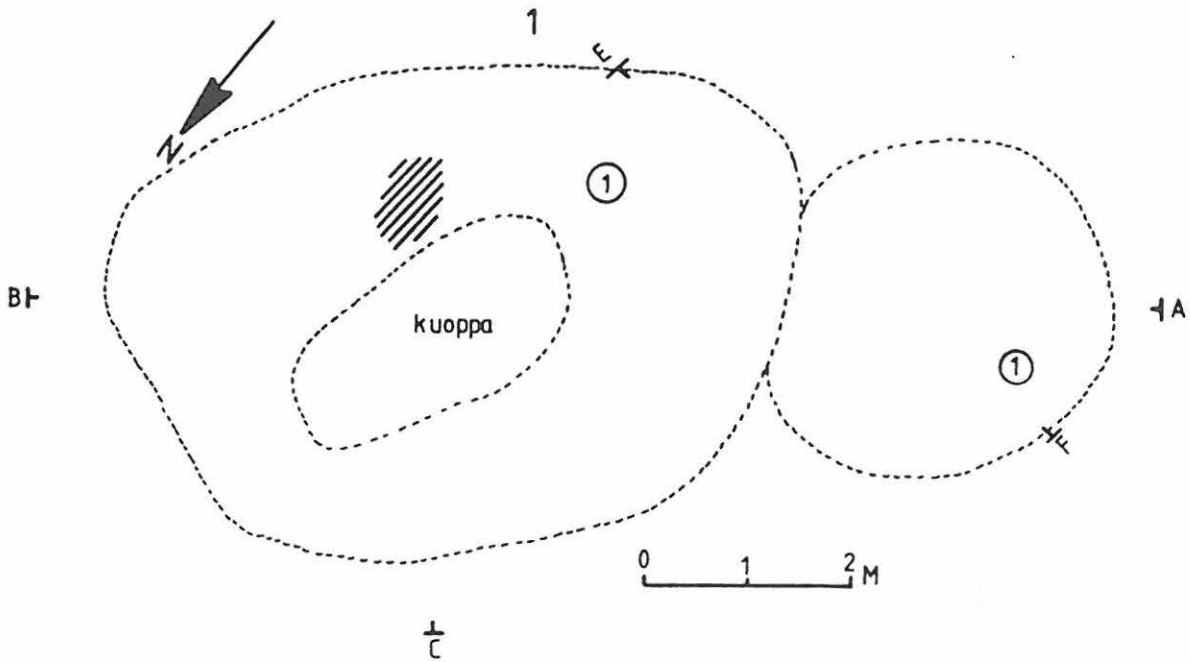
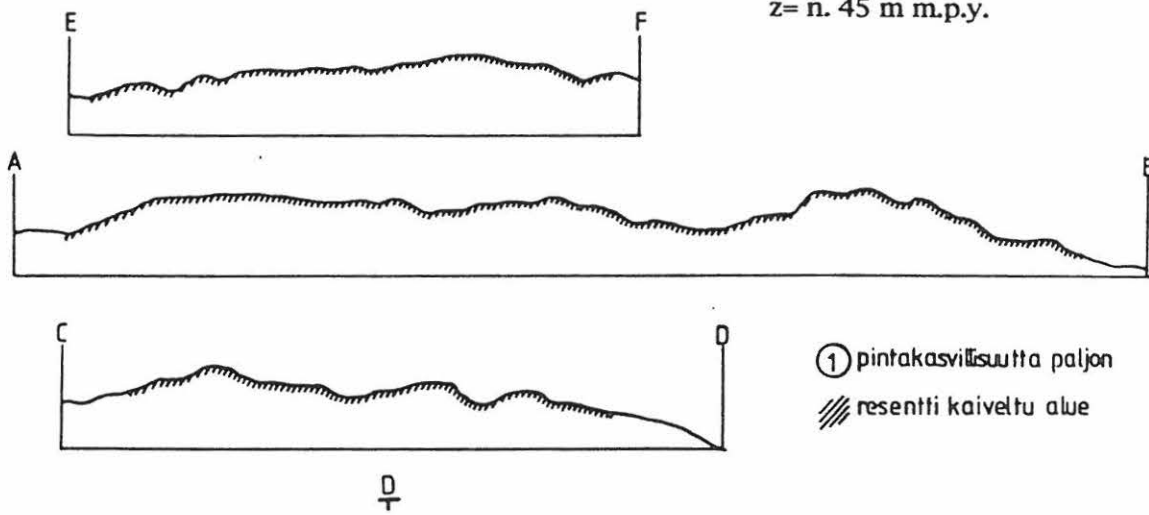
PK 2441 07
x= 7164, 44
y= 2528, 17
z= n. 45 m m.p.y.

22

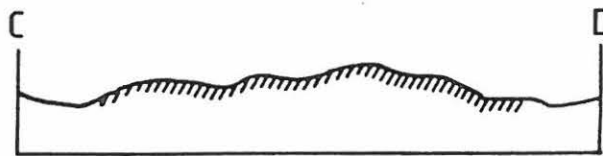
13. Uudenhaudankangas

1
z= n. 45 m m.p.y.

22

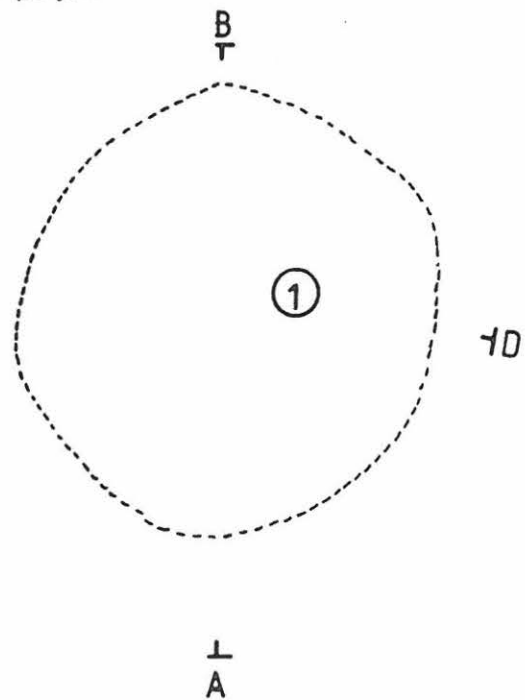
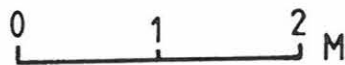
13. UUDENHAUDANKANGAS
2
z = n. 45 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

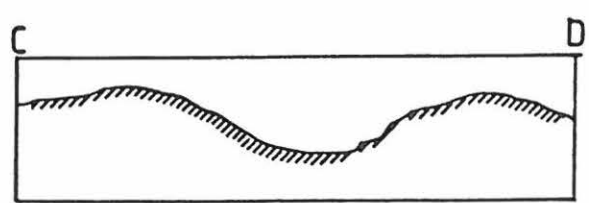
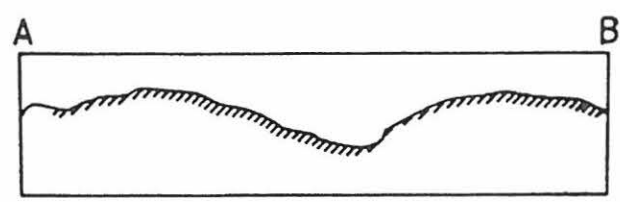
CH

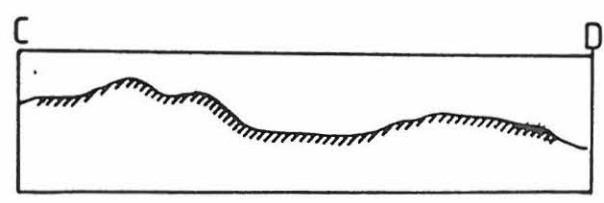
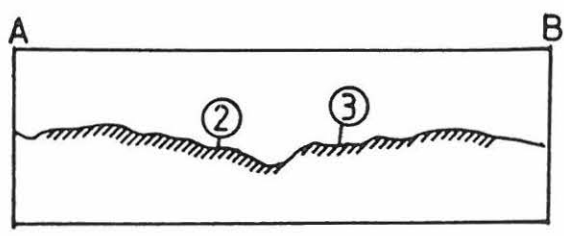
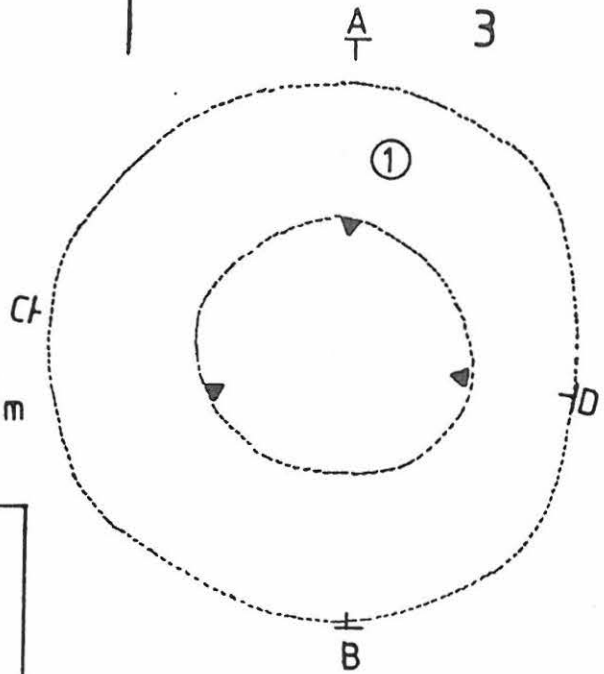
22

13. Uudenhaudankangas

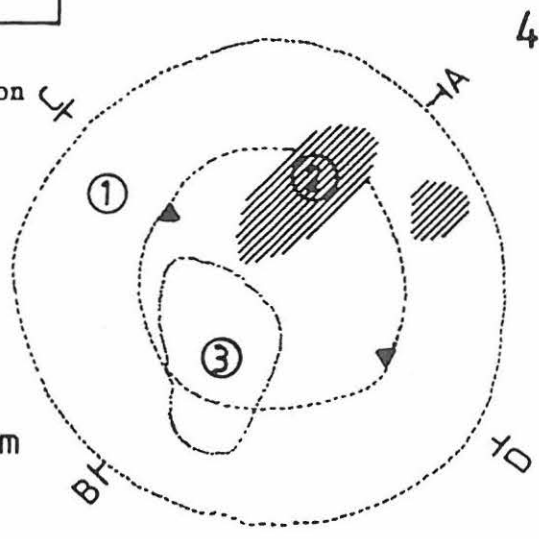
3-4
z= n. 45 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

① Pintakasvillisuutta paljon
③ Muodostelmasta purettuja kiviä

44

14. Pirttihaka

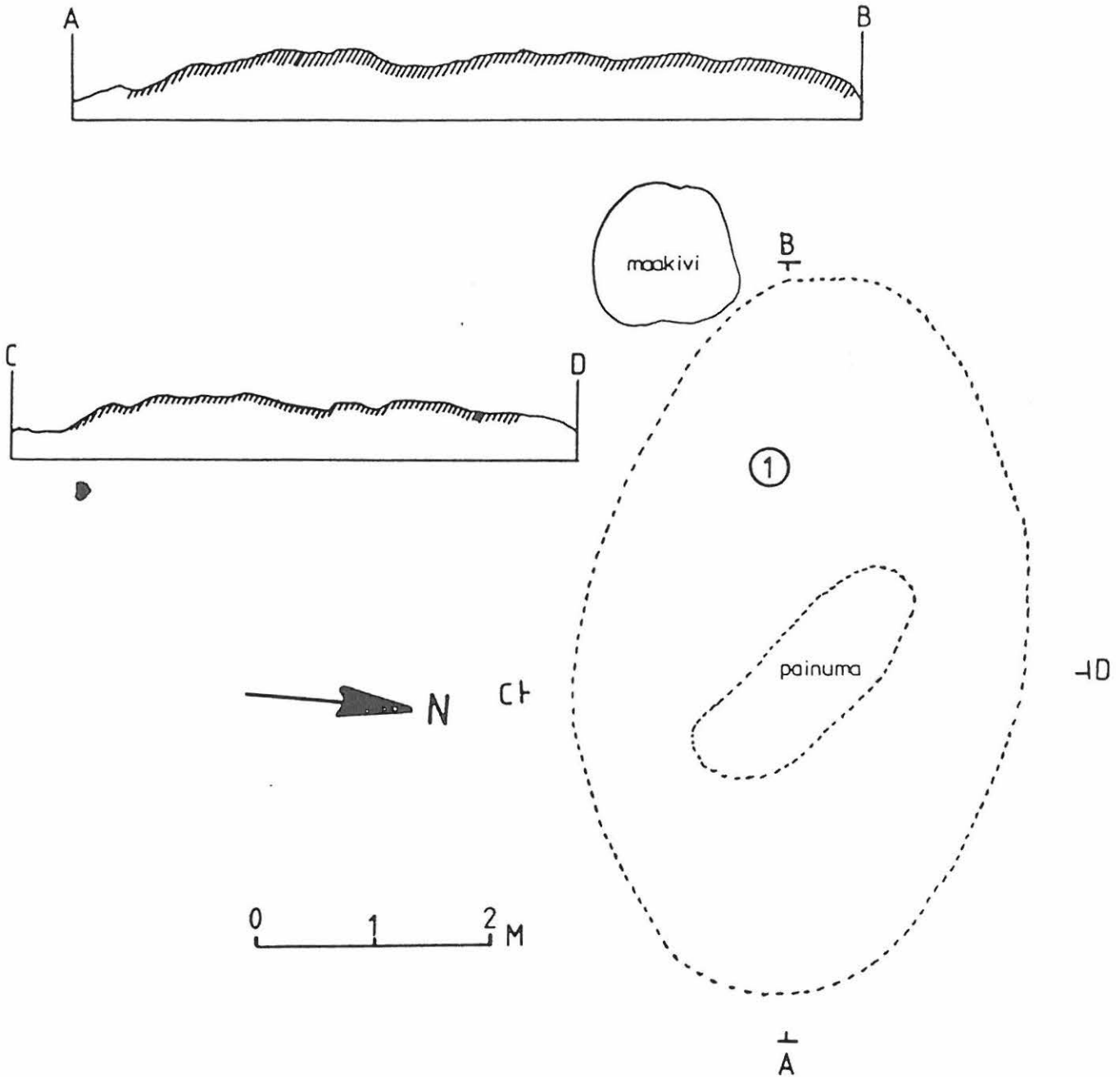
PK 2441 07

x= n. 7163,16-20

y= n. 2528, 64-68

z= n. 42,5-45 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

23

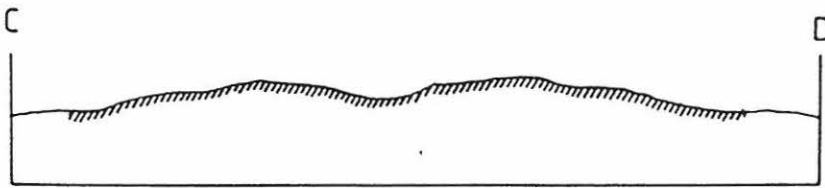
16. Halkosaari 2

PK 244107

1-2

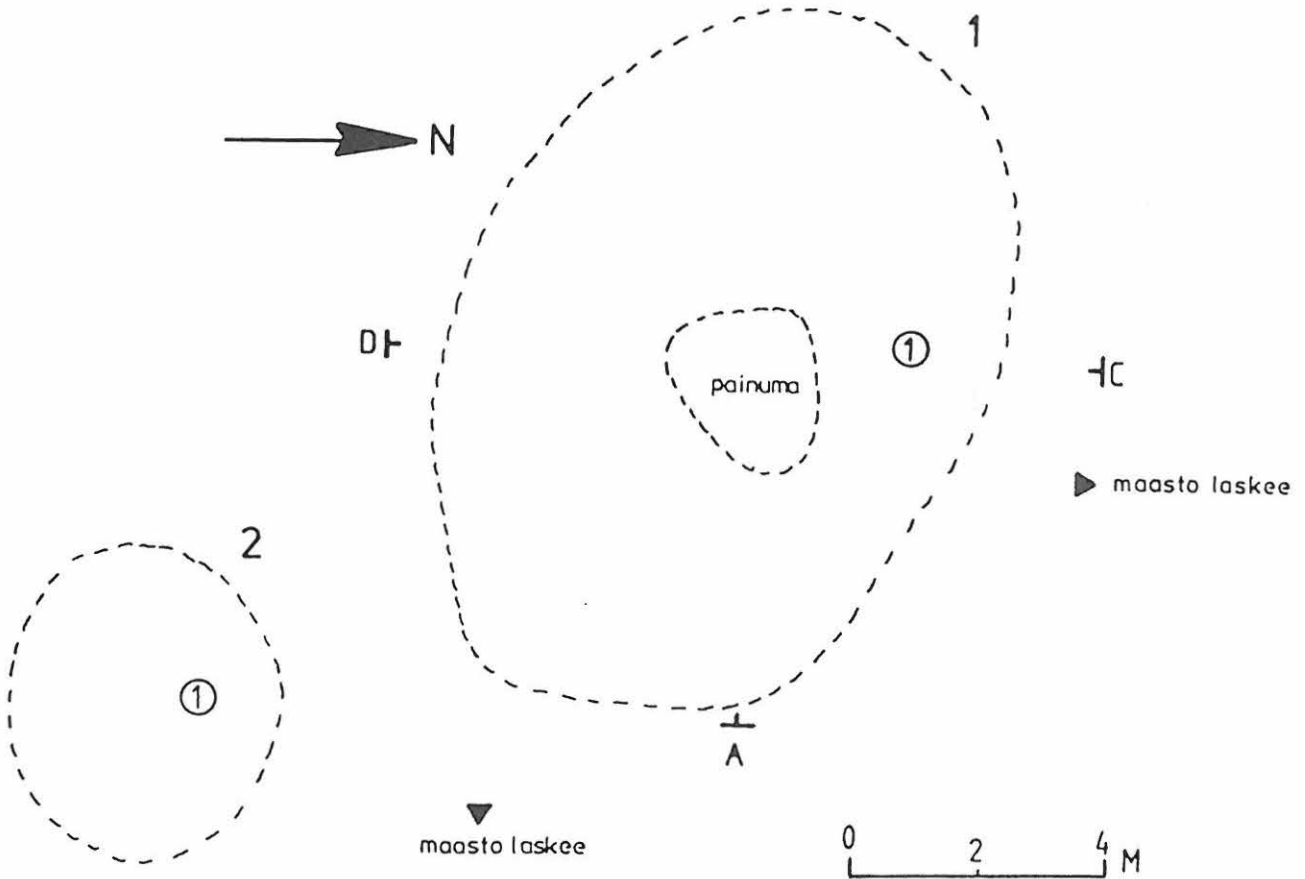
x= 7163, 72; y= 2529, 34

z= n. 47,5 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljo

B
T

45

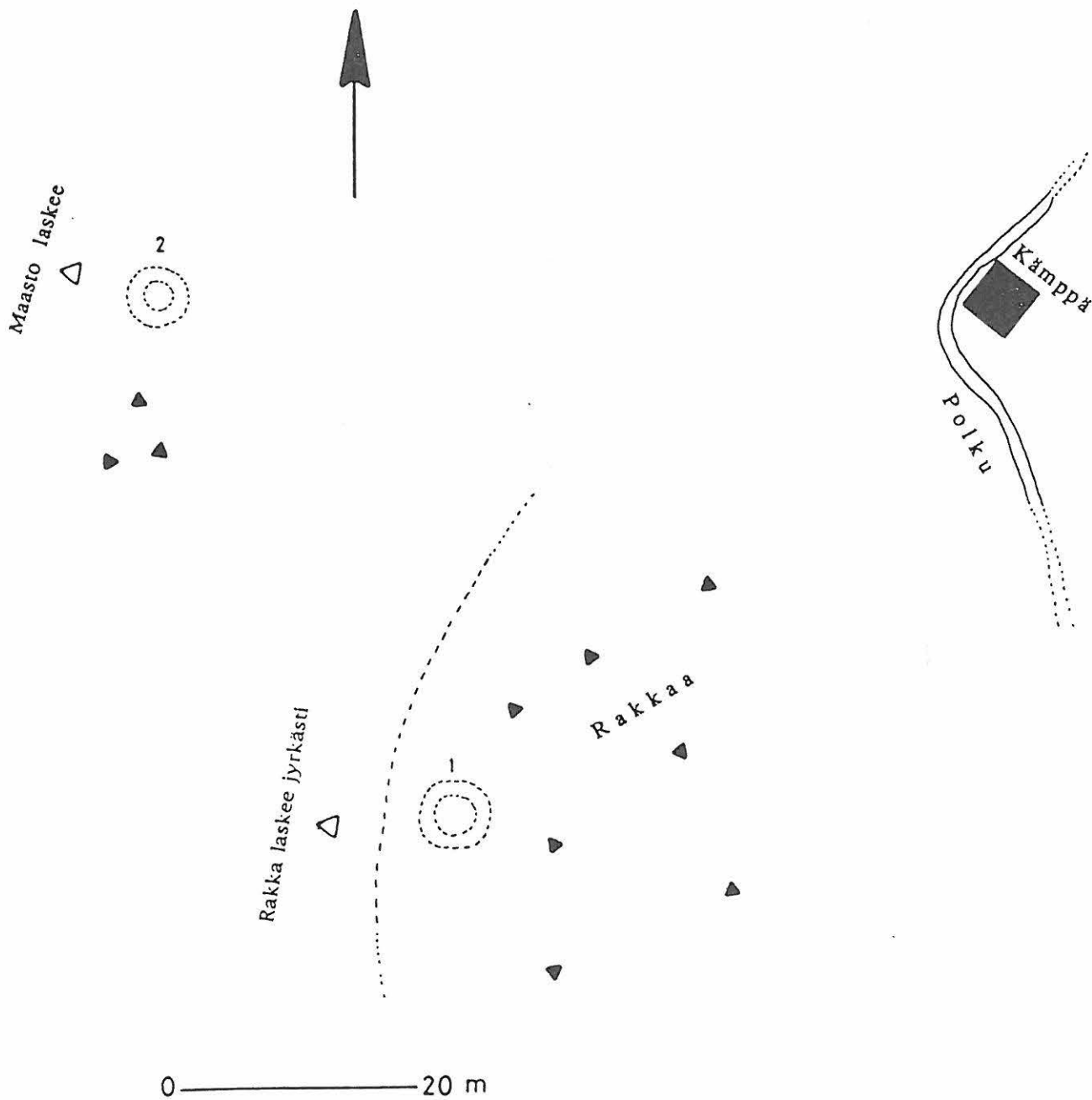
22. Laivavaara 1

PK 2441 67

x= n. 7161, 60

y= n. 2527, 70

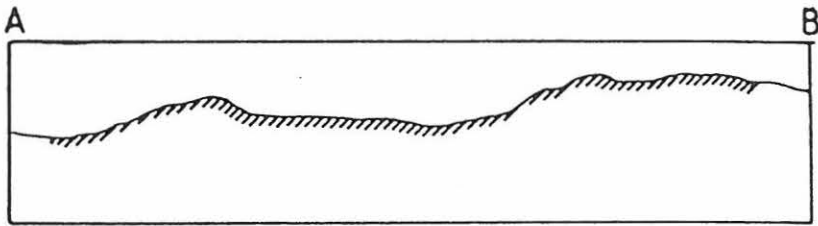
z= n. 55 m m.p.y.

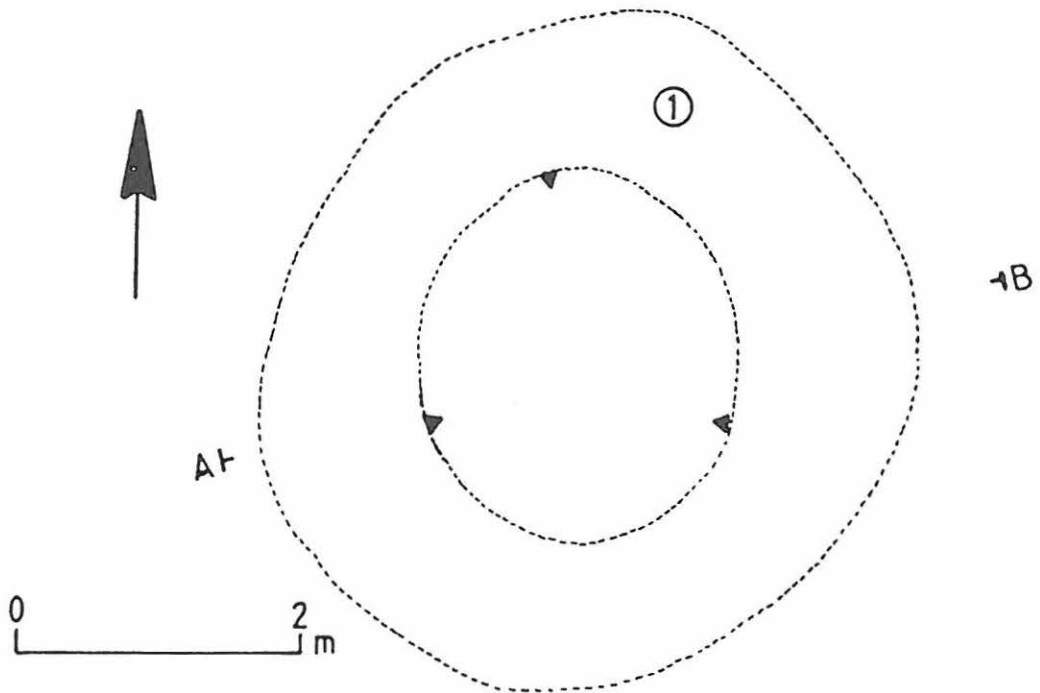
45

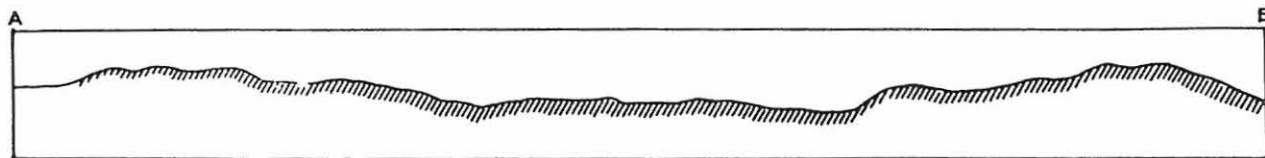
22. Laivavaara 1

1
z= n. 55 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta melko vähän

45

22. Laivavaara I

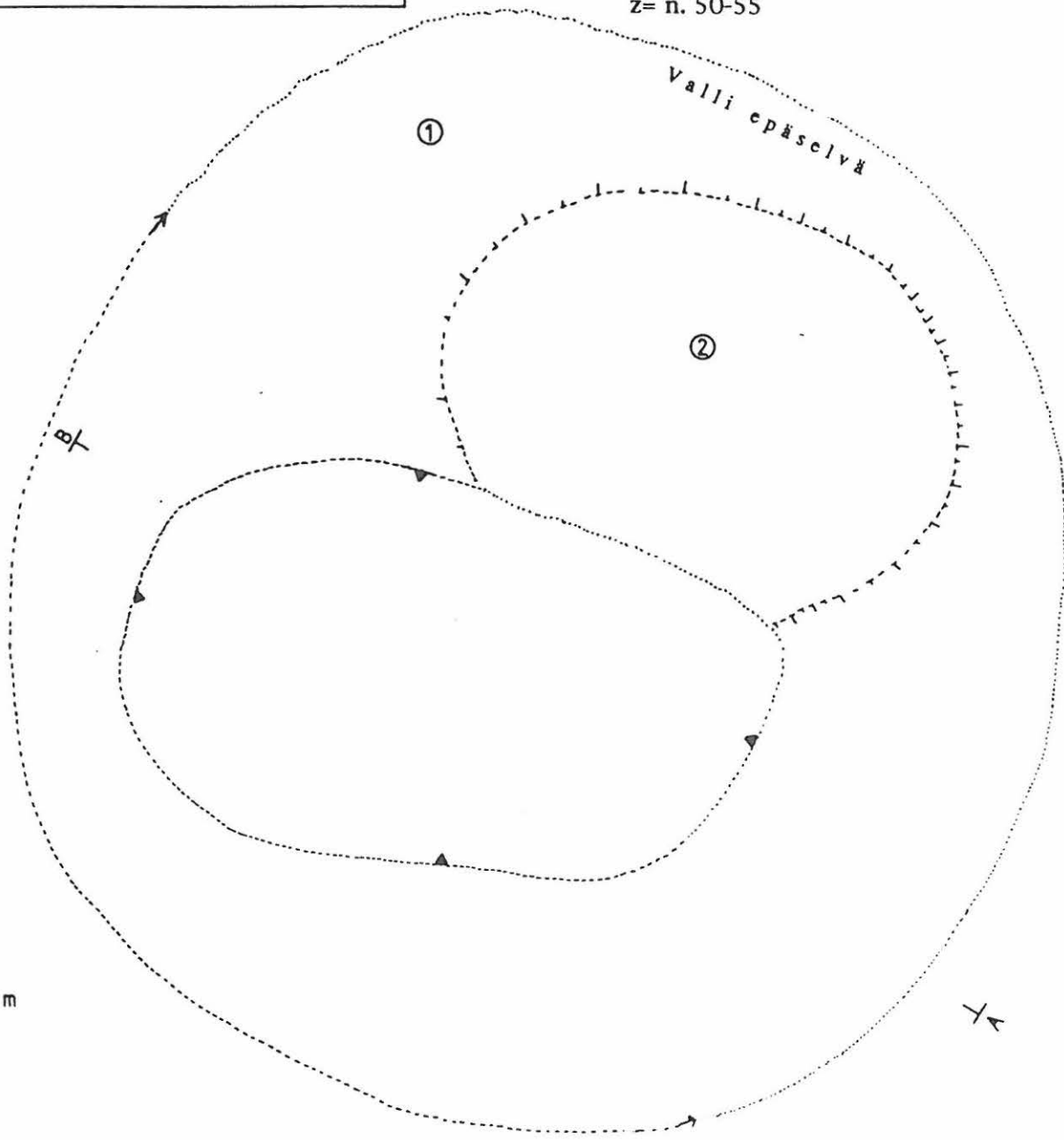
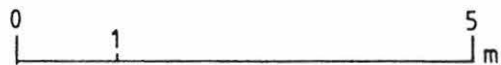
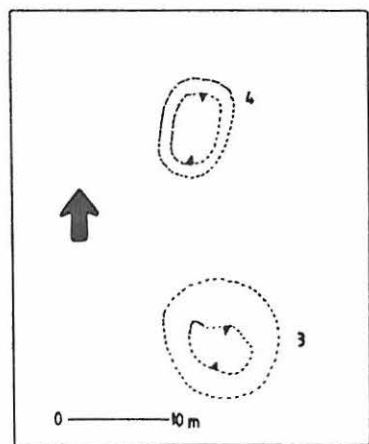
3

x= n. 7161, 42-50

y= n. 2527, 66-74

z= n. 50-55

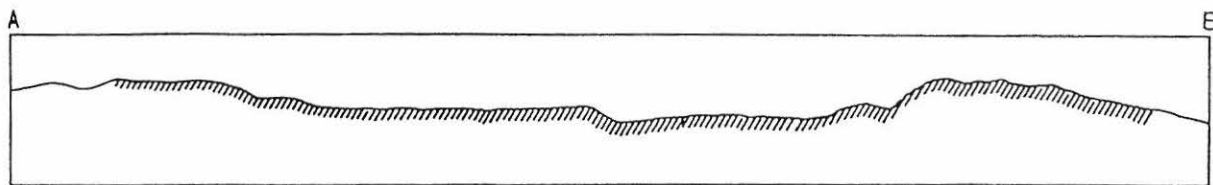
- ① Pintakasvillisuutta paljon
- ② Kumpumainen alue

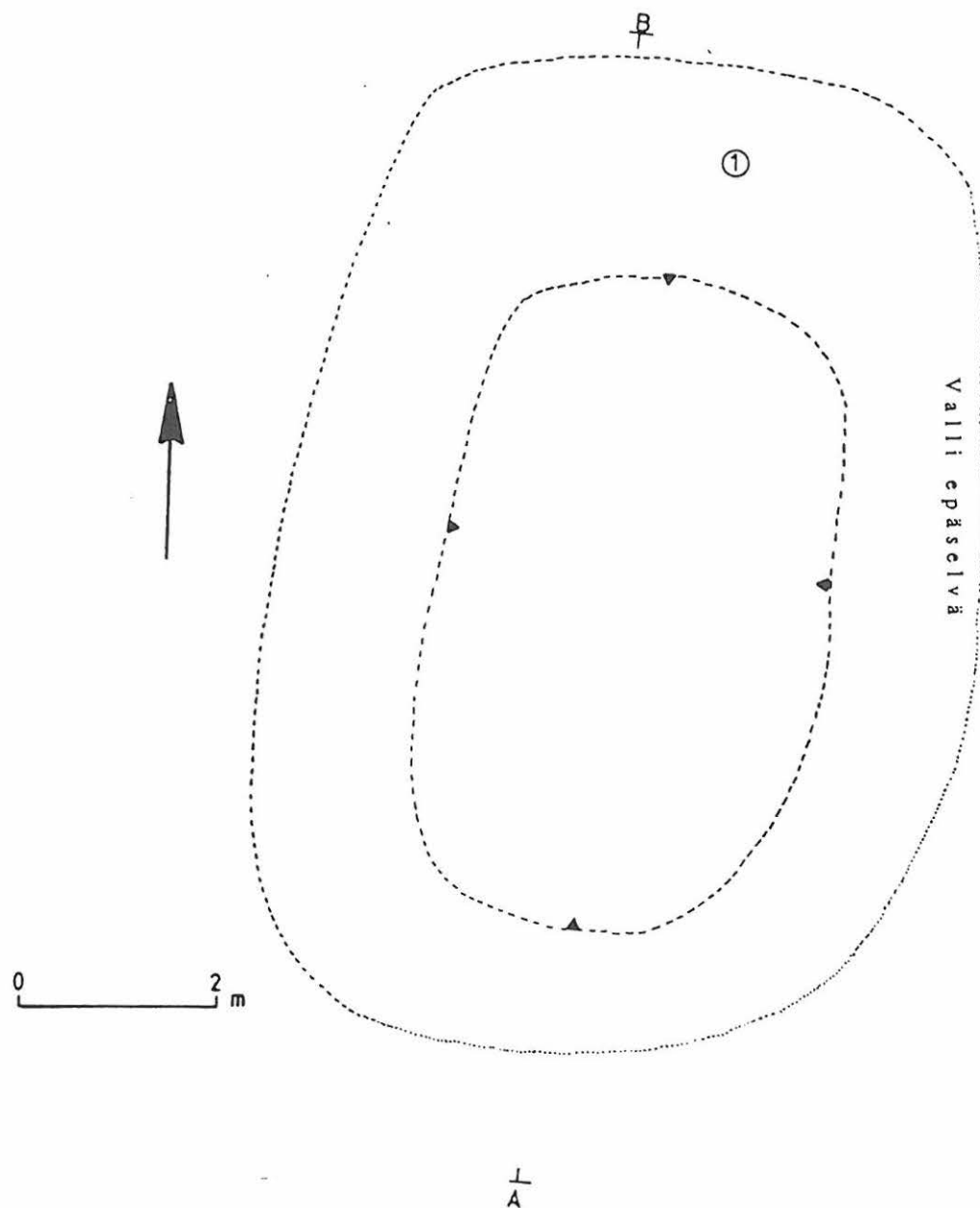
45

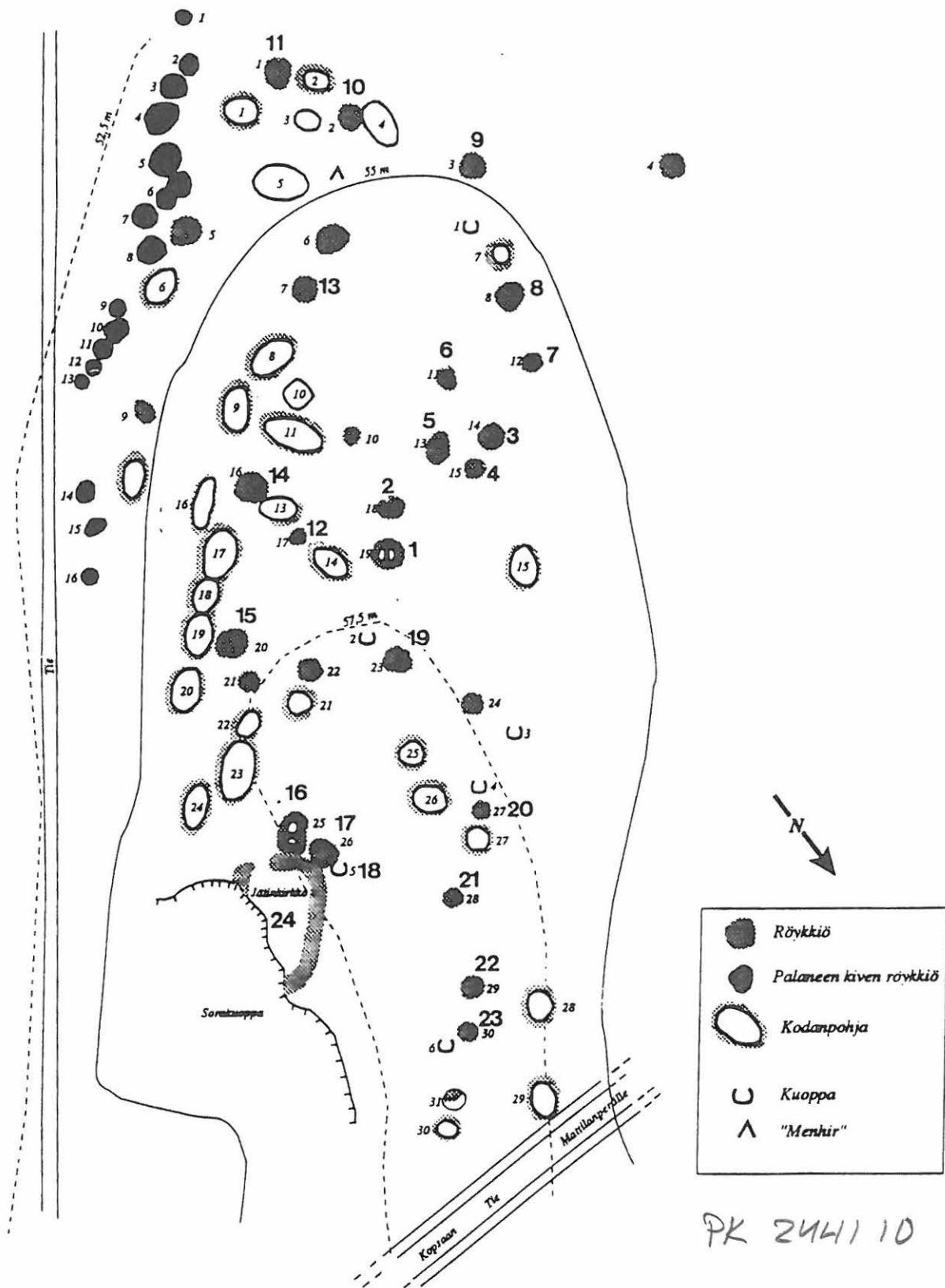
22. Laivavaara 1

4
z= n. 50-55 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

Yleiskarttaluonnos Kettukankaan muinaisjäännösalueesta.

0 10 20 30 40 50 m

KETTUKANGAS 1991
 Piirros J. Okkonen ja I. Ryyppö
 Macintosh II si ja Adobe Illustrator

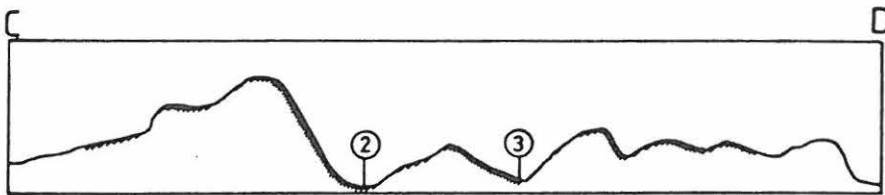
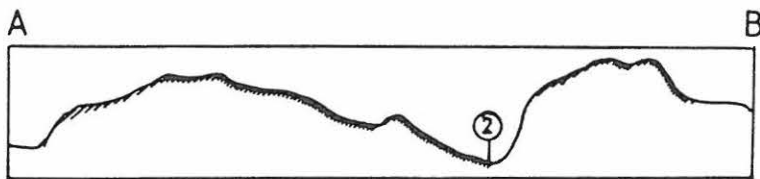
14

Lähde: P. Koivunen ja J. Okkonen, "Raahen Kettukankaan muinaisjäännösalue", *Arkeologian tutkimusraportti* 4.

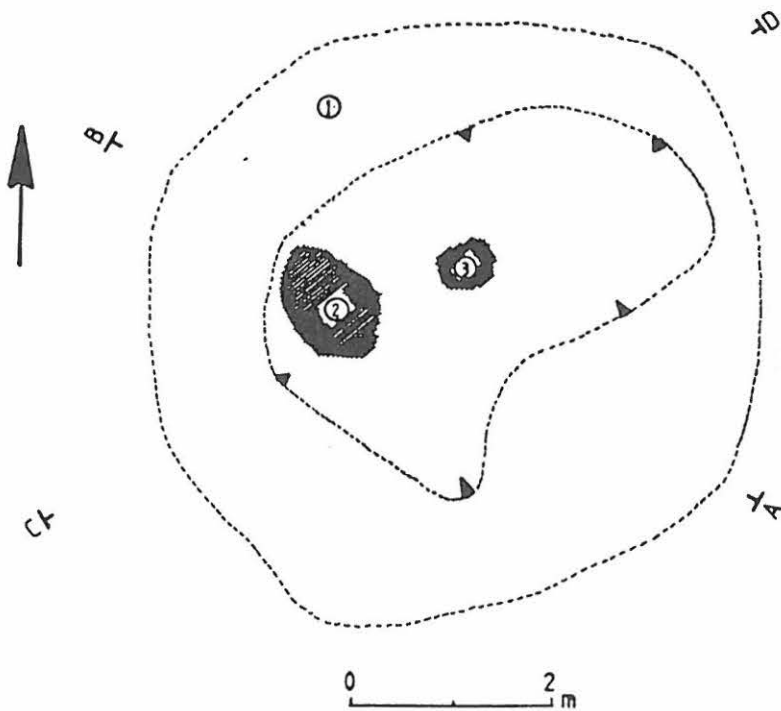
(Tässä työssä käsitellyt muodostelmat on numeroitu uudelleen isoilla numeroilla).

27. Kettukangas

1
x= 7165, 04
y= 2530, 46
z= n. 55 m m.p.y.

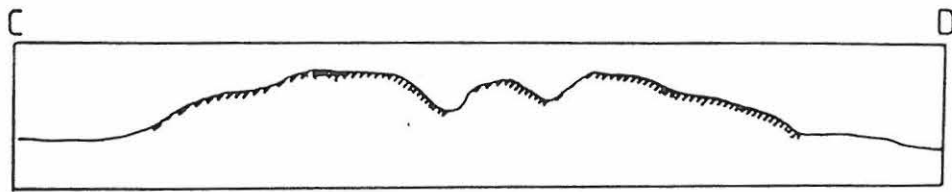
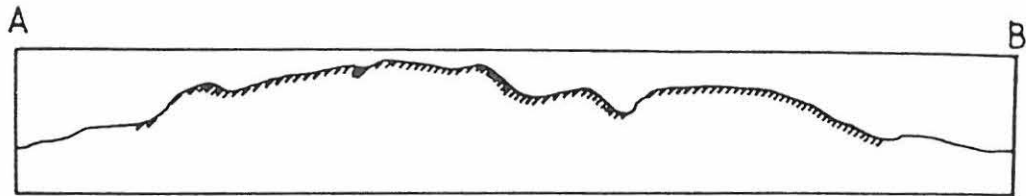

① Pintakasvillisuutta vähän

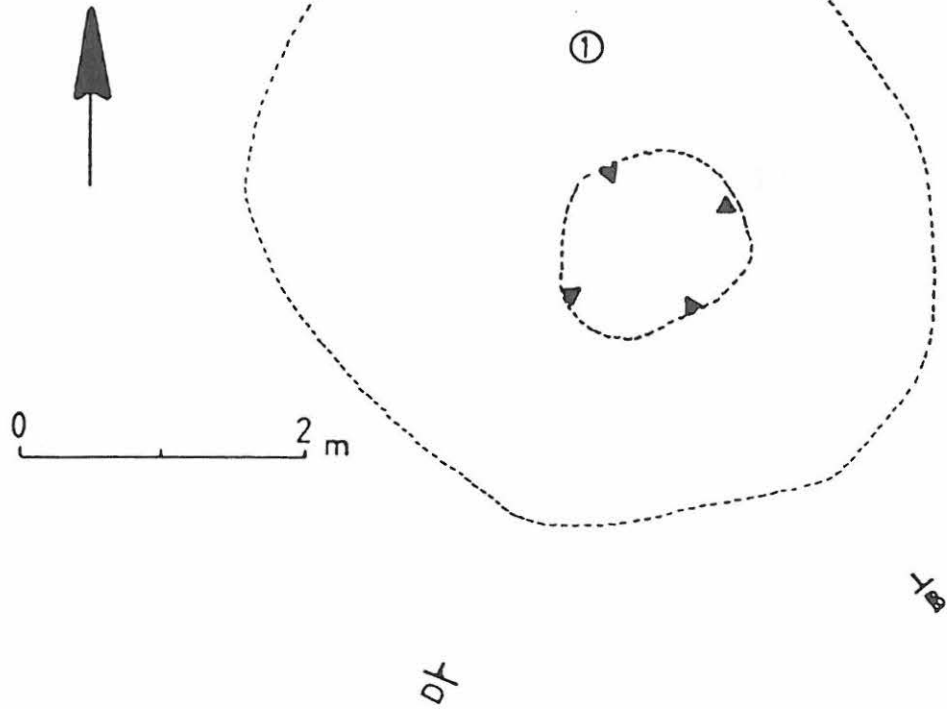

27. Kettukangas

2
z= n. 55 m m.p.y.

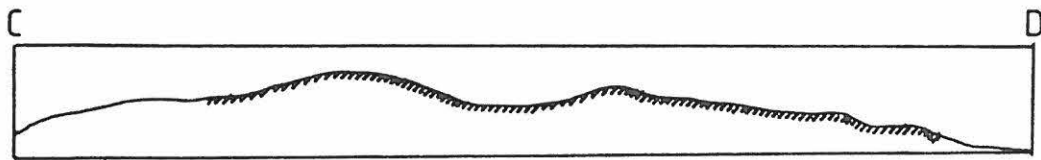
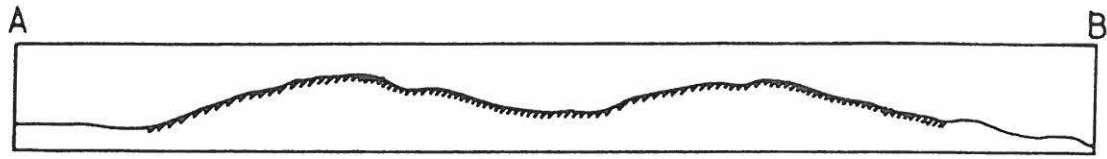
① Pintakasvillisuutta paljon

27. Kettukangas

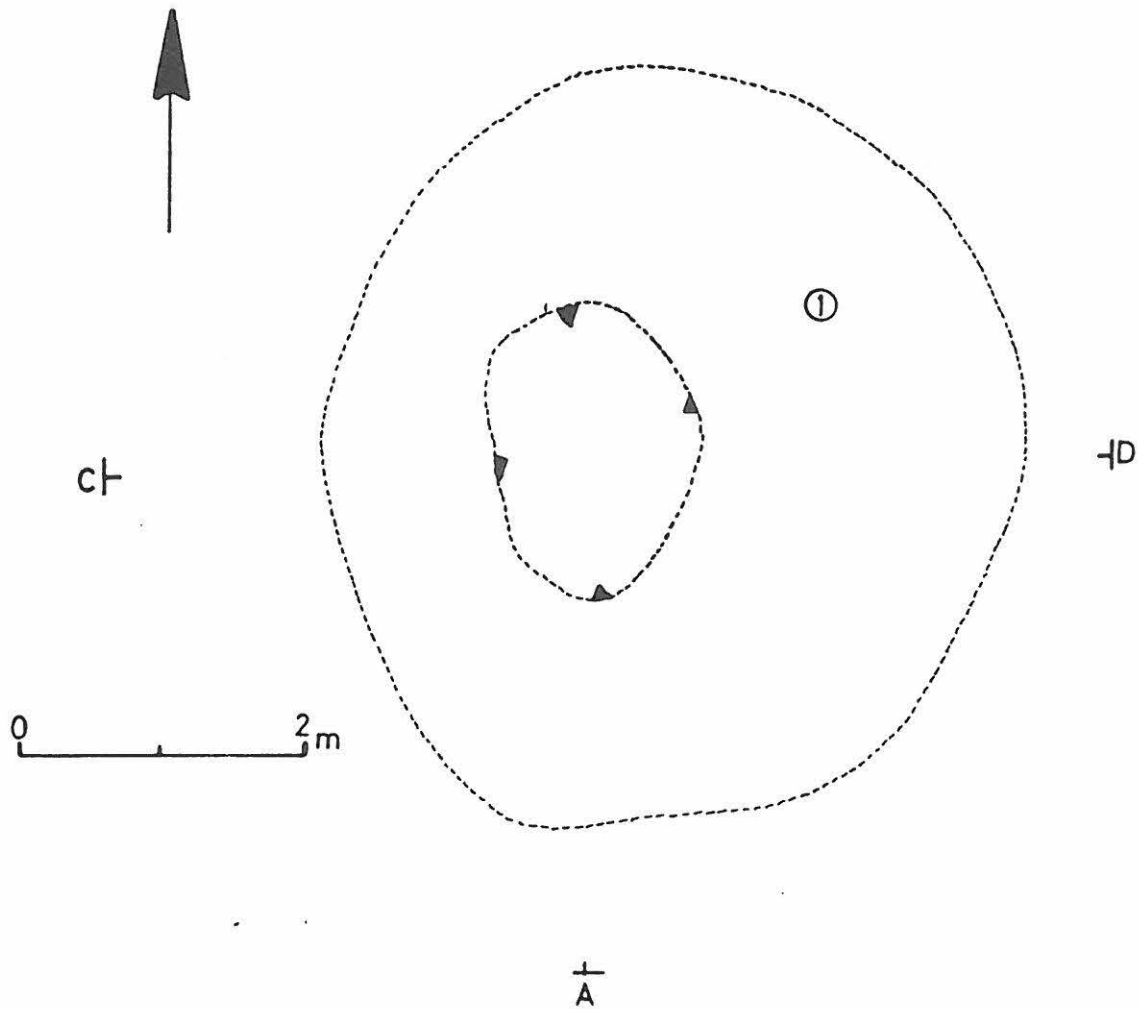
3

z= n. 55 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

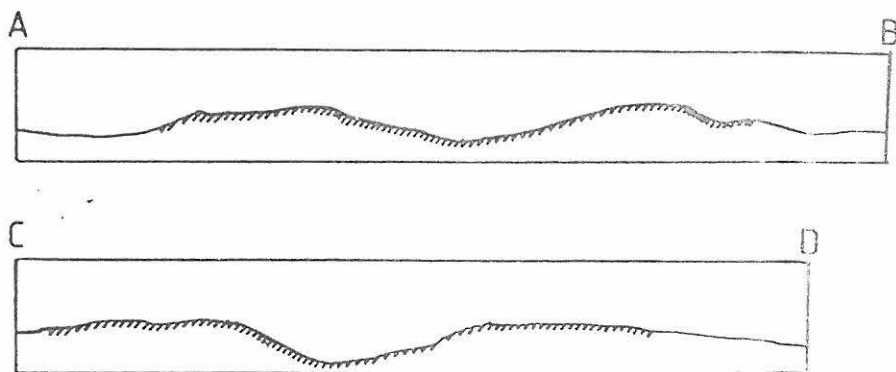
B
+

27. Kettukangas

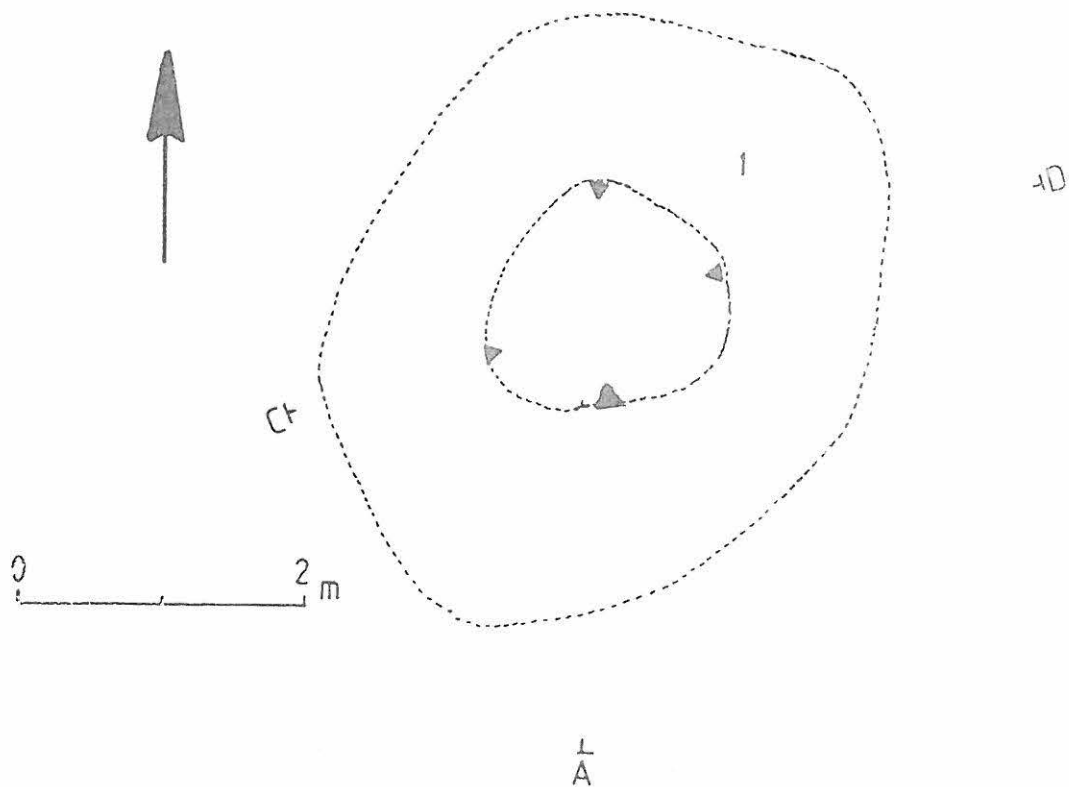
4

z = n. 55 m m.p.y.

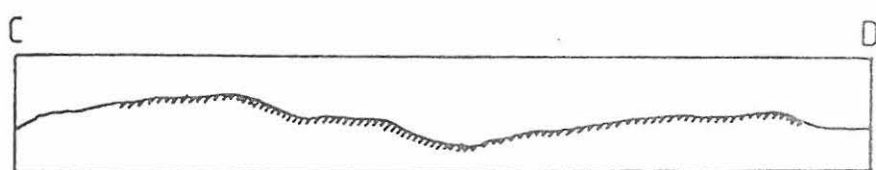
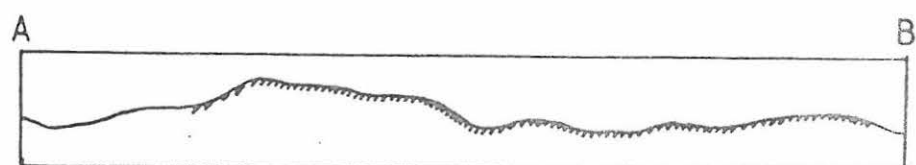
① Pintakasvillisuutta paljon

B

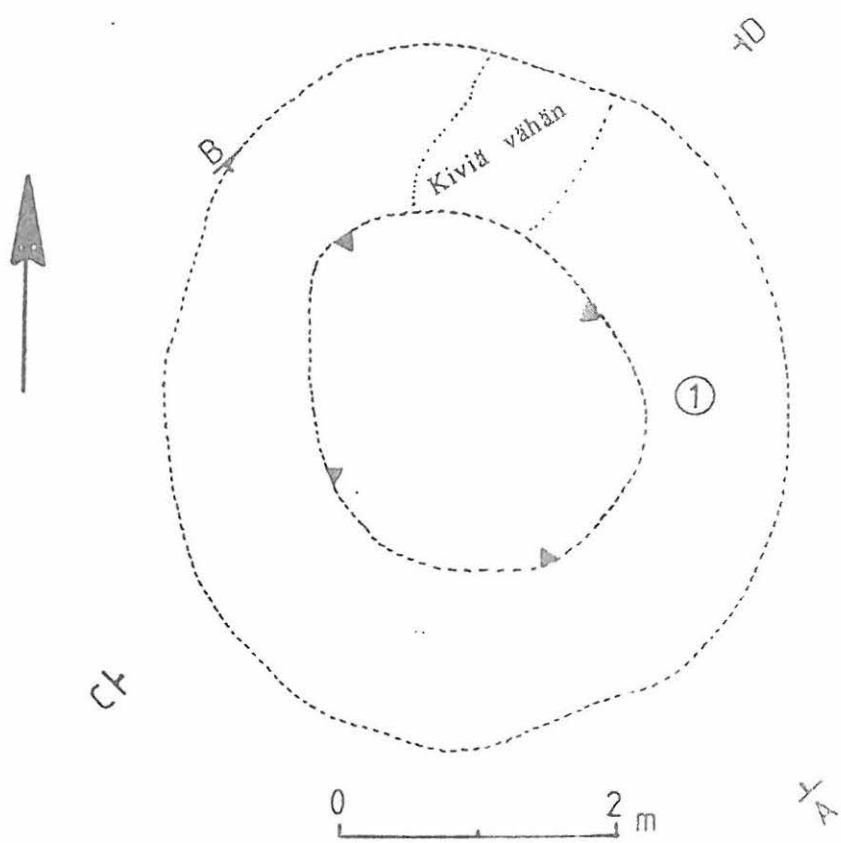

27. Kettukangas

5
z= n. 55 m m.p.y.

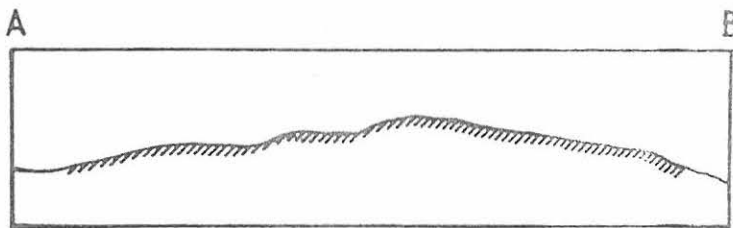

① Pintakasvillisuutta paljon

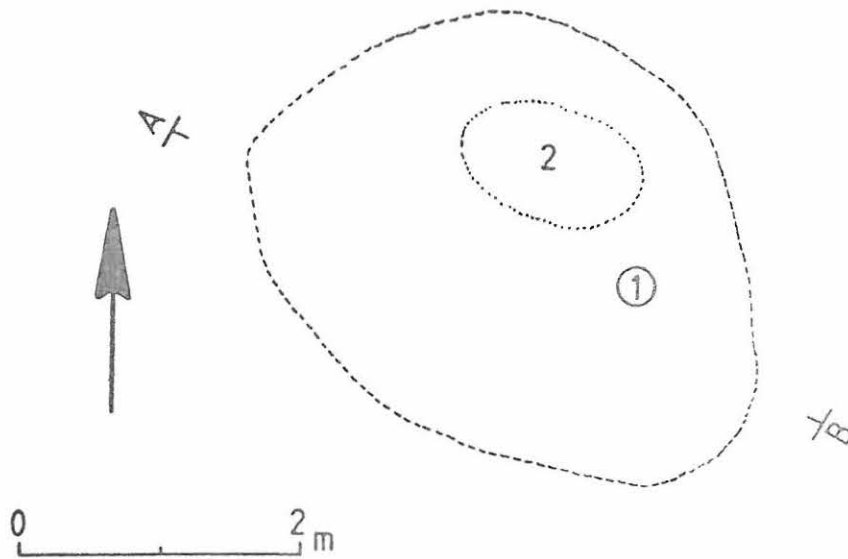

27. Kettukangas

6
z= n. 55 m m.p.y.

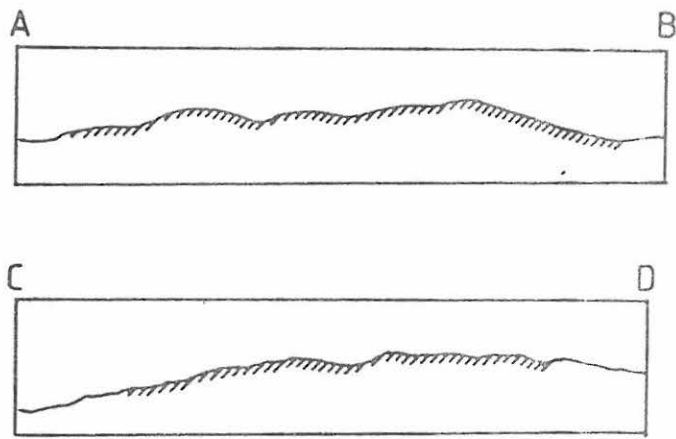

- ① Pintakasvillisuutta paljon
- ② Painuma

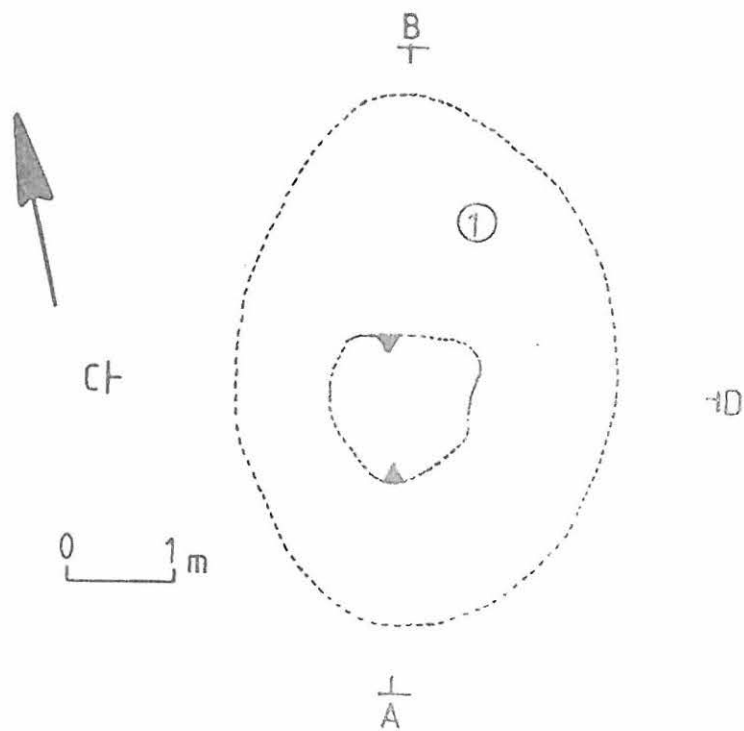

27. Kettukangas

7
z= n. 55 m m.p.y.

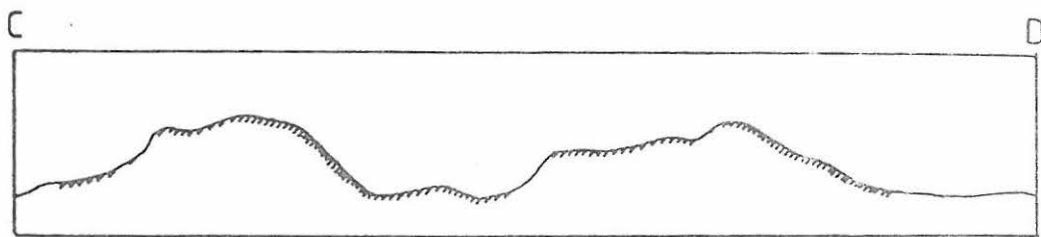
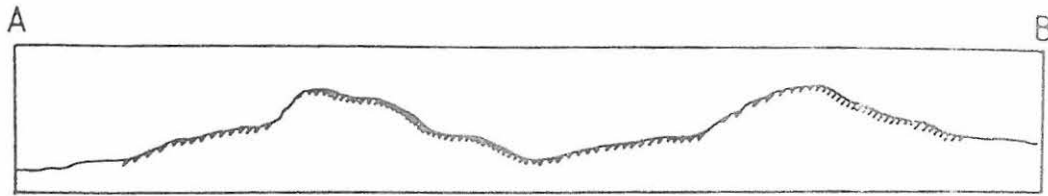

① Pintakasvillisuutta paljon

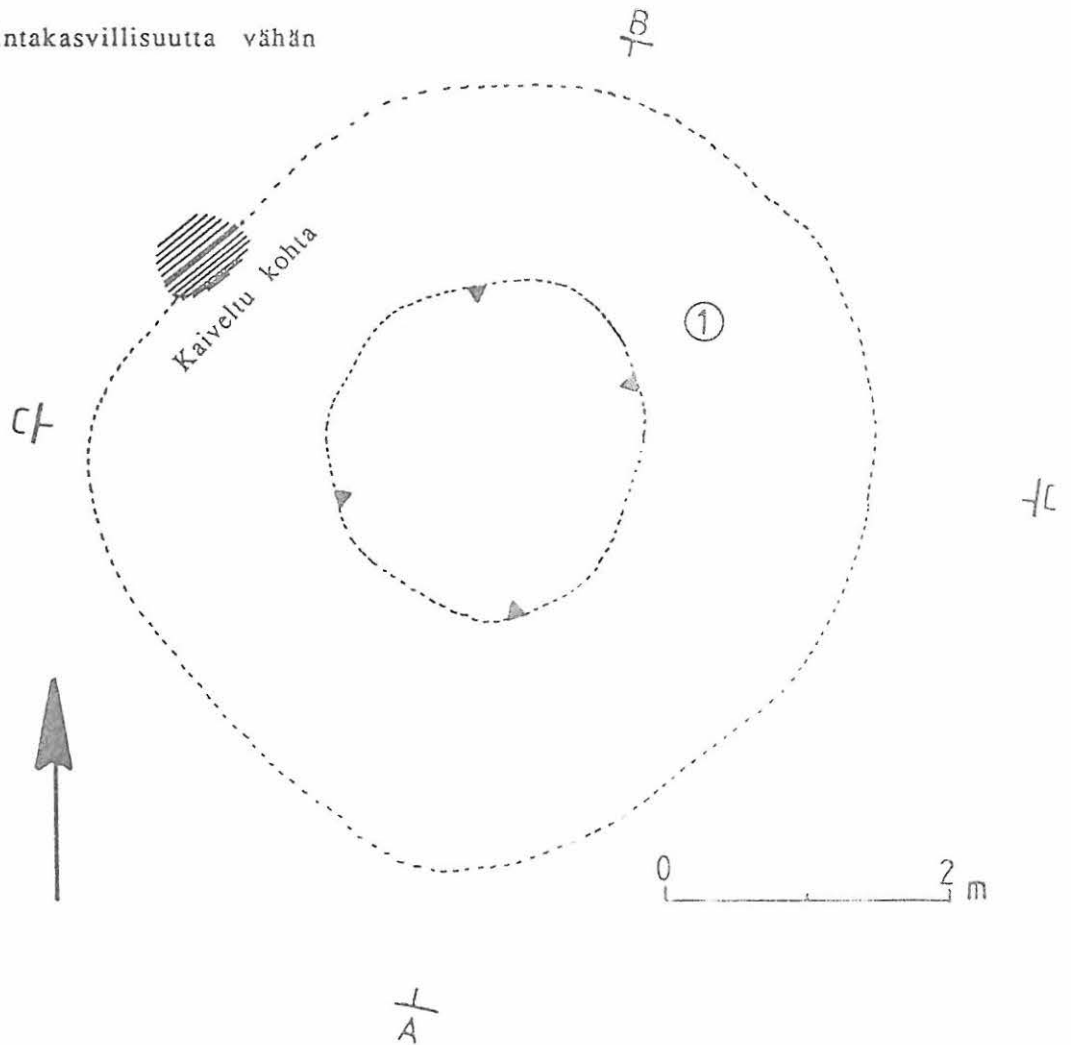

27. Kertukangas

8
z= n. 55 m m.p.y.

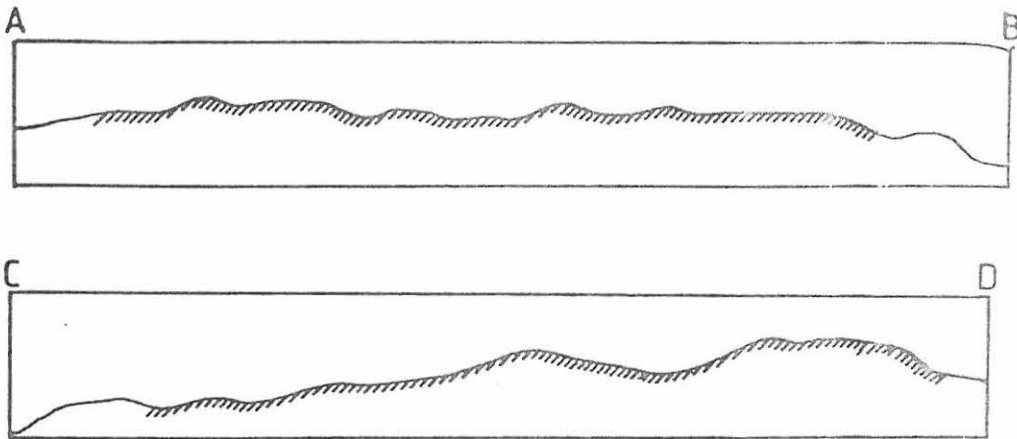

① Pintakasvillisuutta vähän

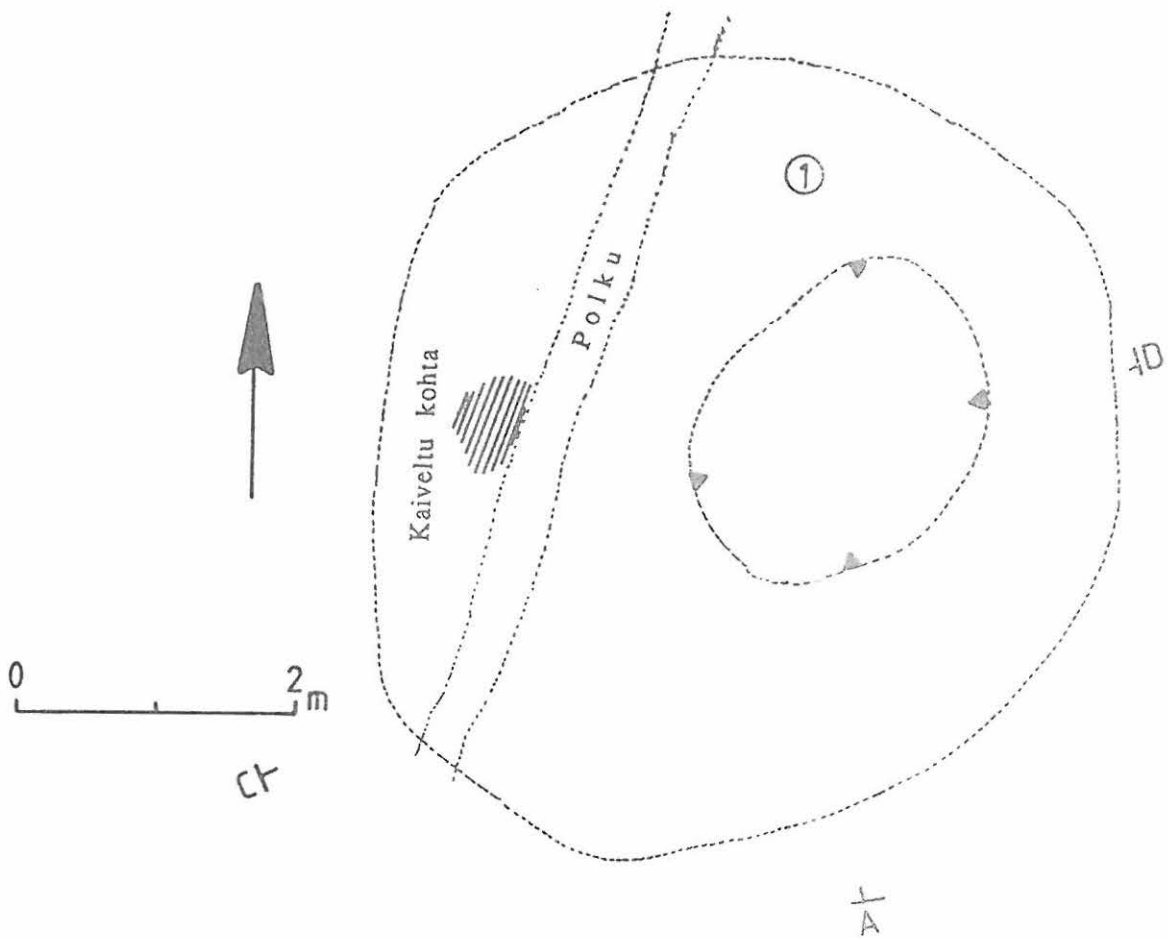
27. Kettukangas

9
z= n. 52,5 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta vähän

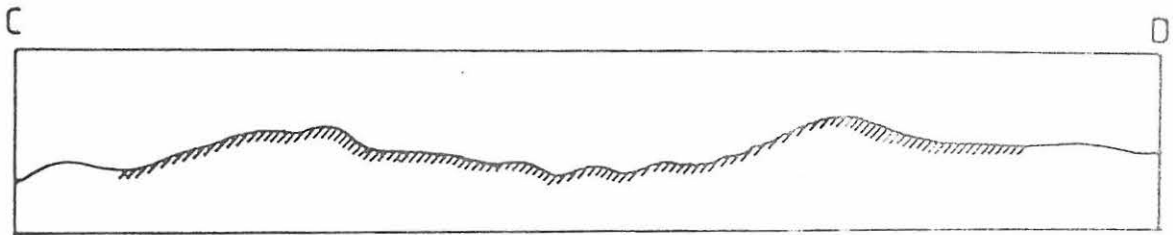
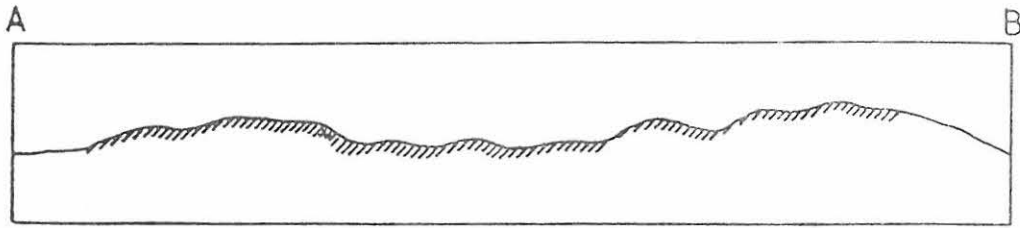
B
T

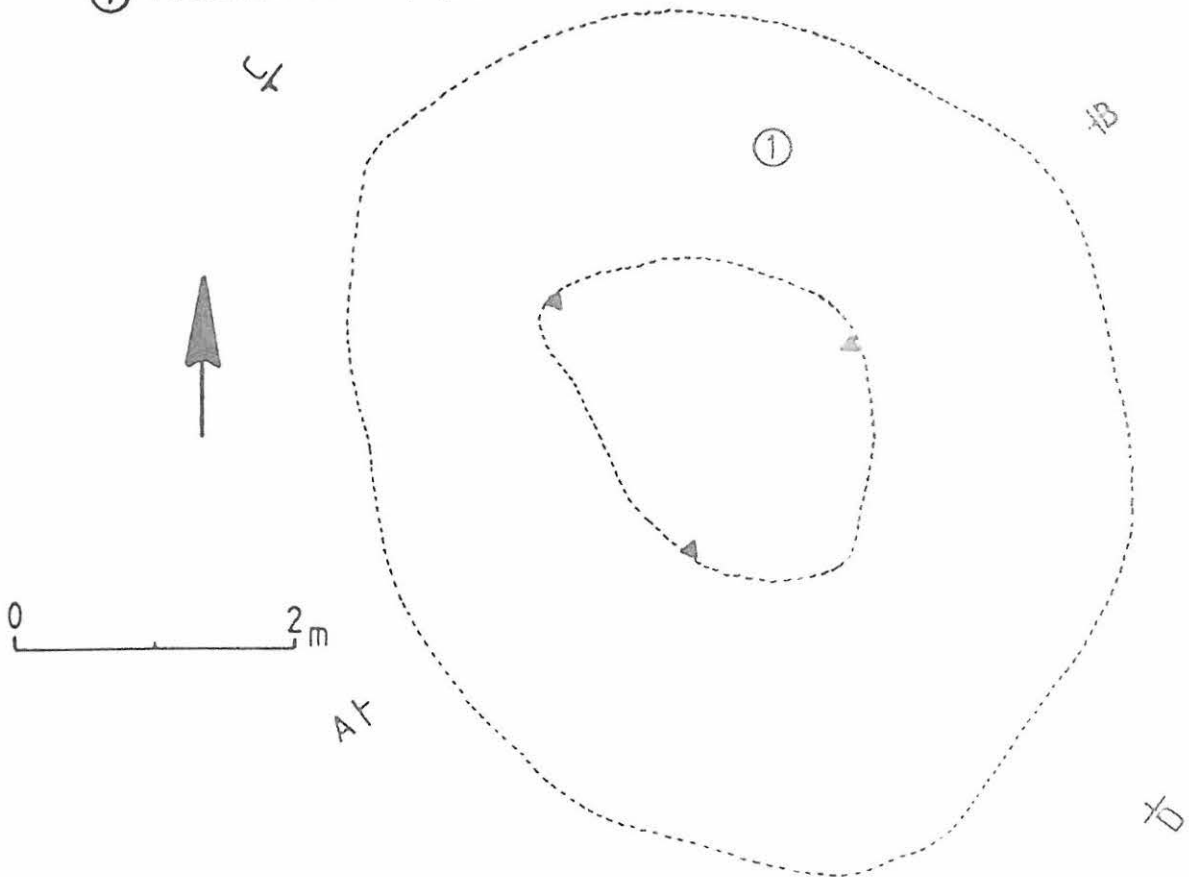
27. Kettukangas

10

z= n. 52,5 m m.p.y.

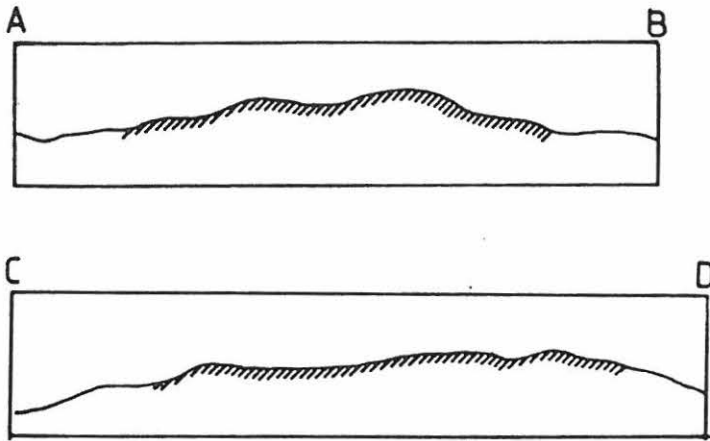
① Pintakasvillisuutta paljon

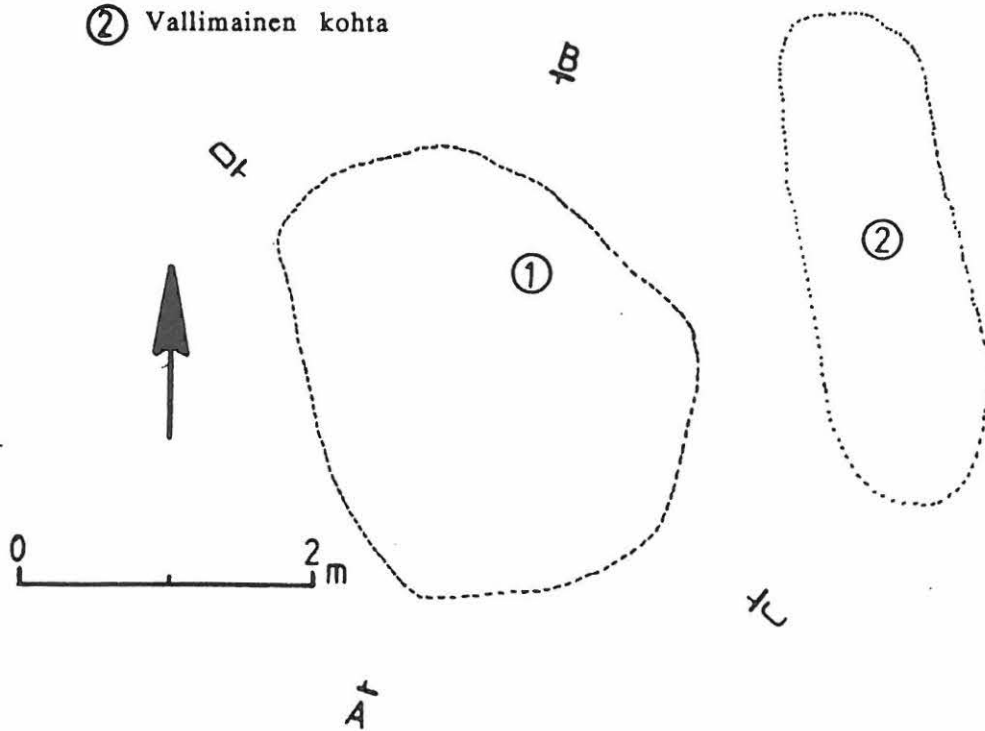
27. Kettukangas

12

z= n. 55 m m.p.y.

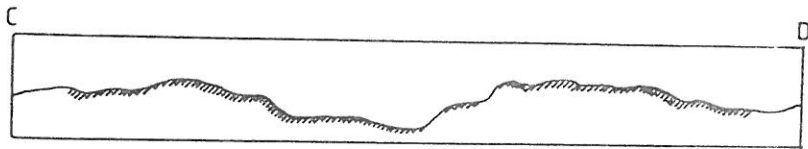
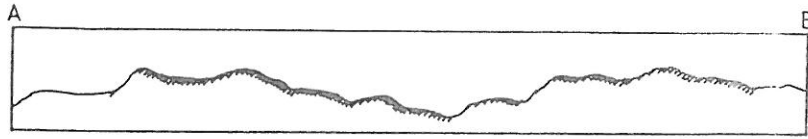

- ① Pintakasvillisuutta paljon
- ② Vallimainen kohta

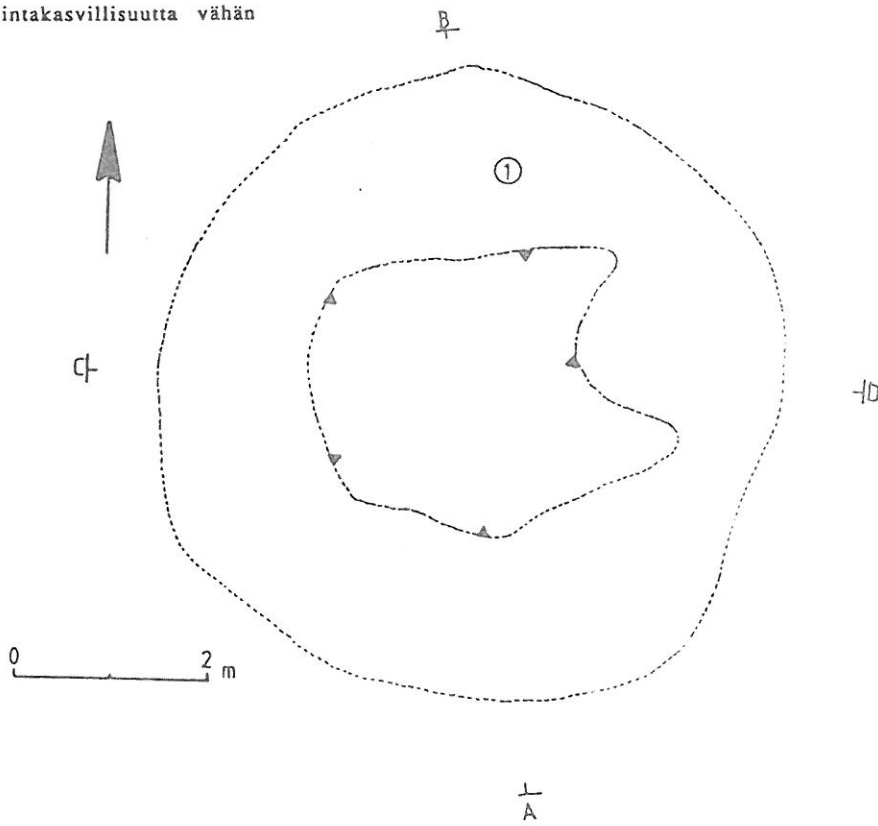

27. Kettukangas

11
 x= n. 7164, 93
 y= n. 2530, 40
 z= n. 52,5 m m.p.y.

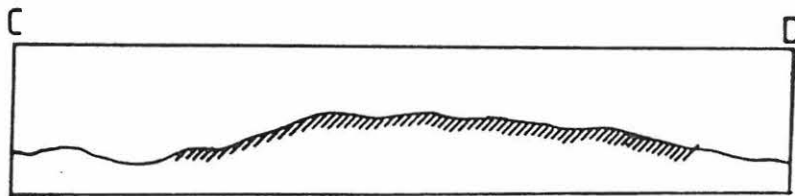
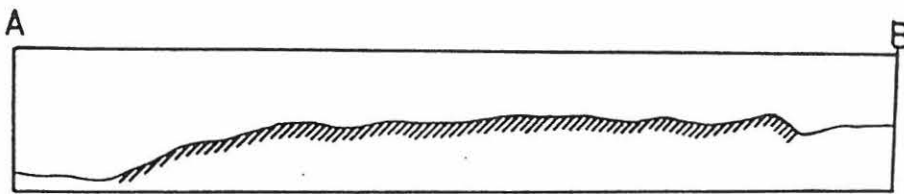

① Pintakasvillisuutta vähän

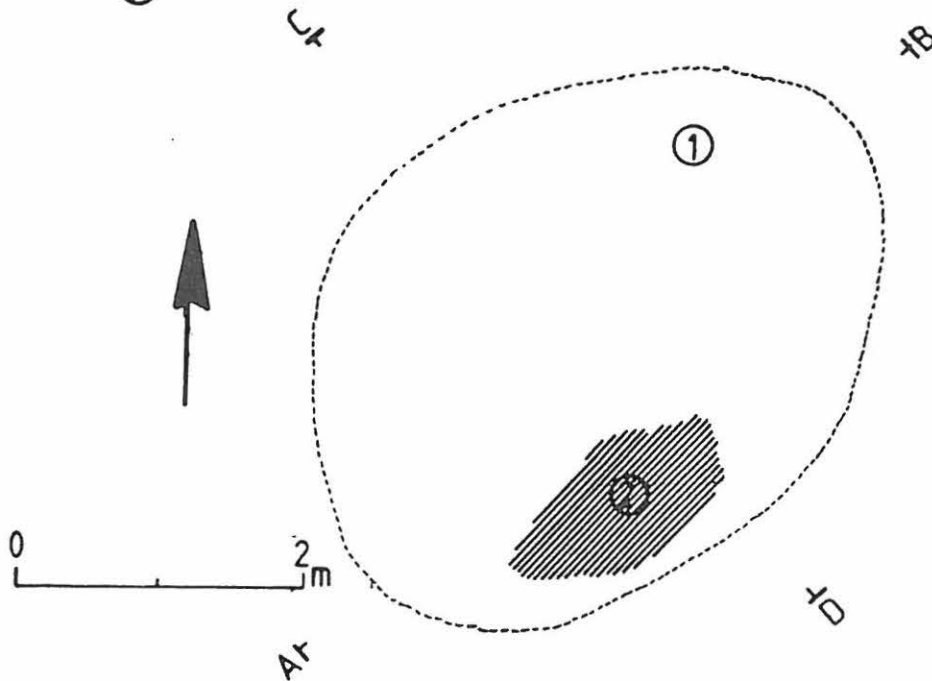

27. Kettukangas

13
z= n. 55 m m.p.y.

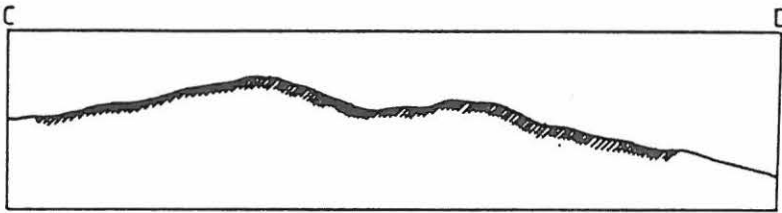
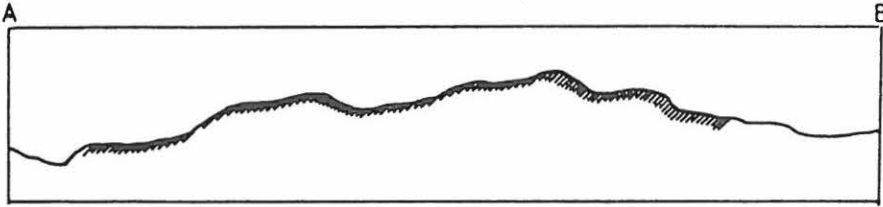

- ① Pintakasvillisuutta paljon
- ② Liikuteltuja kiviä

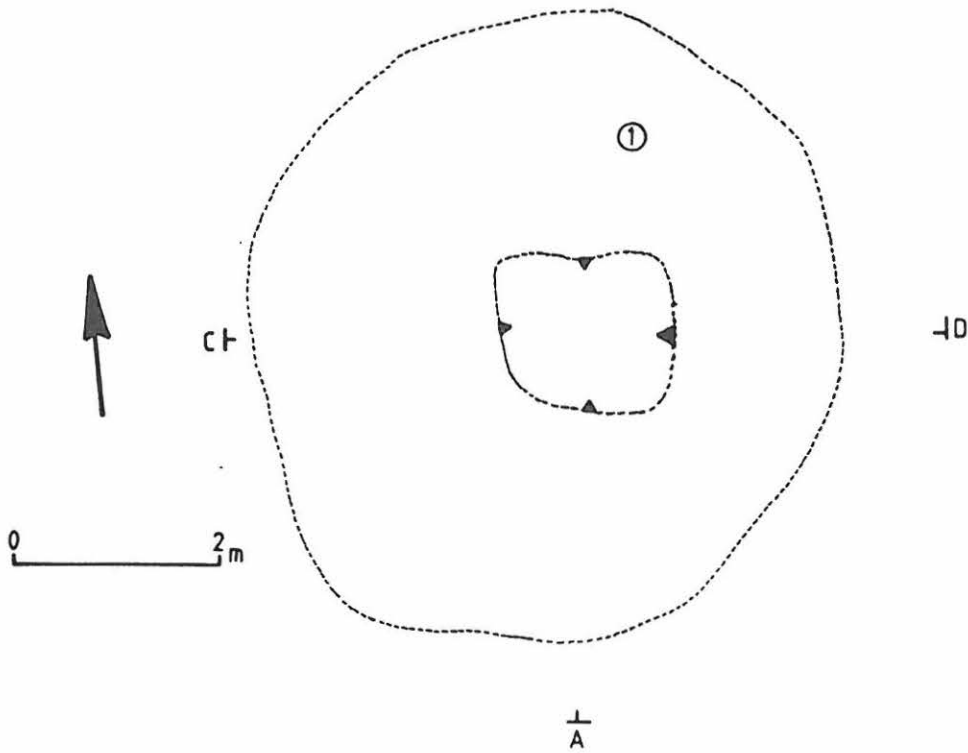
27. Kettukangas

14
z= n. 55 m m.p.y.

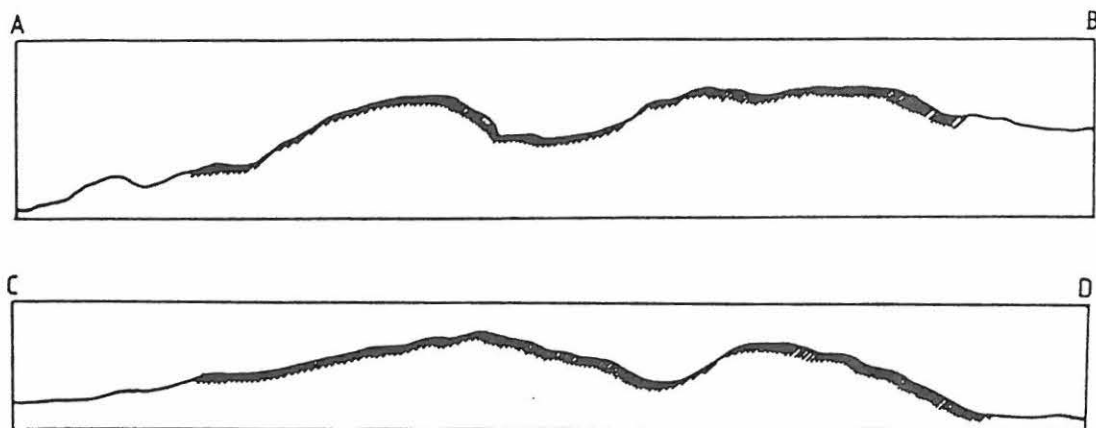
$\frac{B}{T}$

① Pintakasvillisuutta vähän

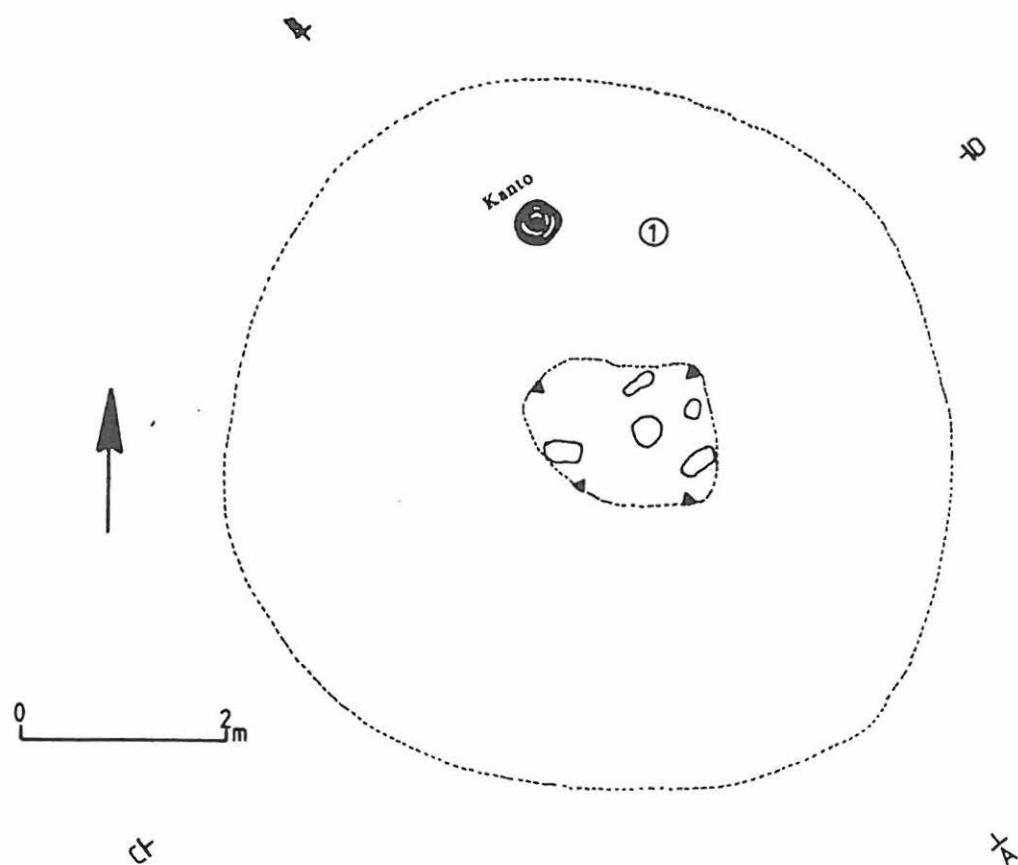

27. Kettukangas

15
z= n. 55 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

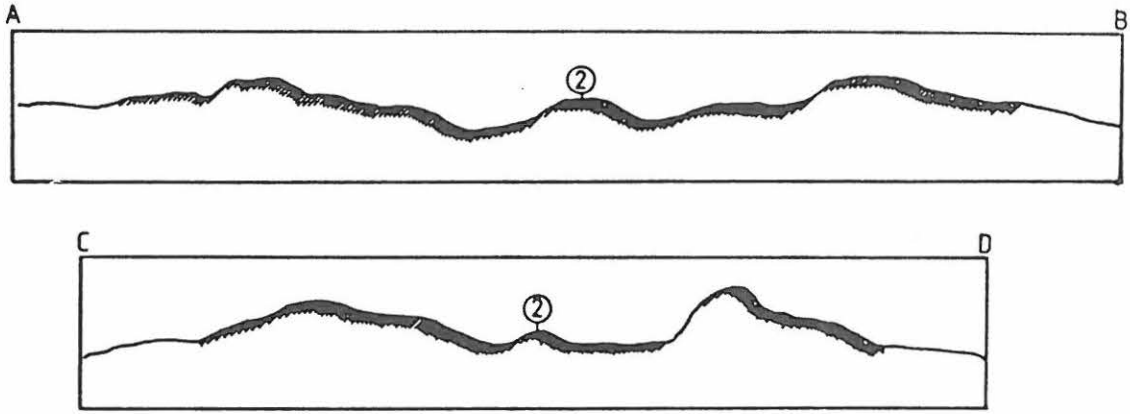
27. Kettukangas

16

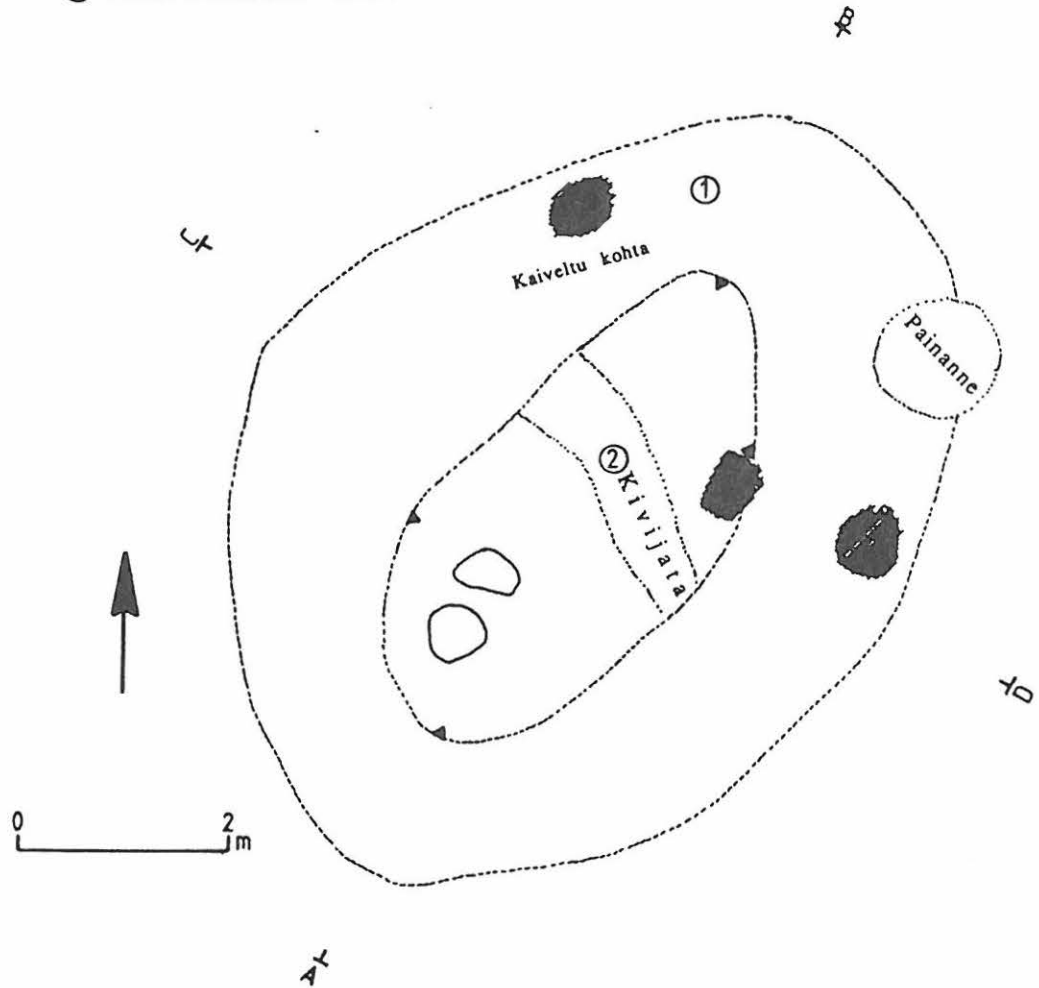
x= 7165, 08

y= 2530, 50

z= n. 57,5 m m.p.y.

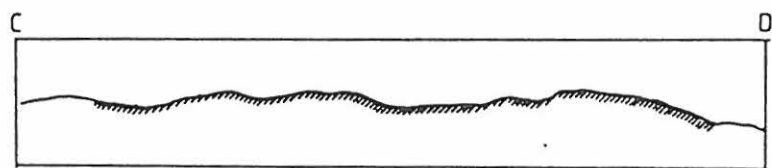
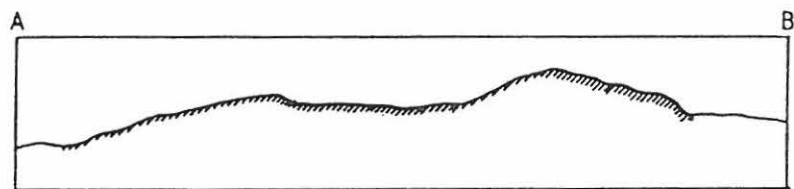

① Pintakasvillisuutta vähän

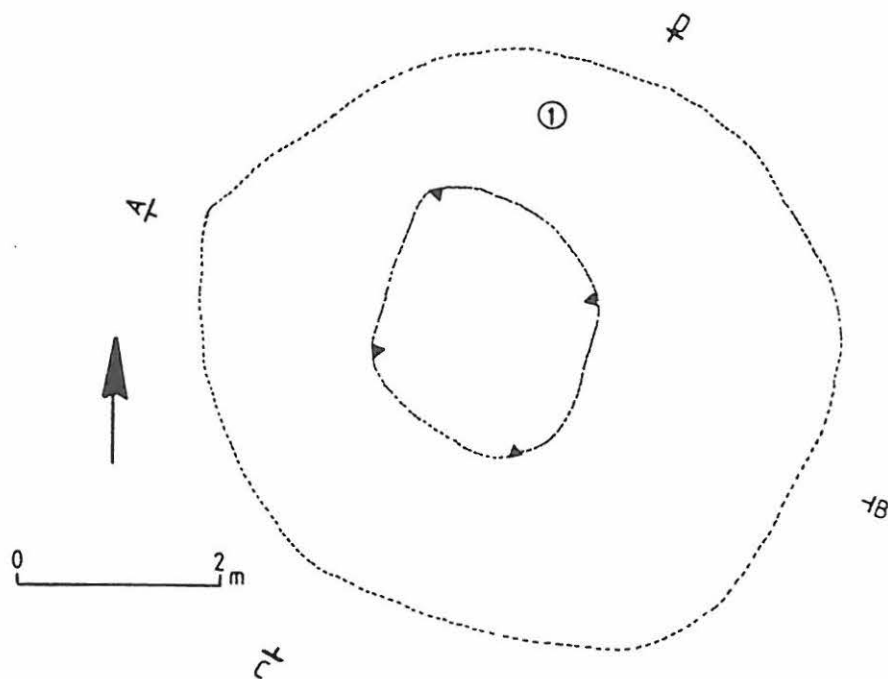

27. Kettukangas

17
z= n. 57,5 m m.p.y.

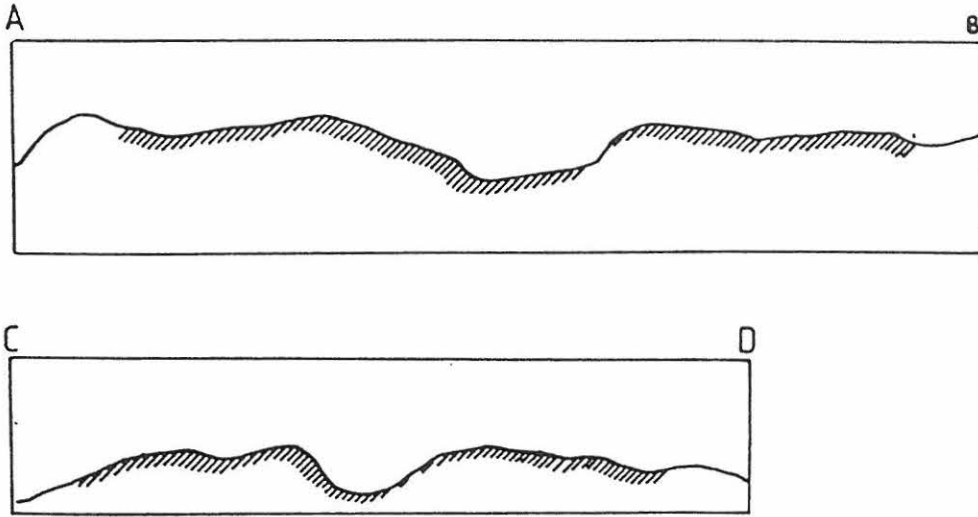

① Pintakasvillisuutta paljon

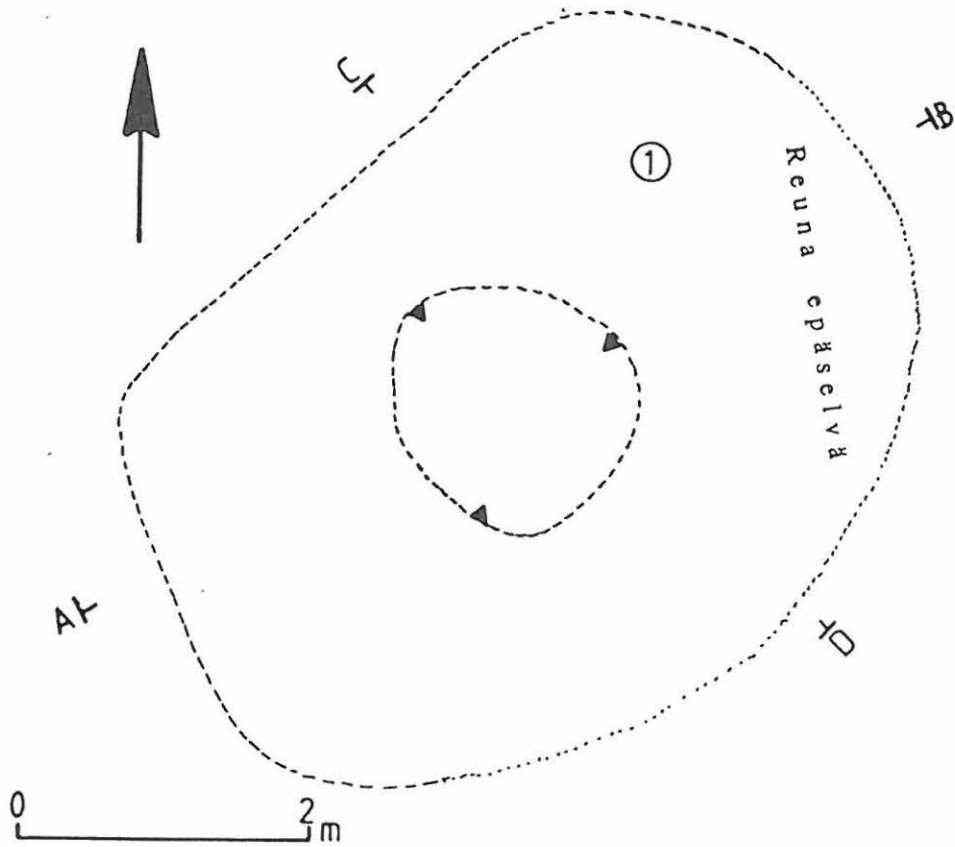

27. Kettukangas

18
z= n. 57,5 m m.p.y.

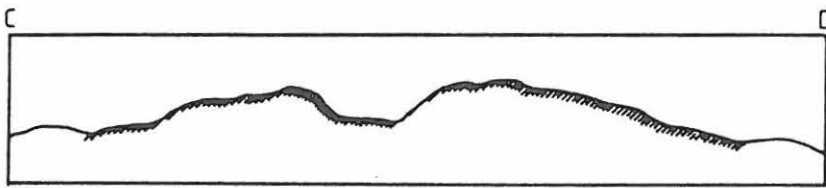
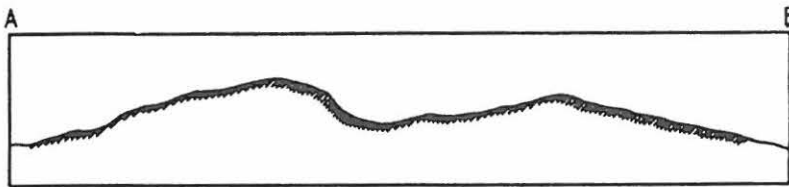

① Pintakasvillisuutta paljon

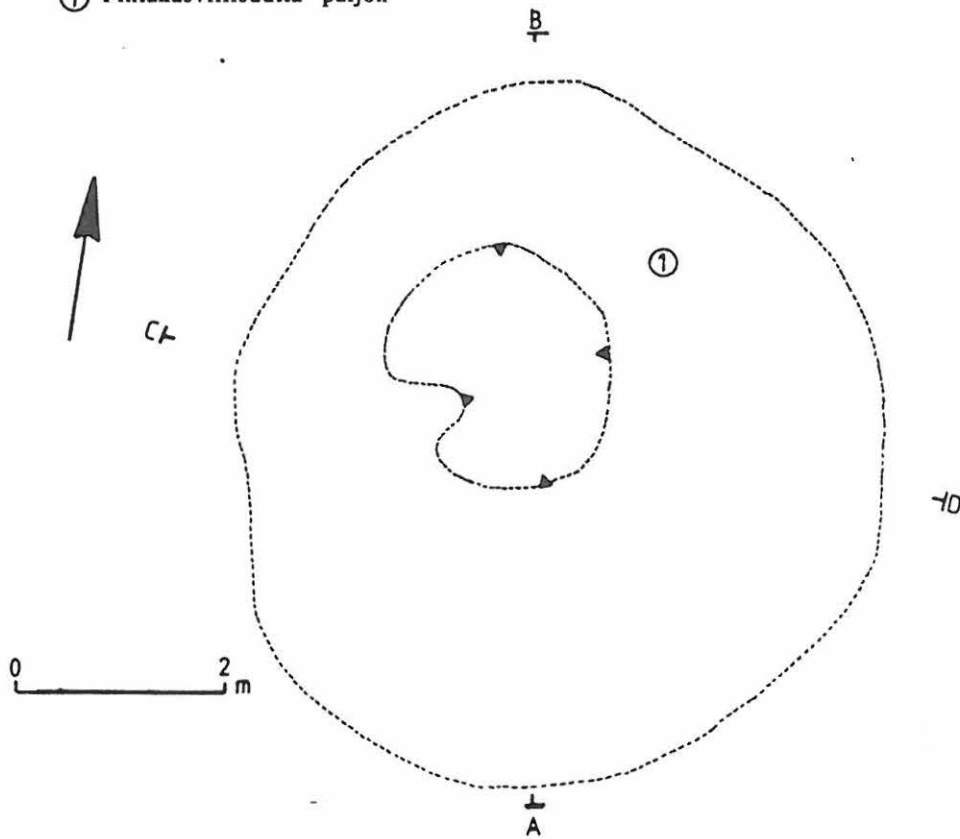

27. Kettukangas

19
z= n. 57,5 m m.p.y.

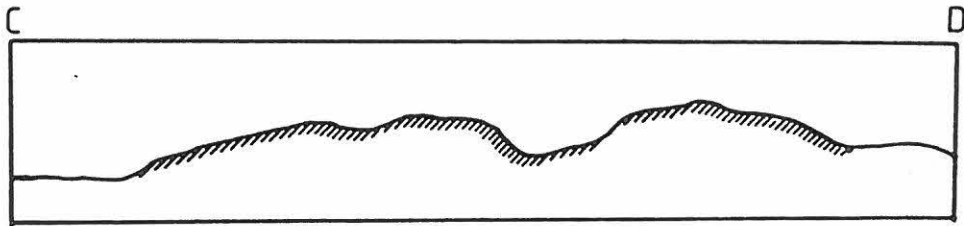
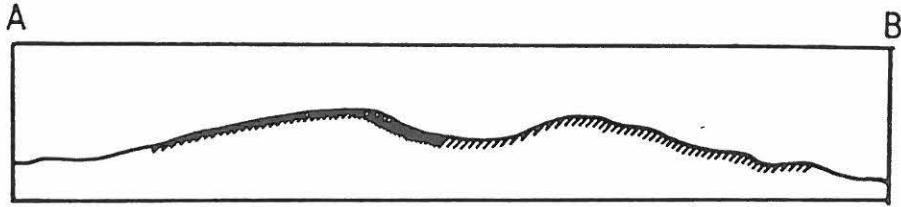
① Pintakasvillisuutta paljon

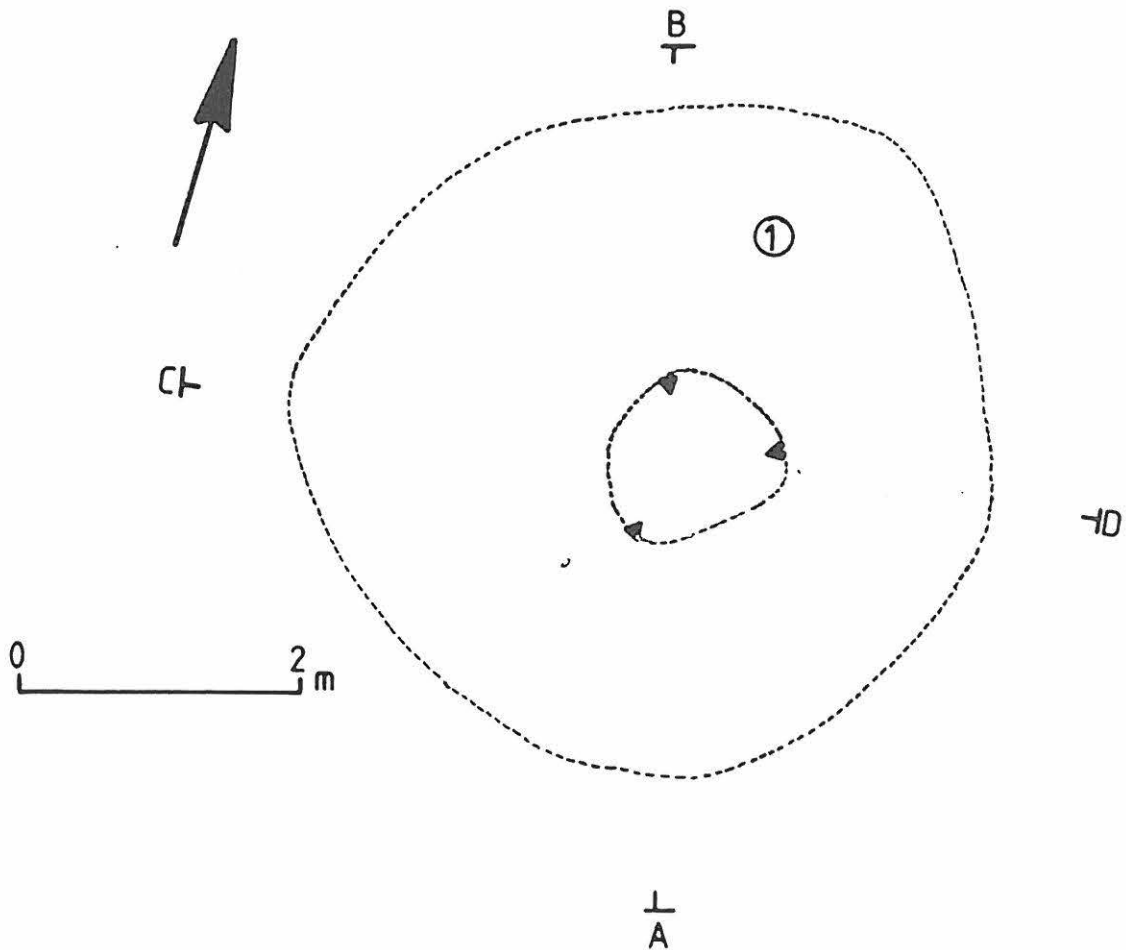
27. Kettukangas

20

z= n. 57,5 m m.p.y.

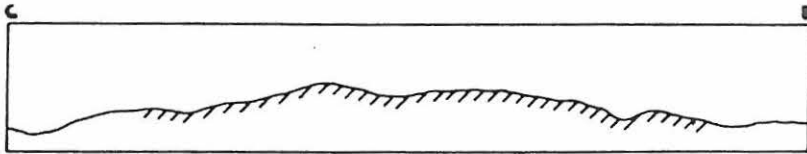
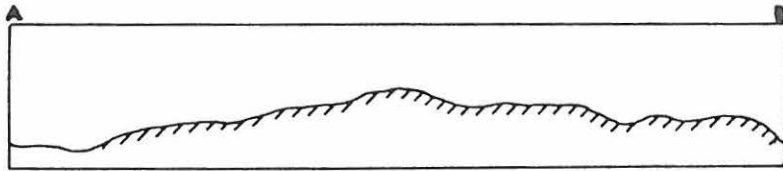
① Pintakasvillisuutta paljon

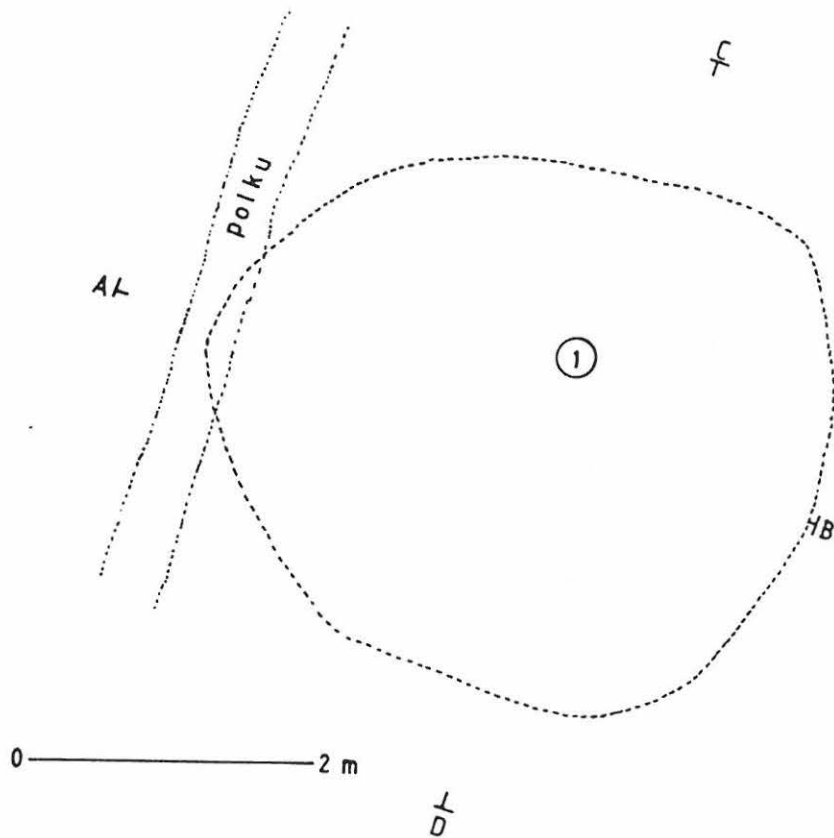
27. Kettukangas

21

z= n. 57,5 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta runsaasti

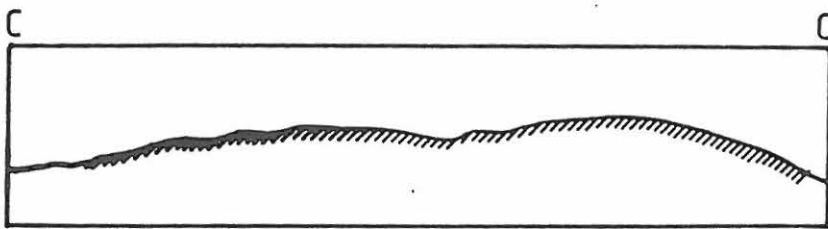
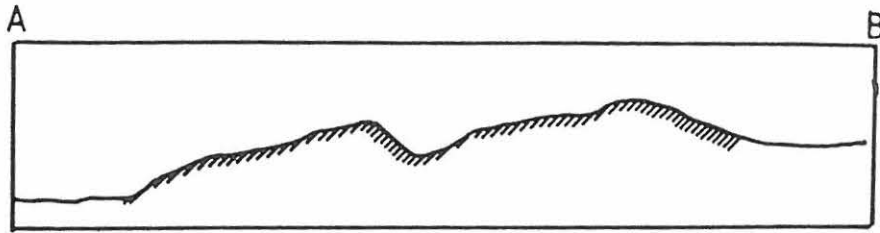
27. Kettukangas

22

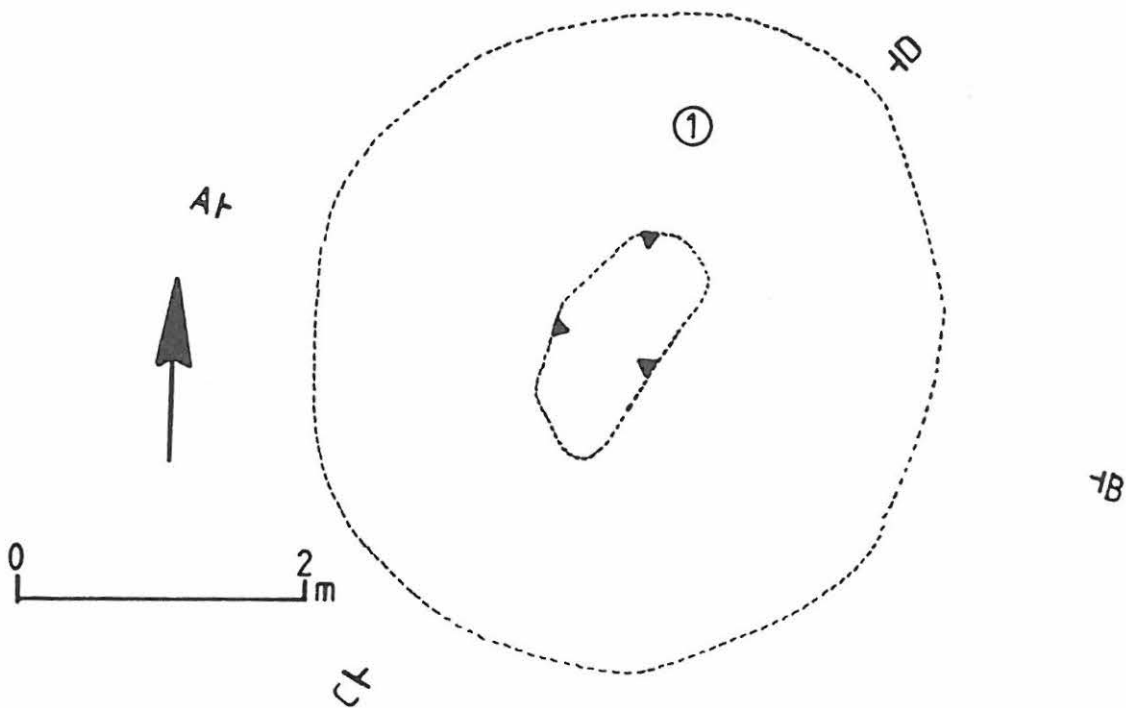
x= 7165, 12

y= 2530, 46

z= n. 57,5 m m.p.y.

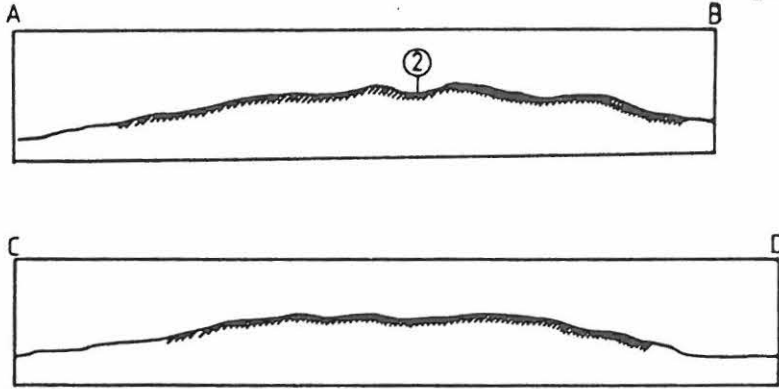

① Pintakasvillisuutta paljon

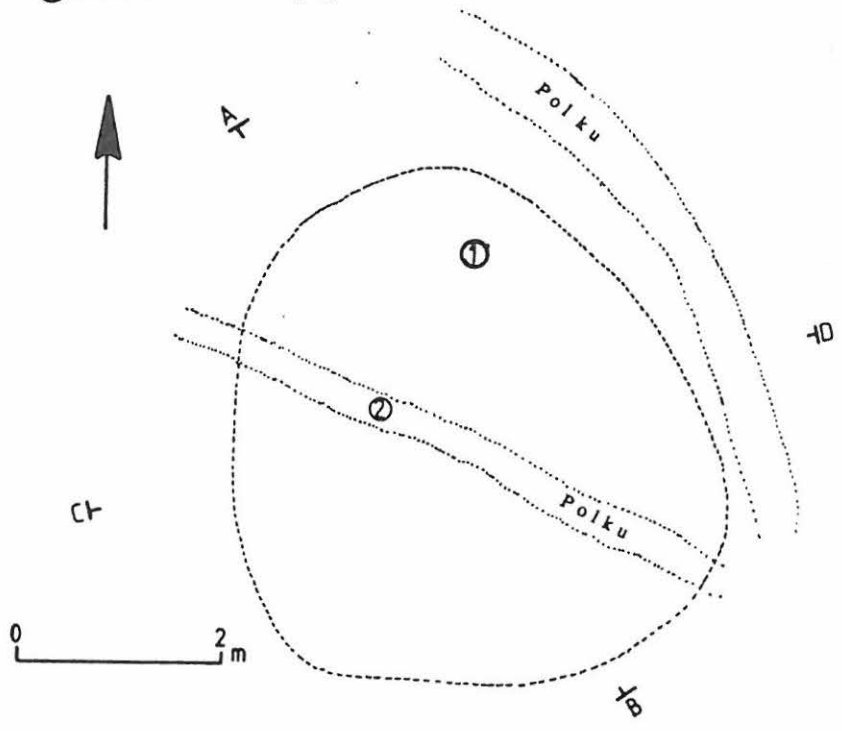

27. Kettukangas

23
z= n. 57,5 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

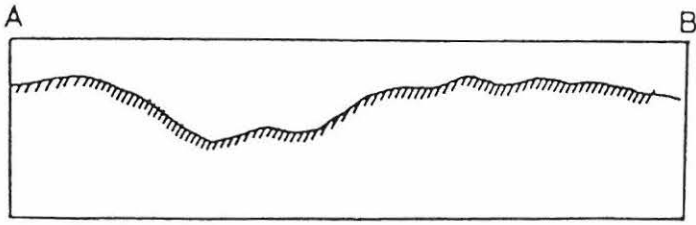
27. Kettukangas

25

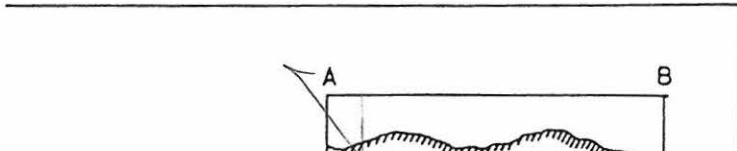
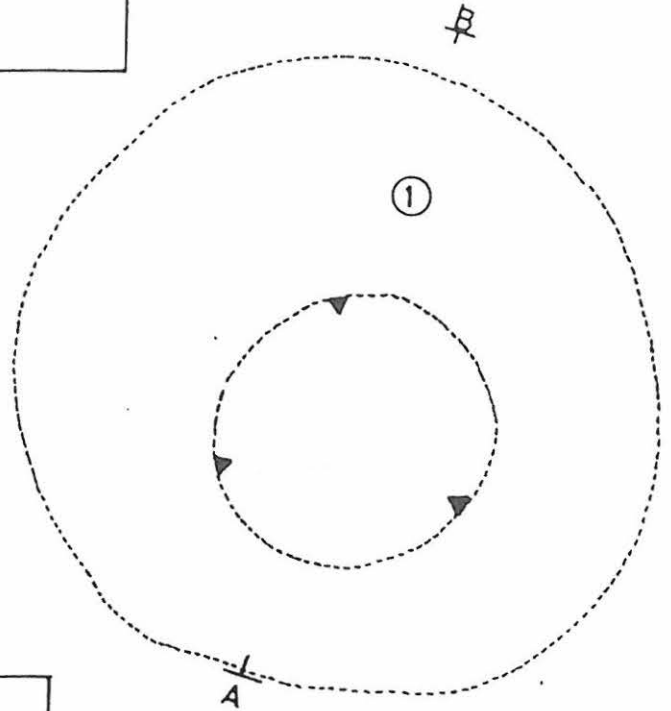
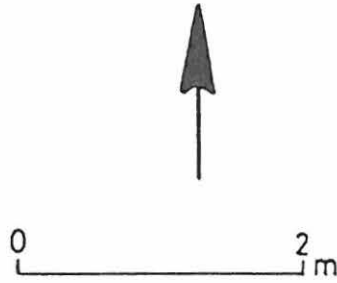
x= n. 7165, 30

y= n. 2530, 55

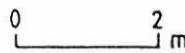
z= n. 52,5-55 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

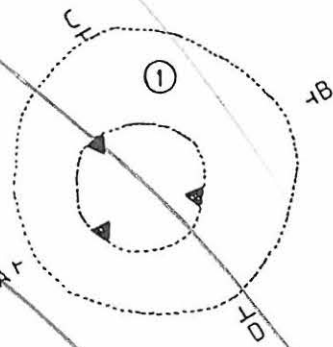

① Pintakasvillisuutta paljon

48. Hautakangas 4

z= n. 70

31. Pirttivaara

1

x= 7161,16
y= 2527,56
z= n. 60 m m.p.y.

PK 244107

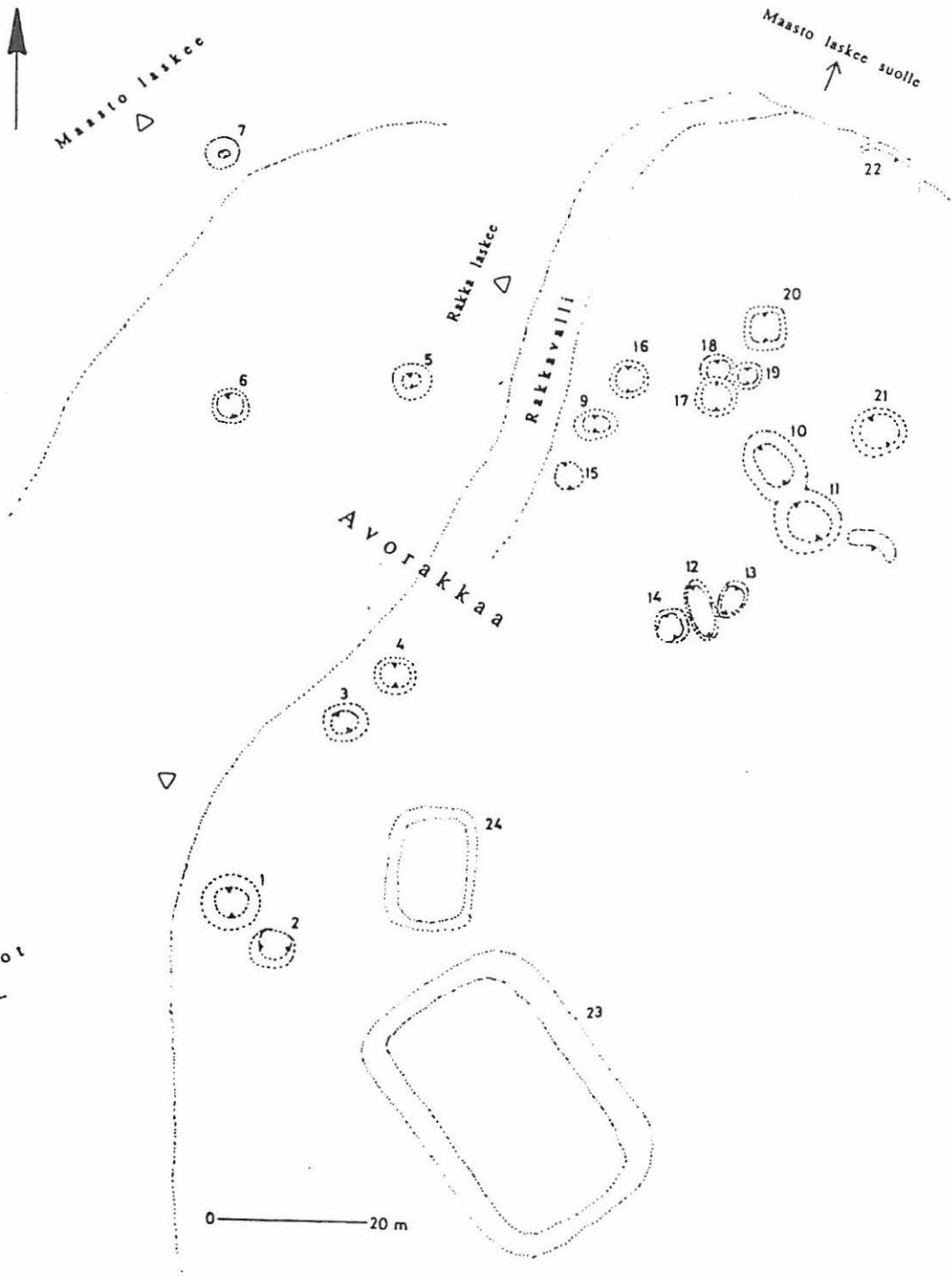
Maasto laskee hakkuuaukealle

Maasto laskee

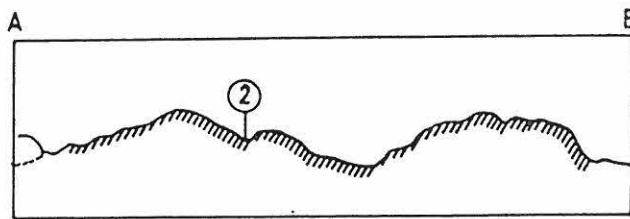

Maasto laskee suolle

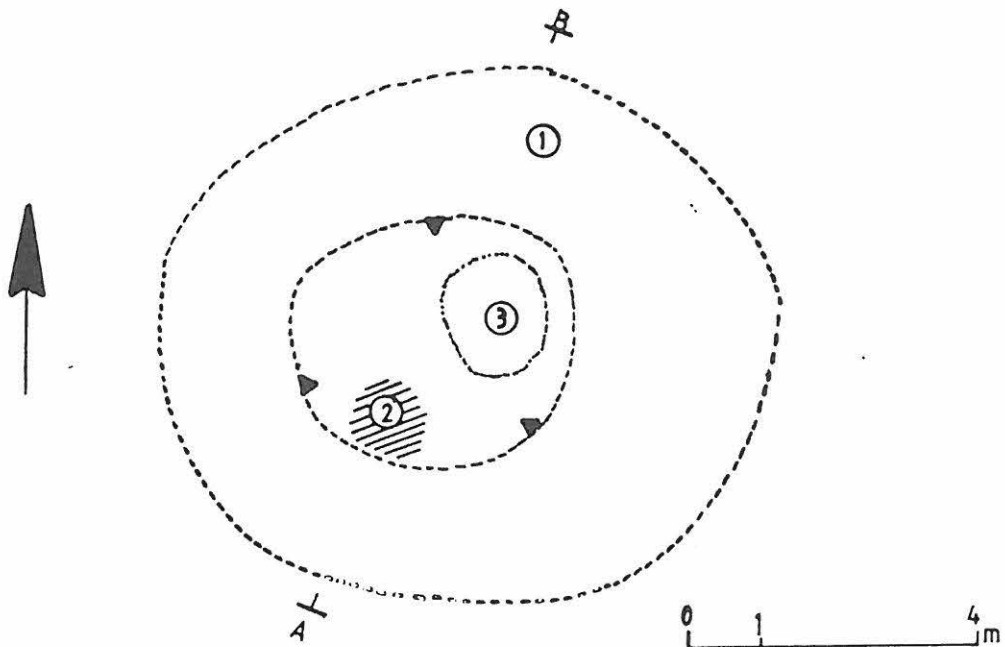

31. Pirttivaara

1
x= n. 7161, 16
y= n. 2527, 54
z= n. 55-57,5 m m.p.y.

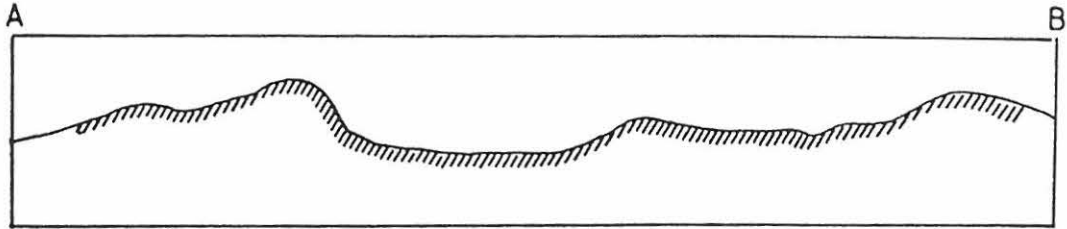

- ① Pintakasvillisuutta vähän
- ③ Kasattujen kivien alue

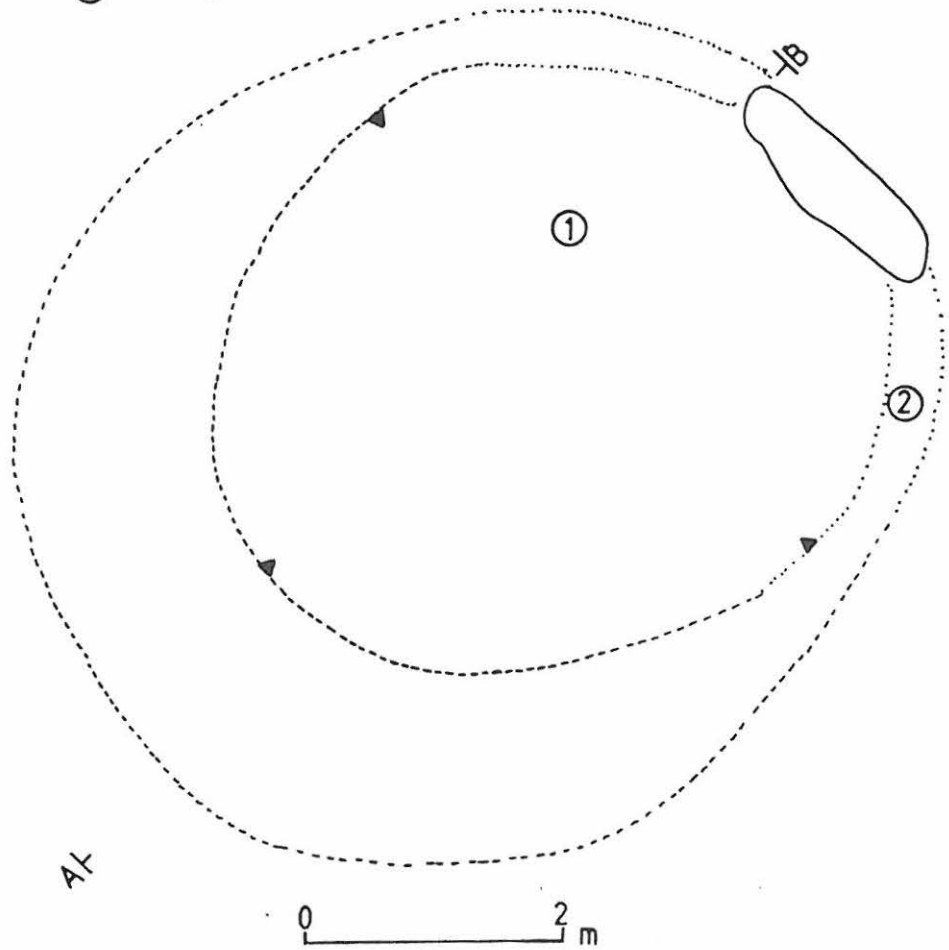

31. Pirttivaara

2
z= n. 55-57,5 m m.p.y.

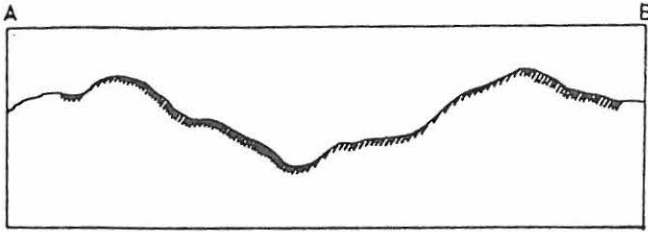
- ① Pintakasvillisuutta vähän
- ② Valli epäselvä

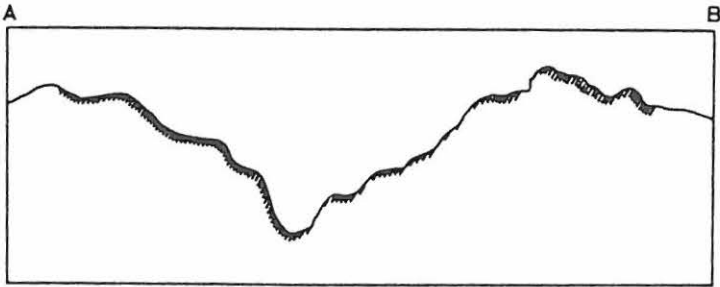
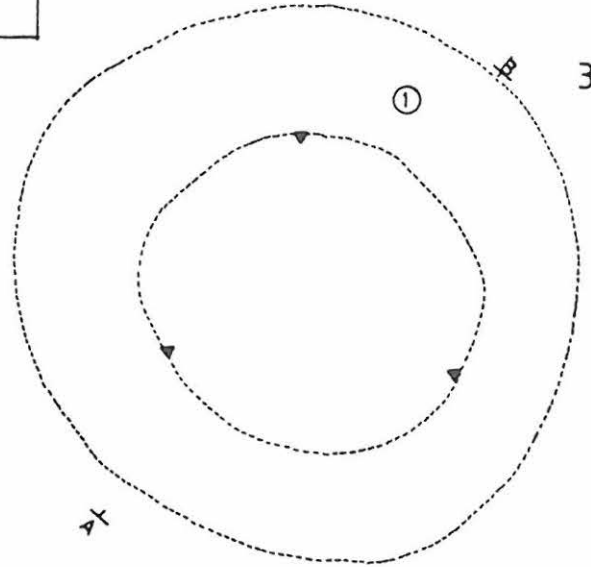
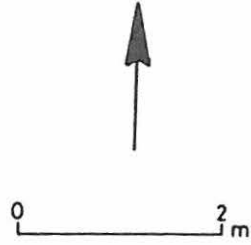
31. Pirttivaara

3-4

z = n. 55-57,5 m m.p.y.

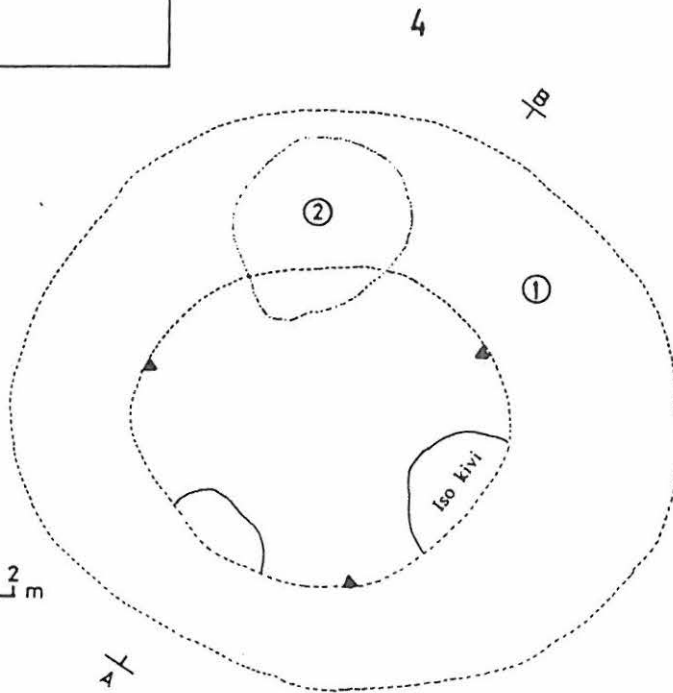

① Pintakasvillisuutta vähän

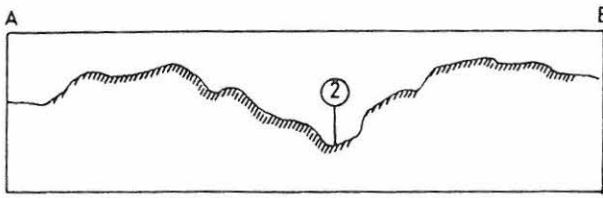
① Pintakasvillisuutta vähän

② Liikuteltuja kiviä

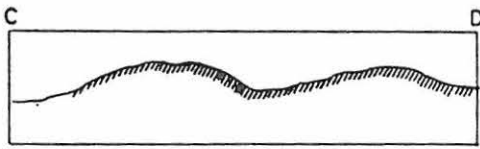
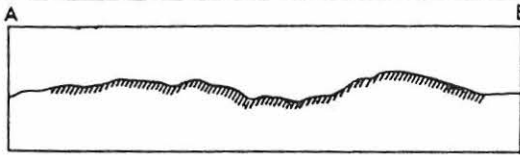
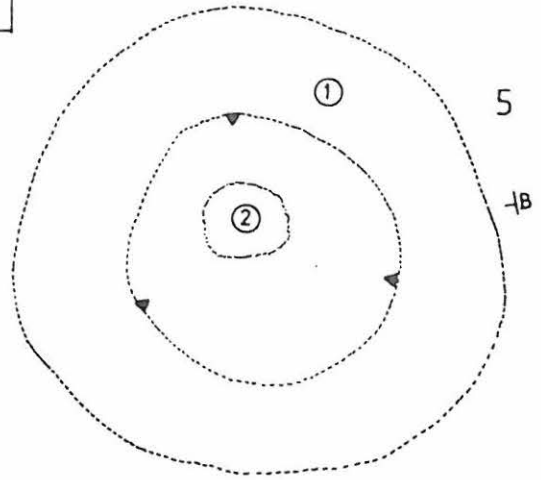

31. Pirttivaara

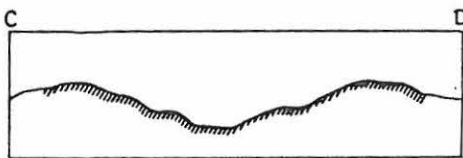
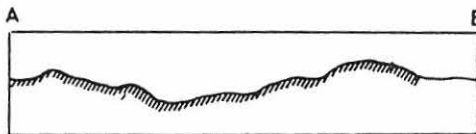
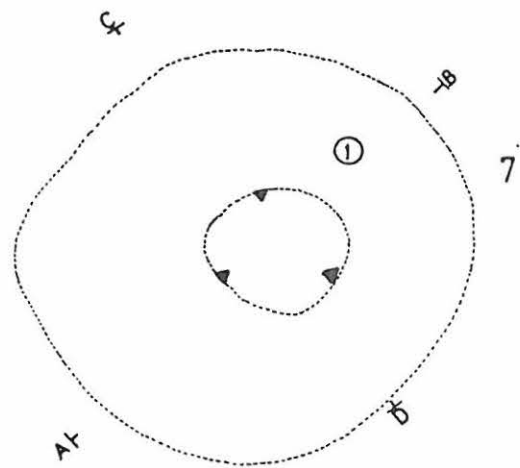
5 ja 7-8
z= n. 50-55 m m.p.y.

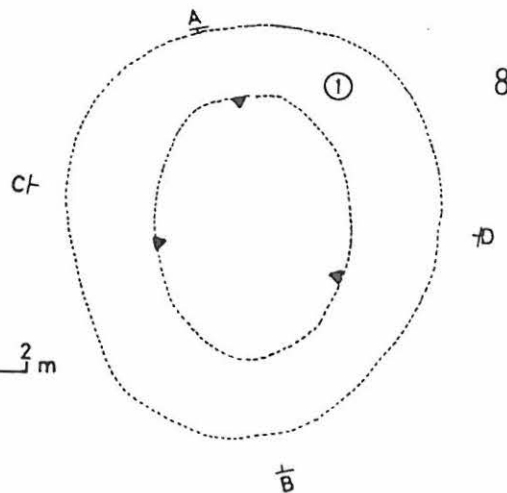
① Pintakasvillisuutta vähän

① Pintakasvillisuutta melko paljon

① Pintakasvillisuutta paljon

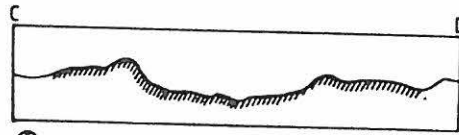
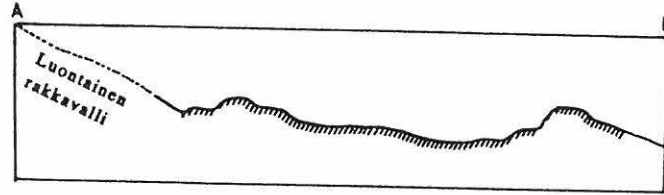
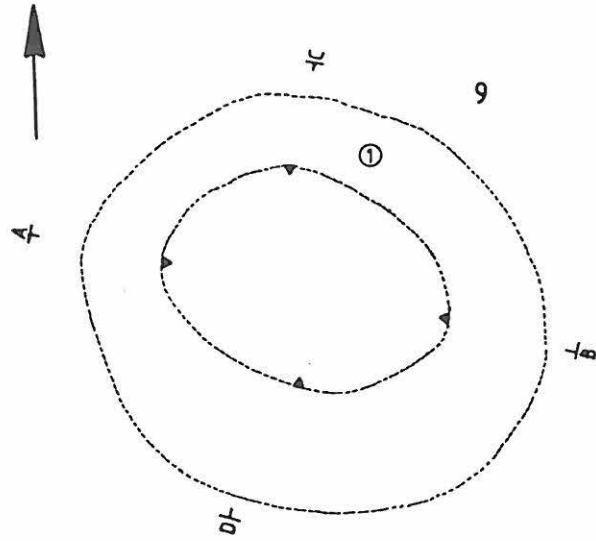

0 2 m

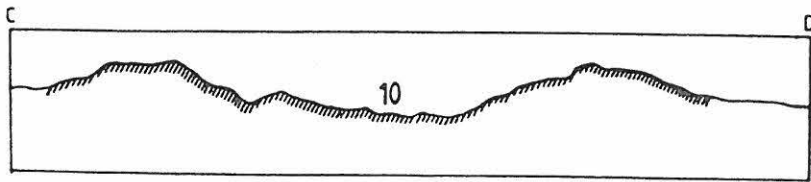
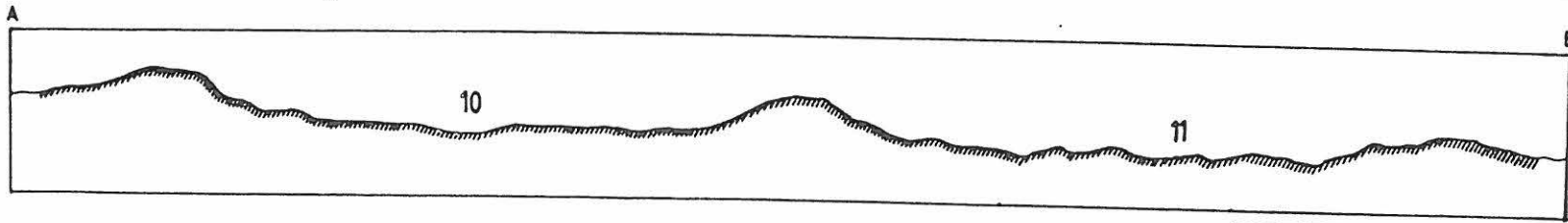
31. Pirttivaara

9-11

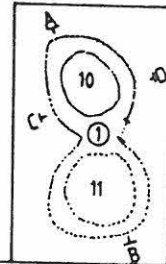
z= n. n. 55-57,5 m m.p.y.

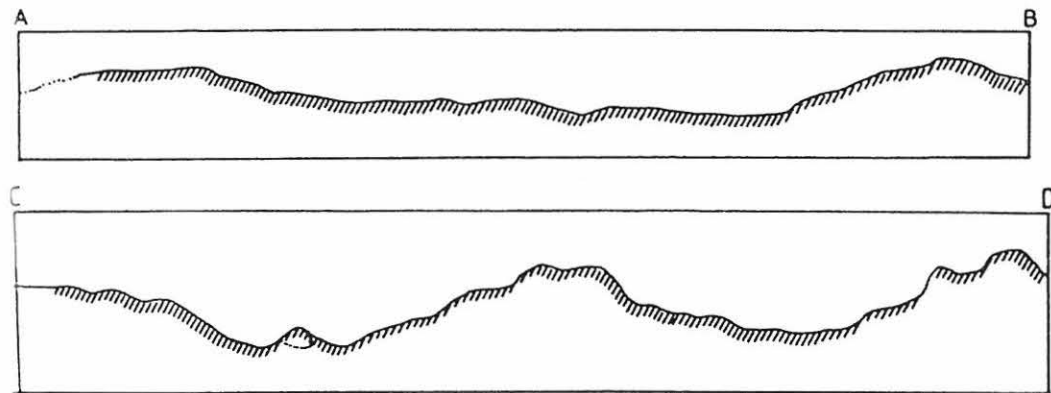

① Pintakasvillisuutta vähän

0 2 m

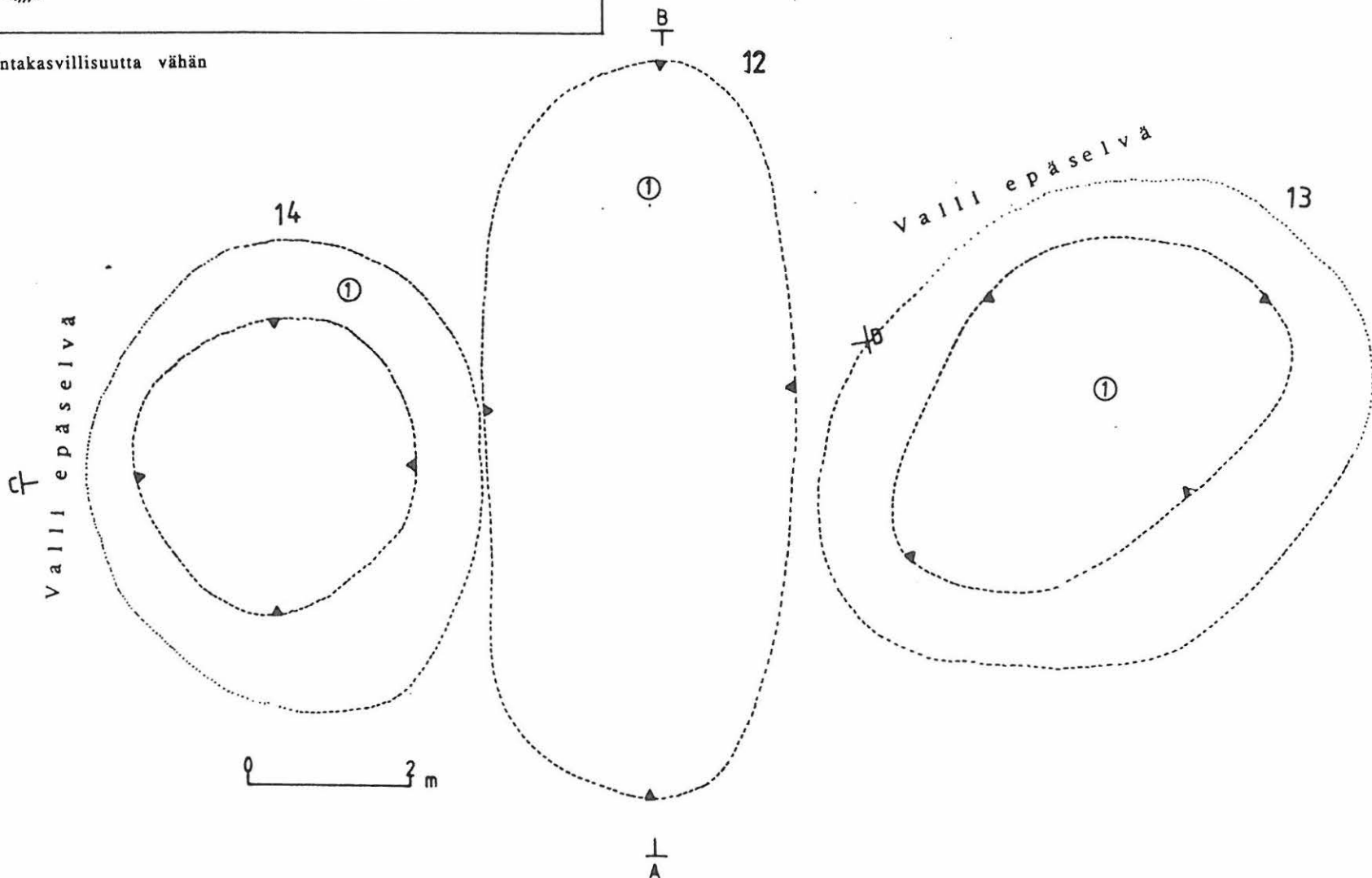

① Pintakasvillisuutta vähän

31. Pirttivaara

12-14

z = n. 55-57,5 m m.p.y.

35

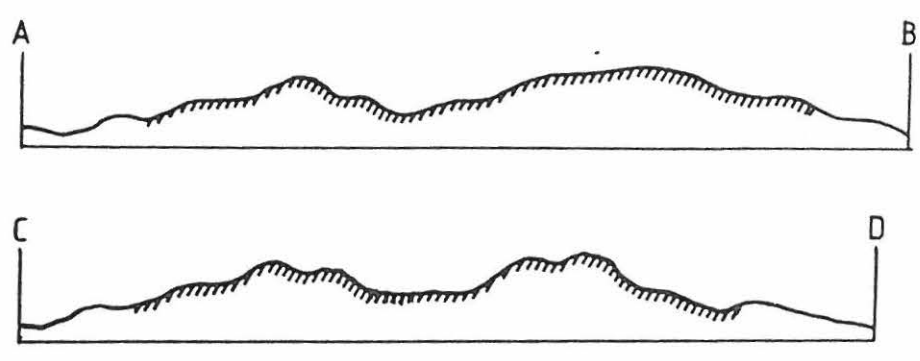
35. Hautakangas 1

1 PK 2441 10

x= 7164, 24

y= 2531, 45

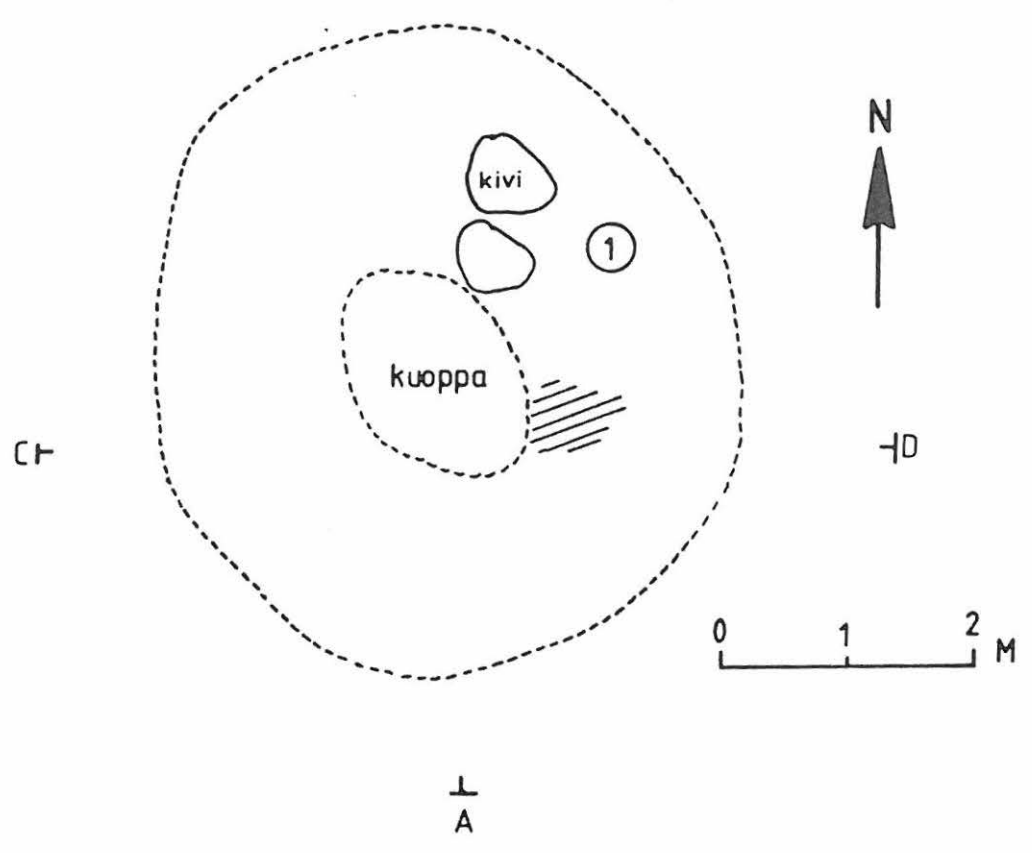
z= n. 62,5 m m.p.y.

B
T

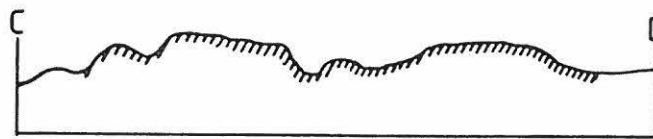
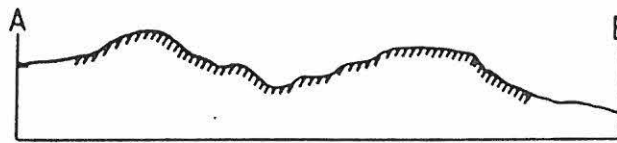
① pintakasvillisuutta paljon

/// kaiveltu alue

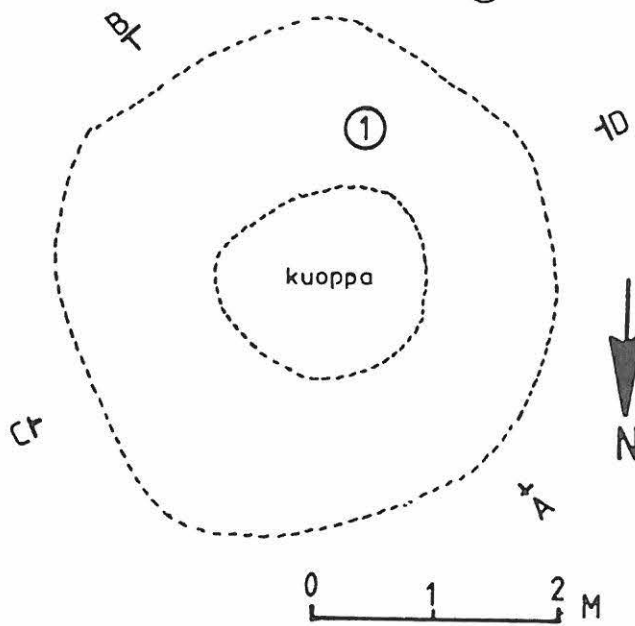

35. Hautakangas 1

2
z= n. 62,5 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

34

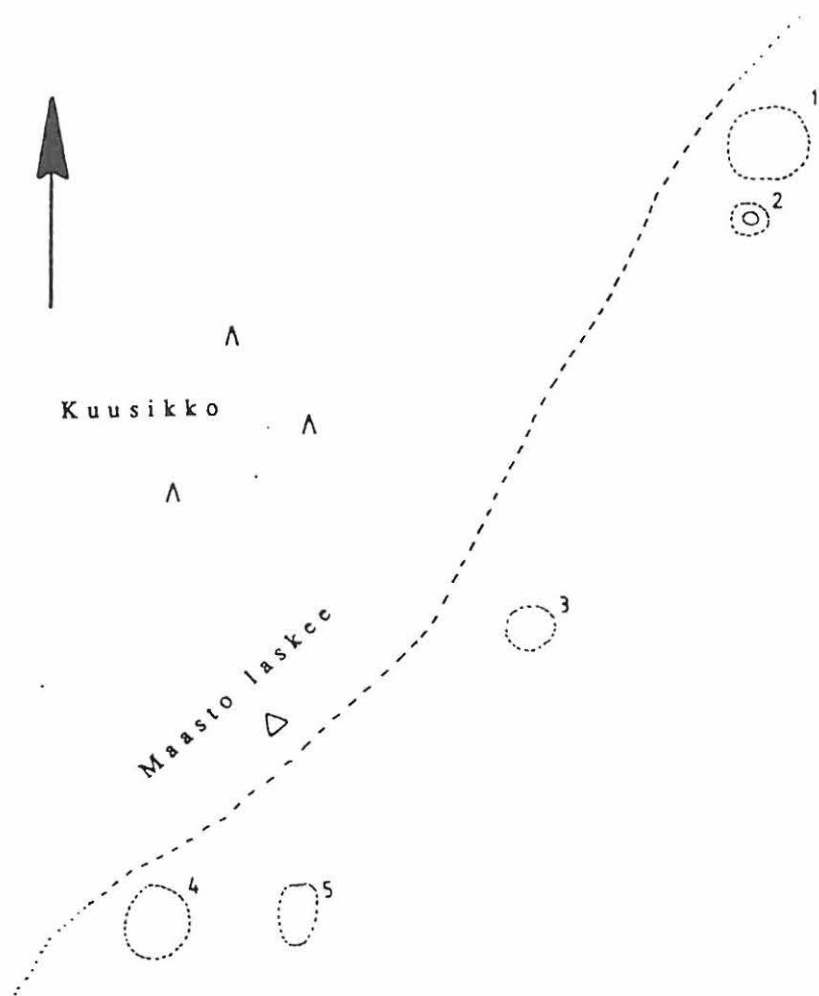
36. Hautakangas 2

PK 244110

x= 7164,38

y= 2531,65

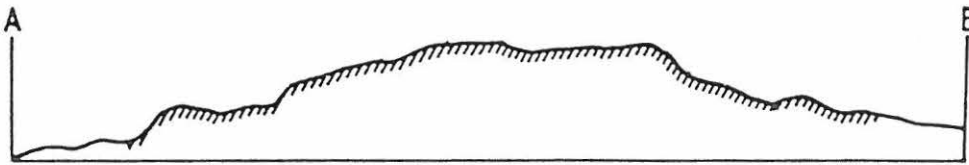
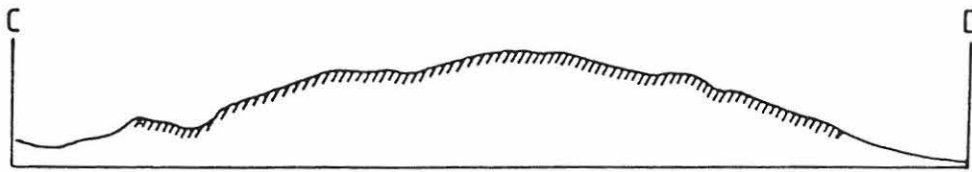
z= n. 62,5 m m.p.y.

0 ————— 20 m

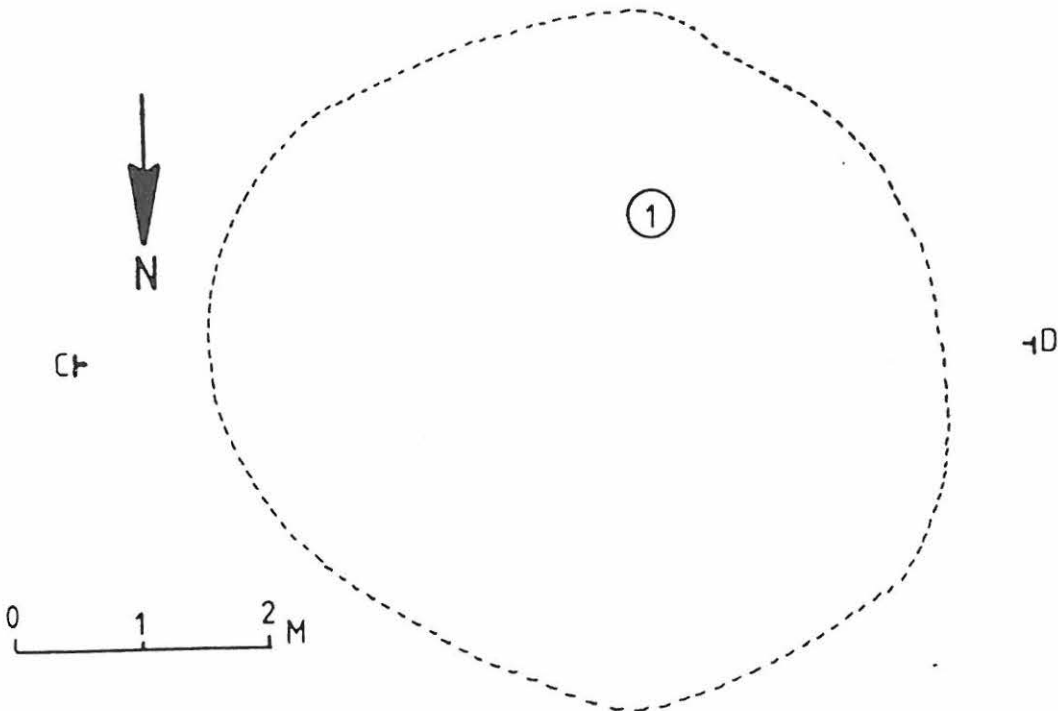
36. Hautakangas 2

1
x= 7164,38
y= 2531,65
z= n. 62,5 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

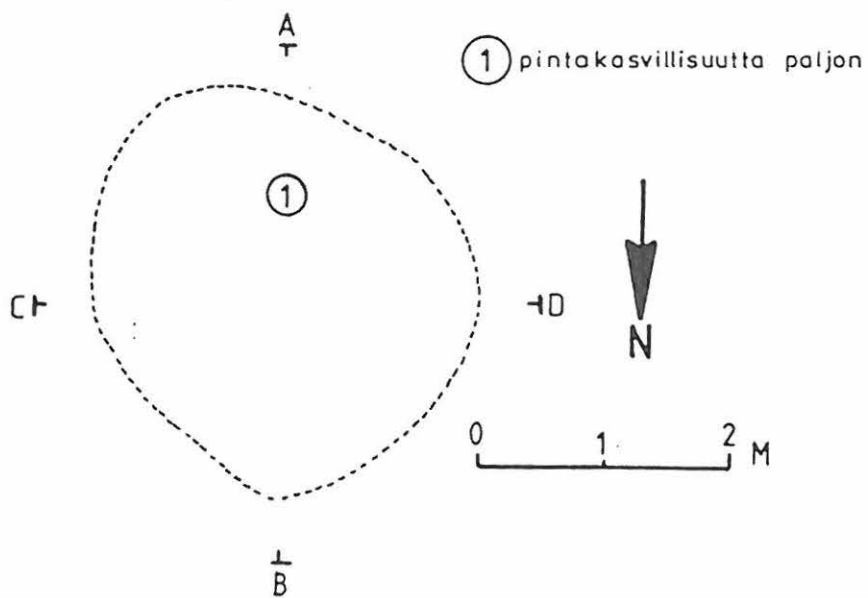
B
T

A

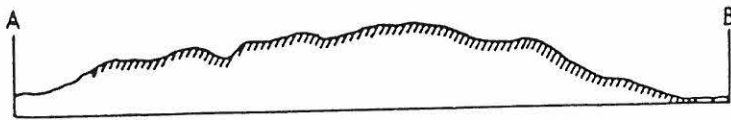
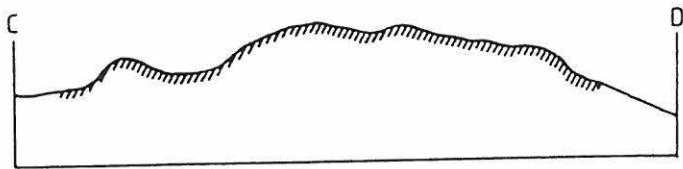
36. Hautakangas 2

3
z = n. 62,5 m m.p.y.

36. Hautakangas 2

4
z= n. 62,5 m m.p.y.

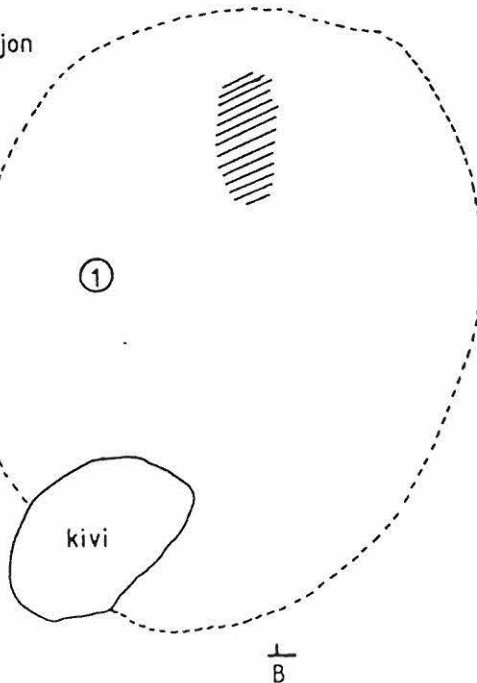
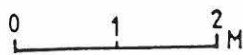
A
T

- /// kaivettu alue
- ① pintakasvillisuutta paljon

C+

-10

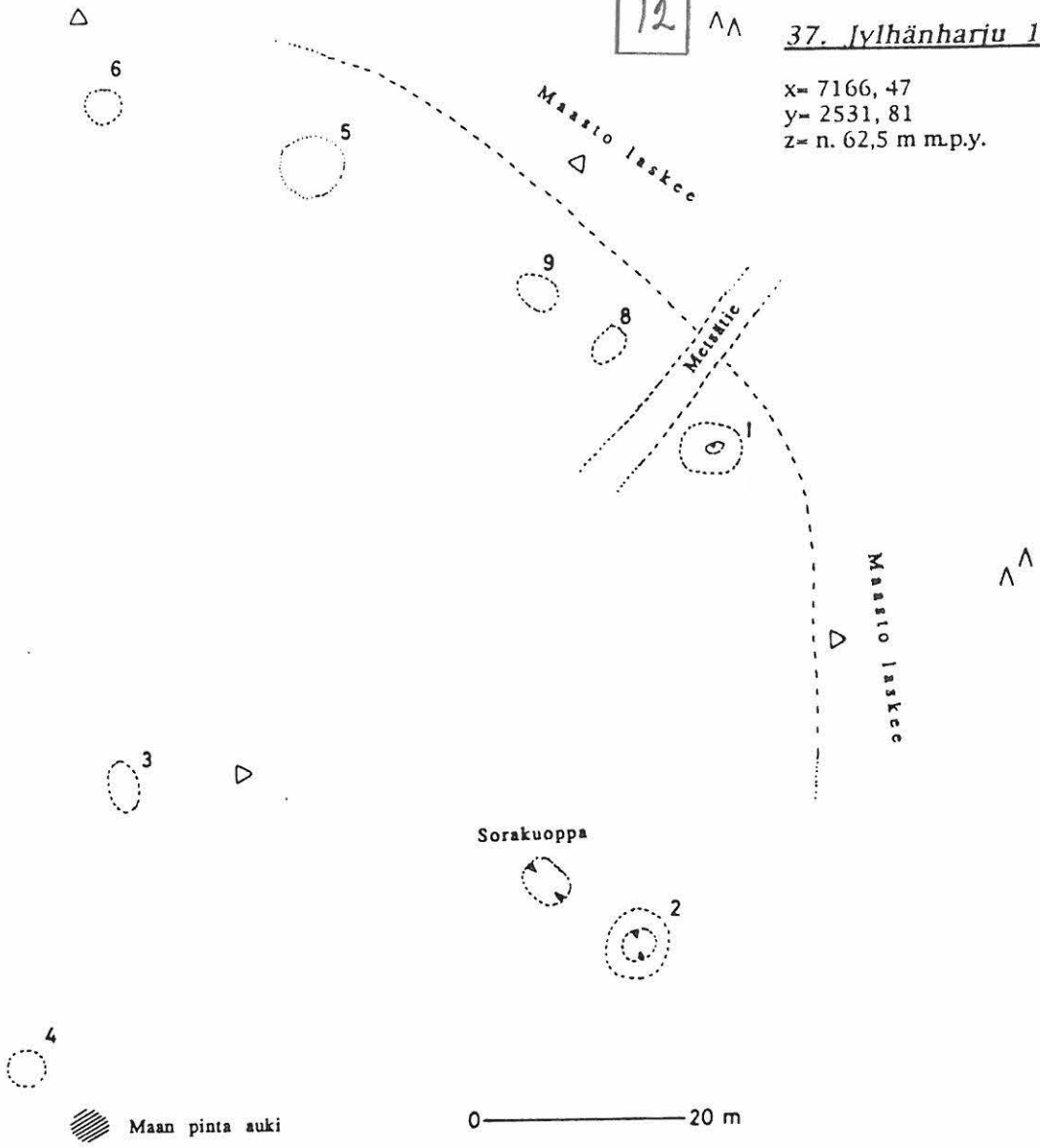

PK 244110

12 ^ ^

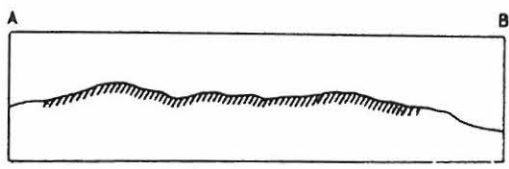
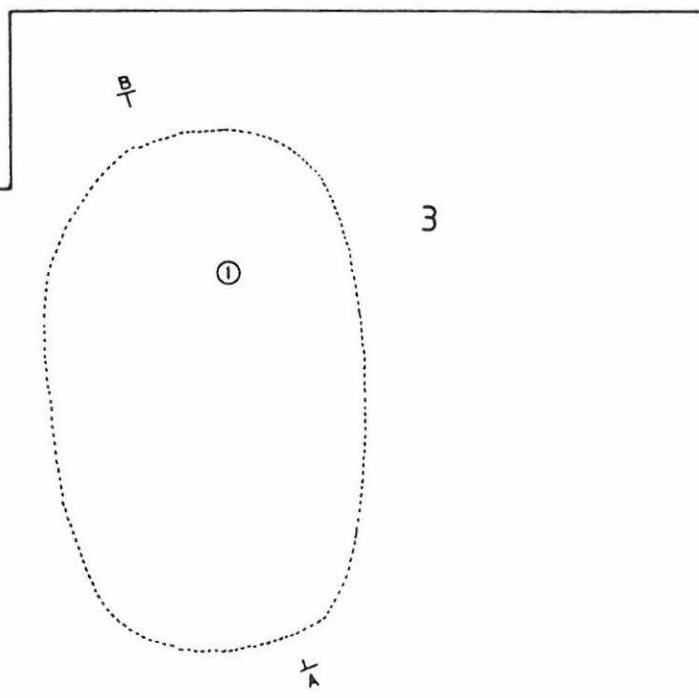
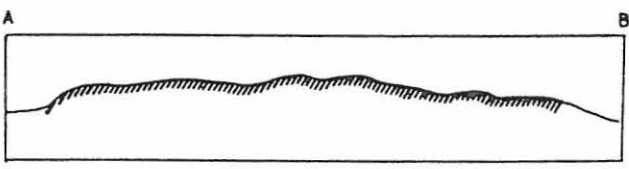
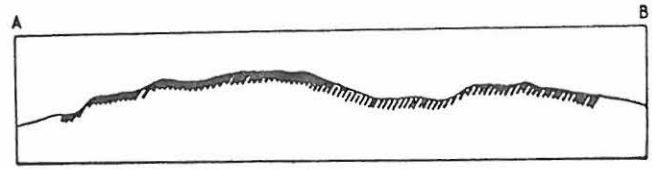
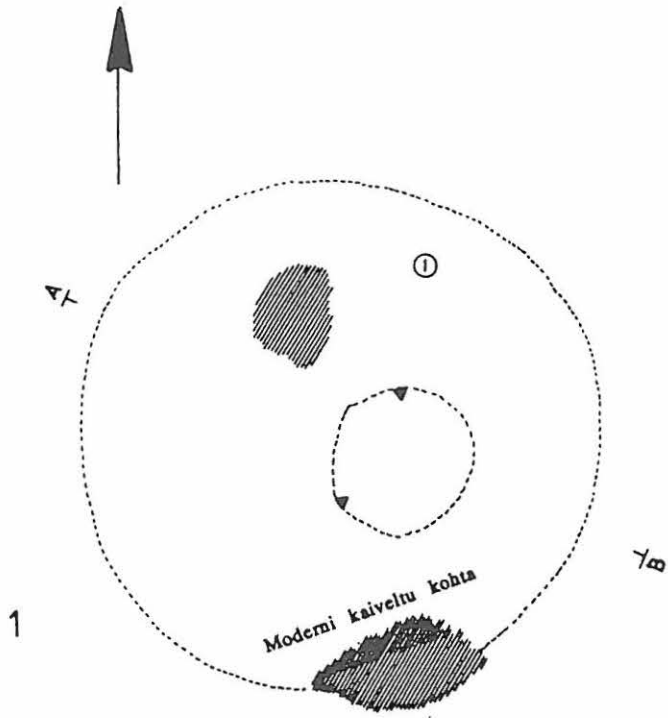
37. Jylhänharju 1

x= 7166, 47
y= 2531, 81
z= n. 62,5 m m.p.y.

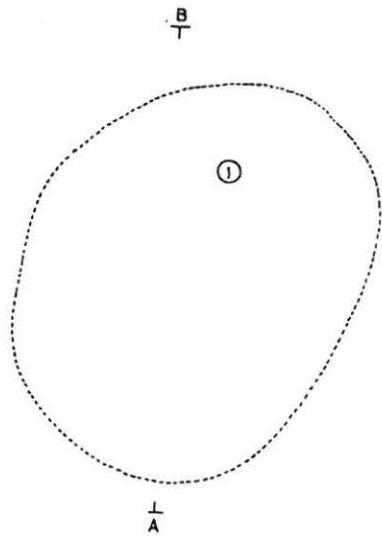

37. Jylhänharju 1

1, 3 ja 8
z= n. 60-62,5 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

25

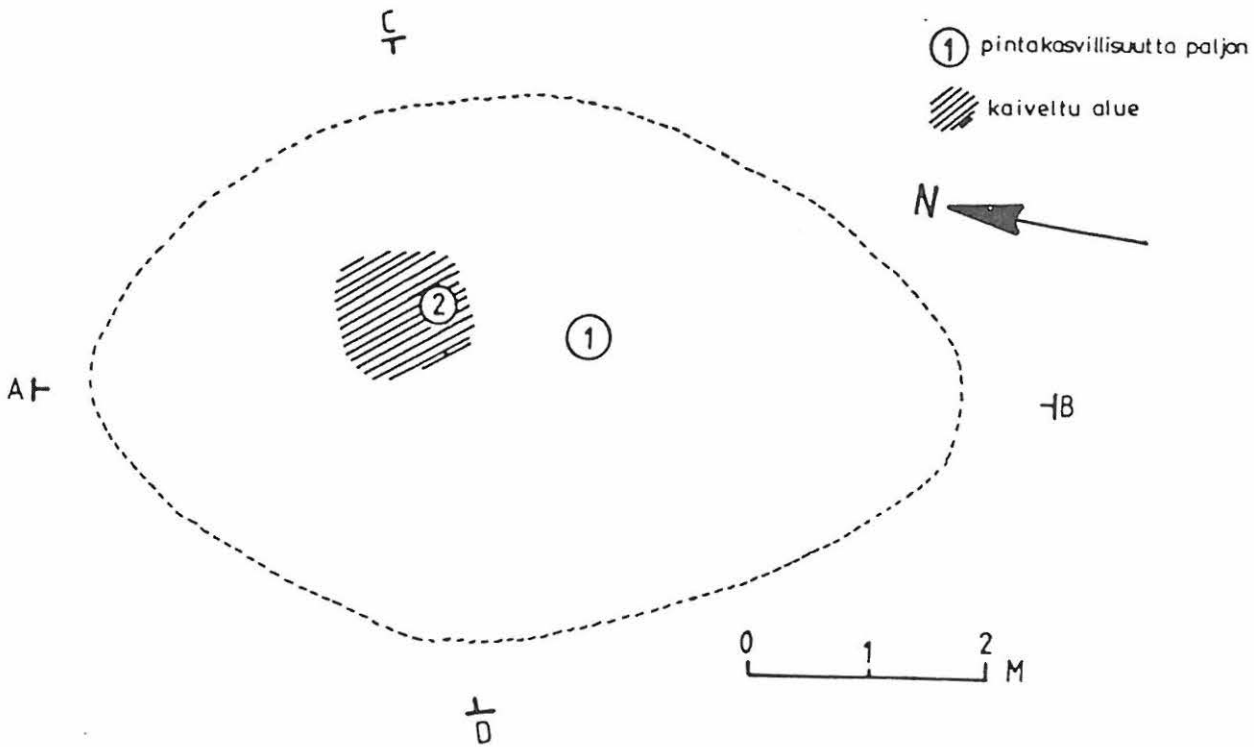
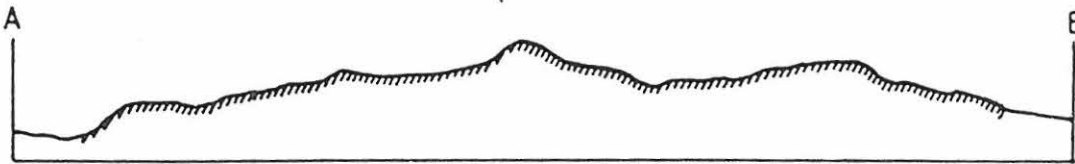
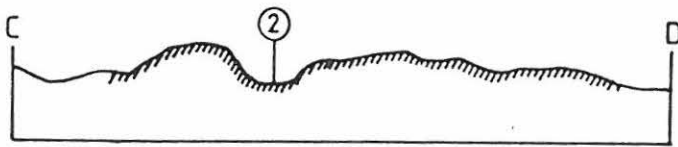
40. Nuutinkangas

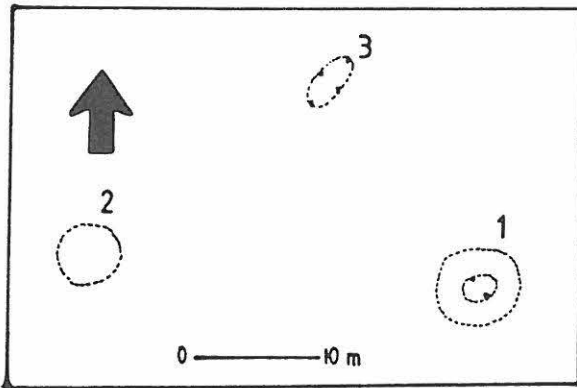
PK 244167

x= 7162, 60

y= 2529, 82

z= n. 65 m m.p.y.

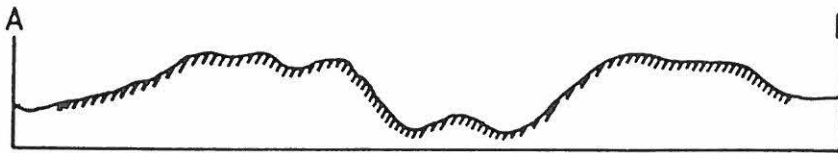
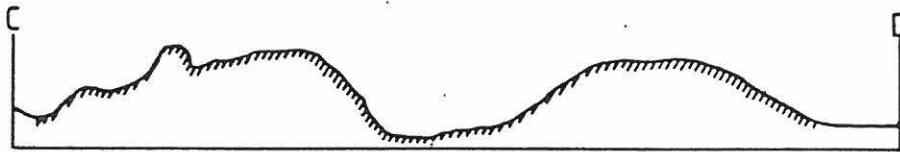

41. Kiesuksenkangas

3

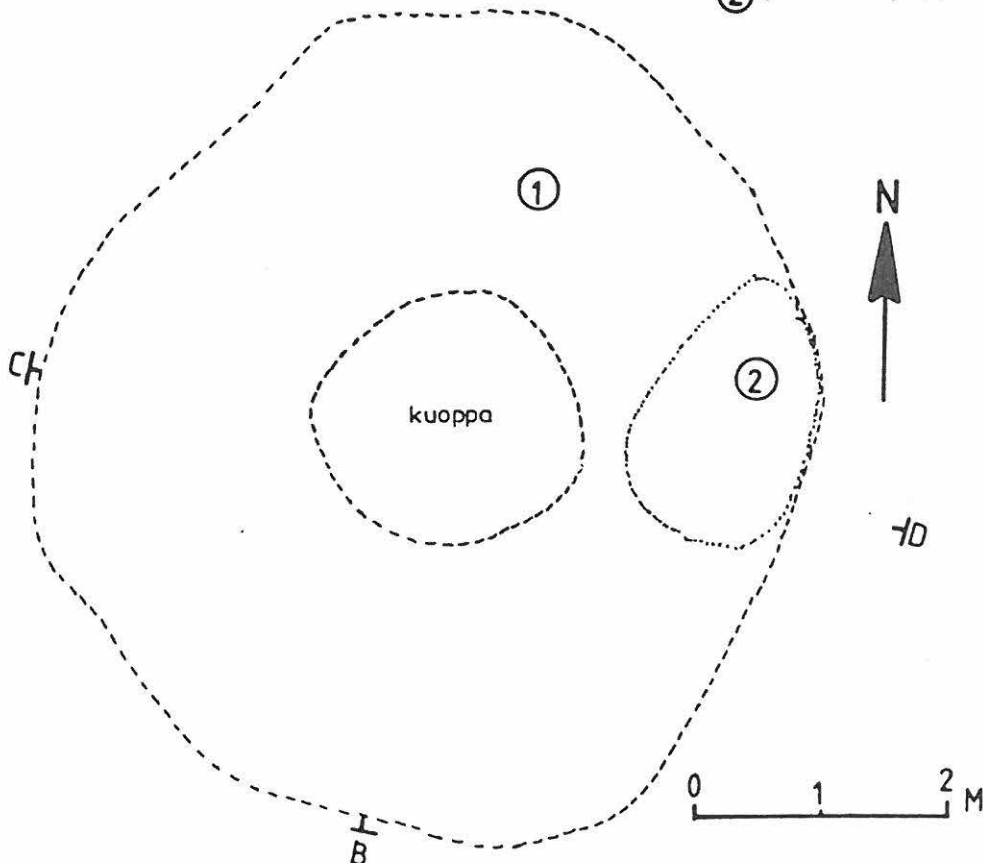
PK 244110

1
 x= 7164, 34
 y= 2530, 80
 z= n. 65 m m.p.y.

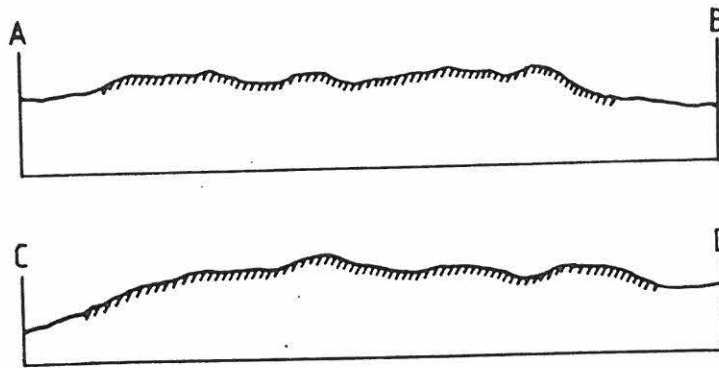

A
T

- ① pintakasvillisuutta vähän
- ② pikkukiveyksen alue

41. KIESUKSENKANGAS
2
z = n. 65 m m.p.y.

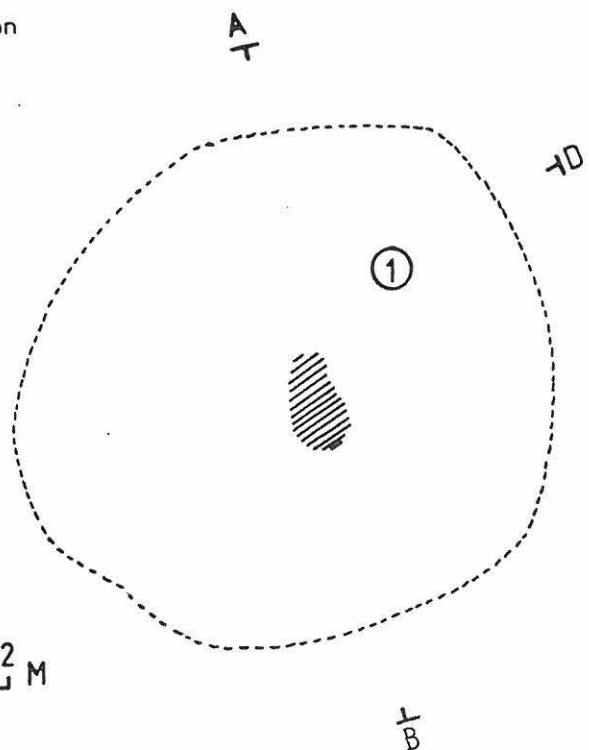

① pintakasvillisuutta paljon

▨ matala painanne

CT

42. Hautakangas 3

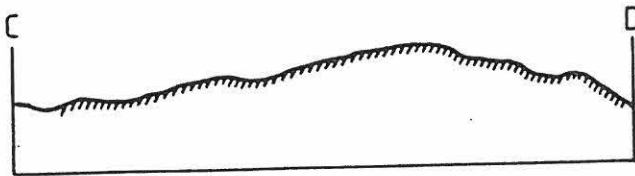
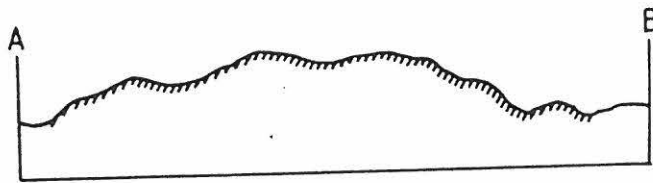
33

PK 244/90

x= 7164, 61

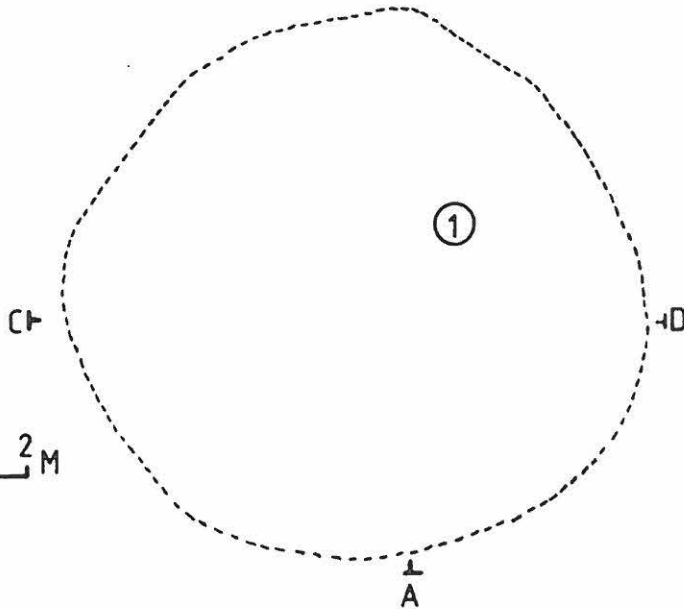
y= 2531, 70

z= n. 65 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

B
↓

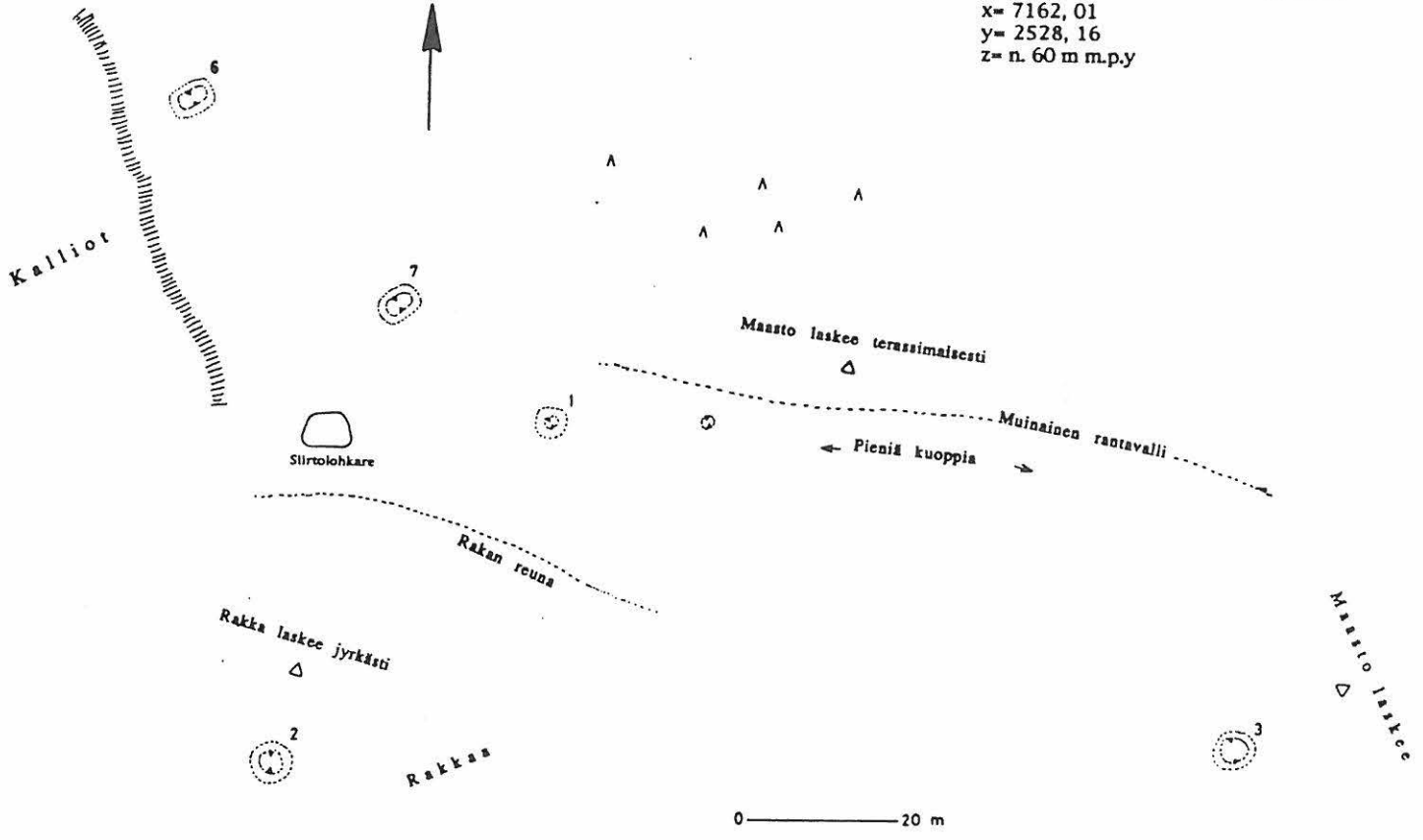

PK 244107

43. Laivavaara 2

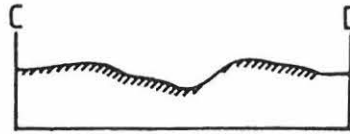
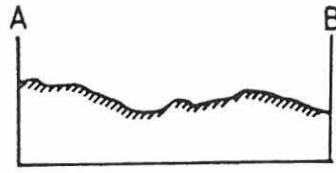
2

x= 7162, 01
y= 2528, 16
z= n. 60 m m.p.y

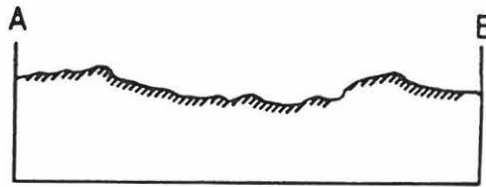
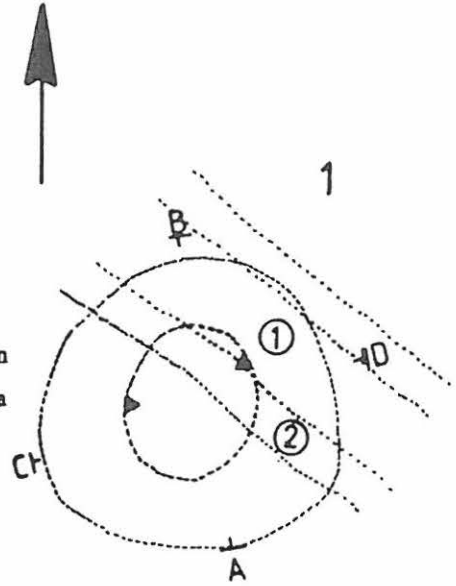

43. Laivavaara 2

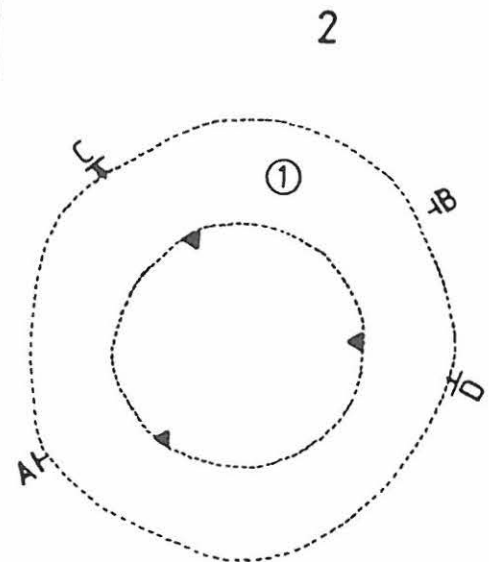
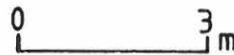
1-2
z= n. 55-60 m m.p.y

- ① Pintakasvillisuutta paljon
- ② Metsäkoneen pyörän ura

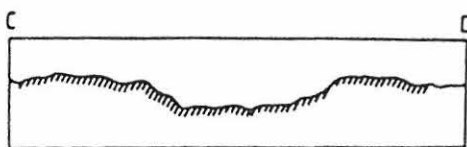
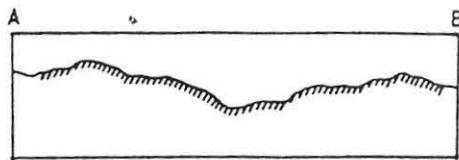

- ① Pintakasvillisuutta vähän

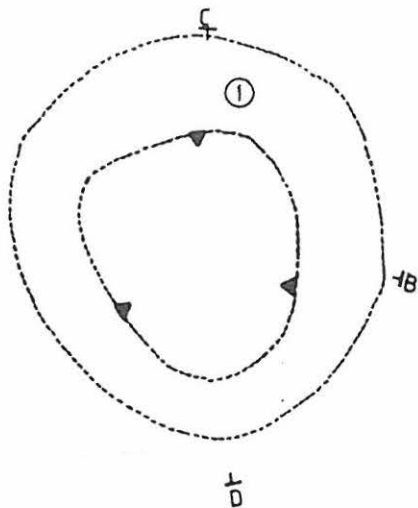
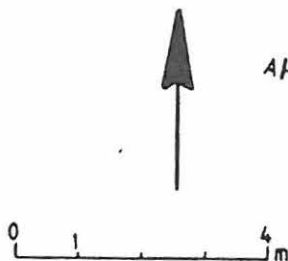

43. Laivavaara 2

3
z = n. 55 m m.p.y.

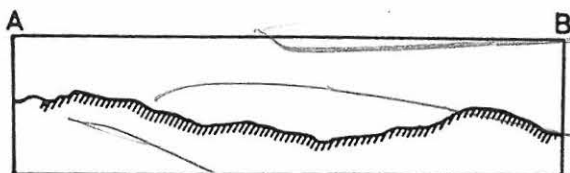

① Pintakasvillisuutta paljon

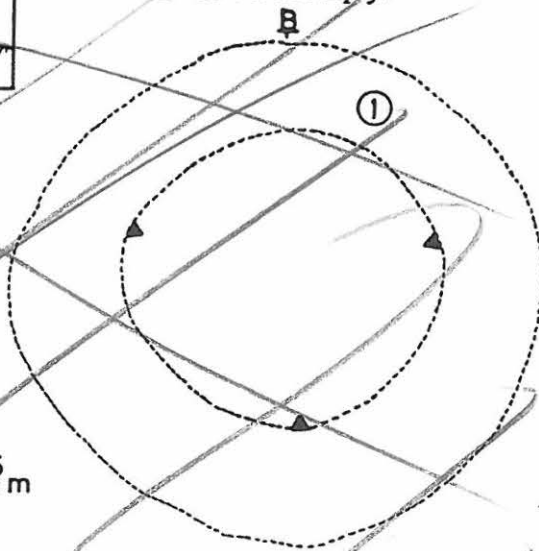
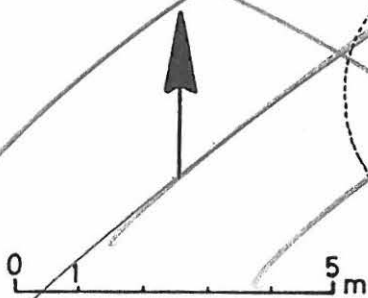

46. Laivavaara 3

x = 7161,64
y = 2528,84
z = n. 70 m m.p.y.

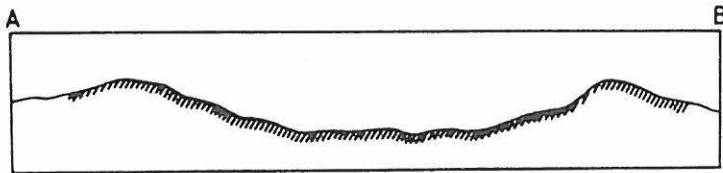
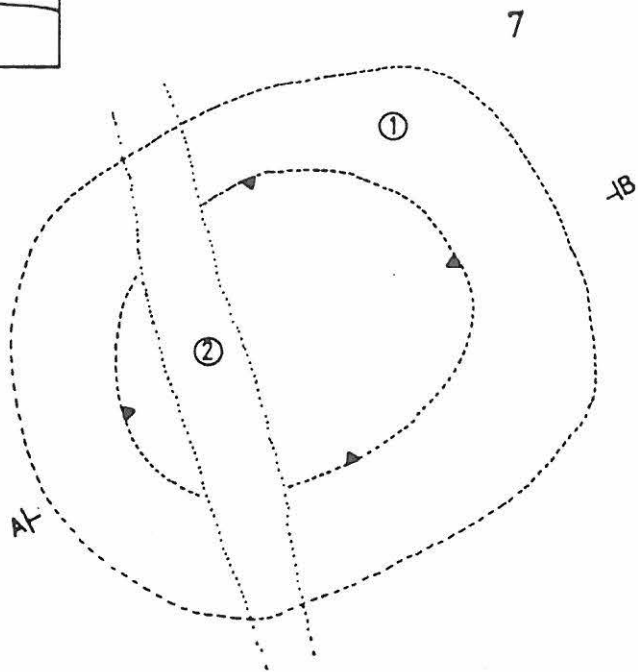
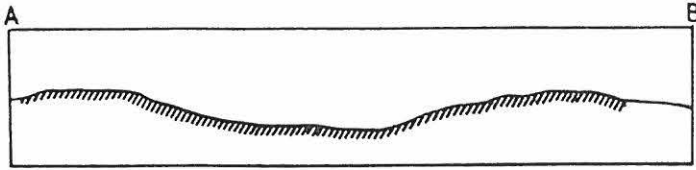
① Pintakasvillisuutta vähän

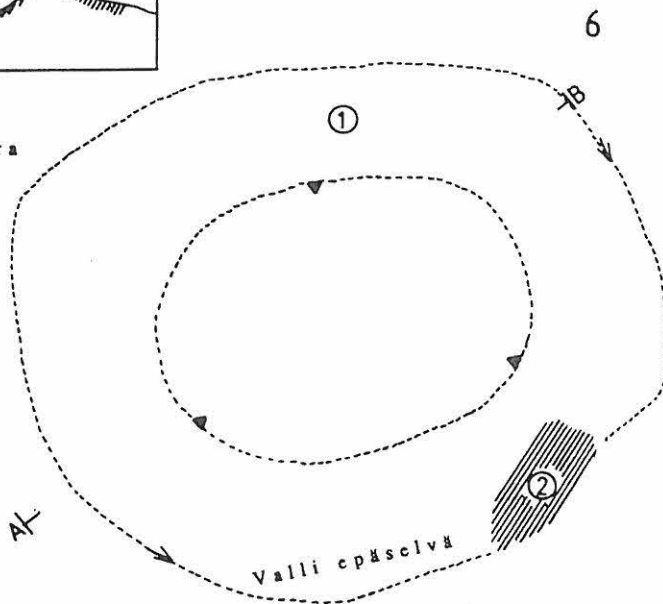
⊥
A Metsätielle n. 20 metriä

43. Laivavaara 2

6-7
z= n. 50-52,5 m m.p.y.

- ① Pintakasvillisuutta paljon
- ② Metsä koneen pyörän ura

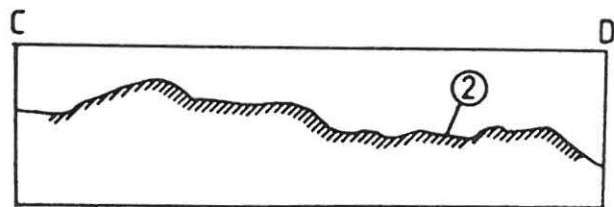
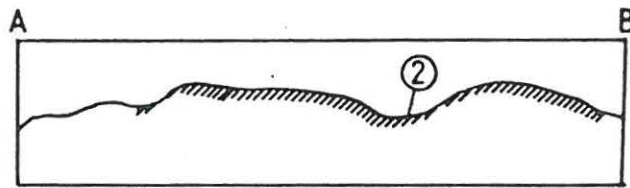
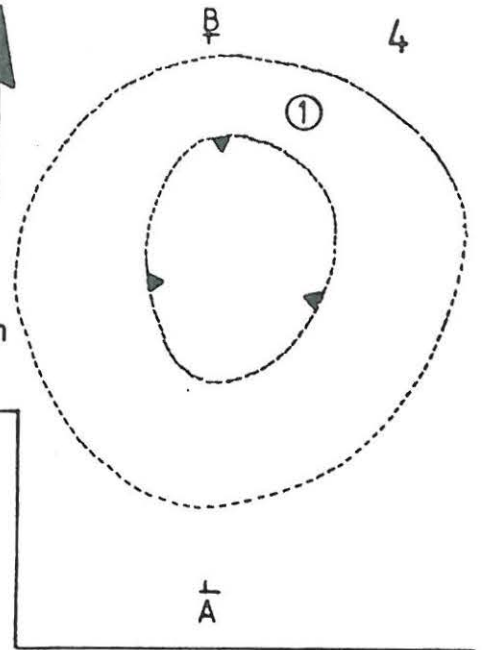
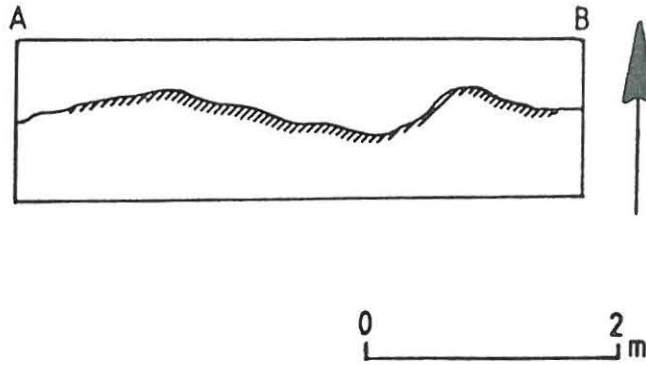
PK 244107

3

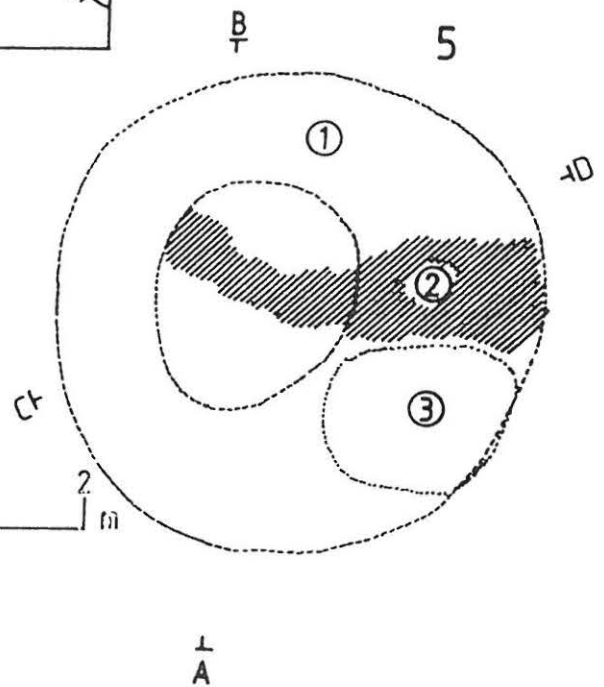
43. Laivavaara

46

4-5
 x= 7161, 42
 y= 2528, 14
 z= n. 67,5 m m.p.y

- ① Pintakasvillisuutta paljon
- ③ Kasattuja kiviä

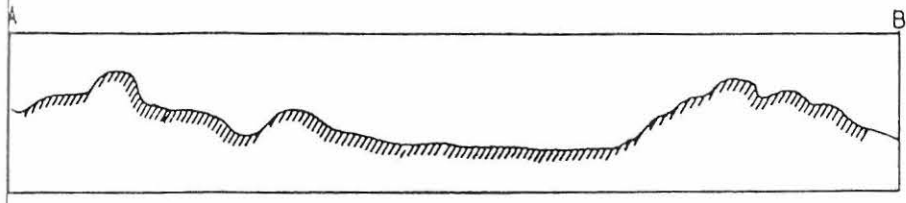
44. Iylhäkallio

1-2 PK 244110

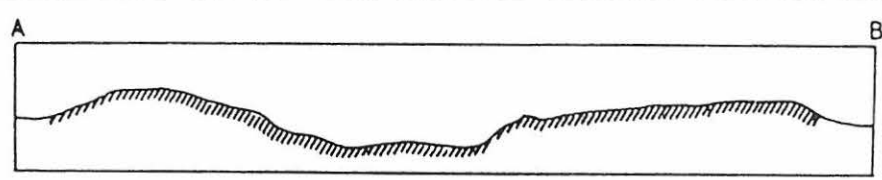
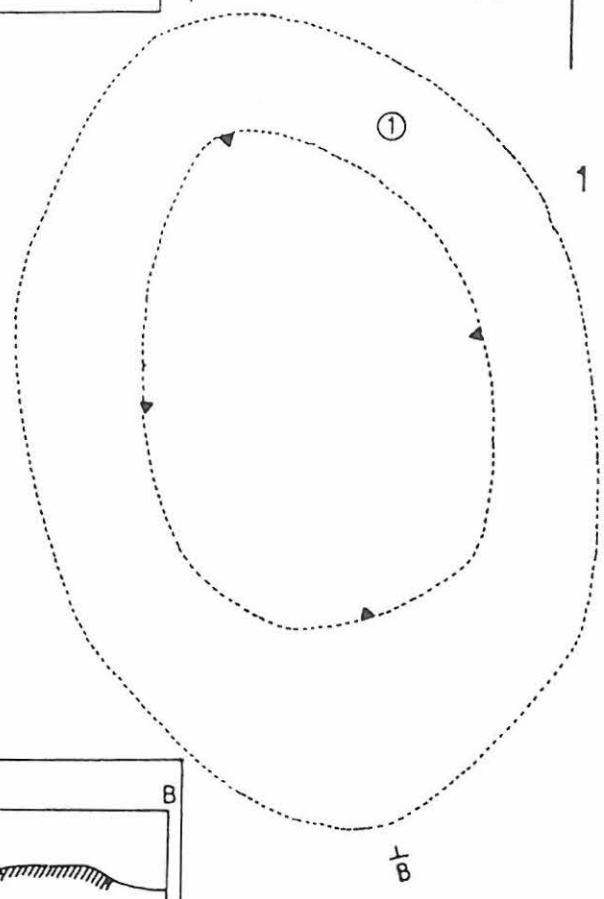
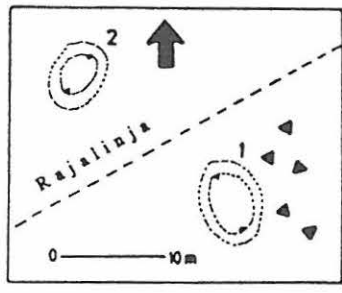
x= n. 7166,12

y= 2531,14-15

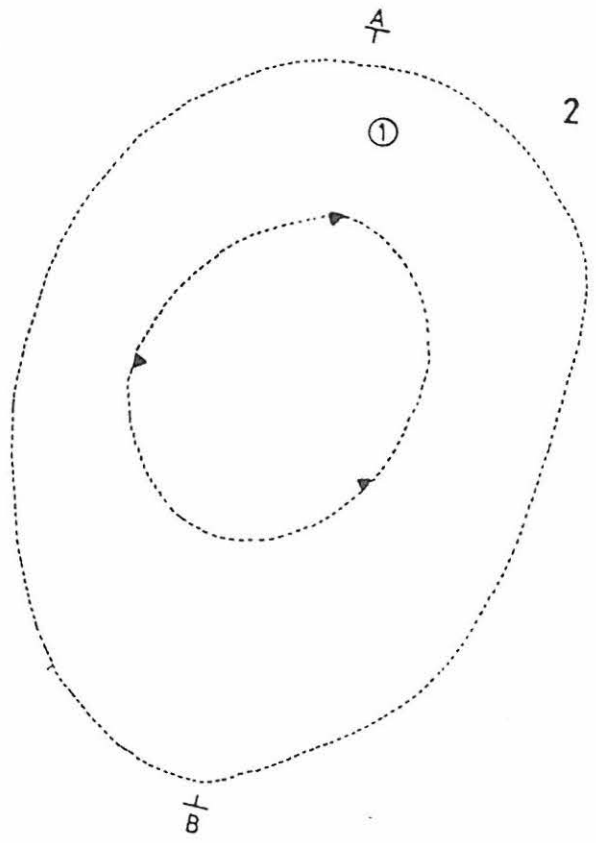
z= n. 65-67,5 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta vähän

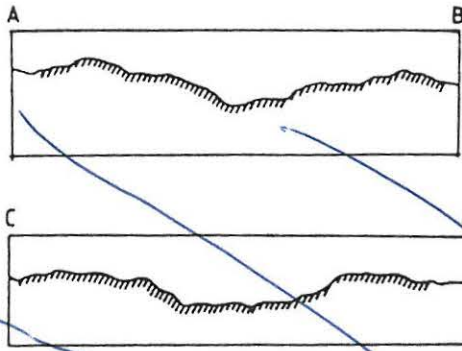

① Pintakasvillisuutta paljon

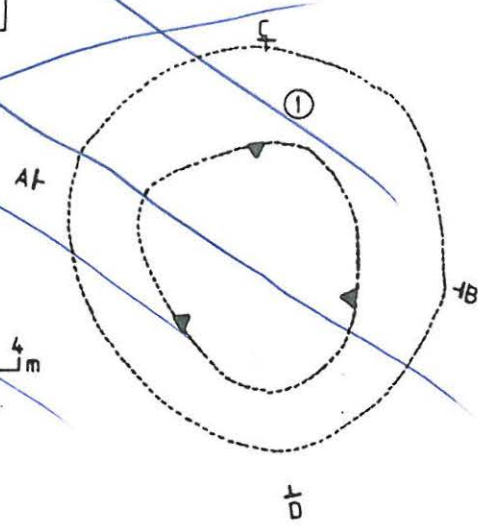
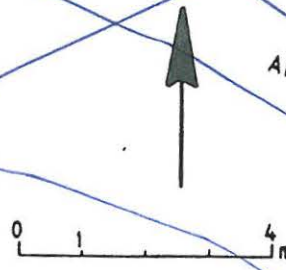

43. Laivavaara 2

3
z= n. 55 m m.p.y.

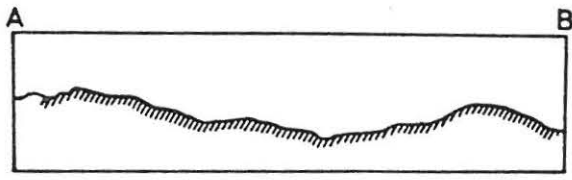
① Pintakasvillisuutta paljon

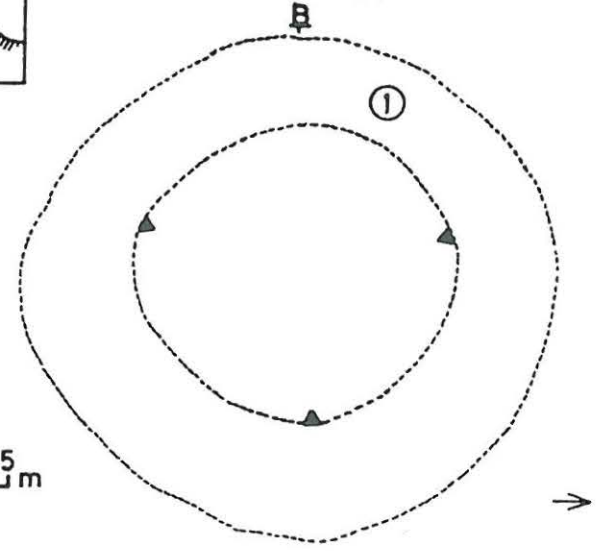
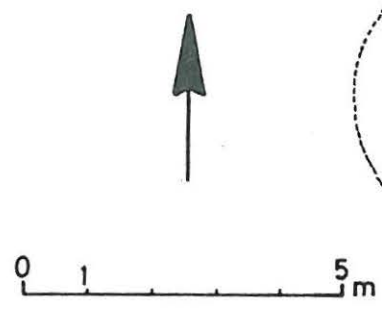
46. Laivavaara 3, 4

48

PK 2441 07
x= 7161,64
y= 2528,84
z= n. 70 m m.p.y.

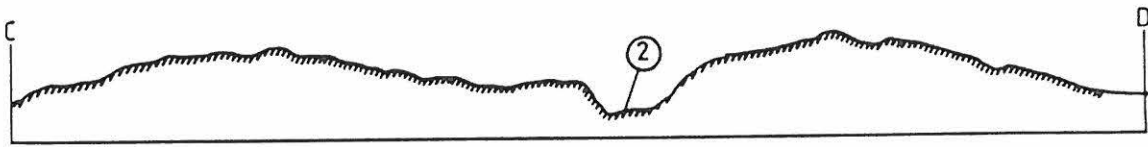
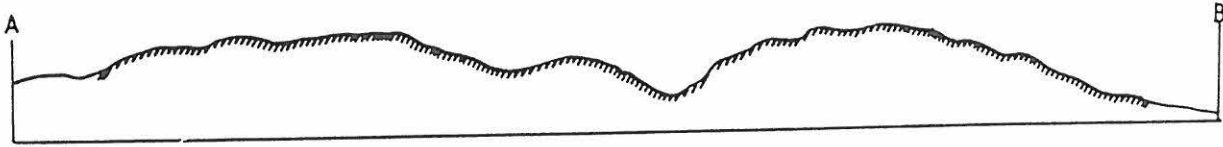
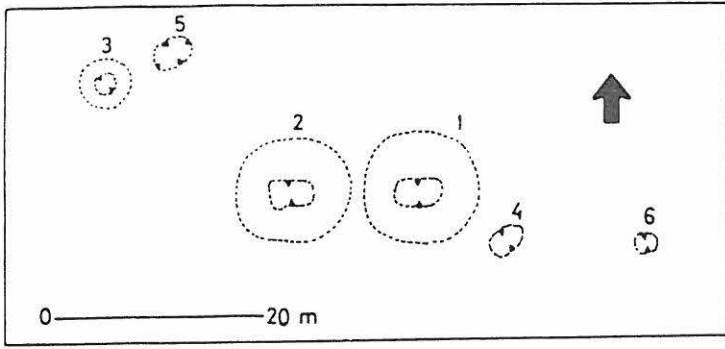
① Pintakasvillisuutta vähän

⊥ A Metsätielle n. 20 metriä

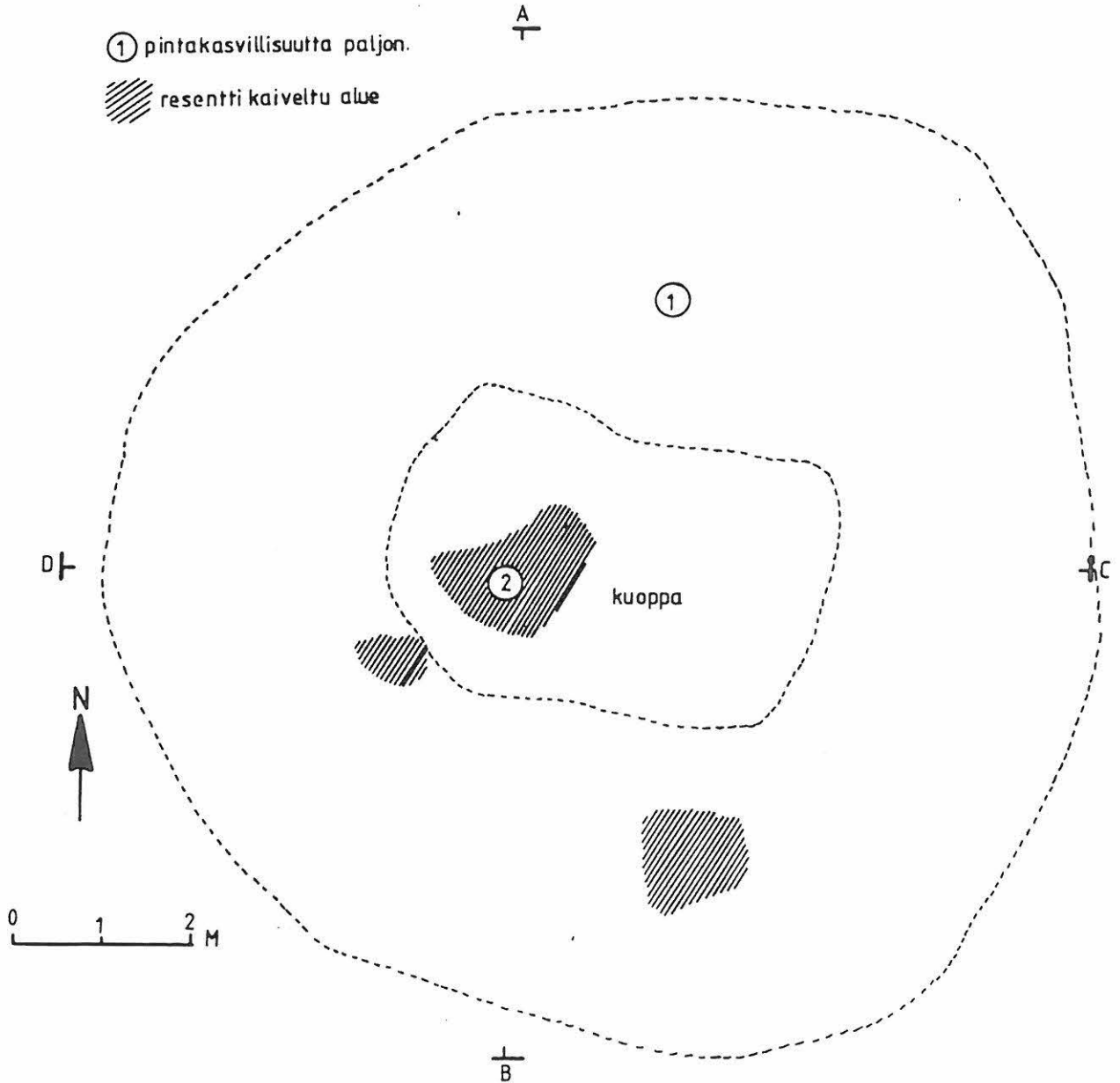
48. Hautakangas 4

PK 2441 10
1
x= 7164, 53
y= 2532, 09
z= n. 70 m m.p.y.

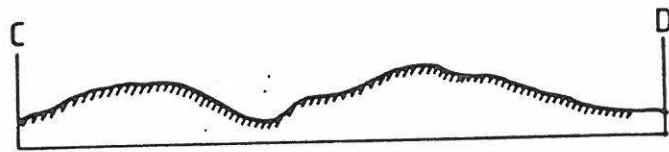
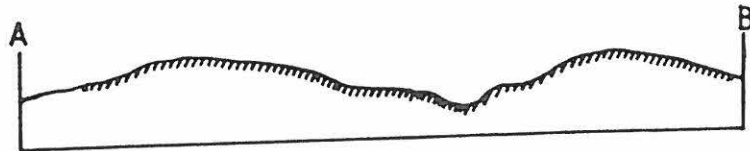

① pintakasvillisuutta paljon.

▨ resentti kaiveltu alue

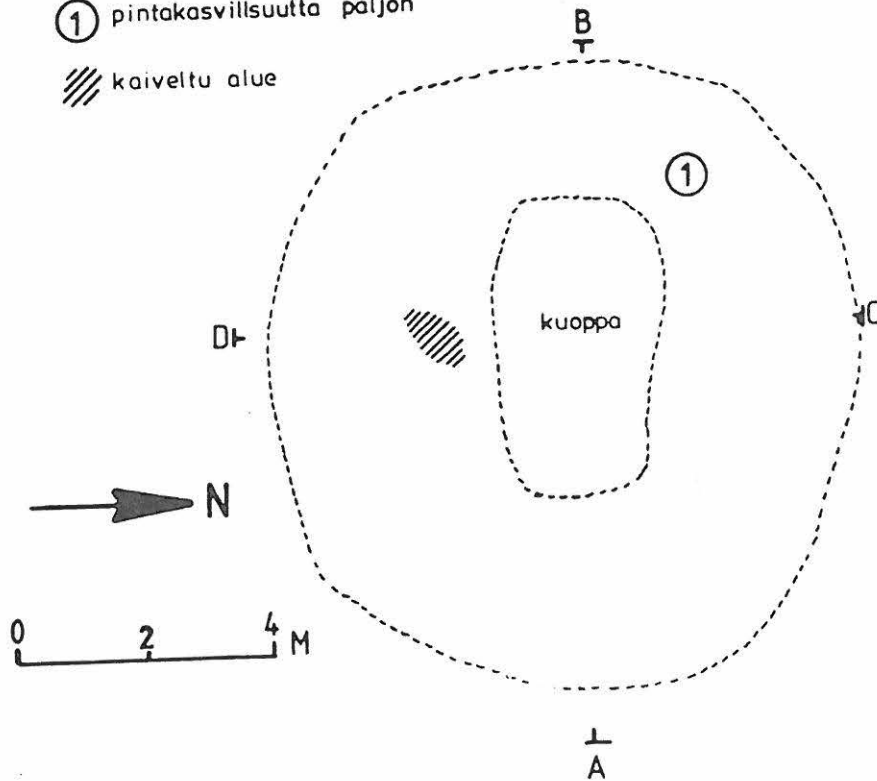

48. HAUTAKANGAS 4
2
z = n. 70 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

/// kaiveltu alue

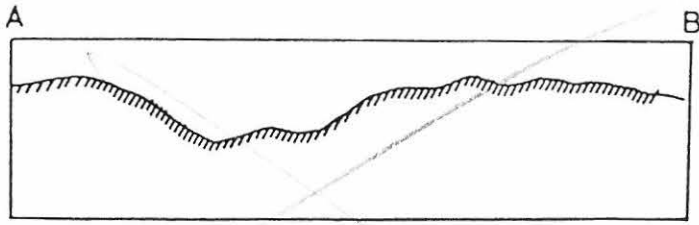
27. Kettukangas

25

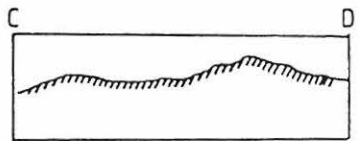
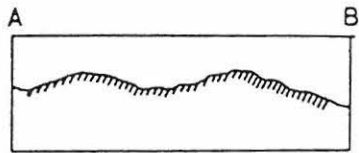
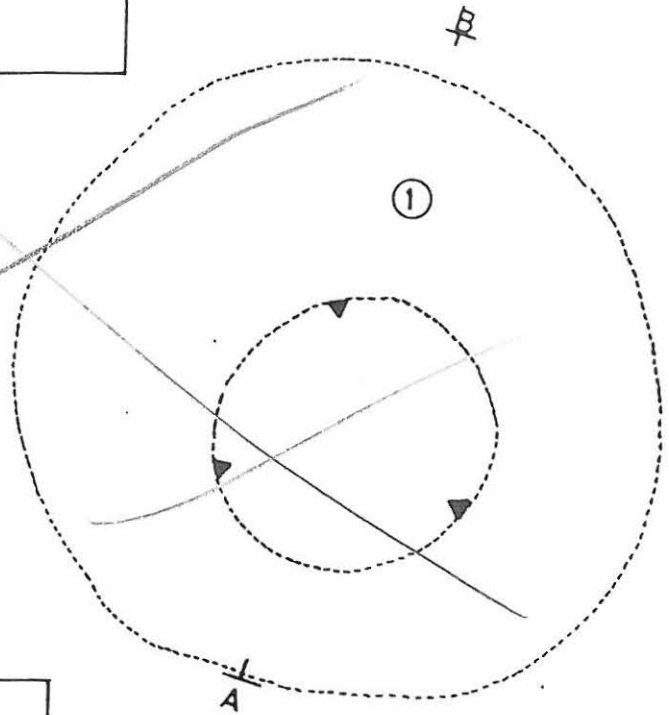
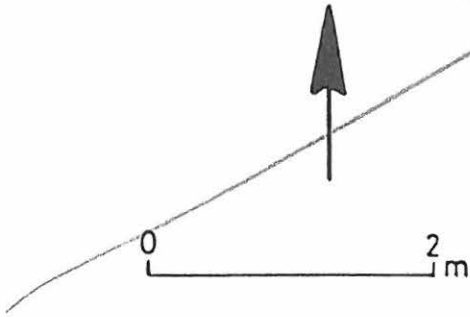
x= n. 7165, 30

y= n. 2530, 55

z= n. 52,5-55 m m.p.y.

① Pintakasvillisuutta paljon

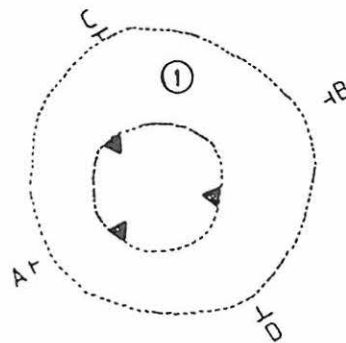
① Pintakasvillisuutta paljon

48. Hautakangas 4

3

z= n. 70

50. Ylihaankangas

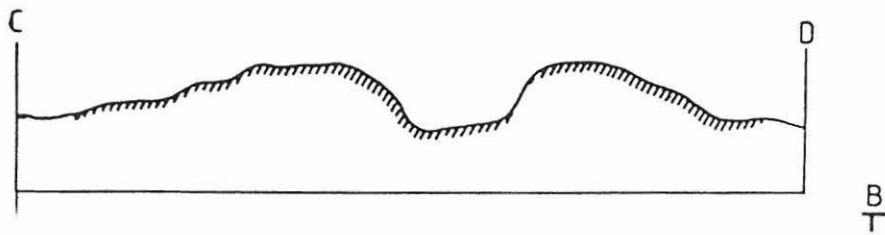
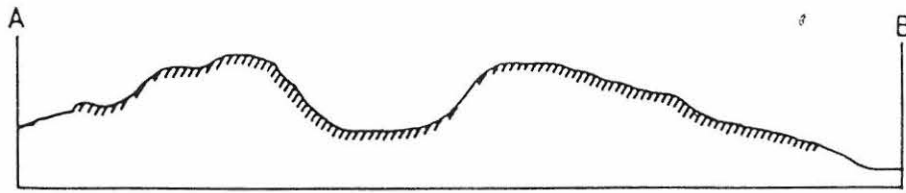
PK 244110

1

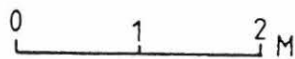
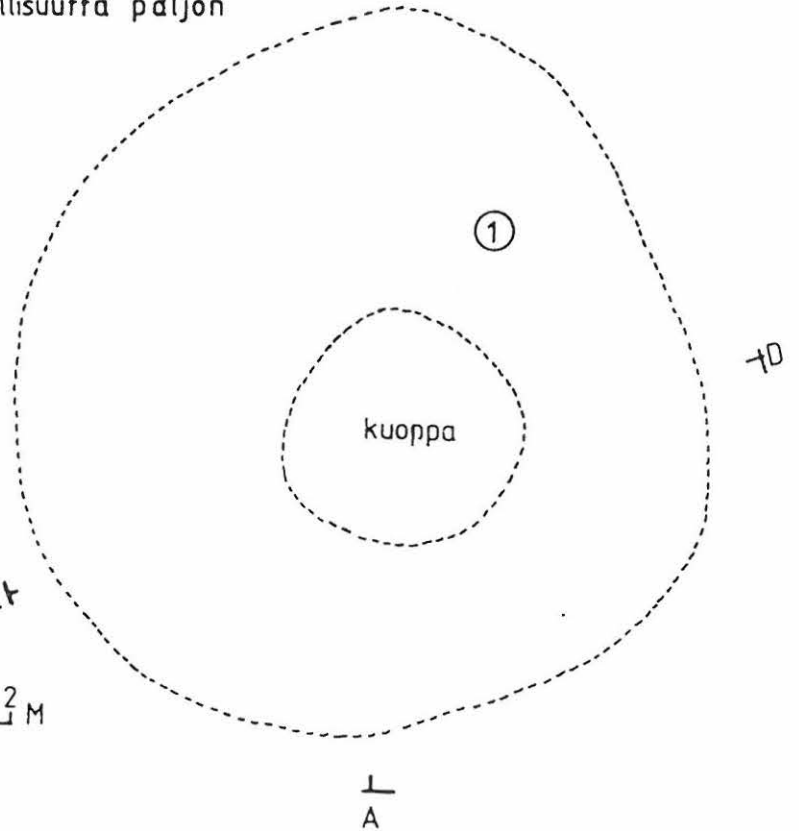
x=7163,30

y=2530,57

z= n. 72,5 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

50. Ylihaankangas

x= 7163, 21
y= 2530, 54
z= n. 72,5-75 m m.p.y.

① pintakasvillisuutta paljon

▨ resentti kaiveltu alue

